

T.C.
SAKARYA ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
TEMEL EĞİTİM ANABİLİM DALI
SINIF EĞİTİMİ BİLİM DALI

**İLKOKUL 4, ORTAOKUL 8, LİSE 12. SINIF ÖĞRENCİLERİNİN,
ÖĞRETMENLERİN VE VELİLERİN SAYGI DEĞERİNE YÖNELİK
METAFORİK ALGILARININ İNCELENMESİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

DERYA POLAT

DANIŞMAN

PROF. DR. MUSTAFA BEKTAŞ

HAZİRAN 2021

T.C.
SAKARYA ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
TEMEL EĞİTİM ANABİLİM DALI
SINIF EĞİTİMİ BİLİM DALI

**İLKOKUL 4, ORTAOKUL 8, LİSE 12. SINIF ÖĞRENCİLERİNİN,
ÖĞRETMENLERİN VE VELİLERİN SAYGI DEĞERİNE YÖNELİK
METAFORİK ALGILARININ İNCELENMESİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

DERYA POLAT

DANIŞMAN

PROF. DR. MUSTAFA BEKTAŞ

HAZİRAN 2021

BİLDİRİM

Sakarya Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Tez-Proje Yazım Kılavuzu'na uygun olarak hazırladığım bu çalışmada:

- Tezde yer verilen tüm bilgi ve belgeleri akademik ve etik kurallar çerçevesinde elde ettiğimi ve sunduğumu,
- Yararlandığım eserlere atıfta bulunduğumu ve kaynak olarak gösterdiğimi,
- Kullanılan verilerde herhangi bir değiştirmede bulunmadığımı,
- Bu tezin tamamını ya da herhangi bir bölümünü başka bir tez çalışması olarak sunmadığımı

beyan ederim.

DERYA POLAT

ÖN SÖZ

Bu çalışmada birçok kişinin emeği geçmiştir. Öncelikle çalışma konusunun belirlenmesinden çalışma sonuna kadar tüm aşamalarda bilgisiyle ve görüşleriyle bana destek olan, çalışmanın daha iyi hale gelmesi konusunda yoğunluğunun içinde zaman gözetmeden yardım eden kıymetli danışmanım Sayın Prof. Dr. Mustafa BEKTAŞ'a, yüksek lisans hocalarıma, tez jüri üyelerim Sayın Prof. Dr. Hakan DÜNDAR'a ve Sayın Doç. Dr. Ebru UZUNKOL'a, veri toplama sürecinde destek olan Ardahan İl Milli Eğitim Müdürü Sayın Erhan BULUT'a, Hanak İlçe Milli Eğitim Müdürü Sayın Uğraş AKAY'a, Ardahan Yunus Emre Anadolu Lisesi Müdür Başyardımcısı Sayın Ömer Faruk KIRAL'a, tez sürecimde yardıma ihtiyaç duyduğumda başvurabildiğim Arş. Gör. Sayın Fatih Selim SELLÜM'e, tez konusunun belirlenmesinden raporlaştırma aşamasına kadar her konuda desteğini esirgemeyen Müberra YAVAŞ'a, tez sürecim boyunca her türlü desteği esirgemeyen meslektaşlarım Tuğçe KARAKAYA'ya, Ceyhun KARAKAYA'ya, N. Ezgi CİCİ'ye, hiçbir zaman desteğini esirgemeyen varlığını ve sevgisini her zaman hissettiğim çok değerli arkadaşım İdris AKÇEŞME'ye ve tezimin veri toplama aşamasında kıymetli düşüncelerini samimiyetle paylaşan katılımcılara değerli katkılarından dolayı teşekkür ederim.

Ayrıca tüm eğitim-öğretim hayatım boyunca yanımda olan desteklerini maddi ve manevi esirgemeyen, sevgileri ile bana her zaman güç veren, yüksek lisans yapmam için teşvik eden, bana güvenen ve evlatları olduğum için kendimi her zaman şanslı hissettiğim çok değerlilerim annem Kamere POLAT'a, babam Tarkan POLAT'a ve kardeşim Volkan POLAT'a sonsuz teşekkürlerimi sunarım.

ÖZET

İLKOKUL 4, ORTAOKUL 8, LİSE 12. SINIF ÖĞRENCİLERİNİN, ÖĞRETMENLERİN VE VELİLERİN SAYGI DEĞERİNE YÖNELİK METAFORİK ALGILARININ İNCELENMESİ

Derya POLAT, Yüksek Lisans Tezi

Danışman: Prof. Dr. Mustafa BEKTAŞ

Sakarya Üniversitesi, 2021

Araştırmada ilkokul 4. sınıf, ortaokul 8. sınıf, lise 12. sınıf öğrencilerinin, öğretmenlerin ve velilerin saygı değerine yönelik algılarının incelenmesi amaçlanmıştır. Bu amaçla farklı kademedeki öğrencilerin, öğretmenlerin ve velilerin saygı değerine yönelik algıları metaforlar yoluyla incelenmiştir. Bu araştırma olgu bilim modelinde nitel bir araştırmadır. Araştırma 2020-2021 Eğitim-Öğretim Yılı Birinci Yarıyılı'nda gerçekleştirilmiştir. Araştırmanın çalışma grubunu Ardahan il merkezinde öğrenim gören 4. sınıf, 8. sınıf ve 12. sınıf öğrencileri; Ardahan il merkezinde görev yapan öğretmenler ve veliler oluşturmuştur. Veri toplama aracı olarak “Saygı Değerine Yönelik Metafor Geliştirme Formu” kullanılmıştır. Formda katılımcılardan saygı değerine yönelik metafor geliştirmeleri ve geliştirdikleri metaforların gerekçelerini belirtmeleri istenmiştir. Elde edilen veriler içerik analizi ile çözümlenmiştir. Bu veriler tablolar ile sunulmuş ve yorumlanmıştır.

Saygı değerine yönelik; 4. sınıf öğrencilerinin geliştirdiği 6 kavramsal kategori altında toplanan 94 metafor incelendiğinde sevgi (16), sevinç (3), değer vermek (3) ve dürüstlük (3) metaforları ilk sıralarda yer almaktadır. En çok metafor, “değer olarak saygı” kavramsal kategorisinde en az metafor ise “düzen sağlayıcı olarak saygı” kavramsal kategorisinde yer almıştır. 8. sınıf öğrencilerinin geliştirdiği 10 kavramsal kategori altında toplanan 192 metafor incelendiğinde sevgi (22), dürüstlük (10) ve terbiye (9) metaforları ilk sırada yer almaktadır. En çok metafor, “değer olarak saygı” kavramsal kategorisinde en az metafor ise “denge olarak saygı” kavramsal kategorisinde yer almıştır. 12. sınıf öğrencilerinin geliştirdiği 7 kavramsal kategori altında toplanan 158 metafor incelendiğinde sevgi (18), su (6) ve değer (5), çiçek (5) metaforları ilk sıralarda yer almıştır. En çok metafor, “değer olarak saygı” kavramsal kategorisinde en az metafor ise “birey olarak saygı” kavramsal kategorisinde yer almıştır. Öğretmenlerin geliştirdiği 21 kavramsal kategori altında toplanan 198 metafor incelendiğinde su (13), ayna (13) ve çiçek

(8) metaforları ilk sıralarda yer almaktadır. En çok metafor, “dünya ve doğa unsuru olarak saygı” kavramsal kategorisinde en az metafor ise “üst bir mertebe olarak saygı”, “birleştirici bir güç olarak saygı”, “ütopik bir kavram olarak saygı” kavramsal kategorilerinde yer almıştır. Velilerin geliştirdiği 15 kavramsal kategori altında toplanan 209 metafor incelendiğinde sevgi (30), çiçek (12) ve değer (10) metaforları ilk sıralarda yer almaktadır. En çok metafor, “değer olarak saygı” kavramsal kategorinde en az metafor ise “farklılıkları dikkate alan unsur olarak saygı” ve “mutluluk olarak saygı” kavramsal kategorilerinde yer almıştır.

Anahtar Kelimeler: Değer, Eğitim, Değerler Eğitimi, Metafor, Saygı

ABSTRACT

AN INVESTIGATION OF THE METAPHORIC PERCEPTIONS OF RESPECT OF PRIMARY SCHOOL 4th, MIDDLE SCHOOL 8th, HIGH SCHOOL 12th GRADE STUDENTS, TEACHERS AND PARENTS

Derya POLAT, Master Thesis

Supervisor: Prof. Dr. Mustafa BEKTAŞ

Sakarya University, 2021

In the study, it was aimed to examine the perceptions of primary school 4th grade, middle school 8th grade, high school 12th grade students, teachers and parents about the value of respect. For this purpose, the perceptions of students at different levels, teachers and parents about the value of respect were examined through metaphors. This research is a qualitative research in phenomenology model. The research was carried out in the first semester of the 2020-2021 academic year. The study group of the research consisted of 4th grade, 8th grade and 12th grade students studying in primary and secondary schools in Ardahan city center and villages connected to the center; Teachers and parents working in the city center of Ardahan and the villages of the center were formed. “Metaphor Development Form for Respect Value” was used as data collection tool. In the form, participants were asked to develop metaphors for respect and to state the justifications for the metaphors they developed. At the end of the research, the data were analyzed by content analysis. The data obtained were presented in tables and interpreted.

For the value of respect; When the 94 metaphors developed by 4th grade students gathered under 6 conceptual categories are examined, the metaphors of love (16), joy (3), valuing (3) and honesty (3) rank first. It was mostly included in the conceptual category of metaphor, respect as value, and least in the conceptual category of respect as providing order. When the 192 metaphors developed by 8th grade students gathered under 10 conceptual categories are analyzed, the metaphors of love (22), honesty (10) and decency (9) rank first. It was mostly in the conceptual category of metaphor, respect as value, and least in the conceptual category of respect as balance. When examining 158 metaphors of 12th grade students under 7 conceptual categories, the metaphors of love (18), water (6), and value (5) took the first place. It was mostly included in the conceptual category of respect as a metaphor, respect for the world and nature, and at least in the conceptual category of respect as a higher level, respect as a unifying force. When 198 metaphors

developed by teachers under 21 conceptual categories are examined, water (13), mirror (13) and flower (8) metaphors are in the first place. The most metaphor is in the conceptual category of respect as an element of the world and nature, while the least metaphor is in the conceptual category of respect as a unifying force, respect as a utopian concept and respect as a higher level. Examining 202 metaphors under 15 conceptual categories developed by parents, the metaphors of love (30), flower (12), and value (10) rank first. The most metaphors were in the conceptual category of respect as value, and the least metaphors were in the conceptual categories of respect as the element that considers differences and respect as happiness.

Keywords: Value, Education, Values Education, Metaphor, Respect

İÇİNDEKİLER

BİLDİRİM	i
ÖN SÖZ	ii
ÖZET	iii
ABSTRACT	v
İÇİNDEKİLER	vii
TABLolar LİSTESİ	x
ŞEKİLLER LİSTESİ	xvi
SİMGELER VE KISALTMALAR	xvii
BÖLÜM I	1
GİRİŞ	1
1.1. Problem cümlesi	7
1.2. Alt problemler	7
1.3. Araştırmanın önemi	8
1.4. Sayıtlılar	8
1.5. Sınırlılıklar	9
1.6. Tanımlar	9
BÖLÜM II	10
ARAŞTIRMANIN KURAMSAL ÇERÇEVESİ İLE İLGİLİ ARAŞTIRMALAR	10
2.1. Değer	10
2.1.1. Değerlerde yaşanan değişimler	13
2.1.2. Değerler eğitimi	14
2.1.2.1. Değer eğitiminde değer yaklaşımları	17
2.1.3. Değerlerin sınıflandırılması	19
2.2. Eğitim	24
2.3. Saygı	25

2.4. Metafor	26
2.4.1. Metaforların özellikleri.....	32
2.4.2. Metafor türleri.....	33
2.4.3. Metaforun işlevleri	35
2.5. İlgili araştırmalar	37
2.5.1. Değer ve değerler eğitimi ile ilgili araştırmalar.....	37
2.5.2. Metafor ile ilgili araştırmalar.....	40
2.5.3. Saygı değeri ile ilgili araştırmalar	42
BÖLÜM III.....	45
YÖNTEM	45
3.1. Araştırmanın modeli	45
3.2. Çalışma grubu.....	45
3.3. Veri toplama araçları	47
3.4.Verilerin toplanması	47
3.5. Verilerin analizi	48
BÖLÜM IV	58
BULGULAR VE YORUM	58
4.1. İlkokul 4. sınıf, ortaokul 8. sınıf, lise 12. sınıf öğrencilerinin, öğretmenlerin ve velilerin saygı değerine yönelik olarak geliştirdikleri metaforlara ilişkin bulgular	58
4.2. İlkokul 4. sınıf, ortaokul 8. sınıf, lise 12. sınıf öğrencilerinin, öğretmenlerin ve velilerin saygı değerine yönelik olarak geliştirdikleri metaforların kavramsal kategorilere dağılımına ilişkin bulgular.....	64
BÖLÜM V.....	109
SONUÇ, TARTIŞMA VE ÖNERİLER	109
5.1. Sonuç ve tartışma	109
5.2. Öneriler.....	113
5.2.1. Araştırma sonuçlarına dayalı öneriler.....	113

5.2.2. Gelecek araştırmalara yönelik neriler.....	114
KAYNAKLAR.....	115
EKLER	138
Ek 1. Valilik İzni	138
Ek 2. Anket Onay Formu.....	139
Ek 3. Etik Kurul Kararı.....	140
Ek 4. Öğrenci Anketi	141
Ek 5. Öğretmen Anketi.....	142
Ek 6. Veli Anketi	143

TABLÖLAR LİSTESİ

Tablo 1. Ülkelerin ele aldığı ortak değerler.....	23
Tablo 2. Veri toplama ve analiz sürecinde yapılan işlemler.....	48
Tablo3. Dördüncü sınıf öğrencilerinin geliştirdikleri metaforlardan oluşturulan kategoriler ve anket numaraları.....	52
Tablo 4. Sekizinci sınıf öğrencilerinin geliştirdikleri metaforlardan oluşturulan kategoriler ve anket numaraları.....	52-53
Tablo 5. On ikinci sınıf öğrencilerinin geliştirdikleri metaforlardan oluşturulan kategoriler ve anket numaralar.....	53
Tablo 6. Öğretmenlerin geliştirdikleri metaforlardan oluşturulan kategoriler ve anket numaraları.....	54
Tablo 7. Velilerin geliştirdikleri metaforlardan oluşturulan kategoriler ve anket numaraları.....	55-56
Tablo 8. Dördüncü sınıf öğrencilerinin saygı değerine yönelik geliştirdikleri metaforlar.....	58
Tablo 9. Sekizinci sınıf öğrencilerinin saygı değerine yönelik geliştirdikleri metaforlar.....	59
Tablo 10. On İkinci sınıf öğrencilerinin saygı değerine yönelik geliştirdikleri metaforlar.....	60-61
Tablo 11. Öğretmenlerin saygı değerine yönelik geliştirdikleri metaforlar.....	61-62
Tablo 12. Velilerin saygı değerine yönelik geliştirdikleri metaforlar.....	63
Tablo 13. Dördüncü sınıf öğrencilerinin saygı değerine yönelik geliştirdikleri metaforların kavramsal kategorilere dağılımı (yüzde).....	65
Tablo 14. Sekizinci sınıf öğrencilerinin saygı değerine yönelik geliştirdikleri metaforların kavramsal kategorilere dağılımı (yüzde).....	66
Tablo 15. On ikinci sınıf öğrencilerinin saygı değerine yönelik geliştirdikleri metaforların kavramsal kategorilere dağılımı (yüzde).....	67
Tablo 16. Öğretmenlerin saygı değerine yönelik geliştirdikleri metaforların kavramsal kategorilere dağılımı (yüzde).....	68

Tablo 17. Velilerin saygı değerine yönelik geliştirdikleri metaforların kavramsal kategorilere dağılımı (yüzde).....	69
Tablo 18. 4. sınıf öğrencilerinin geliştirdiği değer olarak saygı kavramsal kategorisi altında toplanan metaforlar ve kavramsal kategorinin temel özellikleri.....	70
Tablo 19. 4. sınıf öğrencilerinin geliştirdiği birey olarak saygı kavramsal kategorisi altında toplanan metaforlar ve kavramsal kategorinin temel özellikleri.....	71
Tablo 20. 4. sınıf öğrencilerinin geliştirdiği evren ve doğa unsuru olarak saygı kavramsal kategorisi altında toplanan metaforlar ve kavramsal kategorinin temel özellikleri.....	71
Tablo 21. 4. sınıf öğrencilerinin geliştirdiği mutluluk olarak saygı kavramsal kategorisi altında toplanan metaforlar ve kavramsal kategorinin temel özellikleri.....	72
Tablo 22. 4. sınıf öğrencilerinin geliştirdiği nesnenin özelliğine bağlı olarak saygı olarak saygı kavramsal kategorisi altında toplanan metaforlar ve kavramsal kategorinin temel özellikleri.....	72
Tablo 23. 4. sınıf öğrencilerinin geliştirdiği düzen sağlayan olarak saygı saygı kavramsal kategorisi altında toplanan metaforlar ve kavramsal kategorinin temel özellikleri.....	73
Tablo 24. 8. sınıf öğrencilerinin geliştirdiği değer olarak saygı saygı kavramsal kategorisi altında toplanan metaforlar ve kavramsal kategorinin temel özellikleri.....	74
Tablo 25. 8. sınıf öğrencilerinin geliştirdiği evren ve doğa unsuru olarak saygı kavramsal kategorisi altında toplanan metaforlar ve kavramsal kategorinin temel özellikleri.....	75
Tablo 26. 8. sınıf öğrencilerinin geliştirdiği birey olarak saygı kavramsal kategorisi altında toplanan metaforlar ve kavramsal kategorinin temel özellikleri.....	76
Tablo 27. 8. sınıf öğrencilerinin geliştirdiği besin olarak saygı kavramsal kategorisi altında toplanan metaforlar ve kavramsal kategorinin temel özellikleri.....	76
Tablo 28. 8. sınıf öğrencilerinin geliştirdiği var olmanın temeli olarak saygı kavramsal kategorisi altında toplanan metaforlar ve kavramsal kategorinin temel özellikleri.....	77

Tablo 29. 8. sınıf öğrencilerinin geliştirdiği destekleyici ve düzenleyici unsur olarak saygı kavramsal kategorisi altında toplanan metaforlar ve kavramsal kategorinin temel özellikleri.....	77-78
Tablo 30. 8. sınıf öğrencilerinin geliştirdiği destekleyici ve düzenleyici unsur olarak saygı kavramsal kategorisi altında toplanan metaforlar ve kavramsal kategorinin temel özellikleri.....	78
Tablo 31. 8. sınıf öğrencilerinin geliştirdiği geçmiş ve gelecek hakkında bilgi verici olarak saygı kavramsal kategorisi altında toplanan metaforlar ve kavramsal kategorinin temel özellikleri.....	79
Tablo 32. 8. sınıf öğrencilerinin geliştirdiği yol gösterici olarak saygı kavramsal kategorisi altında toplanan metaforlar ve kavramsal kategorinin temel özellikleri.....	80
Tablo 33. 8. sınıf öğrencilerinin geliştirdiği denge olarak saygı kavramsal kategorisi altında toplanan metaforlar ve kavramsal kategorinin temel özellikleri.....	80
Tablo 34. 12. sınıf öğrencilerinin geliştirdiği değer olarak saygı kavramsal kategorisi altında toplanan metaforlar ve kavramsal kategorinin temel özellikleri.....	81
Tablo 35. 12. sınıf öğrencilerinin geliştirdiği birey olarak saygı kavramsal kategorisi altında toplanan metaforlar ve kavramsal kategorinin temel özellikleri.....	82
Tablo 36. 12. sınıf öğrencilerinin geliştirdiği evren ve doğa unsuru olarak saygı kavramsal kategorisi altında toplanan metaforlar ve kavramsal kategorinin temel özellikleri.....	82
Tablo 37. 12. sınıf öğrencilerinin geliştirdiği var olmanın temeli olarak saygı kavramsal kategorisi altında toplanan metaforlar ve kavramsal kategorinin temel özellikleri.....	83
Tablo 38. 12. sınıf öğrencilerinin geliştirdiği düzen sağlayıcı olarak saygı kavramsal kategorisi altında toplanan metaforlar ve kavramsal kategorinin temel özellikleri.....	84
Tablo 39. 12. sınıf öğrencilerinin geliştirdiği değerli bir unsur olarak saygı kavramsal kategorisi altında toplanan metaforlar ve kavramsal kategorinin temel özellikleri.....	84
Tablo 40. 12. sınıf öğrencilerinin geliştirdiği yansıtan ve aktaran olarak saygı kavramsal kategorisi altında toplanan metaforlar ve kavramsal kategorinin temel özellikleri.....	85
Tablo 41. Öğretmenlerin geliştirdiği değer olarak saygı kavramsal kategorisi altında toplanan metaforlar ve kavramsal kategorinin temel özellikleri.....	86

Tablo 42. Öğretmenlerin geliştirdiği evren ve doğa unsuru olarak sayđı kavramsal kategorisi altında toplanan metaforlar ve kavramsal kategorinin temel özellikleri.....	87
Tablo 43. Öğretmenlerin geliştirdiği değerli bir unsur olarak sayđı kavramsal kategorisi altında toplanan metaforlar ve kavramsal kategorinin temel özellikleri.....	87
Tablo 44. Öğretmenlerin geliştirdiği var olmanın temeli olarak sayđı kavramsal kategorisi altında toplanan metaforlar ve kavramsal kategorinin temel özellikleri.....	88
Tablo 45. Öğretmenlerin geliştirdiği yansıtan ve aktaran olarak sayđı kavramsal kategorisi altında toplanan metaforlar ve kavramsal kategorinin temel özellikleri.....	89
Tablo 46. Öğretmenlerin geliştirdiği yansıtan birey olarak sayđı kavramsal kategorisi altında toplanan metaforlar ve kavramsal kategorinin temel özellikleri.....	89
Tablo 47. Öğretmenlerin geliştirdiği adalet sağlayıcı olarak sayđı kavramsal kategorisi altında toplanan metaforlar ve kavramsal kategorinin temel özellikleri.....	90
Tablo 48. Öğretmenlerin geliştirdiği destekleyici ve düzenleyici olarak sayđı kavramsal kategorisi altında toplanan metaforlar ve kavramsal kategorinin temel özellikleri.....	91
Tablo 49. Öğretmenlerin geliştirdiği besin olarak sayđı kavramsal kategorisi altında toplanan metaforlar ve kavramsal kategorinin temel özellikleri.....	91
Tablo 50. Öğretmenlerin geliştirdiği ütöpik bir kavram olarak sayđı kavramsal kategorisi altında toplanan metaforlar ve kavramsal kategorinin temel özellikleri.....	92
Tablo 51. Öğretmenlerin geliştirdiği renk olarak sayđı kavramsal kategorisi altında toplanan metaforlar ve kavramsal kategorinin temel özellikleri.....	93
Tablo 52. Öğretmenlerin geliştirdiği hak edilen veya kazanılan olarak sayđı kavramsal kategorisi altında toplanan metaforlar ve kavramsal kategorinin temel özellikleri.....	93
Tablo 53. Öğretmenlerin geliştirdiği gereksinim ve zorunluluk olarak sayđı kavramsal kategorisi altında toplanan metaforlar ve kavramsal kategorinin temel özellikleri.....	94
Tablo 54. Öğretmenlerin geliştirdiği hassas bir unsur olarak sayđı kavramsal kategorisi altında toplanan metaforlar ve kavramsal kategorinin temel özellikleri.....	94
Tablo 55. Öğretmenlerin geliştirdiği üst bir mertebe olarak sayđı kavramsal kategorisi altında toplanan metaforlar ve kavramsal kategorinin temel özellikleri.....	95
Tablo 56. Öğretmenlerin geliştirdiği süreklilik olarak sayđı kavramsal kategorisi altında toplanan metaforlar ve kavramsal kategorinin temel özellikleri.....	95

Tablo 57. Öğretmenlerin geliştirdiği çözümleyici olarak saygı kavramsal kategorisi altında toplanan metaforlar ve kavramsal kategorinin temel özellikleri.....	96
Tablo 58. Öğretmenlerin geliştirdiği eğitimsel olarak saygı kavramsal kategorisi altında toplanan metaforlar ve kavramsal kategorinin temel özellikleri.....	96
Tablo 59. Öğretmenlerin geliştirdiği farklılıkları dikkate alan olarak saygı kavramsal kategorisi altında toplanan metaforlar ve kavramsal kategorinin temel özellikleri.....	97
Tablo 60. Öğretmenlerin geliştirdiği birleştirici bir güç olarak saygı kavramsal kategorisi altında toplanan metaforlar ve kavramsal kategorinin temel özellikleri.....	98
Tablo 61. Öğretmenlerin geliştirdiği sınır olarak saygı kavramsal kategorisi altında toplanan metaforlar ve kavramsal kategorinin temel özellikleri.....	98
Tablo 62. Velilerin geliştirdiği değer olarak saygı kavramsal kategorisi altında toplanan metaforlar ve kavramsal kategorinin temel özellikleri.....	99
Tablo 63. Velilerin geliştirdiği doğa unsuru olarak saygı kavramsal kategorisi altında toplanan metaforlar ve kavramsal kategorinin temel özellikleri	100
Tablo 64. Velilerin geliştirdiği birey olarak saygı kavramsal kategorisi altında toplanan metaforlar ve kavramsal kategorinin temel özellikleri.....	100
Tablo 65. Velilerin geliştirdiği var olmanın temeli olarak saygı kavramsal kategorisi altında toplanan metaforlar ve kavramsal kategorinin temel özellikleri.....	101
Tablo 66. Velilerin geliştirdiği eğitimsel olarak saygı kavramsal kategorisi altında toplanan metaforlar ve kavramsal kategorinin temel özellikleri.....	101-102
Tablo 67. Velilerin geliştirdiği destekleyici ve düzenleyici olarak saygı kavramsal kategorisi altında toplanan metaforlar ve kavramsal kategorinin temel özellikleri.....	102
Tablo 68. Velilerin geliştirdiği beslenme olarak saygı kavramsal kategorisi altında toplanan metaforlar ve kavramsal kategorinin temel özellikleri.....	103
Tablo 69. Velilerin geliştirdiği yansıtıcı ve aktaran olarak saygı kavramsal kategorisi altında toplanan metaforlar ve kavramsal kategorinin temel özellikleri.....	103
Tablo 70. Velilerin geliştirdiği birleştirici bir güç olarak saygı kavramsal kategorisi altında toplanan metaforlar ve kavramsal kategorinin temel özellikleri.....	104
Tablo 71. Velilerin geliştirdiği üst bir mertebe olarak saygı kavramsal kategorisi altında toplanan metaforlar ve kavramsal kategorinin temel özellikleri.....	105

Tablo 72. Velilerin geliştirdiği değerli bir unsur olarak sayđı kavramsal kategorisi altında toplanan metaforlar ve kavramsal kategorinin temel özellikleri.....	105
Tablo 73. Velilerin geliştirdiği gereksinim ve zorunluluk olarak sayđı kavramsal kategorisi altında toplanan metaforlar ve kavramsal kategorinin temel özellikleri.....	106
Tablo 74. Velilerin geliştirdiği farklılıkları dikkate alan olarak sayđı kavramsal kategorisi altında toplanan metaforlar ve kavramsal kategorinin temel özellikleri.....	106
Tablo 75. Velilerin geliştirdiği mutluluk olarak sayđı kavramsal kategorisi altında toplanan metaforlar ve kavramsal kategorinin temel özellikleri.....	107
Tablo 76. Velilerin geliştirdiği ahlaki bir unsur olarak sayđı kavramsal kategorisi altında toplanan metaforlar ve kavramsal kategorinin temel özellikleri.....	107

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil 1. Çalışma grubundaki katılımcıların gruplara göre dağılımı.....	46
Şekil 2. Dördüncü sınıf öğrencilerinin saygı değerine yönelik geliştirdikleri metaforların kavramsal kategorilere dağılımı (frekans).....	65
Şekil 3. Sekizinci sınıf öğrencilerinin saygı değerine yönelik geliştirdikleri metaforların kavramsal kategorilere dağılımı (frekans).....	66
Şekil 4. On ikinci sınıf öğrencilerinin saygı değerine yönelik geliştirdikleri metaforların kavramsal kategorilere dağılımı (frekans).....	67
Şekil 5. Öğretmenlerin saygı değerine yönelik geliştirdikleri metaforların kavramsal kategorilere dağılımı (frekans).....	68
Şekil 6. Velilerin saygı değerine yönelik geliştirdikleri metaforların kavramsal kategorilere dağılımı (frekans).....	69

SİMGELER VE KISALTMALAR

MEB : Milli Eğitim Bakanlığı

TDK : Türk Dil Kurumu

SDÖ : Sosyal Duygusal Öğrenme

SPSS : Statistical Package for the Social Sciences

ANOVA : Varyans Analizi (Analysis of Variance)

COVID-19: Korona Virüs Salgın Hastalığı

YÖK : Yükseköğretim Kurulu

BÖLÜM I

GİRİŞ

İnsan sosyal bir varlıktır. İçinde yaşadığı topluma uyum sağlamak için toplumun değerlerini, inançlarını, tutumlarını öğrenir ve bunları içselleştirir. Değerler; toplumsal kültürü oluşturan inançlar, fikirler ve normlardır. Değerler kişilerin sosyal rollerini seçmesinde ve gerçekleştirmesinde yol göstericidir aynı zamanda insan hayatında ve toplum yaşamında önemli bir yere sahiptir. Bireylere yapacakları eylemler için uygun tercihler sunmaktadır. Değerler toplumsal yaşamla bütünleşmeye olanak veren ve paylaşılan şeylerdir (Parashar, Dhar ve Dhar, 2004).

Değerler için birçok tanımlama yapılmıştır. Değerler insanların iyiyi, doğruyu, güzeli ve çirkini tanımlamak için geliştirdikleri ölçütlerdir. Hangi toplumsal davranışların iyi, doğru ve istendik olduğunu belirler (Özkalp, 2003). Değerler insanların peşinden koştuğu, elde etmeyi arzuladığı şeylerdir (Bolay, 2007). Değer bir sosyal grubun veya toplumun kendi varlık, birlik, işleyiş ve devamını sağlamak için kişilerin çoğunluğu tarafından doğru olduğu kabul edilen, gerekli oldukları düşünülen ortak duyguları, düşünceleri ve onların amaç ve çıkarlarını yansıtan temel ahlaki ilkeler ve inançlardır (Erdoğan, 1976; Kızılcık ve Yaşar, 1994). Schwartz ve Bilsky (1987) değerleri tanımlarken değerler kavramlar veya inançlardır demişlerdir. Ancak inanç olduğunu söylerken değerlerin göreceli olduğunu belirtmişlerdir. Değerler; insanlara, durumlara, nesnelere ve oluşumlara kılavuzluk ederler (Halstead ve Taylor, 2000). Değerler insanların hayatlarına kılavuzluk ederek arzu edilen hedeflere ulaşmasını sağlarlar. Ekşi ve Katılmış'a (2014) göre değer; bireyin doğrudan içinde bulunduğu ve onun kendi muhakemesine göre şekillenen, hareket ve fiillerine göre ortaya çıkan sonucun nitelik olarak tanımlanmasıdır. Cüceloğlu'na (2016) göre ise değer insan hayatının büyük bir resim içinde anlamlı hale gelmesi amacıyla neyin iyi, hangi davranışın doğru ve hangi ilişkinin adil olduğunu belirleyen inançlardır. Bulut'a (2011) göre değerler insanı her zaman olumlu olana, toplumda kabul olana ve iyi olana yönlendirir. Değerler insana yol gösteren, toplumdaki doğru ve yanlış normlar konusunda insanı şekillendiren kurallardır. Değerler bunlara uyan bireylerin mutlu olmalarına ve mutlu bir yaşam sürmelerine yardımcı olur (Özdemir ve Koruklu, 2011). Yetkin ve Daşcan'a (2008) göre ise değer kavramının özellikleri vardır.

Bu özellikler;

- Değerler, toplum ve birey tarafından belirlenmiş birleştirici olgulardır.

- Değerler, toplumun sosyal ihtiyaçlarını karşılar ve bireyin iyiliği içindir.
- Değerler sadece bilinci değil duygu ve heyecanları da ilgilendirir.
- Değerler insanların bilinçlerinde yer alır ve davranışlarını yönlendirir.
- Değerlerin normlardan farklı olarak daha genel ve soyut olmasıdır.

Değer kavramının özelliklerine bakıldığında, değerlerin insanlar tarafından oluşturulmuş ve insanları bir arada tutan unsurlar olduğu söylenebilir. Değerler insanların sosyal hayatlarını düzene sokar, insanlar arasında bağlılık duygusu oluşmasını sağlar, insan davranışlarını düzenler, değerler insanların duygu, düşünce ve olaylar karşısındaki tutumlarını belirler, değerler toplumun toplum olmasında büyük rol oynar.

Kluckholm, değerleri yaşamdaki soyut hedefleri ve bireyin bağlamlarda ve durumlarda tercih ettiği davranış biçimlerini kapsayan eylemler olarak kavramsallaştırmıştır. Schwartz (1996) değerleri insanların yaşamlarında yol gösterici ilkeler olarak tanımlamıştır (aktaran Parashar, Dhar ve Dhar, 2004). MEB (2005) tanımına göre değer, bir topluma ait olan düzen, birlik ve işleyişin devamlılığını sağlamak amacıyla uygulanması gereken ve doğru olduğu düşünülen ortak inanç ve düşüncelerdir.

Bununla birlikte değerler konusunda birçok sınıflama yapılmıştır. Bu sınıflamalardan birisi Spranger'in yaptığı sınıflamadır. Spranger'in yaptığı sınıflama Allport ve arkadaşları tarafından ölçeğe çevrilmiştir (Keskin, 2016). Spranger (1928) yaptığı çalışmalar sonucunda değerleri estetik, ekonomik, siyasi, bilimsel, dini ve sosyal değerler olarak altı grupta; Rokeach (1973) amaç ve araç değerler olmak üzere iki grupta incelenmiştir. Schwartz (1996) ise değerleri özyönelim, hazcılık, başarı, güç, güvenlik, uyma, iyilikseverlik, geleneksellik ve evrenselcilik olmak üzere on farklı grupta toplamıştır. Lickona (1992), değerleri saygı ve sorumluluk başta olmak üzere hoşgörü, özdisiplin, yardımseverlik, basiret, merhamet, iş birliği, dürüstlük, cesaret, adil olma ve demokratik değerler olarak gruplandırmıştır. Wynne ve Ryan değerleri adalet, ölçülülük, basiret, inanç, umut, cesaret, yardımseverlik ve saygı olarak gruplandırmıştır. William Bennet, sorumluluk, özdisiplin, çalışma, merhamet, arkadaşlık, azim, cesaret, dürüstlük, sadakat ve inanç olarak söylemişlerdir (Leming, 2000). Ercan (2001) ise değerleri ulusal ve evrensel değerler olarak ikiye ayırmıştır. Ulusal değerlerin devlet, millet, ordu, vatan, cumhuriyet, kahramanlık, dil, gelenek görenekler ile ulusal marş, bayrak ve ulusal bayramların oluşturduğu ulusal simgeler olduğunu söylemiştir. Evrensel değerlerin ise insan hakları ve özgürlükler, demokrasi, uygarlık, bağımsızlık, barış, hoşgörü, saygı, sevgi, uzlaşma, anlayış, eşitlik, bilim, çevre duyarlılığı olarak kabul etmiştir. Değerler yalnızca bireysel

olarak değerlendirilmemekte, toplumsal normlar çerçevesinde de ele alınmaktadır. Anar'a (1983) göre değerler bireysel değerler, tutumlar, tercihler ve inançlar çerçevesinde ele alındığı kadar, toplumsal değerler, toplumsal normlar çerçevesinde de ele alınmıştır (Yazıcı, 2014). Değerlerin yalnızca kişiye özgü bir olguyu anlatmıyor olması; ulusal değerler, aile değerleri, evrensel değerler, gençlik değerleri ve örgütsel değerler gibi tanımlamalar yapılmasına fırsat vermiştir (Balcı ve Yanpar Yelken, 2010).

Zaman ilerledikçe yaşam şartları, toplumdaki olaylar, insanların davranışları değişmiştir. Bu değişimlerden toplumda etkilenmiştir. Toplumdaki kişilerin giyim kuşamları, sosyal ortamları, beslenmeleri, boş zamanlarda yaptıkları aktiviteler değişmiştir. Bu değişimlerden değerler de etkilenmiş ve değişime uğramıştır. Rokeach (1973) ve Williams (1979), değerlerin değişime açık olduğunu, özellikle de zaman içinde ortaya çıkan ihtiyaçları karşılamak için değer önceliklerinin değiştiğini söylemişlerdir (Rokeach, 1973; Williams, 1979).

Geçmişten günümüze toplumdaki mekanikleşme artmış, rekabet ve öne çıkma arzusu hız kazanmıştır. Toplumdaki bireyleri bir arada tutan biz duygusu etkisini kaybetmeye ve yerini ben duygusuna bırakmaya başlamıştır. Bu etki altında değerlerinde çevremizde bulunan birçok unsur gibi değişime uğradığı görülebilir. Geçmişte toplumun yapı taşı olarak görülen sevgi, saygı, sorumluluk, adalet, yardımlaşma gibi değerler değişen toplumla birlikte değişime uğramıştır. Batmaca'ya (2016) göre bu kültürel değişimden en çok çocuklar ve gençler etkilenmektedir. Kişiler çocukluktan başlayarak ahlaki eylemlerinin nedenlerini öğrenmeye, ahlaki çatışmalarını çözmek için gerekli becerilere sahip olmaya ihtiyaç duymaktadır (Fisher, 2000).

Değerlerin toplumda önemli olduğu kadar değer öğretimi de önemli yere sahiptir. Değer öğretiminde değerlerin benimsenerek öğretilmesi öğretilebilirliği üzerinde önemlidir. Değerler erken yıllarda gelişir. Değerlerin kaynakları kültür, aile, öğretmenler, arkadaşlar ve çevresel faktörlerdir (Parashar, Dhar ve Dhar, 2004). Değer öğretimi çocukluktan başlanarak hayat boyunca devam eden bir süreçtir. Öğrenme yaşam boyu sürdüğüne göre her öğrenilenin de değerlerle ilişkisi vardır. Yeni öğrenilenler ya değeri pekiştirir ya da değerden bir parça barındırır. Yani değer sonradan öğrenilerek oluşur. Bireylerin yaşamları boyunca davranış örüntüleri, tutumları ve algıları değerler tarafından yönlendirilir. Değerler eğitiminin, eğitimin içinde sadece bir parça olarak ele alınması doğru değildir. Değerler eğitimin ruhudur (Dilmaç, 1999).

Eğitim, belirlenen amaçlar doğrultusunda bireyi yetiştirme sürecini ifade eder. Bu süreçte elde edilen bilgi, beceri, tutum ve değerler bireylerin karakterini farklılaştırır (Akbaş, 2004). Eğitim, toplumsal bir olgudur. Bir toplumdaki bireyleri, toplumun değerlerine uygun şekilde etkileme ve bu değerleri bireylere kazandırma sürecidir (Gül, 2004). Eğitim bir toplumun idealine yönelik değerler sistemini bireylere aktarma da önemli rol oynar (Fidan, 2009). Eğitim bireyi olumlu yönde geliştirir. Eğitim ile bireye bilgi, beceri, tutum ve değer kazandırılır. Kazandıkları ile bireyde farklılaşmalar meydana gelir. Sadece ilkokul değil ortaokul, lise gibi diğer eğitim öğretim basamaklarında da değerler üzerinde hassasiyetle durulması gerekmektedir (Tunç, 2019). Eğitim sistemi, genel amaçlarından olan değerlerin öğrenciler tarafından kazanılıp kazanılmadığını test edilmeye ihtiyaç duymaktadır. Çünkü okullarda öğrencilerin bilişsel davranışları kazanıp kazanmadığı sürekli test edilirken, duyuşsal davranışlar hem planlı bir şekilde kazandırılmamakta hem de ulaşma düzeyleri ölçülmemektedir. İlköğretim programları genel hedeflerinde olan değerlere ulaşma düzeyleri ölçülebilirse okulların bu duyuşsal davranışları kazandırmadaki başarısı ortaya çıkmış olacaktır (Akbaş, 2004).

İnsanlık tarihi boyunca meydana getirilen değerler, eğitim yoluyla nesilden nesile aktararak günümüze kadar gelmiştir. Bunun için değer öğretiminde ilk sorumluluk anne ve babaya aittir. Veliler çocuklarının ahlaki inanç ve değerlerinin eğitiminden birinci derecede sorumluyken ailenin ardından okul da bu değerlerin öğretiminde önemli bir kurumdur (Coombs-Richardson ve Tolson, 2005). Değerler eğitiminin gerçekleştirilmesinde okullara ve öğretmenlere çok fazla sorumluluk yüklenmiştir (Akbaş, 2004; Güven, 1999; Yuvacı, 2013). Okulların iyi insan yetiştirme çalışmalarında değerler önemlidir. Özellikle de kişiliğin büyük oranda şekillendiği ilköğretim çağında değer eğitimi çalışmalarının sağlıklı bir şekilde uygulanabilmesi öğrencilerin ileriki yaşamı için dengeli bir kişilik oluşumu açısından önemlidir (Yel ve Aladağ, 2014). Değer eğitiminin önemli bir parçası da öğretmenlerdir. Öğrencilerin ahlaki yapıları sınıf içi ve sınıf dışındaki yaşantılardan etkileneceği gibi öğretmenlerden de etkilenmektedir. Öğretmenlerin değer eğitimindeki rolleri her sınıf seviyesinde ve her programda değişiklik göstermektedir. Öğretmenler bilinçli ya da bilinçsiz değerleri öğrencilerine aktarırlar (Coombs-Richardson ve Tolson, 2005). Kültür aktaran, toplumsal değerleri öğreten kurumlardan olan okullarda görev yapan öğretmenlerin değerler ve değer öğretimine ilişkin görüşleri ve okullarda öğrenim gören son sınıf öğrencilerinin ilköğretimin genel hedeflerinden olan değerlere

ulaşma düzeylerinin belirlenmesi okullarda duyuşsal alana ait davranışları kazandırmadaki başarısını ortaya çıkarmış olacaktır (Akbaş, 2004).

Eğitimde değer denildiğinde akla sevgi, saygı, hoşgörü, dayanışma, yardımseverlik, eşitlik, özgürlük, dürüstlük, uzlaşma gibi birçok kavram gelir ve bu değerlerin biri diğerine tercih edilemez. Bu kavramların eğitimle öğrenciye kazandırılması amaçlanır. (Kıroğlu, Elma, Kesten ve Egüz, 2015). Kazandırılması amaçlanan değerlerden olan saygı, öğrencilerin kazanması gerekli görülen temel değerlerdendir (Altunsoy, 2019). Toplumda olumsuz davranışların yaygınlaşmasını önlemek ve değerlerden yoksun yetişmeyi engellemek için sevgi, saygı, sorumluluk alma, hoşgörü, duyarlı olma gibi değerlerin kazandırılması mecburidir (Batmaca, 2016). Saygı karşımızdaki kişiye onu düşündüğümüzü hissettirmek ve insanların dili, dini, ırkı, cinsiyeti ne olursa olsun onları ayırmadan farklılıklara saygı duyarak onları kabul etmektir (Perese, 2005). Saygı birçok bilgiyi, değeri ve sezgiyi bünyesinde barındıran ve değerlere alt yapı oluşturan temel değer konumundadır (Loomans ve Loomans, 2005). Saygı tüm yaş gruplarındaki kişiler için önemli değerlerdendir. Yaş ve konum ne olursa olsun saygı, iyi insan olma yolunda önemli bir adım ve birçok değer için temel oluşturan bir değerdir. İnsanlar arasındaki iletişim kapılarından en güzeli ve olumsuzlukları olumluya dönüştürebilen bir bağdır (Perese, 2005). Saygıya gereken önemin verilmediği, saygı bilincine varılmamış ortamlarda eşitliğin, adaletin, empati kurabilmenin ve insan haklarına sahip çıkabilmenin tam anlamıyla yaşanılması beklenilmez. Berber'e (2019) göre yardımseverlik, hoşgörü, saygı ve vatanseverlik gibi değerler Türkiye gibi manevi özelliklere ayrı bir önemin verildiği ülkede son derece etkili şekilde kazandırılması gereken duyuşsal yönü ağır basan değerlerdir ve bu değerlere ilişkin kazanımlar okul programlarında yer almaktadır.

Saygı ile ilgili alanyazın taraması yapılmış ve doğrudan saygı değeri ve saygı eğitimini inceleyen çalışmaların kısıtlı olduğu görülmüştür. Saygı değerine yönelik yapılan çalışmalar özsaygı, benlik saygısı kavramlarına yoğunlaşmıştır. Özsaygı, saygıdan farklı bir kavram olmakla birlikte saygı kavramı ile ilişkilidir. Kuzgun'a (2000) göre özsaygı bireyin kendini bir nesne olarak ele alıp sonucunda bir yargıya varmasına verilen addır. Saygı karşıdaki kişiye anlamaya çalışmak ve kişiye ona göre bir tepkide bulunmaktır (Akkoyun, 1993). Maslow, bireylerin daha verimli ve başarılı olabilmeleri için öz saygılarının sağlıklı bir şekilde gelişebilmesi gerektiğini söyler. Maslow'a göre bireyde benlik saygısının gelişmesi için iki kaynak vardır. Bu kaynaklardan birisi kişinin çevreden gördüğu saygı ve sevgi iken ikincisi bireyin başarı duygusudur (Joseph, 1995). Bu durum

göstermektedir ki başkalarına saygılı olmak, kendine de saygılı olmakla ilişkilidir (Altunsoy, 2019). Saygıya dair yapılan alan yazın taramasında öz saygı ile birlikte farklılıklara saygı, Türk büyüklerine saygı ile ilgili çalışmalara da rastlanmıştır (Çatlakve Yiğit, 2017; Ekmişoğlu, 2007; Eren, 2015; Gümüş, 2016; Öksüz ve Güven, 2012; Kacar, 2018; Öztürk ve Özkan, 2018; Polat ve Topçubaşı, 2015; Yıldırımçakar, 2018). İnsan kendisine nasıl davranılmasını istiyorsa karşısındaki kişiye de öyle davranmalıdır. Saygı birinin veya bir şeyin değerini kabul etmektir. Diğer insanlara nazik, dürüst ve hoşgörülü olmayı, kötü söz kullanmamayı, diğerlerinin duygularını da düşünmeyi, insanları tehdit etmemeyi, farklılıkları kabullenmeyi gösterir (Berber, 2019). İnsanların birlikte yaşaması için tüm değerlerin esası olan saygı, insanın karşısındaki kişiyi yetenekleriyle, yanlışlarıyla, zayıflıklarıyla kabul etmektir (Mindivanlı, Küçük ve Aktaş, 2012). Okullarda öğrenciler bilişsel olanın yanında insanlara karşı saygı göstermeyi, hoşgörülü olmayı, başarılı olmayı ve yardımseverlik gibi değerleri, toplumsal kuralları, derslerine ve öğretmenlerine karşı olumlu tutum geliştirmeyi ve karşılaştıkları durumlara karşı tavır geliştirmeyi öğrenirler (Bacanlı, 1999). Bireylerin saygı değerine ilişkin algıları, bu değeri benimselemelerinde önemlidir. Eğitimde bireylerin algılarının ölçülmesinde metaforlardan da yararlanılmaktadır.

Metaforlar eğitimin çeşitli alanlarında kullanılmaktadır. Metaforlar soyut ilkeleri açıklarken somut ilkeler kullanmaktır. Yob (2003) metaforu son yıllarda insanların yüksek düzeyde soyut, karmaşık veya kuramsal bir olguyu anlamak ve açıklamak için başvurduğu güçlü bir zihinsel araç olarak değerlendirmektedir. Soydaş'a (2010) göre metafor farklı anlamlar kazandırılarak dilin anlaşılmasıdır. Saban'a (2004) göre metaforlar olayların oluşumu ve işleyişi ile ilgili düşüncelerin oluşumunu sağlayan, yönlendiren ve onları kontrol eden çok güçlü zihinsel araçlardır. Berber'e (2019) göre metaforlar kavramsaldir. Dünyayı anlamak için kullanılan temel araçlardandır. Metaforlar günlük yaşam içerisinde dilin bir parçası haline gelmiştir. Metaforlar insanları olayları ve kavramları farklı algılayış biçimidir. Türk Dil Kurumu tarafından hazırlanan Büyük Türkçe Sözlükte metafor kelimesi mecaz kelimesi ile eş anlamlı olarak kullanılmıştır. Mecaz kelimesi için Büyük Türkçe Sözlükte iki anlam verilmiştir. 1. Bir ilgi veya benzetme sonucu gerçek anlamından başka anlamda kullanılan sözdür. 2. Bir kavram veya kelimeyi kabul edilenin dışında başka anlamlara gelecek şekilde kullanma, metafor. Metaforlarla ilgili en yaygın kabul edilen tanım Çağdaş Metafor Teorisini geliştiren Lakoff ve Johnson'un tanımıdır. Lakoff ve Johnson (2005) metafor için bir şeyin diğeri yoluyla tasavvur edilme şeklidir der. Bir şeyin

sanki başka bir şeymiş gibi söylenmesi olan metaforlar dilin kalıcı özelliğidir (Asher, 1994). Metaforlar iki varlık arasındaki benzerlikten açıkça söz etmeden kurulmasından dolayı bir varlığın başkası ile tanımlanmasına birilerinin yalan söylemesi gibi görüldüğü için duygusal ve tartışmalıdır. Metaforlar tanıdık bir konuyla daha az tanıdık bir konuyu aydınlatmaya yardımcı olmaktadır. Yeni bilgilerin daha önce öğrenilmiş bilgilerle ilişkilendirilmesine yardımcı olur (Grainger, Barners ve Scoffham, 2004). Bu şekilde yeni bilgilerin daha somut olarak algılanmasına yardımcı olur. Öğrencilerin odaklanmasına ve anlayışlarının gelişmesine yardım eder (Yung, 2001). Bir konunun karmaşıklığını çözerdaha anlaşılırhale getirir, basitleştirir ve kaliteli öğrenme çıktıları sağlar (Mackinnon, 2004). Black (1962) metaforu yeni alemin görüldüğü bir mercek, bir ekran veya bir filtre olarak görür. Black, metafor için eski şişelere yeni içerik dökmek der. Metaforların işlevi “anlama” olduğu için metaforlar eğitim-öğretim uygulamalarında bir araç olarak kullanılmaktadır. Metaforların öğretmen eğitimlerinde, öğretim uygulamalarında ve sınıflarda eğitim süreçlerinde kullanımı yaygınlaşmıştır (Yavaş, 2019). Metaforlar bireylerin kişisel deneyimlerini anlama, öğrenme ve öğretme gibi karmaşık kavramlar hakkında bilgi edinmelerine yardım eder. Bireyler metaforlar ile kendilerini özgürce ifade ederler. Kendi düşüncelerini paylaşırlar, deneyimlerini ortaya koyarlar.

Eğitimde metafor kullanımı öğretmenlerin mesleki gelişimi ve uyguladıkları eğitim uygulamaları için çok önemlidir. Öğretmenlerin uygulamalarında metafor kullanarak düşüncelerini yansıtmaları, düşüncelerini dile getirmeleri ve iyileştirmeler yapabilmeleri mümkündür (Saban, 2014). Daha çok soyut, karmaşık ve anlaması zor kavramlar olan değerlerin; somut, basit ve kolay öğretilabilir olmasında veya öğrencilerin değer algılarının belirlenmesinde metaforlardan yararlanılmaktadır.

1.1. Problem cümlesi

“İlkokul 4. sınıf, ortaokul 8. sınıf, lise 12. sınıf öğrencilerinin, öğretmenlerin, velilerin saygı değerine yönelik metaforik algıları nelerdir?”

1.2. Alt problemler

1. İlkokul 4. sınıf, ortaokul 8. sınıf, lise 12. sınıf öğrencilerinin, öğretmenlerin ve velilerin saygı değerine yönelik geliştirdikleri metaforlar nelerdir?

2. İlkokul 4. sınıf, ortaokul 8. sınıf, lise 12. sınıf öğrencilerinin, öğretmenlerin ve velilerin saygı değerine yönelik geliştirdikleri metaforlar hangi kavramsal kategoriler altında toplanabilir?

3. İlkokul 4. sınıf, ortaokul 8. sınıf, lise 12. sınıf öğrencilerinin, öğretmenlerin ve velilerin saygı değerine yönelik geliştirdikleri metaforların kavramsal kategorilere dağılımı nasıldır?

1.3. Araştırmanın önemi

Değerler eğitiminde temel değerlerden biri saygı değeridir. Saygı değerinin öğrenciler, öğretmenler ve veliler tarafından nasıl algılandığı önemlidir. Çalışma grubunun her eğitim-öğretim kademesinin son sınıf öğrencilerinden seçilmesi; öğrencilerin saygı kavramına yönelik algılarının nesiller arasındaki (dört yıllık ara) algısal farklılığı gözlemleyerek, yaşanabilecek farklılıkları belirlemek amacıyla kurgulanmıştır. Çalışma grubuna öğretmen ve velilerin de eklenmesi çocuklara saygı kavramını yaşamının ilk yıllarından başlayarak öğretmekle sorumlu görülmüş velilerin ve daha sonra eğitim hayatına başlaması ile bu sorumluluğa ortak olmuş öğretmenlerin de saygı kavramına yönelik algılarının belirlenmesi amacıyla. Farklı eğitim-öğretim kademelerindeki öğrencilerin, öğretmenlerin ve velilerin saygı değerine yönelik algılarının incelenmesi hem bu kavramın zihinlerde yıllar içerisinde değişime uğrayıp uğramadığının hem de değer öğretiminin formal ve informal şekilde içerisinde olan öğretmen ve velilerin algılarının incelenmesi bakımından önemlidir. Bundan dolayı 2020-2021 Eğitim-Öğretim Yılı Birinci Dönemi'nde gerçekleştirilmiş olan bu çalışmayla Ardahan il merkezindeki okullarda öğrenim gören ilkokul 4, ortaokul 8, lise 12. sınıf öğrencileri, öğretmenler ve velilerin saygı değerine yönelik algılarını metaforik olarak incelemek amaçlanmıştır. Öğrenci, öğretmen ve velileri içine alan oldukça geniş bir çalışma grubu ile çalışılmıştır. Literatür incelendiğinde birçok metafor çalışması olduğu görülmüş ancak saygı değerini ele alan bu kadar geniş çalışma grubuna sahip araştırmaya rastlanmamıştır. Aynı zamanda literatür incelendiğinde saygı kavramının başka kavramlar ile birlikte çalışıldığı görülmüş ancak özel olarak saygı kavramı üzerine yoğunlaşmış çalışmalara rastlanılmamıştır. Tunç (2019) tarafından saygı kavramı üzerine yapılan bir metafor çalışmasına rastlanılmış ancak çalışmada, bu çalışmadan farklı olarak 3. sınıf öğrencileri ile saygı ve sevgi kavramları birlikte çalışılmıştır. Bu çalışmanın farkı daha geniş bir çalışma grubu ile tek bir kavram üzerine derinlemesine çalışılmasıdır. Bu yönüyle çalışmanın alanyazına katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

1.4. Sayıtlar

1. Araştırmada veri toplama aracı olarak kullanılan 'Saygı Değerine Yönelik Metafor Geliştirme Formu'nun katılımcılar tarafından içtenlikle doldurulduğu varsayılmıştır.

2. Araştırma geçerli kabul edilen metaforların kaynaklarının metaforları açıklamada yeterli olduğu varsayılmıştır.

1.5. Sınırlılıklar

1. Araştırma 2020-2021 Eğitim-Öğretim Yılı Birinci Dönemi'nde Ardahan il merkezinde öğrenim gören 4, 8 ve 12. sınıf öğrencileri, öğretmenler ve velilerle,
2. Yalnızca saygı değeri ile,
3. Katılımcılarının algılarının yalnızca metafor yoluyla incelenmeye çalışılması ile sınırlandırılmıştır.

1.6. Tanımlar

Metafor: Metaforlar iyi bilinen bir şeyi daha az bilinen ya da bilinmeyen bir şeye açık ve hatırdaki kalıcı bir şekilde aktarılmasıdır (Petrie ve Oslag, 1993). Metafor bir sözcüğün temel anlamından başka bir anlam ile kullanılması veya bir fikrin başka bir fikir ile karşılaştırılması ya da görünüşte olmayan bir benzetmenin ortaya konulmasıdır (Ritchie, 2013).

Değer: Değerler neyin iyi neyin kötü olduğu konusundaki yargılarımızdır. Beğenilerimize göre tercih ettiğimiz şeyler olmaktan çok bireyin çevresi ile etkileşimini sağlayan az çok kesin ve sistematik fikirlerdir (Balcı ve Yanpar Yelken, 2010). Topluma ait olan sosyal, kültürel, ekonomik ve bilimsel öğelerden oluşan ortak kavramların tamamına denir (Demirel, 2010).

Değerler Eğitimi: Bireylerin değer kavramı üzerindeki düşüncelerini geliştirmek, onlara toplumun bir parçası olduklarını fark ettirmek ve değerleri günlük yaşamlarına aktarmaları için gerekli becerileri kazandırma süreci olarak tanımlanır (Hökelekli ve Gündüz, 2007).

Saygı: Saygı kelime anlamı olarak bir kimseye, bir şeye dikkatli, özenli ve ölçülü davranmak; hürmet göstermek, başkalarını rahatsız etmekten kaçınmak demektir (TDK, 2011).

BÖLÜM II

ARAŞTIRMANIN KURAMSAL ÇERÇEVESİ İLE İLGİLİ ARAŞTIRMALAR

Bu bölümde araştırmanın anahtar kelimelerinden olan değer, eğitim, saygı ve metafor başlıklarına değinilecektir.

2.1. Değer

Bu başlık altında; değer, değerlerde yaşanan değişimler, değerler eğitimi, değer eğitiminde değer yaklaşımları, değerlerin sınıflandırılması alt başlıkları ortaya konacaktır.

Değer, tanımlaması oldukça güç bir kavramdır (Çengelci, 2010). Anar'a (1983) göre değer kavramı üzerinde çok durulmasına rağmen yeterince açıklığa kavuşturulamamıştır. Değerler Sosyal Bilimlerin sıklıkla kullandığı temel kavramlardan biridir. Bu nedenle değerler ile ilgili geniş bir literatür bulunur (Yazıcı, 2014). Literatür incelendiğinde değerler ile ilgili çok fazla çalışmaya rastlanılmıştır. Ancak değerler her yazara göre farklı tanımlanmıştır. Bundan dolayı değerler ile ilgili sayısız çalışma olmasına rağmen kesin bir tanıma varılamamıştır.

Bazı değer tanımlarına göre; Değerler, bir sosyal grup veya toplumun varlığı, birliği, işleyişi ve devamını sağlamak ve sürdürmek için toplumda bulunan kişilerin çoğunluğu tarafından doğru ve gerekli olduğu kabul edilen ortak düşünceler, amaçlar, temel ahlaki ilkeler ve inançlardır (MEB, 2015). *Türk Dil Kurumu'na göre değer, bir şeyin önemini belirlemeye yarayan soyut ölçü, bir şeyin para ile ölçülebilen karşılığı, bedel, kıymet, üstün nitelik, bir ulusun sahip olduğu sosyal, kültürel, ekonomik ve bilimsel değerlerini kapsayan maddi ve manevi öğelerin bütünüdür* (TDK, 2020). Turner'a (1999) göre değerler, insanların kararlarını verirken kullandığı ilke ya da standartlardır ve değerler eylemleri ve hırsları yönlendirir. Welton ve Mallan'a (1999) göre değer; davranışın, güzelliğin, etkililiğin ya da kıymetin göstergesidir. Rokeach'a (1973) göre değer kalıcı inançlardır. Değerler inançtır. Ancak değerler tamamıyla nesnel değildir ve kazandıkları etkinlikler ile duygularla bütünlük oluştururlar. Değerler insanların hedeflerine ulaşmasında etkilidirler. Değer yaşantımızı etkileyen ve önem verilen, arzu edilen inançlardır (Doğanay, 2006). Değerlerkişinin; insanları, insanlara ait olan nitelikleri, istekleri, niyetleri ve davranışları değerlendirirken kullandığı ölçütlerdir ve yol göstericidir (Güngör, 2010). Değerler insanların karar vermelerinde, olaylar karşısında yorum yapmalarında, hüküm vermelerinde onlara yol gösteren inanış unsurlarıdır (Bulut, 2011).

Değerler bireylerin yaşamlarında vazgeçilmezdir (Uçar, 2009). Akbaş'a (2004) göre değerler insanların davranışlarının açıklanmasında temel öneme sahiptir. Değerler insan davranışlarına rehber olurlar. Eylemlerimizi, yargılarımızı, hedeflerimizi, nasıl olmamız ve nasıl davranmamız gerektiğini bildirirler. Değerler, neyin ve hangi davranışların iyi, güzel ve doğru olduğuna dair olan inanç ve kabullerdir. İnsandaki yeteneklerin, var olan iyi ve olgun insan olma kapasitesinin ortaya çıkmasını sağlayan manevi olgudur (Hökelekli, 2013). Değerler; istenilen, yol gösteren hedeflerdir. Değerler bireyin çevresi ile etkileşimi sonucunda içselleştirdiği standartlardır ve bunlar davranışlarını yönlendirir. Değer, insanların hayatları boyunca davranışlarını yönlendiren ve şekillendiren en önemli öğedir (Albayrak, 2015). Sosyal psikologlar ve davranış bilimciler değerlerin tutum ve davranışları etkilediğini, toplumdaki kültürel kalıplar ile etkileşimde olduğunu ve onları aktardığını söylemektedirler. Bireylerin davranışları değerler tarafından yönlendirilmektedir. Bu yönlendirme doğrudan olabileceği gibi dolaylı da olabilir. (Özgüven, 1994). Hastead ve Taylor (2000) ise değerın genel olarak davranışlara rehberlik eden ilkeler olduğunu, eylemlerin istenilir olup olmadığını yargılayan standartlar ve temel inançlar olduğunu söylemişlerdir. Bolay'a (2007) göre ise değer; insanların önem verdiği, ulaşmak istediği, şiddetle arzuladığı ve ihtiyaç duyduğu şeylerdir. Değerler bizi kötü davranışlardan alıkoyan inanışlardır. Değerler insanların hayata bakışlarını yönlendiren ve davranışlarına yön veren ölçütlerdir. Değerler davranış tercihi yaparken karar vermemizi sağlar. Değerler ile doğru ve yanlış ayırt edilir. İnsanlar değerler ile kendisinin ve diğerlerinin yaşantı niteliğini artırır. Değerler iç içe geçmiş ve birbirinden kesin çizgiler ile ayrılmaz şekildedirler. Ahlaki davranış bağlamında değerler davranışlarımıza yön veren; iyi, doğru, güzel gibi istenen nitelikleri simgeleyen ilkelerdir (Çengelci, 2010). Değerler insana yol gösteren ve toplum içinde doğru ve yanlış ayırmaları konusunda bireyi şekillendiren kurallardır (Özdemir ve Koruklu, 2011). Değerler insanların hayata bakış açılarını, yaşam tarzlarını ve karakterini belirler (Baydar, 2009). Değer bireye kişilik kazandırır (Karagöz ve Şeref 2019). Lyons'a (2003) göre değerler; alan yazındaki araştırmalarda inanç, tutum, sosyal norm, bilgi, hayata bakış, ilgi, ideoloji gibi birbiri ile ilişkili ya da ilişkisiz kavramları tanımlamak için kullanılmıştır. Bazen de değerler etik ile karıştırılmıştır. Aynı zamanda bazı araştırmalarda kültür, toplum ve kişilik araştırmalarında önemli bir bağımlı değişken olmuştur. Akbaş'a (2004) göre değerler tutum ve davranışlar üzerinde yapılan araştırmalarda bir bağımsız değişken haline gelmiştir.

Değerler bireyin çevresindeki durumları anlamak ve tanımlamak için kullanıldıkları ölçütlerdir bu değerler doğuştan getirilmez. İnsan değer üretebilen tek varlıktır. Değerler bireyler tarafından yaşayarak öğrenilirler (Yeşil ve Aydın, 2007). Değerler daha sonradan öğrenilerek kişinin yaşantı niteliğini yükseltirler (Bostrom, 1999). Değerler insanı ve yaşamı anlamlı kılar. Değerler sayesinde insan, toplumun, hayatın, kültürün bir parçası haline gelir (Tunç, 2019).

Değerler toplumları ayakta tutan temellerdir. İnsan sosyal bir varlıktır. Bundan dolayı yaşadığı toplumun değerlerini, tutum ve inançlarını alarak, toplumsal değerlerini kazanarak içinde yaşadığı topluma uyum sağlar. Değerler insanların davranışlarını etkiler, tutumlarını ve davranışlarını belirler, biçimlendirir ve yönlendirir (Albayrak, 2015). Rokeach'a göre değerler davranışların veya sonuçlarının kişisel ya da toplumsal olarak kabul edilebilir olurluğunu işaret eden inançlardır. Değerler, toplumdaki bireylerin önemli, tercih edilebilir olduğunu ve nasıl yaşanması gerektiğini belirtir (Baydar, 2009). Değerler sosyal hayatı düzenler ve bireyler arasındaki bağlılığı artırır. Değerler bireylerin düşünce ve davranışlarında birer ölçüttür (Tolan, 1996). Bireyin topluma uyum sağlaması, mutluluğu ve toplumsal yaşamın devamının sağlanması toplumu oluşturan bireylerin değerlere sahip olma düzeyleri ile ölçülmektedir (Batmaca, 2016).

Değer, kültürden bağımsız değildir (Akbaba Altun, 2003). Değerler, milletleri oluşturan en önemli unsurdur. Bir millet değerleri ile var olur. Değerler insanları şekillendirirken insanlarda değerlere şekil verir (Uçar, 2009). Yani değer insan ve toplum ilişkisine dayanır (Eroğlu Yalın, 2007). Toplumsal anlamda değer; en iyi, en doğru ve en faydalı olduğu kabul edilen şeylerdir (Akbaş, 2004). Toplumların yaşam tarzını, karakterini ve hayata bakış açılarını belirler (Baydar, 2009). Kıncal (2002) ise değerleri bir kültüre sahip bireylerin, iyi-kötü, istenilen veya istenilmeyen, güzel veya çirkinin ne olduğunu belirlemeye yönelik kullandıkları ölçütler olarak niteler (Albayrak, 2015).

Değerler insanlar tarafından oluşturulmuştur ve insanları bir araya getirirler. Değerler insanların davranışlarını iyileştirerek insanların sosyal hayatlarını düzene sokar. Değerler hem bilinç ile kavranılan olayları algılama sürecinde hem de duygu, düşünce ve olaylar karşısındaki tutumları belirlerler (Altunsoy, 2019). Değerler insanlara iyi olmanın yollarını gösterir ve hiçbir değer olumsuz nitelik taşımaz. Saygılı olma, adil olma, hoşgörülü olma gibi değerler insanların hayatında önemli değerlerdir. Bu değerler hem birey için hem toplum hayatının düzeni için önemli değerlerdir. Bu değerler insanlara yol göstericidir (Bulut, 2011).

Değer relatiftir, öznelir. Kişilerin objelere yüklediği değerler kişiden kişiye değişmektedir. Kimileri tarafından iyi, kimileri tarafından kötü olarak nitelendirilen değerlerin varlığı değerlerin değişken olduğunu söylemektedir. Değerler toplumdan topluma değişirler. Hatta aynı toplum içinde çağdan çağa değişirler (Kuçuradi, 1998). Değerler doğruyu ve yanlış ayırmamızı sağlayan temel inançlardır. Değerler hayata denge ve anlam katarlar. Bu şekilde toplumu oluşturan bireyler ile birlikte yaşamayı kolaylaştırır. Toplum statik değildir. Değerler de toplumun devamlılığını sağlamasından dolayı değişim içindedir. Aynı zamanda bireyler yaşamlarının farklı dönemlerinde üstlendikleri farklı rollerden dolayı önem verdikleri değerler de değişim göstermektedir (Çileli, 2000). Değerler her toplumun yaşam şekline göre değişiklik gösterir. Zaman içindeki gelişmelerden toplumlar nasıl etkileniyorsa toplumda değeri etkilemekte ve değerlerde de değişim meydana gelmektedir. Kısaca toplum değişir ve yeni değerler oluşur. Kişiler bu değerleri içselleştirir (Uçar, 2009). Schwartz, Melech, Lehmann ve Burgers (2001) kültürlerarası bir örnekleme yürüttükleri çalışmalarında değerlerin önem düzeylerinin değişebilir olduğunu ve insanların yaşamlarına rehberlik ettiğini söylemişlerdir.

2.1.1. Değerlerde yaşanan değişimler

Değerler belirli bir zaman dilimine aittirler. Değerler için değişim kaçınılmaz bir olgudur. Üretilen değerler zaman içerisinde ya değişime uğrar ya da yerini yeni değerlere bırakır (Çetintaş, 2012). Değerler topluma özgü olduğundan bir topluma göre iyi olan değer başka bir toplumda kötü olarak nitelendirilebilir. Hatta birey için bile değişim gösterebilir (Meaney, 1979). Değerler zamana, mekâna ve koşullara bağlı olarak değişik şekillerde nitelendirilirler. Toplumlar varlığını sürdürürken; değerlerdeki yok olma, gelişememe, yenilenmeme ve aktarılamama gibi sorunlar o toplumun yok olmasını beraberinde getirir (Yeşil ve Aydın, 2007). Bir toplumun var olması ve onun varlığını sürdürmesi değerlere bağlıdır (Özensel, 2007).

Değerler toplumdan topluma ve zamanla değişime uğrarlar (Karababa, Oral ve Dilmaç 2014; Hökelekli, 2013). Değerler insanlar için önemli davranış belirleyicilerinden biri olmuştur. Bundan dolayı değerlerde yaşanan değişimler hem insanların hem de toplumların hayat tarzlarını değiştirebilmektedir (Yiğittir, 2012). Değerler bireyin ve toplumun kültürlerinden motifler taşır ve hem toplumdan topluma hem de zamana göre değişiklik gösterir (Doğan, 2004). İnsanlık tarihi boyunca bilimde, teknolojiye, sanayide, sosyal ve kültürel hayatta büyük gelişmeler yaşanmıştır. Yaşanan gelişmeler insanların hayatında

değişikliklere yol açmış, değer yargılarında ve değer önceliklerinde de değişimlere neden olmuştur (Yiğittir, 2012). Yaşanan değişimlerle birlikte yeni kavramlar ve olgular ortaya çıkmıştır (Çalık ve Sezgin, 2005).

Değişmelerden en çok etkilenen alanların başında ise eğitim gelmektedir (Genç ve Eryaman, 2008). Gelişen teknoloji ile bilgi oluşturulurken ve aktarılırken eğitim de büyük ilerlemeler kazanmıştır. İnsanlar arasındaki gerçekleşen bilgi alışverişi hızlanırken, insan-insan arasındaki ilişki zayıflamıştır. Gelişen teknoloji ile birlikte kullanımı artan bilgi teknoloji araçları değer aktaramamıştır. Bundan dolayı değerler eğitimi önem kazanmıştır (Çağlar, 2003).

2.1.2. Değerler eğitimi

Eğitim ve değer arasında sıkı bir ilişki vardır (Yıldırım ve Akpınar, 2016). Toplumun sahip olduğu değerleri bir sonraki kuşağa taşımak eğitimin amaçları arasındadır (Akbaba Altun ve Apaydın, 2013). Günümüzde teknoloji alanında yaşanan hızlı gelişim ve değişimler insanlara birçok fayda ve kolaylık sağlarken, insanı insan yapan özelliklerden uzaklaşmalarına neden olabilmektedir. Böyle bir sorunla baş edebilmenin en etkili yolu değerler eğitimi toplumlara kazandırmaktır (Coşkun, 2011). Bilgi iletişim araçları bilgiyi aktarırken, değerleri aktaramamıştır ve bu durum eğitim kurumlarında değerler eğitimi daha da önemli hale getirmiştir (Çağlar, 2003). Değerler öğretilir (Yıldırım, 2019). Bireylerin belirli değerleri fark etmesi, bu değerlerden yeni değerler oluşturması, oluşturduğu değerleri özümsemesi ve buna göre şekillendirmesi önce eğitimle gerçekleştirilir (Yeşil ve Aydın, 2007). Bundan dolayı değerler eğitimine gün geçtikçe daha çok önem verilmektedir (Bozkurt, 2017). Kişiler değerler eğitimi ile yeni değerler üretirler, var olan değerlerinin farkında olarak bu değerleri benimser ve bu değerler doğrultusunda kişiliğini şekillendirirler (Yeşil ve Aydın, 2007). Bireylerin davranışları dolaylı ya da direkt olarak değerler tarafından yönlendirilmektedir (Dilmaç, Ertekin ve Yazıcı, 2009). Değerler bireylerin kişiliklerinin oluşmasında etkilidir (Akıncı, 2005).

Değerler eğitimi, bireyin kendini tanımasını, kendisi ile uyum içerisinde olmasını, eylemlerinde tutarlı olmasını sağlayan özelliklerin kazandırılması için bilinçli ve planlı öğrenme ortamlarında gerçekleşir (Akbaş, 2008). Değerler eğitimi bütün ders programları içinde yer alan, onlarla bütünleşmiş bir programdır. Formal ve informal şekilde programlar içinde yer alır ve ayrı bir programı yoktur (Çakıroğlu, 2013). Değerler eğitimi; sosyal yaşamı oluşturan, bireyleri birbirine bağlayan, gelişmeyi, mutluluğu ve huzuru sağlayan,

risk ve tehditlerden koruyan, ahlaki, insani, sosyal ve manevi değerlerimizin tüm bireylere kazandırılması ve aktarılması sürecidir (MEB, 2010). Değerler eğitiminin amacı, çocukların doğuştan getirmiş olduğu iyi özelliklerini ortaya çıkararak, onların kişiliklerinin her yönüyle gelişmesine yardımcı olmak, insan olarak en iyiye ulaşmalarını sağlamak, başta birey olmak üzere toplumu kötü ahlaktan koruyup kurtarmak, bireyleri ahlaki özelliklerine göre yetiştirmek ve devamlılığını sağlamaktır (Aydın ve Akyol Gürler, 2012). Değerler eğitimi bireylerde ahlaki, toplumsal ve kişisel gelişime yönelik değerlerin gelişimini bir bütün olarak hayat boyu destekler (Neslitürk, 2013). İyi insan yetiştirilmesi, iyi bir toplum olunması ve gelecek nesillere sahip çıkılması değerler eğitimi ile mümkün olmaktadır (Tozlu ve Topsakal, 2007).

Sevgi, saygı, yardımseverlik, nezaket ve görgü kuralları insanoğlunun yaratılışından bugüne insanlarda aranan erdemlerdir (Kurtde Fidan, 2013). Bu özelliklere sahip bireylerin yetiştirilmesi öncelikle ailenin daha sonra eğitimcilerin görevidir (Akman, 2011). Çocuğun ilk duygusal ortamı ve sosyalleştiği ortamı ailedir. Çocuk topluma uyumu, ahlaki gelişimini ve değerleri ailedeki olumlu destek ve model alma yoluyla öğrenir (Yıldız, 2019). Son zamanlarda her şey hızla değişirken bu değişim çocuklar ve gençler üzerinde daha ciddi olmaktadır. Değerlerini kaybetmiş bir toplumun ayakta durması zorlaşacağından ailelerin yükü giderek artmaktadır (Yel ve Aladağ, 2009). Çocuklardaki kişilik gelişimi yüzde seksen oranında ilk beş yaşlarında gerçekleştiğinden bu yaşlarda değerler eğitiminin verilmesi daha uygun olacaktır. Bu yaşlarda çocuklar herhangi bir eğitim kurumuna gitmediğinden çocuğun tüm sorumluluğu aileye aittir. Ailede verilen her türlü eğitim bireyin kişiliğinde önemli rol oynamaktadır. Bireylerde değerler eğitimine başlama yaşı ve yeri ailedir. Bu yıllarda verilen değerler eğitimi çocuğun ileride iyi bir vatandaş olma bilincine katkı sağlayacaktır (Dilmaç, 2007). Birçok kurumda kazandırılmayan özellikler ailede kazandırılır. Çocukluk dönemlerinde ebeveynleriyle yaşayan bireylerde sevgi, saygı ve güven gibi pek çok değer temeli ailede atıldığı için karşılıklı sevgiyi, saygıyı ve güveni ilk olarak ailede öğrenirler (Hökelekli, 2013). Ailede çocukların değer kazanabilmesi için öncelikli olarak ailenin o değerlere sahip olması, bunları özümsemesi ve bilincine varması gerekir (Yaman, 2014). Değer eğitimi ailede verilirken ailenin verdiği değer ile gösterdiği davranış arasında tutarlılık olmalıdır. Aksi durumda değer eğitimi gerçekleşmez (Kınacı, 2018). Çocukların ahlak ve değer kazanımında ailenin işlevi yalnızca okul öncesinde değil okula başladığı dönemlerde ve ergenlikte de devam etmektedir (Kaymakcan ve Meydan, 2014). Değerler eğitimi ailede

başlar. Aile ile başlayan bu süreç toplumla kaynaşmaya başlanılan okul döneminde de eğitimciler tarafından devam ettirilmektedir. Ailenin değer eğitiminde rolü okuldan daha fazladır (Güngör, 1995).

Değerler eğitiminin etkili olabilmesi planlı olarak yapılmasına bağlıdır (Özer ve Aktaş, 2019). Milli Eğitim Bakanlığı tarafından her eğitim-öğretim yılı için değerler önerilmiştir. Bu değerler okullarda belirli kurallar çerçevesinde bir programa bağlı olarak çeşitli etkinlikler yoluyla öğrencilere aktarılır (Özer ve Aktaş, 2019). Tüm dünyada değerler eğitiminin öneminin artmasıyla 2003 yılından itibaren değer eğitime, öğretim programlarında yer vermeye başlanmıştır. Öğretim programlarında değerleri yaşatıp hayata geçirmeye yönelik kazanımlara ve bazı kök değerlere yer verilmesi öğretim programlarının değer temelli bir yaklaşımı esas almakta olduğunu göstermektedir (Alabaş, 2018). Eğitim sisteminin içinde bütüncül bir şekilde bulunan değerler; günümüzde projelerle ve aylara bölünerek belirli temalar ile öğrencilere aktarılmaktadır. Değerler eğitimi dersler içerisinde öğrenciye verilmektedir. Bu eğitim planlı bir eğitim yoluyla gerçekleşmektedir. Bundan dolayı sevgi, saygı, dürüstlük, vatanseverlik, hoşgörü, sorumluluk ve adalet gibi değerler okul içi ve okul dışı etkinliklerle öğrencilere kazandırılır (Cihan, 2014).

Değer eğitiminin önemi bireylerde ahlaki eğitimin akademik eğitim kadar önemli olduğu anlaşıldığında ortaya çıkmıştır. Çünkü ahlaki açıdan yoksun ya da eksik olan öğrencilerin akademik olarak da başarısız olduğu görülmüştür (Öncü, 2015). Eğitimciler formal ve informal şekilde çocuklara değerler eğitimi vermeye çalışmaktadırlar. Okullarda değerler eğitiminde en önemli görev öğretmenlere düşmektedir. (Bozkurt, 2017). Okulların görevlerinden birinin değerler eğitimi olduğu ve bu konuda öğretmenlerin yeterliliğinin artırılması gerektiği 18. Milli Eğitim Şurasında ifade edilmiştir (Güngör, 1995). Değerler çocukların doğal ortamında daha etkili ve kalıcı bir şekilde öğrenilmektedir. İlkokul çocukları bulundukları dönem itibari ile değerleri öğrenirken somut örnekler ve olaylarla öğrenmeli ve aktif öğrenme içerisinde olmalıdır (Bozkurt, 2017). İnsanda duyuşsal, bilişsel ve davranışsal boyut olarak üç boyut vardır. Eğitim bu üç boyutun farkında olarak değer eğitimi vermelidir. Duyuşsal alanın parçası olan değer eğitimi ile ailede ve okulda bu değerleri içselleştiren ve bu değerleri davranışa dönüştüren bireyler yetiştirilmelidir (Kantar, 2014). Özdaş'a (2013) göre okullar bireylerde var olan değer anlayışını olumlu yönde geliştirerek bunları davranışa dönüştürmelerini ve kişiliğine yansıtma olmaları sağlar. Eğitim kurumunun fiziki imkanları, vizyonu, değerleri içselleştirme seviyeleri, sosyal ve

ekonomik çevre, uygulanan müfredat gibi unsurlar değer eğitimi etkilemektedir (Bulut, 2020).

Değerler eğitimi öğrencilerdeki özgüveni, olumlu düşünmeyi ve kişisel sorumluluklarını yerine getirme becerilerini geliştirir (Yıldız, 2019). Değerler eğitiminin bireysel olarak amacı, insandaki var olan potansiyeli ortaya çıkarmak ve kişilik oluşturmaktır (Kızıler ve Canikli, 2016). Değerler eğitiminin toplumsal amacı; aile ortamında bireyleri sevgi, saygı, hoşgörü, yardımlaşma, iyilik, aile birliği gibi değerleri öğretmektir. Bireyler bu değerleri aile ortamında tanıyarak toplum hayatına katılmış olur (Bağcı Çeliksoy, 2019). Değerler eğitiminin kültürel amacı, toplumun değerlerinin kuşaktan kuşağa en güzel şekilde taşınmasını sağlamaktır (Yörükoğlu, 1983). Değerler eğitimin evrensel ve doğa ile ilgili amacı ise doğal güzelliklerin korunması, yaşanılan çevreyi güzelleştirme ve doğa sevgisi aşılmasıdır (Bacanlı, 2017).

Değer eğitime gereken özen gösterilmediğinde toplumların dilleri dahi bu durumdan etkilenecektir (Bozkurt, 2017). Değerler aktarılmaz, gelişmez ve yozlaşır ise bir toplumu bir arada tutan güç de azalmış olacaktır (Özer ve Aktaş, 2019). İnsanların sadece değerler hakkında bilgilendirilmesi yeterli olmaz. Değerleri yaşayıp onları içselleştirmeleri gerekir (Tillman, 2000).

Her toplumun kültürü kendine özgüdür ve yetiştirmek istediği insan profili farklıdır. Bundan dolayı her toplumun kendine özgü değerleri vardır (Özer ve Aktaş, 2019). Öğrenciler ailelerinde ve eğitim kurumlarında yaşamlarında önemli olan değerleri seçmekte özgürdür. Değerler eğitimi baskıcı bir tutumla yapılırsa; bir dayatma, bir baskı ve koşullandırmaya dönüşmekten ileriye gitmez (Dilmaç, 2007).

2.1.2.1. Değer eğitiminde değer yaklaşımları

Değer eğitiminde öğrencilere değerleri kazandırabilmek için farklı yaklaşımlar kullanılmaktadır. Bu yaklaşımlardan bazıları şu şekildedir (Akbaş, 2004);

- Değerlerin Doğrudan Öğretimi (Telkin Etme)
- Değerleri Belirginleştirme (Açıklama)
- Değer Analizi
- Ahlaki Gelişim Yaklaşımı

Değerlerin Doğrudan Öğretimi (Telkin Etme): *Telkin; bir duyguyu, bir düşünceyi aşılamaktır* (TDK, 2012). En eski olan ve en çok kullanılan değer öğretimi yaklaşımıdır. Bu yaklaşımda amaç daha önceden belirlenmiş değerlerin bireye doğrudan aşılmasıdır. Yetişkinler tarafından doğruluğu kabul edilen değerler çocuklara aşılanır (Çelik, 2020). Bu yaklaşımda yetişkinlerin kendi deneyimlediği değerler doğru kabul edilir ve gençlerin bu değerleri öğrenmesi istenir. Gençlerin başka değer seçmesi veya oluşturması istenmez (Akbaş, 2004). Bu yaklaşımda öğrenciler değerleri okuma metinleri ve diğer akademik uygulamalar ile kazanırlar (Katılmış, 2010). Bu yöntem diğer yöntemleri tamamlayıcı özelliktedir. Yapılan çalışmalarda, öğretmen merkezli bir yöntem olsa da kalabalık sınıflarda, zaman ve mekânın elverişsiz olduğu alanlarda kullanımının ekonomik olduğu düşünülür (Erbaş, 2020). Bu yöntemde daha farklı etkinlikler geliştirileceği gibi en fazla kullanılan etkinliklerden birisi hikâye anlatımıdır. Yetişkinler doğru olduğuna inandığı değer ile ilgili hikâye anlatırlar ve öğrenciler o değerın önemini düşünmeye yönlendirilirler (Gündüz, 2018).

Değerleri Belirginleştirme (Değerleri Açıklama): Değerleri belirginleştirme yaklaşımının amacı; bireyin kendi değerlerini fark etmesini ve açıklamasını sağlamaktır. Birey için yaşamında neyin önemli olduğu önemlidir (Çelik, 2020). Bu yaklaşım değerlerin içeriğinden çok oluşum süreciyle ilgilenmiştir (Simon, Leland ve Kirschenbaum, 1972; aktaran Akbaş, 2008). Yaklaşımın temeli bireyin kendini keşfetmesidir. Değer öğretiminde yetişkinlerin neyin iyi neyin kötü olduğunu söylemesine ve öğretmenlerin de değerleri öğretirken öğrencileri etkilemelerine gerek yoktur (Lickona, 1991). Öğrenciler değer keşfederken cesaretlendirilir ve tercihlerine saygı duyulur. Önemli olan öğrencinin hangi değeri seçtiği değildir. Asıl önemli olan neden o değeri seçtiğidir. Öğretmenler bu esnada kendi düşüncelerini öğrencilere aktarmamalıdır. Öğrencilerin seçtiği değerler eleştirilmemeli, baskıcı bir tutum izlenmemelidir. Açık uçlu sorular, grup tartışması, rol yapma, görüşme, oylama, otobiyografi, alıntılama, düşünce kağıtları, öğrenci raporları bu yaklaşımda kullanılan öğretim yöntem ve tekniklerindendir (Bacanlı, 2006). Lickona'a (1991) göre, ailelerin ve öğretmenlerin değer açıklama yaklaşımı süreci sonunda çocukların tercih ettiğı değerlerin kendi değer yargıları ile örtüşmeyeceğini düşünmesi nedeniyle bu yaklaşıma karşı olumsuz tutum sergilenmiştir. Değer açıklama yaklaşımında öğrencilere zorlama yapılmadan üç basamakta değer kazandırılır.

Seçme: Bu basamakta öğrencilerin değerleri özgürce seçmelerine fırsat verilir. Var olan alternatifler ve olası sonuçları düşünülür, değerlendirmeler yapılır. Yapılan değerlendirmeler sonucunda seçim yapılır.

Ödüllendirme: Bu basamakta öğrencinin kendi seçtiği değerden tatmin olması ve bu değeri çevresine aktarması beklenir.

Hareket: Bu basamakta bireyin seçtiği değere uygun davranması beklenir. Yaşamında tutarlı olmalıdır (Simon, Leland ve Kirschenbaum, 1972; aktaran Akbaş, 2008).

Değer Analizi: Öğrenciler kendi değer yargılarını savunurlar. Öğrenciler karşılaştıkları değerlerle ilgili sorunlar hakkında karar verebilmek için bilimsel araştırma sürecini ve eleştirel düşünme sürecini kullanırlar. Sıklıkla üst düzey bilişsel süreçler kullanılır. Öğretmenin telkin ve dayatmasından daha çok öğrencinin değerlendirme yaparak kendi kendilerine karar vermelerine dayanmaktadır (Welton ve Mallen, 1999). Değerleri kapsayan sorunlara duyguları katmadan akıl yürütmeye dayalı olarak çözüm üretirler (Kasa, 2015).

Ahlaki Gelişim Yaklaşımı: Bu yaklaşımda amaç bireyin ahlaki ikilem yaşadığı durumlarda bilişsel süreçlerini kullanarak çıkarımlar yapabilmelerini sağlar (Çelik, 2020). Gerçek ya da kurmaca hikayeler verilerek hikayedeki kişinin ne yapması gerektiği sorulması en sık kullanılan yöntemdir. Öğrenciler verilen bu hikayeler üzerinde kendi değer yargılarına göre tercih yaparlar. Kısaca öğretmenler değerleri aktarırken farklı strateji, yöntem ve materyal tercih edebilir, birçok yaklaşım kullanabilir.

Boyacı ve Güven'e (2017) göre değerlerin özelliklerinin tespit edilmesi değerleri anlamada yeterli görülmediği için sınıflandırma gereği duyulmuştur. Bundan dolayı çalışmada değer sınıflandırılması hakkında alan yazın taraması yapılmıştır.

2.1.3. Değerlerin sınıflandırılması

Değerler kavram olarak üzerinde çok durulmasına ve pek çok araştırma yapılmasına rağmen tam olarak açıklığa kavuşturulamamıştır (Dilmaç, Bozgeyikli ve Çıkılı, 2008). Kuramcılar çalışmalarında değerleri kavramlarla ilişkilendirerek açıklamaya çalışmışlardır.

Değerlerin nasıl sınıflandırıldığı ve tanımlandığı belirli bir ölçüte dayalı olmasa da değerler toplumsal yaşam için önemlidir (Yazar, 2010). Değerler, hayata saygı ve değerlilik katarlar (Dilmaç, 2002). Değer kavramının sosyoloji, psikoloji, felsefe gibi farklı disiplinlere de girmiş olması değer kavramının anlaşılmasını zorlaştırmaktadır (Schwartz, 2012). Bilim

dalları değer kavramını incelerken kendisini ilgilendiren boyutunu ele almış ve incelemiş; kendisini ilgilendirmeyen kısmını göz ardı etmiştir. Bundan dolayı genel bir tanıma varılamamıştır (Güngör, 1993).

Değer kavramı sosyal bilimler alanında en zayıf kavramlardan birisi olmuştur (Balcı ve Yanpar-Yelken, 2010). Değerlerin sınırları belli değildir. Değerlerin ucu açıktır ve farklı boyutlardan oluşmaktadır (Yıldırım, 2019). Değerler tek başına değil, değerler ile birlikte var olurlar (Akbaş, 2004). Değerlere ait tanımlamalar literatürde farklılık göstermektedir. Değer kavramı farklı disiplinlerde farklı şekillerde yorumlanmıştır. Bu nedenle yapılan çalışmalarda da farklı şekillerde sınıflandırılmıştır (Bağcı Çeliksoy, 2019). Değer alanı oldukça geniştir ve değerler birbirine geçmiş yapıdadır. Bir değer pek çok değer alanının kapsamında bulunmaktadır (Uygun, 2006). Sosyal bilimsel disiplinler tarafından kullanılan değer kavramının tanımlanmasında zorluklar yaşanmaktadır. Değerlerin farklı algılanmasından kaynaklı olarak çeşitli değer sınıflamaları yapılmaktadır (Çetin, 2013). Değerlere ilişkin alan yazın incelendiğinde farklı değer sınıflamalarının olduğu görülür (Schwartz, 1992: Rokeach, 1973: Allport, Vernan ve Lindzey, 1960: Spranger, 1928). Değerler ile ilgili literatür tarandığında değerlere ait birçok sınıflama ile karşılaşılması sosyal disiplinler içerisindeki yorum farklılığından kaynaklanmaktadır (Bağcı Çeliksoy, 2019). Araştırmacılar değerler alanında çok fazla sınıflandırma çalışmaları yapmışlardır. Araştırmacılar sınıflandırma çalışmalarını yaparken birbirinden farklı sınıflamalar ortaya çıkmıştır. Farklı sınıflandırmalar yapılmasında araştırmacıların kendi uzmanlık alanları, yaşadıkları zaman ve toplum yapıları etkili olmuştur. Aynı zamanda değerlerin sınıflandırılmasında değerlerin özellikleri ve değerlerin içeriği de dikkate alınmıştır (Bozkurt, 2017). Değerler farklı şekillerde sınıflandırılrsa da insanların hayatlarını dolaylı ya da direkt bir şekilde etkilemektedir (Ulusoy ve Dilmaç, 2014). Can'a (2008) göre genel kabul görmüş bir değer sınıflaması mümkün değildir. Ancak değerlerin sayıca fazla olması değerleri sınırlamada ve belirli değerlerin özellikleri ve kategorileri arasında benzerlik ve farklılıkların anlaşılması için sınıflandırmanın gerekli olduğunu belirtmiştir.

Rokeach değerleri; araç ve amaç değerler olarak sınıflandırmıştır. Amaç değerler onun için yaşamın temel amaçlarına uygun değerlerdir. Araç değerler ise bu amaçlara ulaşmada kullanılacak değerlerdir. Schwartz ve Bilsky; Rokeach'ın değer listesini temel alarak değerleri 10 boyutta gruplamış ve toplam 56 değere yer vermiştir (Yıldız, 2019). Bunlar: güç, başarı, uyarlım, öz yönetim, iyilikseverlik, hazcılık, geleneksellik, evrenselcilik, uyuma ve güvenlik gruplarında verilen değerlerdir (aktaran Kuşdil ve Kağıtçıbaşı, 2000).

Spranger değer teorisi, değerleri; bilimsel değerler, ekonomik değerler, estetik değerler, sosyal değerler, politik ve dini değerler olmak üzere altı gruba ayırmıştır. Morris değerleri üç tipte toplamıştır. Aktif değerler, kavranmış değerler ve amaç değerler. Aktif değerler insanın isteklerini yansıtır ve bireysel değerleri etkiler. Kavranmış değerler toplumdaki herkes tarafından kabul edilen değerlerdir. Amaç değerler; direkt olarak konu ve olaya yüklenen değerlerdir (Polat ve Celep, 2008). Kahle'nin değerler listesi, değerleri bireyler tarafından verilen önem sırasına göre sınıflar. Bu üç grupta toplanan değerler; hazcı değerler, empatik değerler, kendini gerçekleştirir (aktaran Bağcı Çeliksoy, 2019). Winter, Newton ve Kirkpatrick (1998) değerleri; sosyal değerler, bireysel değerler, dini değerler ve aile değerleri olarak dörde ayırmıştır. Bojar (2005) ise değerleri; aile değerleri (sevgi, anlayış, uyum sağlama, güvenlik, karşılıklı yardım ve destek olma), bireysel değerler (dürüstlük, güvenilirlik ve samimiyet), toplumsal değerler (hoşgörü, saygı, yardımseverlik, şefkat, empati, kibarlık, vatanseverlik), iş etiği değerleri (gayret, işe saygı duyma, titizlik, tutumlu ve tasarruflu olma) olarak beşe ayırmıştır (Özen, 2015). Kilby (1993) değerleri grup ölçekli ve bireysel değerler olarak sınıflandırmıştır. Akbaş (2004) değerleri; geleneksel değerler, analitik değerler, çalışma- iş değerleri, bilimsel değerler ve temel değerler olmak üzere beşe ayırmıştır. Acat ve Aslan (2012) değerleri; muhafazakâr-geleneksel değerler, ulusal-milli değerler, öze dönük-kişisel değerler, sosyal-toplumsal değerler, bilimsel-yenilikçi değerler olarak, Dilmaç, Arıcak ve Cesur (2014) sosyal değerler, kariyer değerleri, entelektüel değerler, manevi değerler, materyalist değerler, insanlık onuru, romantik değerler, özgürlük, cömertlik ve cesaret değerleri olarak, Neslitürk (2013) ve Coşkun (2011) kişisel, toplumsal ve evrensel değerler olarak, Tezcan (1974) ekonomik, siyasal, eğitsel, ailesel, dini ve boş vakitlerle ilgili değerler olarak, Aydın (2003) modern ve geleneksel değerler olarak, Güngör (1993) dini, sosyal, siyasal, teorik, iktisadi, estetik olarak, Evin ve Kafadar (2004) ise değerleri evrensel ve ulusal değerler olarak ayırmıştır. Dilmaç değerleri beş kategoride toplamış ve değerleri hakikat, iç huzur, sevgi, şiddetten kaçınma ve doğru davranış olarak sınıflandırmıştır (Bağcı Çeliksoy, 2019). Değerler için yapılan bir diğer sınıflama ise değerleri olumlu-olumsuz, öznel-nesnel ve mutlak- görelî olarak sınıflamadır (Aydın ve Akyol Güler, 2014).

1998 yılında yapılan bir araştırmada İstanbul Mülkiyeliler Vakfı Sosyal Araştırmalar Merkezi tarafından oluşturulan bir değer sınıflaması şu şekilde yapılmıştır:

Ailevi değerler (aile, eş, sevgili, çocuk), toplumsal değerler (idealler uğruna mücadele, bir eser bırakma), bireysel değerler (mesleki başarı), entelektüel değerler (eğitim, bilgi), dini değerler (din, inanç) ve maddi değerler (zenginlik, para)'dır.

Değerler toplumsal, bireysel, örgütsel, ve evrensel değerler şeklinde de sınıflandığı gibi sosyal, siyasal, ilmi, iktisadi ve estetik değerler olarak da sınıflandırılabilir. Aynı zamanda değerler soyut-somut, milli-evrensel, maddi-manevi, olumlu-olumsuz değerler olarak da sınıflandırılabilir. Değerler çoğunlukla iç içedir. Örneğin milli değerler, evrensel değer niteliği; ahlaki değerler de toplumsal değer niteliği taşıyabilir (Çakıroğlu, 2013).

Alan yazında yapılmış değer sınıflandırması çalışmalarında, çoğunlukla bireysel, toplumsal (sosyal) ve evrensel değer düzeylerinden bahsedildiği görülmektedir (Yıldırım, 2019). Doğanay (2008) bireyin, kendi hakkında bilgisini, kendine değer vermesini ve bireysel beceriler geliştirmesini bireysel boyut; fiziki çevre hakkında edindiği bilgileri, fiziki çevresine karşı tutum geliştirmesini ve bu çevreyi korumaya karşı geliştirdiği becerileri fiziksel boyut; sosyal çevre hakkında bilgi edinmesini, diğer insanlara karşı değer ve tutum geliştirmesini ve sosyal katılım sağlayabilmesini ise sosyal boyut olarak tanımlamıştır (Doğanay, 2008). Güngör'e (1993) göre kişinin değer sıralamasının birinci sırasında bulunan değer o kişinin temel değeridir. Yani bu demektir ki teorik olarak varlığı mümkün olan tüm değerler kişiye verilip; bir sıralama yapması istendiğinde o kişinin en yukarıya koyduğu değer onun her şeyden daha çok kıymet verdiği şeydir.

Görüldüğü gibi alan yazında insanların sahip oldukları değerler belirli başlıklar altında sınıflandırılmıştır. Toplumda bulunması gereken temel değerler her toplumun ihtiyacına göre değişiklik göstermektedir. Ancak son yıllarda Rokeach, Schwarz ve diğerlerinin dışında, okullarda toplumun ihtiyacına göre de belirli değerlere odaklanılmıştır.

Örneğin Gallup oylamalarında eğitimde; sorumluluk, saygı, dürüstlük, ahlaklı olma, dikkatli olma, ilgili olma, tolerans ve cesaret gibi değerlere çok ihtiyaç olduğu belirtilmiştir (Hayes ve Hagerdon, 2000). New Jersey'de devlet okullarında 4 temel değer belirlenmiştir. Bu değerler; kendine saygı, başkalarına saygı, doğal çevreye saygı ve vatandaşlık sorumluluğudur (Kinnier, Kernes ve Dautheribes, 2000). Avusturalya'da değerler eğitimi çalışmalarında okullarda öğretilen değerler; ilgili olma, dürüstlük ve doğruluk, empati ve tolerans, adaletlilik, birliktelik, üstünlük ve başarı, sevgi ve saygı, barış ve şiddetsizliktir (Hooper, 2003).

Doğanay, (2006) bir araştırmasında “*Hangi Değerleri Öğretmeliyiz?*” sorusundan yola çıkmış ve ülkelerin ele aldığı ortak değerleri tabloştandırmıştır. Bu tablo aşağıda verilmiştir.

Tablo 1

Ülkelerin ele aldığı ortak değerler

Ülkeler	Değerler
Türkiye	barış, bağımsızlık, yardımseverlik, aile birliğine önem verme, adil olma, bilimsellik, sağlıklı olmaya önem verme, eşitlik, dürüstlük, dayanışma, duyarlılık, çalışkanlık, saygı, sevgi, temizlik, vatanseverlik, özgürlük, misafirperverlik, hoşgörü, sorumluluk
Avustralya	çalışmalara barışçıl çözümler arama, tarafsızlık, çeşitliliği kabul etme, gerçeğe saygı, adalet, eşitlik, akıl yürütmeye saygı, özgürlük, başkalarının iyiliğini düşünme
Amerika Birleşik Devletleri (ABD)	çalışkanlık, cömertlik, nezaket, vatanseverlik, işbirliği, temizlik, şefkat, incelik göstermek, hoşgörü, vatandaşlık, dürüstlük, adil olma, nezaket, başkalarına saygılı olma, kendi kendine saygılı olma, kendini kontrol edebilme
Yeni Zelanda	görev, merhamet, iyi kalplilik, dürüstlük, başkalarını düşünme, saygı, doğruluk, sorumluluk, itaat etme

Kaynak: Doğanay, (2006)

Tablo 1’de birden çok ülkede benimsenen değerler sınıflandırılmıştır. Türkiye ve Yeni Zelanda ülkelerinde saygı ve sorumluluk değerleri ortak değerlerdir. Amerika Birleşik Devletleri, Türkiye ve Yeni Zelanda ülkelerinde dürüstlük değerleri ortaktır. Türkiye ve Avustralya ülkelerinde adil olma, eşitlik, özgürlük ve adalet ortak olan değerlerdir. Türkiye ve Amerika Birleşik Devletleri’nde vatanseverlik, saygı, hoşgörü, çalışkanlık ve temizlik değerlerinin ortak olduğu görülmektedir. Ülkelerde benimsenen değerlerin farklı olmasında ülkelerin kültürlerinin farklı olması ve yaşam biçimleri etkili olmaktadır. Değerler eğitiminin gerekli olduğu ise ortak düşünce olarak belirtilmiştir.

Okullarda verilen değer eğitimleri daha sistematik olduğu için toplumda daha fazla öneme sahiptir (Şentürk, 2020). Bu amaçla değer eğitimi içselleştirebilmek ve değer eğitiminin eğitimdeki yerini tam olarak anlayabilmek amacıyla eğitim ile ilgili alanyazın taraması yapılmıştır.

2.2. Eğitim

Eğitimin başlangıcı insanlık tarihi kadar eski olsa da bir bilim olarak eğitimin gelişmesi çok yenidir (Güven, 2014). Günümüze kadar eğitimin amacı, rolü, işlevi, kapsamı genişlemiş ve çeşitli tanımlamalar yapılmıştır (Ağcihan, 2015).

Eğitim, bedene ve ruha yetenekli olduğu mükemmeliği vermektir (Platon, 2006). Eğitim, çocuğu insan haline getirmek sanatıdır (Çiçeron, t.y.). Eğitim doğaya göre insan yetiştirmektir (J. J. Rousseu, t.y.). Eğitim, yetileri hep birden ve uyumlu olarak geliştirmektir (Stein, t.y.). John Dewey'e göre çağdaş yaklaşımlarda eğitim yaşamın ta kendisidir. Eğitim bireyin davranışında kendi yaşantısı yoluyla ve istendik yönde değişme meydana getirme süreci olarak tanımlanır. Eğitim bireyleri belirli hedeflere göre yetiştirme sürecidir. Bu süreçten geçen bireyin kişiliğinde farklılaşmalar olur (Yılmaz, 2019). Eğitim bireylerin yaşadıkları toplumlarda yeteneklerini, tutum ve davranışlarını geliştirdiği süreçlerdir (Tezcan, 2012). Eğitim, kişinin yeteneklerinin en uygun şekilde ve istenilen doğrultuda geliştirilmesi, yeni yeteneklerin ve bilgilerin kazandırılması çalışmalarıdır (Akyüz, 2012).

Eğitim insanlığa yön verir. Bireyden topluma kadar her yapının şekillenmesinde etkilidir. Eğitim, bireyleri ülkenin ve toplumun gerekleri doğrultusunda yönlendirmektedir. Bireyleri toplum hayatına hazırlayarak nitelikli insan gücü konumuna getirir. Bundan dolayı eğitim kavramı hayatımızda daha önemli olmaya başlamıştır (Güven, 2004). Eğitim planlı ya da tesadüfi olarak hayat boyu sürmektedir (Akyüz, 2012). Eğitimde davranış değişikliği olması önemlidir. Bu da ancak kişilerin kendi yaşantılarıyla gerçekleştirebilmektedir (Boyras, 2008). Eğitim bireyin yaşadığı sosyal ortamda gelişen bir süreçtir. Bireyler toplumun kendilerinden beklediği davranışları gerçekleştirme çabası içerisinde. Toplum bu amaca bireyleri yönlendirir. Toplum bunu yaparken eğitimden yararlanır (Boyras, 2008). Eğitim davranış değiştirme ve geliştirme görevi ile bireylerin kişisel, sosyal, ekonomik ve kültürel yönden gelişmesine yardım etmektedir (Ağcihan, 2015).

Eğitim ve öğretim kavramları genellikle birbirine karıştırılır. En önemli bilinmesi gereken şey öğretimin sonunda bir belge verilmesidir. Öğretim planlı, programlıdır ve bir mekanda gerçekleşir. Eğitimin en belirgin özelliği hayat boyu sürmesi ve her ortamda gerçekleştirebilmesidir. Bireylerin yaşadıkları dünyaya uyum sağlayabilmeleri eğitimin sürekliliğine bağlıdır.

Bireylerin tüm eğitim-öğretim süreçleri boyunca değer eğitimi üzerinde durulmaktadır. Yapılan sınıflamaların çoğunda var olan ve önemli bir değer olarak belirtilen değer; saygı değeridir. Bundan dolayı değerler eğitimi söz konusu olduğunda dikkate alınması gereken değerlerden birisi de saygıdır. Var olan her şey, her insan, her birey saygı görmeye layıktır ve hak eder. Toplumdaki huzur ve kardeşliğin temelini sağlam olabilmesi için saygı değerine gereken önem verilmelidir (Maden, 2017). Bu çalışmada da katılımcıların saygı değerine yönelik algıları incelenmiştir.

2.3. Saygı

Saygı, bağlılık ve sevginin karışımı bir duygudur. Hürmet göstermek demektir. Kişinin önemli görülmesinden, onun üstün kabul edilmesinden kaynaklanan ve kişiye sahip olduğu değere göre davranılmasını sağlayan duygudur. Saygı bazı şeylerin önemsendiğinin gösterilmesi ve onlara zarar vermekten kaçınmadır. Kutsal kabul edilen şeylerin yüceltilmesidir. Değerin bilinmesi ve itibar edilmesidir (Er, 2019). Kişinin hem kendisine hem de diğer insanlara değer vermesi ve değer görmesi demektir (Perese, 2005). İnsan saygıyı hak eden bir varlıktır. Saygı kişiye değerli olduğunu hissettirmek ve onun ihtiyaçlarına karşı duyarlı olmak demektir (Polat ve Topçubaşı, 2015). Yani saygı, kendimizin dışındaki kişileri de düşünmek demektir. İnsanların sahip oldukları dil, din, ırk ve cinsiyet ayrımı yapmadan tüm farklılıkların kabul edilmesidir. Saygı tek taraflı değildir. Saygı gösteren kişi kendisine de saygı duyulmasını ister (Köylü, 2016). Saygı insanlar arasında olumlu bağ oluşturarak ilişkileri sağlamlaştırır. Saygı değeri toplum huzuru için önemlidir (Polat ve Topçubaşı, 2015).

Değerler eğitimi ile öğrenciye kazandırılmak istenen en önemli değerlerden biri saygı değeridir. Saygı değeri bir değer olmakla birlikte birçok değerın temelini oluşturur (Dalyan, 2020). Saygı tüm toplumlarda kabul edilmiş evrensel bir değerdir (Tunç, 2019). Saygı değeri öğrencilerin kendilerinin farkına varmalarının, sosyalleşmelerinin sağlanması açısından vazgeçilmezdir (Yazıcı, 2008). Saygıdan uzak ilişkilerde bireyler birbirinden uzaklaşır (Güngör, 2000). Değerler eğitimi kapsamı içinde en temel değer saygı değeridir. Düzenli ve planlı bir eğitim sistemi içinde çocuğa saygı değeri kazandırılmalıdır. Toplumda saygı eğitimi vazgeçilmezdir (Dalyan, 2020). Değerlerin ilerleyen öğretimi için önem arz eden saygı ve sorumluluk değerleri öğrencilere okullarda kazandırılmalıdır. Çünkü bu değerler çocukların şekillenmesi açısından önemlidir (Lickona, 1992).

Saygı öğretiminde ailenin önemi büyüktür. Ailenin karakteristik biçimi, aile bireylerinin davranışları ve tutumları çocuklarda neye ve nasıl saygı göstereceklerini belirlemektedir (Tunç, 2019). Çocuklara saygı değerinin kazandırılmasında ailenin tutum ve davranışları çok önemlidir. Anne baba çocuğa doğru rol model olmalıdır. Ebeveynlerin çocuğa doğru rehber olabilmesi gereklidir. Demokratik ortamın oluşturulduğu aile ortamında saygı değeri çocuğa daha kolay aktarılır (Er, 2019). Saygı gibi ahlaki değerlerin kazandırılmasında çocuklara anne ve babasının doğru örnek olmaları gerekmektedir. Çünkü okul ve sosyal çevreden önce aile ortamı çocukların kişilik oluşumunda önemli paya sahiptir. Anne baba olarak kendi kişiliklerinde oluşmamış ya da olmayan bir değeri çocuğa kazandırmak zordur. Çocuklara bu süreçte rehber olurken sadece sözle değil, davranışsal olarak da örnek olunmalıdır. Douglass'e (2001) göre saygı öğretiminde en önemli nokta doğru rol model olmasıdır.

Değer kazanılması sürecinde birçok değer temelinin oluşturulan saygı değerinin öğrenilmesi ve içselleştirilmesi gerekir. Aynı şekilde değer öğretiminde de bu gereklidir. Çünkü kendi kişiliğinde oluşmayan bir değer aktarılması zordur. İnsanların bir değere karşı olan algıları metaforlar yoluyla incelenilmektedir. Bu çalışmada da katılımcıların saygı değerine yönelik algıları metaforlar yoluyla ortaya konulmuştur.

2.4. Metafor

Bu başlık altında; metafor, metaforların özellikleri, metafor türleri, metaforun işlevleri alt başlıkları ortaya konulacaktır.

İnsanoğlu iletişim kurmaya başladığından beri karşısındakilere bir şeyler anlatma amacı içindedir. Bu amaçla insanlar metafora da başvurmuştur. Bu nedenle metaforlar dilin ayrılmaz parçaları olmuştur (Kaya, 2019). İnsanlar dile getirdikleri düşünceleri karşısındaki kişilerin anlayacağı bir yapıya dönüştürerek ifade ederler (Pratte, 1981). Metaforlar ile anlatılmak istenilenler daha sade bir şekilde anlatılmaktadır (Aydın, 2010).

Çok sayıda bilim adamı metafor kavramı için sayfalarca şey yazmıştır. Bu yüzden metafor için tek bir tanım yapmak mümkün değildir (Prandi, 2007). Metaforu inceleyen ve ilk tanımlamayı yapan kişi Aristoteles'dir. Aristoteles'e göre metafor bir kelimenin başka bir kelime yerine kullanılmasıdır (Fischer, 2011). Metafor alanındaki çalışmalar incelendiğinde, çalışmaların Richards (1936) ile başladığı, Black (1962) ve Reddy (1979) ile devam ettiği ve Lakoff ve Johnson'ın (1980) çalışmalarından sonra daha önemli hale geldiği söylenebilir (Borba ve Lucena, 2007). Lakoff ve Johnson'ın 1980 yılında ortaya

koyduğu Çağdaş Metafor Teorisi, metaforun kuramsal çerçevesinin çizimine ve eğitim alanında kullanılmasına neden olmuştur. Çağdaş Metafor Teorisi, metaforun yalnızca söz sanatı olmadığını insan zihninin ve dilin en temel çalışma şekli olduğunu gösterir (Akşehirli, 2005).

Metafor kavramının bazı sözlüklerde anlamları şu şekildedir:

Türk Dil Kurumu büyük sözlükte metafor kelimesi mecaz olarak tanımlanmıştır. Mecaz ise *“1. Bir ilgi veya benzetme sonucu gerçek anlamından başka anlamda kullanılan söz. 2. Bir kelimeyi veya kavramı kabul edilenin dışında başka anlamlara gelecek biçimde kullanma, metafor”* olarak ifade edilmiştir. Cambridge Advanced Learner Dictionary’de (2003): Metaforun hikâye, oyun, şiir, resim ya da olayların din, ahlak veya politika ile ilgili belirli nitelikleri ve fikirleri temsil ettiği eserleri ifade eden konuşma şekillerini içerebileceği belirtilmiştir. Örneğin; City of God (Şehrin Tanrısı) verilmiştir. The American Heritage Dictionary’de (1979): Daha az kapsayıcı bir terim ve daha genel bir terimin birbirinin yerine kullanılma şekli olarak tanımlanmıştır.

Bilişsel dil bilimcilere göre metaforlar “mecaz” olarak nitelendirilmiştir. Mecaz ise kelimenin gerçek anlamı dışında benzetme yoluyla başka bir anlamda kullanılması ile meydana gelmektedir (Külekçi, 2011). Corbett ve Connors’a (1999) göre metafor sözcüğü, köken olarak bir yerden başka bir yere götürmek anlamına gelen Yunanca “metafora” sözcüğünden türemiştir. ‘öte’ anlamına gelen ‘meta’ ve “taşımak” anlamına gelen “pherein” kelimeleri birleşerek metafor kelimesi oluşmuştur (aktaran Sayın, 2017). Türkçe’de yapılan metafor tanımlarından anlamını en doğru karşılayan kelime “eğretileme” kelimesidir. Eğretileme “benzerlik ilişkisinden yararlanarak anlamı aktarma” olarak tanımlanmıştır (Evcim, 2008). Metaforlar Türkçedeki deyimler gibidir. Deyimlerin anlatılmak isteneni bir cümlede sunabilmesi gibi metaforlar da bir kavram hakkındaki görüş, bilgi, deneyim ve algıyı tek bir kavramla anlatabilir. Metaforlar yoluyla sunulan bilgiler daha derin bakış açısı sağlar (Şentürk, 2015).

Lakoff ve Johnson, ‘Metafor, Hayat, Anlam ve Dil’ kitabında metafor için şöyle demektedir:

- 1) Metafor sözcüklerin değil kavramların niteliğidir.
- 2) Metaforun işlevinde sadece sanatsal ve estetik kaygılar değil, belirli kavramları daha iyi bir şekilde anlama vardır.
- 3) Metafor genellikle benzerlik değildir.

4) Metaforlar özel bir yetenek gerektirmeksizin sıradan kişilerce günlük yaşamda büyük bir zihin faaliyetine gerek olmadan kullanılır.

5) Metafor dilsel bir süs, gerekli olmayan bir dekor değil, insanî düşüncenin ve akıl yürütmenin vazgeçilmez bir ögesidir.

Metafor oluşturulurken iki kısımdan söz edilebilir. Bunlar;

- Benzetilen (açıklanmak istenilen durum)
- Benzeyen (açıklamak için kullanılan ifadeler)'dir (Sezer, 2003).

Metaforlar benzerlik kurarak kavrayabilme sürecidir. Çoğu zaman metafor bilinmeyen, bilinen bir kavrama benzeterek anlatılmasıdır (Çelikten, 2006). Metaforlar oluşturulurken iki kavram arasında bağ kurulur (Erarslan, 2011). Bu bağ kurulurken benzetilenin daha anlaşılır olabilmesi için benzeyenin daha somut ifadelerle açıklanması gerekir (Sezer, 2003). Metaforlar yalnızca benzetme olarak düşünülmemelidir. Metaforlar düşüncenin temel mekanizmasıdır (Cerit, 2008). Metafor ve benzetme birbirinden farklıdır. Metaforda kullanılan benzetme onunla direkt ilişkisi olmayan sözlerle ifade edilir. Benzeyen ile benzetilenin benzeyen yönlerinin ve benzetme özelliklerinin net olarak belli olmaması metaforun benzetmeden farklı olduğunu göstermektedir (Hüseynova, 2009). Metaforlar düşünce ve duygu arasında bağ oluşturmaktadır (Gowin, 1983). Metafor bir modelden diğerine bilgiyi işleyen, keşfeden ve ileten bir kavramsal çerçevedir (Waguespack, 2010). Metaforlar karşılaştırmayı açıkça yapmaz. Yapılan karşılaştırmalarda konunun özü saklanmıştır. Metaforlar her zaman şaşırtmaya açıktır (Demirci Güler, 2012).

Metaforlar teknik olarak birkaç öğeden oluşur. Bu öğeler;

1. Açıklanması ve anlamlandırılması istenen soyut olgu veya durum,
2. Bu olguyu açıklarken kullanılacak somut olgu ve bu olgunun sözel olarak ifadesi,
3. Bu iki olgu arasında kurulmuş özel denklikler (Sezer, 2003).

Metaforlar soyut, karmaşık ve anlaması zor kavramları; somut, basit ve kolay öğretme şeklidir. İki kavram arasında transfer sağlar. Çoğunlukla benzer bir alandan bilinmeyen bir alana bilgi transferi sağlar (Tsoukas, 1991). Metaforlar, bir kavramı başka şey ile benzetmek, karşılaştırmak ve anlatmak için kullanılan mecazlardır (Sayın, 2017). Cameron ve Low (1999) metaforu köprü olarak tanımlamıştır. Bunun nedeni metaforun kelimedeki bir anlamı diğer anlama taşıması ve ilişki kurmasıdır. Metaforlar dilsel ve zihinsel işlemlerdir (Kövecses, 2003). Palmquist'e (2001) göre metafor iki kavramı birbirine bağlayan dilsel bir araçtır. Bir yaşantı alanından diğerine bir geçiş ve karşılaştırma ile iki kavram sembolik

bir dil yapısı ile bağlantı sağlar. Metaforlar özellikle anlatılması zor durumları ve soyut olguları anlatırken kullanılmaktadır (Palmquist, 2001). Soyut bir kavramın anlamlandırılmasında metaforlar kullanılmaktadır (Nesterova, 2011). Metaforlar soyut, karmaşık veya kuramsal bir olguyu anlamada ve anlatmada kullanılabilecek zihinsel bir araçtır (Acar Güvendir ve Özer Özkan, 2016).

Aristoteles'den bu yana birçok klasik teori metaforu dil ile ilgili bir mesele olarak değerlendirmiştir. Lakoff (1993) ise metofurun yalnızca roman ve şiirlerde kullanılan bir ifade şekli olmadığını, bunun yalnızca bir teori olduğunu ve metaforun kavramsal bir düşünce süresi olarak günlük yaşamda da yerini aldığını belirtmiştir. Daha sonra Lakoff ve Jonhson (2005) metaforun özünün aslında kelimeler değil kavramlar olduğunu yani benzerlikten farklı olduğunu belirtmişlerdir. Yazarlara göre en derin kavramlar olarak düşünülen zaman, olay, ahlak ve zihin bile metaforlar aracılığıyla anlaşılır hale gelmekte ve muhakeme edilebilmektedir. Metaforlar soyut düşünmenin merkezindedir (Lakoff ve Johnson, 2005).

Metaforların en önemli görevi; var olan iki olgu, olay veya durum arasında benzerliklerle anlam ilişkisi kurarak açıklanmasına ve daha kolay anlaşılmasına yardımcı olmaktır (Kantekin, 2018). Metaforlar, bireylerin yüksek düzeyde soyut ve karmaşık bir olguyu anlamada ve açıklamada kullanabileceği güçlü zihinsel araçlardır (Yob, 2003). Metaforlar olayların oluşumu ve işleyişi hakkında düşüncelerimizi yapılandıran, yönlendiren ve kontrol eden en güçlü zihinsel araçlardan biridir (Saban, 2004). Metaforlar aynı zamanda anlamların dili olarak da tanımlanır (Schön, 1993). Gedikli'ye (2014) göre metafor bir kavramı başka bir kavramın niteliklerine göre yapılandırmak, anlamlandırmak ve o kavramı daha anlaşılır ve somut hale getirmektir. Metaforlar çağrıştırmalı sembollerdir (Ocak ve Gündüz, 2016). Metafor, anlamın bir sembolden başka bir sembole aktarılmasıdır (Morey, 2011).

Morgan'a (1993) göre de metafor dil ve bilim üzerinde olduğu kadar insanın kendini ifade etmesi üzerinde de etkiye sahiptir. Mohammed, Ferzandi ve Hamilton (2010) metaforları, insanların iç dünyalarını ve deneyimlerini köprü aracılığı ile birbirine bağladığı için bir çeşit iletişim aracı olarak görmüşlerdir. Metaforlar, bireylere iç dünyalarının yansıtılmasında yardımcı olurlar. Kişilerin gerçekliklerine ve düşüncelerine önderlik ederler (Karakaya, 2019). Taylor (1984) metaforları, anlamaya çalıştığımız olguları başka bir anlam alanına ait olan kavramlarla açıklayarak yeniden kavramsallaştırabilmemize ve o olguyu farklı yönlerden görebilmemizi, hatta daha önceden fark edemediğimiz bazı

durumları aydınlatmamızı sağlar der (Arslan ve Bayrakçı, 2006). Şentürk'e (2015) göre de metaforlar iletişim aracı olduğu kadar bireylerin kişisel deneyimlerine yön vermede de etkili araçlardır. İnsanlar bir durum ile ilgili olan görüşlerini, kavramları; iyi bilmedikleri ya da az bildikleri bir alana metaforları kullanarak aktarırlar (Petrie ve Oshlag, 1993). Metaforlar düşünceyi somutlaştıran araçlardır. Metaforlar karmaşık yapıları açıklığa kavuşturur. Metaforlar hayatın her alanında kullanılmaktadır. Metaforlar karmaşık anlamları, durumları, olayları ve düşünceleri basitleştirerek anlaşılabilir hale getirmektedir. Metaforlar anlamları canlılaştırır (Kantekin, 2018).

Metaforlar öğrenmelerin bilişsel ve duyuşsal süreçlerini birleştirmede köprü özelliği gösterir (Duit, 1991). Morgan'a (1998) göre metaforlar genellikle söylemleri süslemeye yönelik bir söz sanatıdır. Ancak metaforun önemi bundan daha büyüktür. Metaforlar bireylerde bilişsel sürecin başlamasını sağlar (Yıldırım, 2019). Birey, metaforlar ile dünyayı kavrayış içine girer. Metaforlar birey için bir düşünme ve görme biçimidir. Metaforlar bireyin bilişsel sürecinin gelişmesini sağlar. Gelişen bilişsel süreç, duyuşsal süreci etkiler. Metaforlar ile bilişsel ve duyuşsal süreç birbirini destekler (Girmen, 2007).

Metaforlar bir söz sanatı olarak düşünülse de metafor kullanımı genel anlamda insanların dünyayı kavrayışına yardım eden bir düşünüş ve görme biçimidir (Güler, Akgün, Öçal ve Doruk, 2012). Metaforlar, bireylerin ifade etmede güçleştiği durumlarda işe koyulur ve bireylerin duygu, düşünce ve isteklerinin daha anlaşılır ve kolay olmasını sağlar. Önemli olan bir kavramın başka kavramların özellikleriyle anlamlandırılması, yapılandırılması ve daha anlaşılır, somut hale getirilmesidir (Gedikli, 2014).

Metaforlar, kavramsal araçlardır (Lakoff ve Johnson, 2005). Metaforlar, anlama derinlik katar. Metaforların kullanılmadığı dilde anlam zorlaşır (Kaya, 2019). Metaforlar, anlam arayışında olan insanlara anlamamanın yolunu açan araçlardır (Yıldırım ve Şimşek, 2008). Arslan ve Bayrakçı'ya (2006) göre metaforlar, doğru bilineni ortaya çıkarırlar. Metafor kullanırken kişiler yaşamları ve deneyimleri ile örüntü oluşturarak doğruları ve gerçekleri ifade etmeye çalışırlar (Lakoff ve Johnson, 2003). Yaşamda elde ettiğimiz deneyimlerin çoğu metaforik bir yapıya sahiptir. Kavramlarımızın çoğu da metaforlar yoluyla şekillenir (Lakoff ve Johnson, 2015). Morgan'a (1998) göre metaforlar dünyayı kavrayışımıza sinmiş bir görme ve düşünme biçimidir. Metafor yalnızca bir kavramı başka bir kavram ile açıklamak değildir. Metafor bir görme ve anlama sürecidir. Güçlü bir zihinsel üretimdir (Erarslan, 2011). Metafor, insanın kendini anlamaya, ifade etmeye, kendi dünyasını kurmaya, bu dünyasını düzenlemeye yönelik geliştirmiş olduğu temel araçlardan birisidir

(Dent-Read ve Szokolszky, 1993). Metaforlar, bireyi yaratıcı düşünmeye, hayal kurmaya yönlendirmektedir. Sınırlanmasını engelleyerek yaratıcı olmalarını sağlamaktadır. Kişiler metaforlar ile dilin derinliklerinde kendilerini bulur, kendi yaşantısı içinde anlamlandırır (Tompkins ve Lawley, 2002). Bireyler dilin ve sözcüklerin yetersiz kaldığı durumlarda iç dünyalarına ait duygu ve düşünceleri dış dünyaya metaforlar ile yansıtır (Anılan, 2017). Metaforlar ile anlatılmak istenenler daha az söz ile vurgulu bir biçimde ifade edilirler. Birey bu durumda hem kendini anlatmış hem de bir şekilde anlatacaklarını özetlemiş olacaktır (Aydın, 2010).

Metaforlar kişilerin kendi tecrübelerinden ortaya çıktığı için kişilerin kendilerini ve dünyayı algılama biçimi olarak gösterilebilir (Yaşar ve Girmen, 2012). Fairclough'a göre metaforlar davranışlarımızı, düşüncelerimizi, bilgi ve inanç sistemimizi temel şekilde yapılandırır. Böylece seçtiğimiz metaforlar gerçeği nasıl yapılandırıldığımızı ve tanımlayacağımızı belirler. Kişiler kullandıkları metaforlar ile kendi yaşantısından ve düşünme süreçlerinden ipuçları verirler. Metaforlar bu amaçla bilimsel çalışmalarda veri toplama aracı olarak da kullanılabilir (Büyükbayram, 2004). Metaforlar kültürler arasında kendini göstermeye çalışan evrensel insan çabalarıdır. Metaforlar yoluyla toplumların kültürel değerleri ortaya çıkar (Fraser, 2000). Metaforlar gelenekseldir. Bulunduğu kültürün özelliklerini yansıtır (Lakoff ve Johnson, 1980).

Metaforlar karmaşık ve gerçek olan olguları açıklarken bir öğretim tekniği olarak kullanılabilir. Özellikle ilkökul çağında algılamakta güçlük çekilen soyut kavramların öğretiminde öğretmenler tarafından kullanılabilir (Ekiz ve Koçyiğit, 2013). Küçük yaşlarda metaforlar yoluyla öğretimin öğretilmesi daha önemlidir. Çocukların bildiği bilgiden hareket ederek yeni bilgi ve becerilere adapte olabilmesi, yeni bilgi oluşturması daha kolay olacaktır (Şentürk, 2015). Bilinmeyen bir kavramın öğretilmesi için metaforlar muazzam bir seçenektir. Metaforların öğrenilen bilgilerin kalıcılığının sağlaması açısından geçerliliği sağlanmıştır (Arslan ve Bayrakçı, 2006). Metafor olarak kullanılan kavramlar soyut, somut, olumlu ve olumsuz olabilir. Anlaşılması güç olan kavramlarla ilgili olarak da bilgi toplama aracı olarak metaforlar kullanılır (Saban, 2004). Metaforlar, bireyin hayal gücünü kullanarak düşünmeye ve dilin zenginliklerini keşfetmeye teşvik eder. Metaforlar ile yaratıcı düşünme sağlanır (Girmen, 2007). Metaforlar sayesinde öğrenciler ezber yönteminden kurtulurlar. Öğrenciler bilgileri zihinlerinde anlamlandırarak bilgiye daha kolay ulaşırlar (Akçay, 2020). Metaforlar bilgi toplama ve bilgiyi sorgulama aracı da olabilmektedir. Ayrıca metaforlar yeterince anlaşılmayan konuların daha anlaşılır olmasını

sağlamaktadır (Semerci, 2007). Morgan (1998) metaforun, dünyayı kavrayışımız ile ilgili bir düşünce ve görme biçimi olduğunu söyler. Metafor bir konuyu, bir olguyu daha iyi anlamamızı sağlar. Günlük hayatta çoğu zaman farkında bile olmadan metaforu kullanırız. Arslan ve Bayrakçı'ya (2006) göre insanlar bilmedikleri birçok şeyi anlamlandırmada metaforlardan yararlanır. Metaforlar yeni öğrenilen olguları anlama ve açıklamaya yönelik olarak zihinde önceden var olan kavramlarla bağ kurmayı sağlayarak bilinmeyen bir şeyi bilinen bir şeyle anlatmayı sağlar. Yani metaforlar karmaşık kavramlar ile zihinde daha önceden var olan kavramlar arasında bağ kurar (Uyan Dur, 2016). Özetle metafor, bir şeyi, başka bir şeye göre anlamlandırmak ve ifade etmektir (Lakoff ve Johnson, 2005).

2.4.1. Metaforların özellikleri

İnam'a (2008) göre metaforlar bilişsel sistemimize işlemiştir. Metaforların, farklı kültürlerin gerçekliklerini ortak paylaşımda ortaya çıkarma özelliği vardır (İnam, 2008). Metaforların özelliklerinden en önemlisi yaratıcı olmalarıdır. Metaforlar gerçeklikten uzaklaşmadan, bir kavramı bir anlamdan başka anlama ulaştırırlar (Mertol Yüceil, 2015). Metaforların bir diğer özelliği ise iki kavram arasında benzerlikleri gösterirken bu benzerliklerin farklı yönlerini göz ardı edebilmeyi öğretmesidir. Örneğin; “insan aslandır” benzetmesinde, aslandan insana yapılan bazı benzetmeler vardır. Bunlar insanın aslan gibi yırtıcı, güçlü ve cesur olmasıdır. Ancak bu özellikleri aktarırken aslanın dört ayağının olması, kuyruğu, aslanın postu gibi özellikler göz ardı edilmiştir (Morgan, 1998).

Lakoff ve Johnson (2005) metaforların özelliklerini aşağıdaki gibi açıklamıştır.

- Metaforlar kavramsaldır. Metaforik dil ise ikincil yapıdadır.
- Kavramsal metaforlar günlük hayatta temellenir, tecrübe edinir.
- Soyut düşüncelerin çoğu metaforiktir.
- Metaforik düşünce vazgeçilmezdir. Çoğunlukla bilinçdışıdır.
- Soyut kavramların çekirdeği sözseldir.
- Soyut kavramlar metafora ihtiyaç duyar, metaforsuz eksiktir.
- Kavramlar hakkında yapılan akıl yürütmelerde kullanılan metaforlar tutarsız olabilmektedir. Bu da kavram sistemimizin içinde tutarsızlıklara yol açmaktadır.
- Kişiler, metaforlar aracılığıyla yapılan çıkarımlar temelinde yaşamını sürdürür.

Belirtilen özellikler dolayısıyla söyleyebiliriz ki; metaforlar hayatımızın her alanında var olmaktadır. Karmaşık düşünceler, açıklamalar ve anlamlandırmalar metaforlar ile açık ve anlaşılır duruma gelmektedir (Fırat, 2012).

2.4.2. Metafor türleri

Alanyazında metaforlar farklı şekillerde sınıflandırılmıştır (Kaya, 2019). Metaforu daha iyi anlamak için eğitimde kullanılan metaforların türlerini bilmek gereklidir. Eğitimde kullanılan bu metaforlar; aktif metafor, pasif metafor, temel metafor ve ölü metafordur (Jensen, 2006).

- Aktif metaforlar: Kendisine benzetilen kavramın kolayca anlaşıldığı ve gerçek anlamı ile doğrudan bağlantı kurulabilen metaforlardır. Örnek olarak “bu okul bir kaynayan kazan” metaforu verilebilir.
- Pasif metaforlar: Pasif metaforlar kişilerde bazen olumlu bazen olumsuz anlamlar yaratır. Örnek olarak “maçın sonucu bir katliamdı” metaforunda maçı kazananlar için olumlu iken, maçı kaybedenlere göre olumsuz yorumlanır. Pasif metaforlar gerçek anlamlarından bütünüyle sıyrılır.
- Ölü metaforlar: Ölü metaforlar önceleri metafor olarak kullanılırken daha sonra kanıksanmış ve sıradan tanımlamalara dönüşmüş metaforlardır. Örnek olarak; masanın bacağı, dolabın gözü verilebilir.
- Temel metaforlar: Temel metaforlar kavramların en önemli özelliklerini betimleyen metaforlardır (Jensen, 2006).

Metaforlar Girmen (2007) tarafından da yapı metaforları, ontolojik metaforlar, yönelim metaforları ve özel metaforlar olarak dörde ayrılmıştır.

- Yapı metaforlar: Bir kavramın yapısını değiştiren metaforlardır. Akşehirli (2007), çalışmasında yapı metaforlarının bir diğer adının kavramsal metaforlar olduğunu söylemiştir. Yapı metaforları kavramsal olarak metaforların yapılanmasını gösterir. Yapı metaforları kültürel özelliklerinin yanında evrensel özellikte gösterebilmektedir (Girmen, 2007). Çalışkan’a (2009) göre yapı metaforları, bir kavramın diğer kavramın bulunduğu yapı içerisine taşınmasıdır. Tecrübeler ile bir kavramsal alanın özellikleri diğer kavramsal alanı algılanabilir hale getirir. Yapı metaforları kavramların yapılandırılarak yeniden meydana getirilmesinde, eğitimdeki ihtiyaçların anlamlandırılmasında kullanılmaktadır (Saban, 2004).
- Yönelim metaforları: Bu metaforlar mekân ve uzay doğrultusu ile ilişkilidir. Yönelim metaforlarının özellikleri insanların fiziksel yapılarından kaynaklanır (Lakoff ve Johnson, 2015). Yönelim metaforlarının kaynağı genellikle uzam belirten kavramlar olduğu için yönelim adını almaktadır. Yönelim metaforlarında

kullanılan uzam kavramları; aşağı-yukarı, dışarı-içeri, ön-arka, sıg-derin, merkez-çevre gibikavramlardır (Küçük, 2016).

Yönelim metaforları ile ilgili şunlar söylenebilir (Lakoff veJohnson, 2015):

- a. Yönelim metaforları, mekân ve uzay metaforları kavramların yaşamsal bir parçası durumuna gelmiştir.
- b. Yönelim metaforlarının fiziksel ve kültürel temellerini birbirlerinden ayırmak zordur.
- c. Yönelim metaforları her kültürde farklılık gösterir.
- d. Yönelim metaforlarının fiziksel ve sosyal temelleri vardır.
- e. Yönelim metaforları kültürel ve fiziksel yaşantılardan oluşmaktadır.

Örnek olarak; “iyi olan yukarıdadır, kötü olan aşağıdadır” metaforu verilebilir.

- Ontolojik metaforlar: Bu metaforlar hayatımızda soyut olan kavramların daha somut ve anlaşılır hale gelmesinde kullanılır. Bireyler soyut kavramları, fiziksel nesne haline çevirerek o kavramlar ile ilgili konuşabilir, kavramları tasnifleyebilir ve en sonunda o kavramlar ile ilgili düşünecek seviyeye gelir. Ontolojik metaforların hayatımızda ve düşünce biçimimizde sürekli olarak bulunması, onları alışlagelmiş yapar ve metafor olarak algılanmalarını engeller (Lakoff ve Johnson, 2015). Doğan’a (2020) göre soyut kavramları açıklamak metafor kullanmadan pek mümkün değildir. Ontolojik metaforlar vazgeçilmez dil öğeleri olmuştur. Kişileştirme ve Metonomi, ontolojik metaforlar olarak değerlendirilir.
- a. Kişileştirme: Ontolojik metaforlar içerisinde değerlendirilen kişileştirme metaforlar ile insan dışındaki canlı ve cansız varlıklara insanı niteleyen özellikler taşınır. Yapılan benzetmelerde insanlara ait özellikler doğrudan ya da dolaylı bir şekilde kullanılır (Girmen, 2007). Bu metaforlar ile nesneler kişi olarak belirtilir. İnsan dışı olan kavramları insani nitelikler ve tecrübeler ile kavramamızı sağlar. Varlıklar insan gibi gösterilir (Sayın, 2017).
- b. Metonomi: Metonomiler referans işlevine sahiptir. Bir kavram diğer kavramın yerine kullanılmaktadır. Referans aracı olarak kullanılmasından başka metonomilerin anlam sağlama amacı da vardır. Metaforlarda olduğu gibi sadece dil boyutu yoktur. Metonomik kavramlar, günlük konuşmalarımızın, gündelik düşüncelerimizin ve gündelik eylemlerimizin de birer parçasıdır (Lakoff ve Johnson, 2015). Metonomi, yerine kullanma türlerine göre sınıflandırılmıştır. Bütün yerine parça, ürün yerine üretici, kullanıcı yerine nesne, kurum yerine mekân, olay

yerine mekân gibi bir kavramın başka kavram yerine kullanılmasına göre sınıflandırılabilir (Küçük, 2016).

- Özel metaforlar: Özel metaforlar dilde ve düşüncede var olan, sistematik olan kullanılmayan metaforlardır. Örneğin; “dağın başı”, “masanın ayağı” gibi herkes tarafından çok iyi bilinen metaforlardır. Bu metaforlar soyutlanmıştır (Lakoff ve Johnson, 2015).

Morgan (1988), Metaforları sekiz farklı şekilde sınıflandırmıştır. Morgan’a göre bu sekiz metafor şöyledir:

1. Organizma ve canlı sistemleri olarak
2. Beyin olarak
3. Kültür olarak
4. Ruhların cezaevi olarak
5. Politik bir sistem olarak
6. Dönüşüm ve akış olarak
7. Tahakküm etme araçları olarak
8. Makine olarak

2.4.3. Metaforun işlevleri

Metaforun temel işlevi; kavramların, bilginin keşfedilerek yeni bilginin algılanmasıdır (Petrie ve Oshlag, 1993). Metaforlar ile ilgili yapılan bazı çalışmalarda metaforların işlevleri aşağıdaki gibidir (Nesterova, 2011):

- Adlandırma: Anlatılmak istenilen kavramın karşılığı için uygun sözcüğün seçilmesidir. Bu süreç var olan sözcüğe ek getirilerek değil, işlevselliğini genişleterek yapılmalıdır.
- Soyut kavramların oluşturulması: Somut tecrübelerimizin yanında soyut olan tecrübelerimiz ve duygularımızda bulunmaktadır. Bu soyut kavramları açıklamak ve ortaya çıkarmak metaforun en önemli işlevidir.
- Yönlendirme: Metafor sayesinde kalıplar oluşur. Bu kalıplar fikir ve davranışlarımızı etkiler. Bu oluşan metaforlar ile yaşantımız şekillenir ve yeni fikirler oluşur.
- Yeni bilginin üretimi: Metaforlar kullanılarak var olan bilgiler, bilinmeyenlerin ortaya çıkarılmasında kullanılır. Bir gerçeğin özelliğinden yola çıkılarak başka

gerçeklere ulaşılır. Bu gerçekliğe ulaşılırken somuttan soyuta bir yol izlenir. Soyut nesneler anlatılırken tecrübelerden hareket ile benzetmeler yapılır.

- Psikolojik tesir: Metaforların etki güçleri yüksektir. Basit kavramlara psikolojik özellikler yükler.
- Paradigmalarının çeşitlendirilmesi: Gündelik tecrübelerimiz ile beslenen metaforlar ile yeni kavramların oluşumu sağlanır.
- İletişimsel ve eğitsel işlev: Ortak kültür içinde yetişen insanların iletişim kurması daha kolay olmaktadır. Bundan dolayı ortak düşüncelerden yola çıkılarak geliştirilen metaforlar daha etkili olabilmekte ve hisleri karşılayabilmektedir (Treagust, Venvile, Harrison, 2006). Metaforlar, iletişimlerin daha güçlü olmasına yardım eder (Kelleci, 2014).

Both ise metaforların işlevlerini şöyle sıralamıştır;

- Metaforların, söylediği anlamlar bağlamı değiştirebilir.
- Metaforlar gerçek anlamlarından daha yoğun anlamlar ifade eder.
- Göreceli değer anlamları vardır.
- Toplumsal değerleri ifade ederler.
- Metaforlar, kullanan kişinin kişiliği hakkında ipucu verir.
- Metaforlar kişilerde düşünme derinliği oluşmasını sağlar.
- Metaforlar ile kültür ve karakter tanınır.
- Metaforlar bazen veri toplama aracı da olabilmektedir (aktaran Girmen, 2007).

Metaforlar ile dikkatin sağlanması sağlanabilir ve yeni anlamlar oluşturulabilir. Metaforlara önem verilirse eğitimde yararlı araçlar olarak kullanılabilir (Beşkardeş, 2007). Metafor oluşturabilmek, diğer kavramlar ile ilgi sağlamak çocukların fikirlerin özünü anlamalarında yardım eder. Metafor oluştururken çocuğun iç dünyasına girilir ve onun sosyal durumu ve kişiliği açığa çıkarılır (Fraser, 2000). Bireyler oluşturdukları metaforlar ile kendi hayatları ve düşünme yöntemleriyle ilgili ipucu barındırır. Bundan dolayı metaforlar, bilimsel çalışmalarda veri toplama aracı olarak kullanılabilir (Arıkan, 2014).

Metaforlar düşüncede, dilde ve bilimde etkili olduğu gibi kişilerin gündelik hayatında kendilerini ifade edebilmeleri üzerinde biçimlendirici etkiye sahiptir (Morgan, 1997). Metafor kullanmak sıradan bir etkinlik değildir. Metaforların özenle seçilmesi ve itina ile uygulanması gerekir (Oğuz, 2005).

2.5. İlgili araştırmalar

2.5.1. Değer ve değerler eğitimi ile ilgili araştırmalar

Keskin (2008) alışmasında Sosyal Bilgiler Öğretim Programlarında değerler eğitiminin tarihsel gelişimini ortaya koymayı amaçlamıştır. alışmasında nitel ve nicel araştırma yöntemlerini birlikte kullanmıştır. Çalışmanın nitel boyutunda programlarda açık ve örtük şekilde yer alan değerler analiz edilmiştir. Bu amaçla doküman incelemesi tekniği kullanılmıştır. Nicel boyutunda survey yöntemlerinden genel tarama modeli kullanılmıştır. Veri toplama aracı olarak 1998 ve 2004 yıllarında yayımlanan sosyal bilgiler programları esas alınarak hazırlanmış ilköğretim 5. sınıf öğrencilerine yönelik ‘Değerler Eğitimi Ölçeği’ ve ankettir. Sonuç olarak; Sosyal Bilgiler programlarında değerlere az ya da çok yer verildiği, bu değerlerde ortak nokta değerler eğitiminin önemli görülmesidir. Programların tamamında ahlak ve karakter eğitimlerine önem verilmiştir. Tüm programlarda ortak olarak vurgu yapılan ana değerler dayanışma, yardımlaşma, bağımsızlık, sorumluluk ve duyarlılıktır. Değerler Eğitimi Ölçeği sonuçlarına göre ise kızların değerlere sahip olma oranının erkeklerden daha yüksek olduğu, ailenin sosyo ekonomik düzeyi arttıkça öğrencilerin değerlerinin de arttığı, her iki programda öğrencilere değerleri aynı düzeyde kazandırdığı sonuçlarına ulaşılmıştır.

Turanve Aktan’ın (2008) alışmasının amacı, öğretmen ve öğrenci görüşlerine göre okul hayatında var olan ve olması gerektiği düşünölen sosyal değerlerle bu değerlerin okul yaşamında yer alma derecesini belirlemektir. Araştırmanın örneklemi Bilecik iline bağlı Bozüyük ilçesinde ilköğretim okullarında görev yapan 119 öğretmen ve 6, 7 ve 8. sınıflarda öğrenim gören 112 öğrenci oluşturmaktadır. Çalışmada Sosyal Değerler Ölçeği kullanılmıştır. Alanyazın tarama ve açık uçlu sorular ile anket uygulaması yapılarak belirlenen ifadeler önermelere dönüştürölmüştür. Bu ifadeler beşli likert tipi ankete dönüştürölmüş ve Bozüyük ilçesinde tesadüfi örnekleme yöntemiyle belirlenen 69 kişilik bir gruba uygulanmıştır. Uygulamadan iki hafta sonra aynı ölçek aynı gruba tekrar uygulanmıştır. Veriler test tekrar test analiz yöntemi ile analiz edilmiştir. SDÖ yazarlar tarafından geliştirilmiştir. Araştırma sonuçlarına göre okul hayatında var olan ve olması gerektiği düşünölen değerler öğretmenler ve öğrencilere göre farklılık göstermektedir.

Yiğittir’in (2010) alışmasında ilköğretim (4-7.sınıf) Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı’nda kazandırılması gereken değerler temel alınarak oluşturulan değerler listesi içinden velilerin çocuklarına en çok kazandırılmasını istedikleri 10 değeri sıralayacakları

anket oluşturulmuştur. Ankara Altındağ Atatürk İlköğretim Okulu'ndaki 317 öğrenci velisine uygulanmıştır. Çalışma tarama modeli ile yapılmıştır. Araştırma sonucunda velilerin okulda en çok çalışkanlık, saygı, aile birliğine önem verme, sorumluluk, vatanseverlik, dürüstlük, doğruluk, bayrağa ve İstiklal Marşı'na saygı, cesaret, yardımseverlik değerine öncelik verdikleri; ailelerin değer tercihi ile Sosyal Bilgiler Öğretim Programı'nda yer alan değerlerin tutarlı olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Acun, Yücel, Önder ve Tarman'ın (2013), çalışmasının amacı İlköğretim Sosyal Bilgiler 4. ve 5. sınıf programlarında bulunan değerlerin veli ve öğretmenler tarafından nasıl algılandığına ilişkin görüşler arasındaki farklılıkları ortaya çıkarmaktır. Araştırma betimsel bir alan araştırmasıdır. Araştırmanın örnekleme tabakalı örneklem yöntemi ile belirlenmiş 92 öğretmen ve 460 veliden oluşmaktadır. Veri toplama aracı olarak veli ve öğretmen anketi kullanılmıştır. Veriler SPSS ile analiz edilmiştir. Araştırma sonuçlarına göre öğretmenlerin en çok önem verdiği üç değer; vatanseverlik, sorumluluk ve adil olma değeri olduğu; velilerin en fazla önem verdiği üç değerın dürüstlük, çalışkanlık ve saygı değeri olduğu görülmüştür. Çalışma sonucunda hem velilerin hem öğretmenlerin en az önem verdiği değerlerin estetik ve misafirperverlik olduğu görülmüştür.

Yiğittir ve Öcal (2011) çalışmasında ortaöğretim tarih öğretmenlerinin değerlere ilişkin görüşlerini incelemiştir. Farklı illerden 83 tarih öğretmenin; lise öğrencilerinin sahip olduğu bazı değerler ve tarih dersinde değer eğitiminin nasıl yapılması gerektiği konusunda görüşleri incelenmiştir. Çalışma betimsel çalışma modeli ile yapılmıştır. Üç sorudan oluşan görüşme formu kullanılmıştır. Çalışmaya katılan tarih öğretmenlerinin görüşlerine göre ilköğretimde Sosyal Bilgiler ve 8. sınıf T.C. İnkılâp Tarihi ve Atatürkçülük Dersi Öğretim Programlarında yer alan doğrudan kazandırılacak 29 değerın, lise öğrencilerinde gözlemlendiği anlaşılmaktadır. Çalışmaya göre tarih öğretmenleri öğrencilere “saygılı olma, vatan ve millet sevgisi, tarih bilinci, tarihsel ve kültürel mirasa duyarlı olma, İstiklal Marşı ve bayrağa saygılı olma, çalışkanlık, milli ve manevi değerlere sahip olma gibi değerleri kazandırmak istemektedir. Değer eğitiminde; örnek olay ve kitap analizi, telkin, film ve belgesel izleme, biyografi inceleme, model olma, araştırma yapma gibi uygulamaları yaptıkları anlaşılmıştır.

Oğuz (2012), çalışmasında öğretmen adaylarının değerlere ve değerler eğitimine ilişkin görüşlerini ortaya koymuştur. Çalışmada Ondokuz Mayıs Üniversitesi'nin Eğitim Fakültesinde öğrenim gören beş farklı bölümden 3. ve 4. sınıf öğrencileriyle çalışılmıştır. Çalışmaya toplam 434 öğretmen adayı katılmıştır. Çalışmaya katılan öğretmen adaylarının

seçiminde Topluma Hizmet Uygulamaları dersini almış olmaları dikkate alınmıştır. Araştırma verileri hem nitel hem nicel araştırma yöntemleriyle toplanmıştır. Öğretmen adaylarının değerlere ilişkin görüşlerini elde etmek için “Schwartz Değerler Ölçeği” uygulanmıştır. Ayrıca beş açık uçlu sorunun yer aldığı görüşme formu uygulanmıştır. Nitel veriler betimsel analiz yoluyla çözümlenmiştir. Nicel verilerin analizinde betimsel istatistikler ve çoklu regresyon analizi kullanılmıştır. Veriler analiz edildiğinde; öğretmen adaylarının en çok yardımseverlik, evrenselcilik ve güvenlik değer tiplerine katıldıkları görölmüştür. Değer eğitimi için görüşleri; daha çok program, yaşantılardan yararlanma, model olma ve öğrencilere düşüncelerini rahat ifade edebilecekleri ortamların oluşturulması olarak ifade edilmiştir.

Balcı ve Yanpar Yelken’in (2013) yaptığı çalışmanın amacı ilköğretim sosyal bilgiler programında bulunan değerler ve değer eğitimi uygulamaları hakkında öğretmen görüşlerini belirlemektir. Çalışma 2006-2007 eğitim-öğretim yılında, Mersin’de 24 okuldan seçilen 152 sınıf ve sosyal bilgiler öğretmeni ile yapılmıştır. Veri toplama aracı olarak anket kullanılmıştır. Çalışma sonuçlarına göre öğretmenlerin sosyal Bilgiler Öğretim Programında yer alan değerlerin hepsine çok önem verdiği görölmüştür. Bu değerlerden adil olma, barış, duygu ve düşüncelere saygı değerleri üst sıralarda yer almaktadır. Öğretmenler değer öğretiminde en etkili uygulamanın örnek olay, en az etkili yöntemin telkin yöntemi olduğunu ifade etmiştir. Öğretmenler değer eğitimiyle en çok sosyal bilgiler dersinin ilişkili olduğunu, en çok ilişkilendirilen ara disiplinin rehberlik ve psikolojik danışma olduğunu belirtmişlerdir.

Çengelci, Hancı ve Karaduman’ın (2013) yaptığı çalışmanın amacı ilköğretimde değerler eğitimi konusunda öğretmen ve öğrencilerin görüşlerinin belirlenmesidir. Çalışmada nicel ve nitel araştırma yöntemleri birlikte kullanılmıştır. Çalışmanın örneklemini Eskişehir il merkezinde bir ilköğretim okulunda öğrenim gören 225 öğrenci oluşturmaktadır. Çalışma yapılacak okulun belirlenmesinde amaçlı örnekleme türlerinden kritik örnekleme kullanılmıştır. Araştırmanın nitel verilerinin toplanması için öğretmenlere açık uçlu anket uygulanmıştır. Araştırmanın nicel verilerinin toplanması için ise “Okul Ortamında Değerler Eğitimi Konusunda Öğrenci Görüşlerini Belirleme Anketi” kullanılmıştır. Araştırma sonucunda okulda kazandırılmak istenen temel değerlerin sevgi, saygı, dayanışma, hoşgörü, sorumluluk olduğu belirlenmiştir.

Elbir ve Bağcı’nın (2013) yaptığı çalışmanın amacı değerler eğitimi üzerine yapılmış lisansüstü araştırmaların değerlendirilmesini yaparak, üzerinde çalışılacak konuların

varlığını saptamaktır. Bu amaçla taramalar yapılarak tam metni erişime açık olan çalışmaların yapı ve içerik analizleri yapılmıştır. Çalışmada meta-analiz yöntemi kullanılmıştır. Toplam 21 doktora ve yüksek lisans tezi incelenmiştir. Çalışmalarda öncelikle konu sınıflandırması yapılmış daha sonra tezlerin sonuç ve önerilerindeki ortak noktalar tespit edilmiştir. Sonuç olarak değerler eğitimi üzerine yapılan tezlerin çoğunda Türkiye’de değerler eğitiminin yeterince özümsemediği fikrine ulaşılmış ve bir an önce bu boşluğun doldurulması konusu ortak görüş olmuştur. Bir diğer ortak öneri değerler eğitiminde kullanılan çağdaş yöntem ve tekniklerin öğretmen adaylarına ve öğretmenlere öğretilmesi olmuştur.

Meydan (2014) çalışmasında, okullarda değerler eğitimin gerekliliğini, felsefi temeller, bireysel ve toplumsal gerekçeler bağlamında ele alarak farklı değerler eğitimi yaklaşımlarının düşünsel uygulama süreçlerini, avantaj ve dezavantajlı yönlerini araştırmıştır. Çalışmada nitel araştırma yöntemlerinden doküman incelemesi kullanılmıştır. Çalışmanın sonucunda; değerler eğitiminin toplum, birey ve eğitim açısından gerekli olduğu, bütüncül yaklaşımların uygulamalarda daha olumlu sonuçlar verdiği sonucuna ulaşılmıştır.

2.5.2. Metafor ile ilgili araştırmalar

Aladağ ve Kuzgun’un (2015) çalışmasının amacı sınıf öğretmeni adaylarının değer kavramına yönelik algılarının metaforlar yoluyla tespit edilmesidir. Araştırmanın çalışma grubunu 2014-2015 eğitim-öğretim yılında Aydın Adnan Menderes Üniversitesi Eğitim Fakültesi Sınıf Öğretmenliği Ana Bilim Dalı’nda öğrenim gören 135 4. sınıf öğrencisi oluşturmaktadır. Çalışma grubu kolay ulaşılabilir durum örnekleme yöntemi kullanılarak belirlenmiştir. Katılımcılar, Değer... gibidir; Çünkü... biçimindeki formu doldurmuştur. Araştırma nitel bir çalışmadır. Verilerin analizinde içerik analizi kullanılmıştır. Öğretmen adaylarının değerlere ilişkin görüşleri 7 ana temada toplanmıştır. Çalışma sonuçlarına göre en sık kullanılan metaforlar kitap ve nefes metaforlarıdır. Bunlar dışında “okyanus, su, aile, binanın temeli, kolon, kalp ve güneş” metaforlarını oluşturulduğu ifade edilmiştir.

Aydın ve Sulak’ın (2015) çalışmasının amacı sınıf öğretmeni adaylarının değer kavramına ilişkin algılarının metaforlar yoluyla incelenmesidir. Araştırmada nitel araştırma yöntemlerinden olgu bilim modeli kullanılmıştır. Araştırmanın çalışma grubunu 2015-2016 eğitim-öğretim yılı güz döneminde Bartın Üniversitesi Eğitim Fakültesi İlköğretim Bölümü Sınıf Eğitimi Anabilim Dalı’nda öğrenim gören 138 öğretmen adayı

oluşturmaktadır. Araştırmanın verileri “Değer... gibidir/benzer. Çünkü...” cümlesinin tamamlanmasıyla elde edilmiştir. Verilerin çözümlenmesinde içerik analizi kullanılmıştır. Çalışma sonucuna göre sınıf öğretmeni adayları tarafından 79 farklı metafor geliştirilmiştir. Geliştirilen metaforlar olumlu anlamdadır.

Ceylan (2016) çalışmasında ilkokul öğrencilerinin, sınıf öğretmenlerinin ve aile üyelerinin aile kavramına ilişkin algılarını metaforlar yoluyla belirlemeyi amaçlamıştır. Araştırmanın çalışma grubu 2014-2015 eğitim-öğretim yılında Sakarya ili Hendek ilçe merkezindeki ilkokullarda öğrenim gören 4. sınıf öğrencileri, o öğrencilerin sınıf öğretmenleri ve velilerden oluşmuştur. Araştırmaya 361 öğrenci, 23 sınıf öğretmeni, 75 veli katılmıştır. Veriler; “Aile... gibidir. Çünkü...” ifadesi ile toplanmıştır. Verilerin analizinde içerik analizi kullanılmıştır. Araştırma sonucunda “aile” kavramı öğrenciler tarafından en çok sevgi olarak; sınıf öğretmenleri ve veliler tarafından en çok ağaç kavramı ile ifade edilmiştir. Üç grubun metaforları da benzer ve farklı kavramsal kategorilere sahiptir.

Ulu Kalın ve Koçoğlu’nun (2017) çalışmasının amacı sosyal bilgiler öğretmen adaylarının “bağımsızlık” kavramına ilişkin sahip oldukları algıları metaforlar yoluyla ortaya koymaktır. Katılımcılar “Bağımsızlık... gibidir. Çünkü...” ibaresini tamamlamışlardır. Çalışmada nicel ve nitel veri analizi birlikte kullanılmıştır. Araştırmanın ulaşılabilir evreni 122 sosyal bilgiler öğretmen adayından oluşmaktadır. Katılımcılar 35 adet geçerli metafor oluşturmuştur. Bu metaforlar ortak özellikleri bakımından 7 kavramsal kategoriye ayrılmıştır. Araştırma sonucuna göre katılımcılar “en çok özgür olma durumu” olarak belirtmişlerdir. Çalışmada sosyal bilgiler öğretmen adaylarının bağımsızlık değerini doğru algıladıkları belirlenmiştir.

Yazar, Özekinci ve Lala’nın (2017) çalışmasının amacı öğretmen ve okul idarecilerinin değerler eğitimi ile ilgili algılarının tespit edilmesidir. Araştırmada nitel araştırma deseni kullanılmıştır. Araştırmanın çalışma grubunu 2016-2017 eğitim-öğretim yılında Diyarbakır’da görev yapan 235 öğretmen, 56 okul idarecisi olarak toplam 291 katılımcı oluşturmuştur. Araştırma verileri katılımcıların “Değerler eğitimi... gibidir. Çünkü...” cümlesini tamamlamasıyla elde edilmiştir. Verilerin analizinde içerik analizi kullanılmıştır. Öğretmenler 235, okul idarecileri 56 metafor üretmiştir. Öğretmenler en çok yapıtaş, yöneticiler ise ahlak metaforunu kullanmıştır. Öğretmen metaforları 15 kategoride, idareci metaforları 5 kategoride toplanmıştır.

İnel, Urhan ve Ünal'ın (2018) çalışmasının amacı ortaokul öğrencilerinin adalet kavramına ilişkin görüşlerinin metaforlar ile tespit edilmesidir. Araştırmanın çalışma grubu Denizli ili Bekilli ilçesinde bir devlet okulunda 2016-2017 eğitim-öğretim yılında 5. 6. 7. ve 8. sınıfta öğrenim gören 210 öğrenci oluşturmaktadır. Katılımcılar kolay örnekleme yöntemi kullanılarak belirlenmiştir. Araştırma nitel araştırma yöntemlerinden olgu bilim modeli kullanılarak yürütülmüştür. Veri toplama aracı olarak “Adalet... benzer. Çünkü...” cümlesini tamamlayacakları bir form kullanılmıştır. Çalışmada 76 adet metafor geliştirilmiştir. İlk üç sırada yer alan metaforlar; terazi, insan ve eşitliktir. Metaforlar dört kavramsal kategoride toplanmıştır. Kategorilerin seçiminde metafor açıklamaları dikkate alınmıştır.

Aktepe, Uzunöz ve Sarıçam'ın (2020) çalışmasının amacı 5. 6. 7. ve 8. sınıf öğrencilerinin Sosyal Bilgiler Öğretim Programında yer alan “çalışkanlık” değerine yönelik algılarının metaforlar yoluyla tespit edilmesidir. Araştırma nitel araştırma desenlerinden olgu bilim ile yapılmıştır. Araştırma örnekleme Ankara ili Sincan ilçesinde bir ilkokuldur. Araştırmanın çalışma grubunu 2018-2019 eğitim-öğretim yılı bahar yarısında 5. 6. 7. ve 8. sınıf öğrencilerinden sekiz şube seçilerek “Örnek Form” ve “Bireysel Bilgi Formu” ile veriler toplanmıştır. Çalışma grubu 68 kız ve 68 erkek öğrenci olmak üzere 136 öğrenciden oluşmaktadır. Veriler içerik analizi ile analiz edilmiştir. Elde edilen veriler uygun kategoriler altında toplanmıştır. Veriler “Çalışkanlık....'ya benzer. Çünkü...’dır” şeklinde toplanmıştır. Araştırmada çalışkanlık değerine yönelik “beklenti, mücadele, sorumluluk, düzen ve planlı olma” kategoriler oluşturulmuştur. Çalışmada “arı, karınca, azim, kitap, başarı, anne, baba” metaforları ön plana çıkmıştır. Araştırmada 5. sınıf öğrencileri somut metaforlar geliştirirken 8. sınıf öğrencileri soyut metaforlar geliştirmiştir.

2.5.3. Saygı değeri ile ilgili araştırmalar

Uzunkol'un (2014) çalışmasının amacı Hayat Bilgisi dersi öğretiminde uygulanan, saygı ve sorumluluk temelli değerler eğitimi ilkokul üçüncü sınıf öğrencilerinin özsaygı düzeyleri, empati düzeyleri ve sosyal problem çözebilme becerilerine etkisini incelemek ve öğrencilerin süreç adına görüşlerine başvurmaktır. Araştırmada nitel ve nicel yöntem birlikte kullanılmıştır. Bu amaçla çalışmada “yarı deneysel desenlerden denkleştirilmemiş öntest-sontest kontrol gruplu desen” kullanılmıştır. Araştırmanın çalışma grubu 64 öğrenciden oluşmaktadır. Çalışmada nicel veriler Coopersmith (1967) tarafından geliştirilen ve Pişkin (1997) tarafından Türkçe'ye uyarlanan “Coopersmith Öz Saygı Ölçeği Okul Kısa Formu”, yazar tarafından hazırlanmış “Sosyal Problem Çözme Becerileri

Ölçeği” ve Kaya ve Siyez (2010) tarafından geliştirilen “KA-Sİ Çocuklar İçin Empatik Eğilim Ölçeği” aracılığıyla toplanmıştır. Nitel veriler ise araştırmacı tarafından geliştirilmiş yarı yapılandırılmış görüşme formu ile toplanmıştır. Tekrarlı ölçümler için İki Faktörlü ANOVA testi yapılmıştır. Deney grubundaki katılımcıların görüşlerinin belirlenmesi için içerik analizi kullanılmıştır. Araştırma sonucuna göre uygulanan değerler eğitiminin öğrencilerin özsaygı düzeylerini arttırmada etkili olmadığı görülmüştür. Ayrıca sosyal problem çözebilme ve empati düzeyleri açısından da olumlu etkiye sahip olduğu belirlenmiştir. Öğrenciler programın yararlı etkileri olduğuna dair görüş bildirmiştir.

Maden’in (2017) çalışmasının amacı İlköğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Öğretim Programında kazandırılması hedeflenmiş değerlerden olan saygı değerinin öğretim programındaki yerini belirlemektir. 2010 yılında yayımlanan öğretim programı ile çalışılmıştır. Nitel araştırma yöntemlerinden metin analizi yöntemi kullanılmıştır. İlköğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersi Öğretim Programında hangi ders düzeyinde hangi öğrenme alanlarında, hangi ünite ve içerikte, hangi kazanımda yer aldığı metin analizi ile saptanmış ve tablolar ile sunulmuştur. Saygı kavramının geçtiği tüm kazanımlar çalışmaya dahil edilmiştir. Kazanımlar içerisinde saygı olmayan kısımlarda saygı değeri ile ilgisi olduğu düşünülen kazanımlar dolaylı olarak ilişkili kabul edilerek çalışmaya alınmıştır. Sonuç olarak programdaki değerler sıralanırken saygının farklı boyutlarının da ele alındığı görülmüştür. Türk Bayrağı’na ve İstiklal Marşı’na saygı, ibadet yerlerine saygı, Türk büyüklerine saygı gibi değerlerdir. Programda saygı değeri incelendiğinde ise; saygı değeri Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi programında ciddi şekilde yer bulan bir değerdir. Programın dayandığı çoğu konu saygı değeri olmadan gerçekleştirilemeyecektir. Programların giriş bölümünden başlayarak ünite içeriklerine kadar saygı değerine birçok bölümde yer verilmiştir. Öğretim programının giriş kısmında din öğretiminde dikkat edilecek hususlar belirtilirken tamamen saygı değerinin farklı boyutları belirtilmiştir. Programda saygı değerinin öncelikli olarak verilmesi gereken on dört ünite vardır. Saygı değeri en çok dördüncü sınıf programında yer almıştır. Saygı değerinin en az yer aldığı program yedinci sınıftır. Saygı değerine en çok din ve kültür öğrenme kısmında yer verilmiştir. En az yer aldığı alan inançtır. Saygı değerinin öğretilmesi açısından öğretmenlerin saygı değerine sahip olması ve öğretim sürecinde rol model olması önemlidir.

Önlen (2017) çalışmasında Sosyal Bilgiler Öğretim Programında bulunan sevgi, saygı ve hoşgörü değerlerinin ulusal basın haberlerinde yer alma durumlarını incelemiştir.

Araştırmada nitel araştırma yöntemi kullanılmıştır. Araştırmanın kapsamını 2013 yılında ulusal basında yayın yapan dört gazete (Hürriyet, Habertürk, Posta, Sabah) oluşturmuştur. Çalışma, bu gazetelerde 2013 yılında yayınlanmış olan sevgi, saygı ve hoşgörü değerlerine karşılık gelen haberler ile sınırlandırılmıştır. Elde edilen haberler “Gazete Haberi Değerlendirme Formu”na göre değerlendirilmiştir. Elde edilen sonuçlar tablo ve grafikler ile yorumlanmıştır. Yapılan analizler sonucunda sevgi, saygı ve hoşgörü değerlerine karşılık gelen haberlerin sayısal anlamda yeterli bulunmuştur ancak bu haberlere gazetelerin iç sayfalarında yer verilmesi bir eksiklik olarak yorumlanmıştır.

Tunç (2019) çalışmasında ilkökul 3. sınıf öğrencilerinin sevgi ve saygı değerlerine yönelik algılarını metaforlar yoluyla incelemiştir. Araştırma tarama modeli ile yapılmıştır. Çalışmada veri toplama aracı olarak yarı yapılandırılmış anket formu uygulanmıştır. Araştırmanın çalışma grubu 2018-2019 yılında Muş ili Malazgirt ilçesinde beş okulda öğrenim görmekte olan 3. sınıf öğrencilerinden oluşmuştur. Öğrencilere saygı ve sevgi değerlerini neye benzettiklerini ve bunların gerekçelerini belirtmeleri için anket formu verilmiştir. Yapılan anketler sonrasında saygı ve sevgi değerleri için ayrı kategoriler oluşturulmuştur. Cevaplar uygun kategorilere yerleştirilmiştir. Çalışmada saygı değeri için oluşturulan kategoriler; vatanseverlik, otorite, birlik-beraberlik, minnettarlık, bilgi ve diğer kategorisidir. Çalışma sonucunda öğrencilerin bu değerleri günlük hayattaki kavramlar ile açıkladığı görülmüştür.

İlgili araştırmalar değerler, değerler eğitimi, eğitim ve metafor ile ilgili çok sayıda çalışmanın var olduğunu fakat saygı ile ilgili yapılmış çalışmaların kısıtlı olduğunu göstermektedir. Saygı değerinin işlendiği çalışmalarda saygı değeri genellikle diğer değerler ile birlikte çalışılmış ya da çalışmalarda özsaygı ve benlik saygısı kavramları ile çalışılmıştır. Çalışmaların büyük çoğunluğunda nitel yöntemler kullanılmıştır.

Yapılan incelemede saygı değerine yönelik yapılmış tek metafor çalışmasına rastlanılmıştır. Bu çalışmada saygı ve sevgi değeri ile birlikte çalışılmıştır. Ayrıca yapılan çalışmanın çalışma grubu dar kapsamlı tutulmuştur. Bu çalışmada yalnızca saygı değeri ile çalışılmasının ayrıca geniş bir çalışma grubuna ulaşılmış olmasının literatüre katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

BÖLÜM III

YÖNTEM

Bu bölümde araştırmanın modeline, çalışma grubuna, veri toplama araçlarına, veri toplama araçlarının geçerlik ve güvenilirliğine, araştırma süreci ve araştırmacının verileri analizine ilişkin bilgiler yer almaktadır.

3.1. Araştırmanın modeli

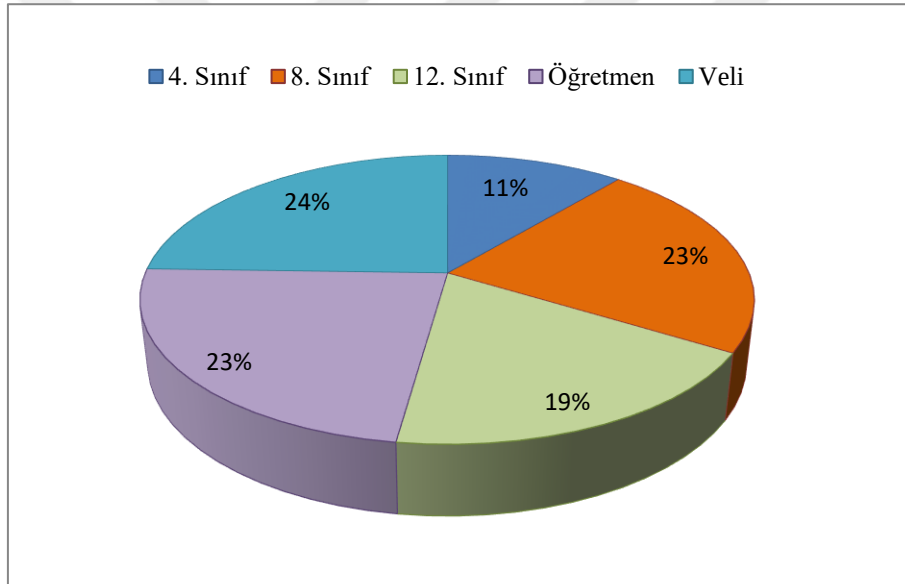
Bu araştırma ilkököl 4. sınıf, ortaokul 8. sınıf, lise 12. sınıf öğrencilerinin, öğretmenlerin ve velilerin saygı kavramına yönelik algılarını metaforlar yoluyla incelemiştir. Nitel araştırma yöntemlerinden olgu bilim (fenomoloji) modeli kullanılmıştır. Olgu bilim modeli tamamen yabancı olmadığı ve tam olarak kavrayamadığımız olguları araştırmayı amaçlar (Yıldırım ve Şimşek, 2006). Bu çalışmada da olgu bilim modeli kullanılarak öğrencilerin, öğretmenlerin ve velilerin saygı kavramına yönelik oluşturdukları metaforlar ortaya konulmaya çalışılmıştır.

Nitel araştırmalar farklı disiplinlerle yakın ilişkilidir (Yıldırım, 1999). Nitel araştırmalar kişilerin beşeri ve sosyal sorunlara yükledikleri anlamları keşfetmeye yardımcı olmaktadır. Nitel araştırmalarda kullanılan teknikler ile araştırmacılar bireylerin kendilerini ve diğer insanları nasıl algıladığını, nasıl anladığını ve öğrendiklerini incelerler (Berg ve Lune, 2015). Metaforlar veri toplama aracı olarak da kullanılabilirler (Berg ve Luna, 2015). Bu araştırmada her kademenin son sınıf öğrencilerinin, öğretmenlerin ve velilerin saygı kavramına yönelik algıları metaforlar yoluyla ortaya konulması amacıyla metaforlar kullanılmıştır. Metaforlar, bir kavram hakkındaki görüş, bilgi, deneyim ve algıyı tek bir kavramla anlatabilmektedir (Şentürk, 2015).

3.2. Çalışma grubu

Araştırma 2020-2021 Eğitim-Öğretim Yılı Birinci Yarıyılı'nda gerçekleştirilmiştir. Çalışma grubunu Ardahan il merkezinde öğrenim gören 132 tane 4. sınıf, 243 tane 8. sınıf, 182 tane 12. sınıf öğrencisi; 218 öğretmen, 258 veli oluşturmaktadır. Araştırmanın katılımcılarından 4. sınıf, 8. sınıf, 12. sınıf öğrencileri (her kademenin son sınıf öğrencileri) amaçlı örnekleme türlerinden ölçüt örnekleme kullanılarak seçilmiştir. Nitel araştırmalarda çalışılacak kişi sayısının fazla olması çalışma grubundaki kişileri belirlemeyi zorlaştırmaktadır. Bu nedenle ölçüt örnekleme tekniği kullanılması işi kolaylaştırmaktadır (Saban ve Ersoy, 2017). Araştırmanın öğretmen ve veli katılımcıları kolay ulaşılabilir yöntem ile seçilmiştir. Covid-19 pandemi süreci dolayısıyla ölçüt örnekleme yöntemi ile

ulaşılan veliler ile doyuma ulaşılamamış, araştırma sonuçlarını değiştirmeyecek şekilde sosyo-ekonomik düzeyi aynı olan velilerde çalışmaya dahil edilmiştir. Araştırmadaki katılımcıların farklı yöntemler kullanılarak seçilmesinde nitel araştırmalarda yapılan veri toplama sürecinde araştırmacının, çalışma grubunda doyuma ulaşması esas alınmıştır. Çalışma grubunun her eğitim-ğretim kademesinin son sınıf öğrencilerinden seçilmesi, öğrencilerin saygı kavramına yönelik algılarının nesiller arasındaki (dört yıllık ara) algısal farklılığı gözlemleyerek, yaşanabilecek farklılıkları belirlemek amacıyla kurgulanmıştır. Çalışma grubuna ğretmen ve velilerin de eklenmesi çocuklara saygı kavramını yaşamının ilk yıllarından başlayarak öğretmekle sorumlu görülmüş ebeveyn ve daha sonra eğitim hayatına başlaması ile bu sorumluluğa ortak olmuş öğretmenlerin de saygı kavramına yönelik algılarının belirlenmesi amacıylaadır.

şekil 1. Çalışma grubundaki katılımcıların gruplara göre dağılımı

2012-2013 eğitim-ğretim yılında 12 yıllık zorunlu olan eğitim sistemi dikkate alınarak her eğitim-ğretim kademesinin son sınıf öğrencileri (ilkokul 4. sınıf, ortaokul 8. sınıf, lise 12. sınıf) araştırmaya dahil edilmiştir. Öğrencilere değer ğretiminde birinci derece sorumlu olan anne ve babalar ile formal ya da informal şekilde değer öğretimlerine katkı sağlayan öğretmenlerin de algılarının incelenmesi amacıyla veli ve öğretmenlerde çalışmaya dahil edilmiştir.

3.3. Veri toplama araçları

Veri toplama aracı olarak öğrenci, öğretmen ve velilere uygulanmak üzere üç çeşit “Saygı Kavramına Yönelik Metafor Geliştirme Formu” tasarlanmıştır. Görünüş ve kapsam geçerliliği için sınıf öğretmenliği uzmanı ve dil bilim uzmanı olarak iki uzmandan görüş alınmış ve uzmanların görüşleri neticesinde formlara son şekilleri verilerek form uygulanmıştır. Öğrencilere uygulanan formun ilk bölümünde cinsiyet ve sınıf düzeylerinin yer aldığı kişisel bilgiler bölümü yer almaktadır. İkinci bölümünde “Saygı... gibidir” ifadesi ve metaforun gerekçesini belirttikleri “Çünkü...” ifadesi yer almaktadır. Öğretmenlere uygulanan formun ilk bölümünde cinsiyet, yaş, branş ve kıdem sorularının yer aldığı kişisel bilgiler bölümü yer almaktadır. İkinci bölümünde “Saygı... gibidir” ifadesi ve metaforun gerekçesini belirttikleri “Çünkü...” ifadesi yer almaktadır. Velilere uygulanan formun ilk kısmında cinsiyet, yaş, meslek ve eğitim düzeyi sorularının yer aldığı kişisel bilgiler bölümü yer almaktadır. İkinci bölümünde “Saygı... gibidir” ifadesi ve metaforun gerekçesini belirttikleri “Çünkü...” ifadesi yer almaktadır. Öğrenciler, öğretmenler ve veliler gönüllülük esasına dayalı olarak formu doldurmuştur. Form doldurulurken birbirlerinden etkilenmeden, dikkatli ve el yazıları ile doldurmaları söylenmiştir.

3.4. Verilerin toplanması

Araştırmada Ardahan il merkezinde öğrenim gören 4. sınıf, 8. sınıf, 12. sınıf öğrencileri, Ardahan il merkezinde görev yapan öğretmenler ve Ardahan il merkezinde öğrencisi olan veliler tespit edilmiştir. Gerekli izinler alınarak çalışmaya katılacak kişilere ulaşılmış ve araştırma hakkında bilgi verilmiştir. Araştırmaya gönüllü olarak katılmayı kabul eden katılımcılara “Saygı Kavramına Yönelik Metafor Geliştirme Formu” verilmiş ve doldurmaları istenmiştir. Formu doldurmaları için; 4. ve 8. sınıf öğrencilerine 30 dakika, 12. sınıf öğrencilerine 20 dakika, öğretmen ve velilere formu doldurmaları için 15 dakika verilmiştir. Katılımcıların düşüncelerini özgürce ve objektif olarak belirtebilmeleri için hiçbir müdahalede bulunulmamış ve yönlendirme yapılmamıştır. Katılımcılardan geliştirdikleri metaforlar için gerekçeler istenmiştir. Gerekçe beklenmesinin sebebi geliştirilen metaforlara her bireyin farklı anlamlar yüklemesinin amaçlanmasıdır.

Tablo 2

Veri toplama ve analiz sürecinde yapılan işlemler

Tarih	Yapılan İşlem
Şubat 2020	Veri toplama aracı olarak “Sınıf Öğretmeni Kavramına Yönelik Metafor Geliştirme Formu” tasarlanması ve uzman görüşünün alınması,
Mart 2020	Sakarya Üniversitesi Etik Kurulu onayının çıkması,
Mayıs 2020	Sakarya Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitü Müdürlüğü Anket Uygulama Yazısının çıkması
Eylül 2020	Covid-19 Pandemi süreci dolayısıyla Anket Uygulama Yazısının tarafıma ulaştırılması
Eylül 2020	Ardahan İl Milli Eğitim Müdürlüğünden anket uygulama olurunun alınması,
Ekim 2020	Verilerin toplanılmaya başlanması (Covid-19 Pandemi süreci dolayısıyla 4-8-12. sınıf öğrencilerinin ve öğretmenlerin okula gelmelerinin beklenilmesinden dolayı veri toplanılmasına geç başlanılmıştır.)
Kasım 2020	Veri toplama sürecinin sonlanması
Kasım 2020	Verilerin analizi yapılmaya başlanması ve elde edilen verilerin tablollaştırılması
Kasım 2020	Elde edilen metaforların sınıflandırılması ve bu sınıflamalardan kavramsal kategoriler oluşturulması
Kasım 2020	Güvenirlik geçerliğin sağlanması amacıyla iki uzmana başvurulması
Kasım 2020- Aralık 2020	Verilerin analiz edilmesi
Aralık 2020- Nisan2021	Raporlaştırma

3.5. Verilerin analizi

Çalışma grubundaki farklı kademelerde öğrenim gören öğrencilerin, öğretmenlerin ve velilerin saygı kavramına yönelik geliştirdikleri metaforların çözümlenmesinde nitel araştırma yöntemlerinden içerik analizi kullanılmıştır. Elde edilen veriler tablolar ile sunulurak yorumlanmıştır.

Katılımcıların ürettikleri metaforların analizi ve yorumlanması Saban (2006) tarafından geliştirilen beş aşamada gerçekleştirilmiştir.

1. Verilerin Kodlanması ve Ayıklanması: Bu aşamada 1033 adet forma hiçbir elemeye tabi tutulmadan 1'den başlayarak numaralar verilmiştir. Numaralar verildikten sonra tüm formlar incelenmiş, belirgin bir metafor geliştirilip geliştirilmediği tespit edilmiştir. Gerekçesi belirtilip metafor belirtilmeyen, metafor geliştirilip herhangi bir gerekçe sunulmayan ya da mantıksal bir gerekçesi olmayan, birden fazla metafor geliştirilen ve el yazısı okunaksız olması dolayısı ile okunamayan ve boş formlar elenmiştir. Geriye kalan 851 adet form çalışmaya kapsamına alınarak verilen sıra numarasına göre Microsoft Excel 2007 programı kullanılarak bilgisayar ortamına aktarılmıştır.

Elenen metafor ve gerekçelerine örnek vermek gerekirse; ÖE.4.39 *millete saygım sonsuz* metaforu için “*Milleti severim, saygım vardır. Herkes beni babam annem gibi pek sever. Çünkü daha tanışacağım çok kişi var.*” (Belirtilen metafor ve gerekçe arasında mantıksal ilişki kurulamadığından metafor elenmiştir.)

VK.9 *değer vermektir, özenli, ölçülü dinlemektir* metaforu için “*Saygı; değeri, yaşı, üstünlüğü dolayısıyla insanlara verilmesi gereken bir davranıştır. Fakat saygı sadece insanlara değil doğadaki bütün canlılara verilmesi gereken bir davranıştır. Çünkü Allah onlara da bizimle birlikte yaşama hakkı vermişken biz nasıl olur da onlara saygısızlık ederiz. Saygı doğadakini kabullenmektir. Farklı olanı anlamaktır. Hiçbir canlıyı birbirinden üstün görmemektir. Kucaklamaktır.*” (Birden fazla metafor belirtildiği için metafor elenmiştir.)

2. Geliştirilen Metaforların ve Gerekçelerin Sınıflanması ve Kodlanması: Çalışmaya alınan 851 adet form tekrar incelenmiş ve sınıflandırılmaya tabi tutulmuştur. Tüm metaforlar ile bir metafor listesi oluşturulmuştur. Daha sonra aynı kategori altına girebilecek metaforlar alt alta sınıflandırılmıştır. Böylece veri analiz sürecini ve yorumlanmasını kolaylaştırarak metaforların belli kategorilerde toplanması sağlanmıştır. Daha sonra kodlama aşamasına geçilmiştir. Kodlama yaparken bazı kısaltmalardan yararlanılmıştır. Metaforları üreten kişiye ait kişisel bilgiler, metafor ifadesinde önce verilmiştir. Yapılan kısaltmaların anlamları şu şekildedir:

Öğrenci= Ö, cinsiyet=K (kadın) veya E (erkek), 4= dördüncü sınıf, 8= sekizinci sınıf, 12= on ikinci sınıf, OGRT= Öğretmen, V= veli ve form numarası şeklinde kodlamalar yapılmıştır. Örneğin; ÖE.8.21 ifadesinde simgeler sırası ile okunduğunda erkek öğrenci, 8.

sınıf, 21 numaralı formda geliştirdiği metafor ve metafor gerekçesinden bahsedildiği anlaşılmaktadır.

Toplanan veriler değişkenlere göre sınıflandırıldığında elde edilen veriler şu şekildedir:

4. sınıf öğrencilerinin verileri cinsiyet değişkenine göre incelendiğinde; 48 kadın, 46 erkek katılımcı olduğu, 8. sınıf öğrencilerinin verileri cinsiyet değişkenine göre incelendiğinde; 121 kadın, 71 erkek katılımcı olduğu, 12. sınıf öğrencilerinin verileri cinsiyet değişkenine göre incelendiğinde; 116 katılımcının kadın, 41 katılımcının erkek olduğu görülmektedir. Öğretmenlerin verileri cinsiyet değişkenine göre incelendiğinde; 128 kadın katılımcı, 69 erkek katılımcı olduğu ve 1 katılımcının cinsiyet belirtmediği görülmektedir. Velilerin verileri cinsiyet değişkenine göre incelendiğinde 106 katılımcının erkek, 103 katılımcının kadın olduğu görülmektedir.

Öğretmen verileri yaş değişkenine göre incelendiğinde; 110 katılımcının; 30 yaş ve altı olduğu, 58 katılımcının; 31-40 yaş arası olduğu, 23 katılımcının; 41-50 yaş arası olduğu ve 5 katılımcının; 51 yaş ve üzeri olduğu görülmektedir. Velilerin verileri yaş değişkenine göre incelendiğinde 25 katılımcının; 30 yaş ve altı olduğu, 92 katılımcının 31-40 yaş arası olduğu, 83 katılımcının 41-50 yaş arası olduğu ve 9 katılımcının 51 yaş ve üzeri olduğu görülmektedir.

Öğretmen verileri kıdem düzeyi değişkenine göre incelendiğinde; 122 katılımcının 1-5 yıl, 40 katılımcının 5-10 yıl, 12 katılımcının 11-15 yıl ve 23 katılımcının 15+ yıl olduğu, ve 1 katılımcının da kıdem belirtmediği görülmektedir.

Öğretmen metaforları branş değişkenine göre incelendiğinde; 23 farklı branştan öğretmenin olduğu, 4 öğretmenin branşını sadece öğretmen olarak belirttiği, 7 öğretmen katılımcının branş belirtmediği görülmüştür. Diğer öğretmen katılımcıların 66 Sınıf Öğretmeni, 18 Matematik Öğretmeni, 13 İngilizce Öğretmeni, 12 Özel Eğitim Öğretmeni, 11 Beden Eğitimi ve Oyun Öğretmeni, 9 Fen Bilimleri Öğretmeni, 8 Türkçe Öğretmeni, 7 Okul Öncesi Öğretmeni, 7 Türk Dili ve Edebiyatı Öğretmeni, 6 Sosyal Bilgiler Öğretmeni, 6 Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Öğretmeni, 5 Psikolojik Danışmanlık ve Rehber Öğretmeni, 4 Felsefe Grubu Öğretmeni, 3 Fizik Öğretmeni, 2 Teknoloji ve Tasarım Öğretmeni, 2 Bilişim Teknolojileri Öğretmeni, 2 Coğrafya Öğretmeni, 1 Almanca Öğretmen, 1 Biyoloji Öğretmeni, 1 Görsel Sanatlar Öğretmeni, 1 Müzik Öğretmeni, 1 Kimya Teknolojileri Öğretmeni, 1 Tarih Öğretmeni olduğu görülmüştür.

Veli grubunun verileri eğitim düzeyi değişkenine göre incelendiğinde; 51 katılımcının ilköğretim, 33 katılımcının ortaokul, 89 katılımcının lise, 11 katılımcının ön lisans, 22

katılımcının lisans ve 3 katılımcının lisansüstü eğitim düzeyine sahip olduğu görülmektedir.

Veli grubunun verileri meslek grubu olarak incelendiğinde; 74 katılımcının ev hanımı, 54 katılımcının çiftçi, 9 katılımcının memur, 8 katılımcının kamu personeli, 5 katılımcının öğretmen, 5 katılımcının özel güvenlik, 4 katılımcının serbest meslek, 3 katılımcının elektrik teknisyeni, 3 katılımcının özel sektör, 3 katılımcının öğrenci, 3 katılımcının elektrik, 2 katılımcının hayvancılık, 2 katılımcının şoför, 2 katılımcının inşaat, 2 katılımcının temizlik görevlisi, 2 katılımcının esnaf, 2 katılımcının operatör, 2 katılımcının imam-hatip, 1 katılımcının yönetici asistanı, 1 katılımcının temizlikçi, 1 katılımcının aşçı, 1 katılımcının tarım ve hayvancılık, 1 katılımcının kuaför, 1 katılımcının işçi, 1 katılımcının dolmuş şoförü, 1 katılımcının halkla ilişkiler uzmanı, 1 katılımcının emekli, 1 katılımcının kamuda yönetici, 1 katılımcının kütüphane personeli, 1 katılımcının makine mühendisi, 1 katılımcının belediye işçisi, 1 katılımcının bankacı, 1 katılımcının polis, 1 katılımcının oto-elektrik, 1 katılımcının hemşire, 1 katılımcının kick-boks antrenörü, 1 katılımcının din gönüllüsü, 1 katılımcının terzi ve 1 katılımcının da tekstil olarak meslek grubu belirttiği görülmüştür. Katılımcılardan 3 tanesi işsiz olduğunu belirtmiştir. 1 katılımcı meslek grubu belirtmemiştir.

3. Kategorilerin Geliştirilmesi: 851 katılımcının geliştirdiği metaforlar ortak özellikleri dikkate alınarak sınıflandırılmış ve gerekçeleri de dikkate alınarak anlamlı kavramsal kategoriler oluşturulmuştur. Kavramsal kategorilerin geliştirilmesinde Microsoft Excell programından yararlanılmıştır. Geliştirilen metaforlarda ortak ifadeler belirlenerek kategorilerin oluşturulmasında anahtar kelimeler olarak kullanılmıştır. Örneğin Değer Olarak Saygı kategorisinde “sevgi”, “hoşgörü”, “dürüstlük” gibi kavramlar anahtar kelimeler olarak dikkate alınmıştır. Kategorileştirme işlemi sırasında her bir katılımcının geliştirdiği metaforun saygı kavramını nasıl kavramsallaştırdığına bakılmıştır. Dördüncü sınıf öğrencilerinin geliştirdikleri metaforlardan altı adet, sekizinci sınıf öğrencilerinin geliştirdikleri metaforlardan on adet, on ikinci sınıf öğrencilerinin geliştirdikleri metaforlardan yedi adet, öğretmenlerin geliştirdikleri metaforlardan yirmi bir adet ve velilerin geliştirdikleri metaforlardan on beş adet kavramsal kategori oluşturulmuş ve geliştirilen metaforlar bu kavramsal kategorilere yerleştirilmiştir. Bu kategoriler şekil 2, şekil 3, şekil 4, şekil 5 ve şekil 6’da verilmiştir. Şekiller üzerinde çalışmaya alınan tüm metaforlar en az bir kavramsal kategoriye yerleştirilmiştir. Bazı

metaforlar kavramsal kategorilere yerleştirilememiştir ve bu metaforlar şekillerin alt kısmında açıklanmıştır.

Oluşturulan kavramsal kategoriler aşağıdaki tablolarda verilmiştir.

Tablo 3

4. sınıf öğrencilerinin geliştirdikleri metaforlardan oluşturulan kategoriler ve anket numaraları

Kavramsal Kategoriler	Anket Numaraları
1 Değer Olarak Saygı	9,10,12,15,16,17,18,20,23,24,25,30,31,32, 33,34,35,36,37,44,45,47,49,53,54,55,56,57, 58,59,60,61,62,63,64,66,67,68,69,70,72,73, 74,76, 79, 86, 87, 91, 92, 93, 96, 102, 108, 115,117,121,123,124,126,127,128,129,131, 132
2 Birey Olarak Saygı	29, 46, 50, 82, 101, 105, 106, 116, 120, 125
3 Evren ve Doğa Unsuru Olarak Saygı	3, 4, 5, 6, 14, 81, 104, 109, 77
4 Mutluluk Olarak Saygı	7, 19, 107, 41
5 Nesnenin Özelliğine Bağlı Olarak Saygı	26, 83, 88, 100,
6 Düzen Sağlayıcı Olarak Saygı	118, 119,122

Tablo 3'e göre; 4. sınıf öğrencilerinin geliştirdiği 94 metafor altı adet kavramsal kategori altında toplanmıştır. Bu kavramsal kategoriler “değer olarak”, “birey olarak”, “evren ve doğa unsuru olarak”, “mutluluk olarak”, “nesnenin özelliğine bağlı olarak”, “düzen sağlayıcı olarak” saygı kavramsal kategorileridir. Geliştirilen metaforlar incelendiğinde 4. sınıf öğrencilerinde en fazla metaforun “değer olarak saygı” kavramsal kategorisinde, en az metaforun ise “düzen sağlayıcı unsur olarak saygı” kavramsal kategorisinde geliştirildiği görülmüştür.

Tablo 4

8. sınıf öğrencilerinin geliştirdikleri metaforlardan oluşturulan kategoriler ve anket numaraları

Kavramsal Kategoriler	Anket Numaraları
1 Değer Olarak Saygı	6,7,8,12,14,15,16,22,25,31,32,33,34,35,37, 39,41,48,49,50,52, 53,54,55, 57,61 64, 65, 66, 67,74,75, 76, 77,78,79, 80,81,82, 86, 87, 90, 92, 93, 95, 96, 97, 101,102,103, 104,107, 110, 115,124, 127, 128, 129,138, 140, 142, 143, 145, 147, 148, 149, 150, 151,153,154,155,156, 157, 158, 159, 161, 164, 165, 166,168, 169, 171, 174, 176, 178, 180,182, 184, 193, 192, 195, 198, 199, 200, 201,206, 208, 210, 219, 227, 228, 229, 232, 235, 238, 240, 241, 242,
2 Evren ve Doğa Unsuru Olarak Saygı	1, 3, 4, 9, 21, 44, 45, 51, 47, 72, 98, 113, 120, 123, 125, 133, 135, 136, 179, 189, 203, 204, 216, 217, 212, 215, 218, 243,

3	Birey Olarak Saygı	24, 26, 28, 100, 111, 186, 230,
4	Besin Olarak Saygı	185, 190, 222
5	Var Olmanın Temeli Olarak Saygı	11, 36, 38, 43, 60, 71, 99, 114, 167, 207, 211, 214, 223, 236, 239,
6	Destekleyici ve Düzenleyici Olarak Saygı	10, 27,30,116,117, 119, 121, 122, 132, 173
7	Değerli Bir Unsur Olarak Saygı	5, 62, 63, 69, 88, 130, 177, 221
8	Geçmiş ve Gelecek Hakkında Bilgi Verici Olarak Saygı	112, 118, 137, 220,
9	Yol Gösterici Olarak Saygı	23, 29, 162, 183, 234
10	Denge Olarak Saygı	175, 188

Tablo 4'e göre; 8. sınıf öğrencilerinin geliştirdiği 192 metafor on adet kavramsal kategori altında toplanmıştır. Bu kavramsal kategoriler “değer olarak”, “birey olarak”, “evren ve doğa unsuru olarak”, “besin olarak”, “var olmanın temeli olarak”, “destekleyici ve düzenleyici olarak”, “değerli bir unsur olarak”, “geçmiş ve gelecek hakkında bilgi verici olarak”, “yol gösterici olarak”, “denge olarak” saygı kavramsal kategorileridir. Geliştirilen metaforlar incelendiğinde 8. sınıf öğrencilerinde geliştirdiği metaforlar incelendiğinde en fazla metaforun “değer olarak saygı” kavramsal kategorisinde, en az metaforun ise “denge olarak saygı” kavramsal kategorisinde geliştirildiği görülmüştür.

Tablo 5

12. sınıf öğrencilerinin geliştirdikleri metaforlardan oluşturulan kategoriler ve anket numaraları

	Kavramsal Kategoriler	Anket Numaraları
1	Değer Olarak Saygı	2, 4, 6, 7, 9, 16, 18, 20, 21, 22, 32, 36, 37, 39, 43, 44, 45, 51, 52, 54, 55, 56, 57, 60, 61, 66, 69, 71, 78, 82, 83, 85, 86, 88, 91, 95, 96, 103, 104, 105, 107, 108, 110, 115, 117, 122, 123, 124, 128, 140, 141, 144, 145, 146, 148, 150, 154, 155, 163, 164, 165, 171, 175, 178, 181, 182,
2	Birey Olarak Saygı	23, 24, 80, 106, 153, 168
3	Evren ve Doğa Unsuru Olarak Saygı	17, 30, 34, 38, 40, 42, 53, 62, 64, 68, 70, 77, 89, 90, 92, 93, 100, 102, 112, 127, 131, 133, 136, 142, 151, 160, 177,
4	Var Olmanın Temeli Olarak Saygı	8, 10, 11, 29, 50, 63, 65, 72, 74, 76, 79, 101, 118, 119, 121, 129, 130, 152, 161, 169, 226,
5	Düzen Sağlayıcı Olarak Saygı	1, 14, 25, 26, 27, 41, 46, 48, 111, 149, 157, 174,
6	Değerli Bir Unsur Olarak Saygı	3, 5, 28, 33, 58, 59, 67, 87, 97, 99, 113, 125, 137, 139, 156, 162, 173, 176,
7	Yansıtan ve Aktaran Olarak Saygı	13, 31, 84, 116, 135, 138, 147, 170

Tablo 5'e göre; 12.sınıf öğrencilerinin saygı değerine yönelik olarak geliştirdikleri 158 metafor 7 kavramsal kategori altında toplanmıştır. Bu kavramsal kategoriler; “değer olarak”, “birey olarak”, “evren ve doğa unsuru olarak”, “var olmanın temeli olarak”, “düzen sağlayıcı olarak”, “değerli bir unsur olarak”, “yansıtan ve aktaran olarak” saygı kavramsal kategorileridir. Geliştirilen metaforlar incelendiğinde 12. sınıf öğrencilerinde en fazla metaforun “değer olarak saygı” kavramsal kategorisinde, en az metaforun ise “birey olarak saygı kavramsal kategorisinde geliştirildiği görülmüştür.

Tablo 6

Öğretmenleringeliştirdikleri metaforlardan oluşturulan kategoriler ve anket numaraları

	Kavramsal Kategoriler	Anket Numaraları
1	Değer Olarak Saygı	3, 9, 12, 15, 18, 30, 35, 36, 52, 66, 67, 71, 73, 76, 96, 98, 99, 100,120, 125, 130, 136, 141, 143, 145, 149, 176, 180, 190, 200, 201, 206, 214, 215, 217,
2	Dünya ve Doğa Unsuru Olarak Saygı	5, 6, 20, 21, 28, 29, 40, 42, 43, 44, 45, 47, 50, 56, 59, 60, 61, 62, 70, 74, 79, 85, 86, 89, 93, 95, 102, 111, 113, 116, 117, 118, 124, 126, 128, 129, 131, 134, 138, 142, 148, 152, 155, 157, 162, 170, 171, 172, 181, 182, 186, 187, 191, 194, 196, 210, 212,
3	Değerli Bir Unsur Olarak Saygı	13, 49, 34, 68, 97,173, 174, 198
4	Var Olmanın Temeli Olarak Saygı	82, 92, 109, 115, 132, 164, 189, 204
5	Yansıtan ve Aktaran Olarak Saygı	2, 7, 10, 31, 63, 64, 77, 80, 87, 108 ,110, 112, 119, 133, 135, 139, 146, 154, 158, 166, 209, 216, 218,
6	Birey Olarak Saygı	25, 39, 72, 90, 114, 205, 213
7	Adalet Sağlayıcı Olarak Saygı	4, 103, 104, 147, 169, 179,
8	Destekleyici ve Düzenleyici Olarak Saygı	11, 24, 51, 57, 101, 123, 151, 153, 161, 168, 183, 185, 197, 202, 203,
9	Besin Olarak Saygı	14, 58, 165, 175, 184
10	Ütopik Bir Kavram Olarak Saygı	159
11	Renk Olarak Saygı	46, 54, 55,
12	Hak Edilen veya Kazanılan Olarak Saygı	32, 33, 53, 150, 199
13	Gereksinim ve Zorunluluk Olarak Saygı	37, 106, 193, 211
14	Hassas Bir Unsur Olarak Saygı	69, 84
15	Üst Bir Mertebe Olarak Saygı	160
16	Süreklilik Olarak Saygı	48, 83,
17	Çözümleyici Olarak Saygı	1, 192
18	Eğitimsel Olarak Saygı	27, 41, 137
19	Farklılıkları Dikkate Alan Olarak Saygı	22, 163, 177, 188, 207
20	Birleştirici Bir Güç Olarak Saygı	23
21	Sınır Olarak Saygı	17, 105 122

Tablo 6'ya göre; Öğretmenlerin saygı değerine yönelik olarak geliştirdikleri 198 metafor 21 kavramsal kategori altında toplanmıştır. Bu kavramsal kategoriler; “değer olarak”, “dünya ve doğa unsuru olarak”, “var olmanın temeli olarak”, “değerli bir unsur olarak”, “yansıtan ve aktaran olarak”, “birey olarak”, “adalet sağlayıcı olarak”, “destekleyici ve düzenleyici olarak”, “besin olarak”, “ütopik bir kavram olarak”, “renk olarak”, “hak edilen veya kazanılan olarak”, “gereksinim ve zorunluluk olarak”, “hassas bir unsur olarak” “üst bir merteye olarak”, “süreklilik olarak”, “çözümleyici olarak”, “eğitimsel olarak”, “farklılıkları dikkate alan olarak”, “birleştirici bir güç olarak”, “sınır olarak” saygı kavramsal kategorileridir. Öğretmenlerin geliştirdiği metaforlar incelendiğinde; en fazla metaforun “dünya ve doğa unsuru olarak saygı” kavramsal kategorisinde, en az metaforun ise “birleştirici bir güç olarak saygı”, “ütopik bir kavram olarak saygı”, “üst bir merteye olarak saygı” kavramsal kategorilerinde geliştirildiği görülmüştür.

Tablo 7

Velilerin geliştirdikleri metaforlardan oluşturulan kavramsal kategoriler ve anket numaraları

Kavramsal Kategoriler	Anket Numaraları
1 Değer Olarak Saygı	5, 6, 8, 9,7,18,20, 22, 25, 6,30, 31,32, 33, 34, 36, 38, 40,43,48, 49, 52,54,56, 59, 61, 63, 65, 67,68, 70,71, 72,74, 77,84, 86, 90, 91, 99, 103,107,116,110, 122, 124,128, 129, 134, 139,140, 141, 142, 147,149, 151, 152, 153,154,155, 156, 158,160, 161, 162, 163,165,167, 169, 171, 172, 173, 174, 177,182,184, 186, 188,189, 190, 192, 193,194,195, 196, 200, 201, 206, 208, 210, 213, 214, 215, 216, 217, 218, 219, 222, 224, 226, 237, 246, 248, 249, 250, 251, 256,
2 Doğa Unsuru Olarak Saygı	28, 35, 42, 53, 60, 75,76, 78, 80, 83, 85, 98, 105, 106, 112, 113, 115, 117, 119, 126, 132, 137, 146, 148, 150, 170, 181, 198, 223, 232, 234, 238, 240, 252, 258
3 Birey Olarak Saygı	1, 7, 88, 127, 136, 175, 220, 227, 247
4 Var Olmanın Temeli Olarak Saygı	11, 27, 47, 50, 87, 94, 166, 168, 178, 191, 202, 205, 233, 242
5 Eğitimsel Olarak Saygı	10, 111, 254
6 Destekleyici ve Düzenleyici Olarak Saygı	12, 21, 23, 55, 57, 62, 118, 197, 236, 243
7 Beslenme Olarak Saygı	37, 97, 159
8 Yansıtıcı ve Aktaran Olarak Saygı	19, 30, 45, 100, 109, 255
9 Birleştirici Bir Güç Olarak Saygı	16, 79, 82, 123, 203, 245
10 Üst Bir Merteye Olarak Saygı	3, 4, 185, 228
11 Değerli Bir Unsur Olarak Saygı	46, 81, 102, 164
12 Gereksinim ve Zorunluluk Olarak Saygı	41, 69, 73, 92, 176
13 Farklılıkları Dikkate Alan Olarak Saygı	2

14	Mutluluk Olarak Saygı	144
15	Ahlaki Bir Unsur Olarak Saygı	131, 44

Tablo 7’ye göre; Velilerin saygı değerine yönelik olarak geliştirdikleri 209 metafor 15 kavramsal kategori altında toplanmıştır. Bu kavramsal kategoriler; “değer olarak”, “doğa unsuruolarak”, “birey olarak”, “var olmanın temeli olarak”, “eğitimsel olarak”, “destekleyici ve düzenleyici olarak”, “beslenme olarak”, “yansıtıcı ve aktaran olarak”, “birleştirici bir güç olarak”, “üst bir merteye olarak”, “değerli bir unsur olarak”, “gereksinim ve zorunluluk olarak”, “farklılıkları dikkate alan olarak” “mutluluk olarak”, “ahlaki bir unsur olarak” saygı kavramsal kategorileridir. Velilerin geliştirdiği metaforlar incelendiğinde; en fazla metaforun “değer olarak saygı” kavramsal kategorisinde, en az metaforun ise “farklılıkları dikkate alan olarak saygı”, “mutluluk olarak saygı” kavramsal kategorilerinde geliştirildiği görülmüştür.

4. Geçerlik ve Güvenirliğin Sağlanması: Geçerlik ve güvenirlik, araştırma sonuçlarının inandırıcılığını arttırmak için gerekli iki ölçüttür. Elde edilen verilerin raporlaştırılması ve araştırma sonuçlarına ulaşılma yolunun açıklanması nitel çalışmalarda geçerliğin önemli ölçütüdür (Yıldırım ve Şimşek, 2005). Bu çalışmada verilerin toplanması ve verilerin analizi basamakları ayrıntılı olarak açıklanmıştır. Katılımcıların geliştirdikleri metaforlar aynı şekilde alıntı yapılarak aktarılmıştır. Yapılan çalışmada toplanan veriler başka araştırmacılar tarafından da incelendiğinde aynı sonuçlara ulaşılabilirdir (Büyüköztürk, Kılıç Çakmak, Akgün, Karadeniz ve Demirel, 2011). Araştırmanın güvenirliğinin sağlanması için araştırmada elde edilen metaforların oluşturulan kavramsal kategorileri temsil edip etmediğini teyit etmek amacıyla iki uzman görüşüne başvurulmuştur. Bu amaçla bir sınıf öğretmenliği uzmanı ve bir dil bilim uzmanına başvurulmuştur. Eşleştirmeler sonucunda görüş birliği ve görüş ayrılıkları belirlenmiştir. Yapılan karşılaştırmada görüş birliği ve görüş ayrılığı sayıları tespit edilmiş ve çalışmanın güvenirliği Miles ve Huberman’ın (1994) formülü $Güvenirlik = \frac{\text{görüş birliği}}{\text{görüş birliği} + \text{görüş ayrılığı}} \times 100$ kullanılarak hesaplanmıştır. Nitel araştırmalarda, uzman ve araştırmacı değerlendirmesi arasındaki uyum %90 üzerinde ise arzu edilen güvenirlik düzeyi sağlanmış olmaktadır (Saban, 2006). Bu araştırma için gerçekleştirilen güvenirlik çalışması %98 oranında güvenirlik sağlanmıştır. Güvenirlik çalışması için görüşü alınmış uzman ile araştırmacı 11 metaforu farklı

kategoriye yerleştirmiştir. Bu durumda g venirlik= $(840/840+11) \times 100 = 98.7 = 99$ olarak hesaplanmıştır.

5. Nicel Veri Analizi: Elde edilen 851 metafordan 94 tanesi 4. sınıf, 192 tanesi 8. sınıf, 158 tanesi 12. sınıf öğrencilerine, 202 tanesi öğretmenlere ve 209 tanesi veli grubuna aittir. Tüm metaforlar 4. sınıflarda altı, 8. sınıflarda on, 12. sınıflarda yedi,  ğretmen grubunda yirmi bir ve veli grubunda on beş farklı kavramsal kategoride sınıflandırılmıştır. Tüm bu sınıflamalardan sıklık tablosu oluşturulmuş ve yüzdelik dilim ile ifade edilmiştir.

BÖLÜM IV

BULGULAR VE YORUM

Bu bölümde; çalışmanın ana problemi ve alt problemlerine yönelik bulgular ortaya konularak yorumlanmıştır.

4.1. İlkokul 4. sınıf, ortaokul 8. sınıf, lise 12. sınıf öğrencilerinin, öğretmenlerin ve velilerin saygı değerine yönelik olarak geliştirdikleri metaforlara ilişkin bulgular

Farklı kademedeki öğrencilerin, öğretmenlerin ve velilerin saygı kavramına yönelik olarak geliştirdikleri 851 metafor grup grup ayrılarak frekansları ile birlikte tablolarda verilmiştir.

Tablo 8

4. sınıf öğrencilerinin saygı değerine yönelik geliştirdikleri metaforlar

Metafor	Frekans (f)	Metafor	Frekans (f)	Metafor	Frekans (f)
sevgi	16	anlayış	1	arkadaş	1
sevinç	3	insanların birbiri anlaması	1	okul	1
değer vermek	3	insanı anlamak	1	uslu	1
dayanışma	3	insanların birbirine verdiği değer	1	büyüklerimize duyduğumuz his	1
dürüstlük	3	insan	1	temizlik	1
yardımlaşma	2	terbiyeli olmak	1	oyun kuralları	1
yıldız	2	merhamet	1	yasa	1
iyi	2	göstermek	1	birlik	1
iyilik	2	sorumluluk	1	yaşamın ta kendisi	1
hoşgörü	2	çocuk	1	başkalarını rahatsız etmekten çekinme duygusu	1
ağaç	2	büyüklerimize karşı gelmemek	1	evren	1
insanlık	2	kötülük	1	duygu	1
iyilik yapmak	2	yapmamak	1	kitap	1
baba	2	paylaşmak	1	kolye	1
anne	2	terbiyeli	1	ayna	1
büyüklerimize karşı iyi tavırlık olmak	1	konusmak	1	kalbimizin içinde bir kutu	1
duyarlılık	1	büyük bir gurur	1	büyük dostluklar	1
aile	1	doğa	1	pasta	1
şefkat	1	fidan	1	insanları mutlu eden bir şeker	1
insanlara bakarak konuşmak	1	temiz bulutlar	1	ailem	1
yardım etmek	1	güneş	1		
		kendim	1		

Tablo 8’de 4. sınıf öğrencilerinin saygı değerine yönelik geliştirdikleri 94 metafor yer almaktadır. Metaforlar tekrarlanma sıklığına göre dizildiğinde sırasıyla sevgi (16), sevinç (3), değer vermek (3), dürüstlük (3) metaforları ilk sıralarda yer almıştır. Saygı değerine yönelik 4. sınıf öğrencilerinin geliştirdikleri metaforların kavramsal kategorilere dağılımı Tablo 13’de verilmiştir.

Tablo 9

8. sınıf öğrencilerinin saygı değerine yönelik geliştirdikleri metaforlar

Metafor	Frekans (f)	Metafor	Frekans (f)	Metafor	Frekans (f)
sevgi	22	besin	1	düşünce	1
dürüstlük	10	doğruluk	1	bir insana karşı yargılarımız	1
terbiye	9	evde yaşayanları sevmek	1	toplum	1
hayat	5	sevinç	1	düzen	1
mutluluk	5	aşk	1	kendini belli etmek	1
hoşgörü	5	küçükleri sevmek	1	bir toplumun bir ortak alanı	1
iyilik	4	aileden gelen sevgi	1	olması	1
su	4	el öpmek	1	ölmüş bir ressamın eserleri	1
sevmek	3	özenli davranma	1	önem	1
insanlık	3	edep	1	incelik	1
hürmet	3	ahlak	1	insanın iç güzelliği	1
ağaç	3	erdemli davranış	1	dostluk	1
iyi davranmak	3	hocanın şevk kaynağı	1	değerli bir şey	1
bir binayı ayakta tutan kolon	2	erdemlik	1	çalışmak	1
çiçek	2	erdem	1	bir ressamın öldükten sonra kalan resmi	1
dürüst olmak	2	kalp	1	sadakat	1
değer	2	emanet	1	merhamet	1
emek	2	dayanışma	1	adaletin bir parçası	1
anlayış	2	küfür etmeme	1	gerçek	1
terbiyeli olmak	2	toplum içi davranış	1	mücevher	1
arkadaş	2	kağıt	1	velinimet	1
efendi olmak	1	insanların birbirini anlaması	1	emir	1
bir insanın kişiliği	1	insanların birbirine olan duyguları	1	vicdan	1
davranış	1	büyüklerimizle aramızda olan bir bağ	1	şeref	1
büyüklerimize iyi davranmak	1	bir insana önem verme	1	öncelik	1
				ciddilik	1

karıncalar	1	fasulye bitkisi	1	karanlığın içindeki beyazlık	1
seyahat etmek	1	orman	1	temel bir ihtiyaç	1
ışık	1	toprak	1	düşünme	1
çiçek bahçesi	1	sabun	1	bir binanın kolonu	1
tohum	1	akan bir su	1	direk	1
fidan	1	bulut	1	bina parçası	1
büyüyen bir fidan	1	yıldız	1	geminin yelkeni	1
ağaç kökü	1	kar taneler	1	aile	1
ağacı toprağa bağlayan kökler	1	doğa kanunları	1	anne	1
kökleri ile taht kurmuş bir ağaç	1	evren	1	insan	1
ağaca verilen önem	1	şelale	1	atalarımızdan kalan bir miras	1
bitki	1	kış	1	kişinin kendisi	1
messi	1	gelecekte kaderimizi belirleyecek bir joker	1	zaman	1
elma	1	bir toplumun çekirdeği	1	matematik	1
yemek	1				

Tablo 9’da 8. sınıf öğrencilerinin saygı değerine yönelik geliştirdikleri 192 metafor yer almaktadır. Metaforlar tekrarlanma sıklığına göre dizildiğinde sırasıyla sevgi (22), dürüstlük (10), terbiye (9) metaforları ilk sıralarda yer almaktadır. Saygı değerine yönelik 8. sınıf öğrencilerinin geliştirdikleri metaforların kavramsal kategorilere dağılımı Tablo 14’de verilmiştir.

Tablo 10

12. sınıf öğrencilerinin saygı değerine yönelik geliştirdikleri metaforlar

Metafor	Frekans (f)	Metafor	Frekans (f)	Metafor	Frekans (f)
sevgi	18	düzen	2	büyüklerimize yaptığımız davranış	1
su	6	dürüstlük	2	edepli insan	1
çiçek	5	düşünce	2	dua	1
değer	5	ayna	2	insanın sudaki yansımaları	1
değer vermek	4	mutluluk	2	insanlar arasında bağ	1
insan ilişkisi	3	güneş	2	yaşam biçim	1
doğa	3	mecburiyet	2	sevginin anahtarı	1
ağaç	3	nimet	2	korkmadan davranma isteği	1
aile	3	insan	2	insana hissettirilen ifade	1

erdem	3	adap	1	matematik	1
empati	3	hoşgörü	1	her şey	1
zorunluluk	3	adalet	1	kader	1
yaşam	2	çok sevmek	1	içtenlik	1
aşk	2	olgun hareket	1	insan olmanın	1
güzel ahlak	2	en güzel davranış	1	başlangıcı	1
huzur	2	düzgün davranmak	1	hayat	1
ahlaki duygu	1	ekmek	1	çekingenlik	1
beşiktaş	1	iyilik	1	mücevher	1
beşiktaş 15-16	1	sorumluluk	1	bağ	1
sezonu kadrosu	1	öncelik	1	barış	1
nefes	1	önem vermek	1	köprü	1
özgürlük	1	güzellik	1	cam bardak	1
büyüklik	1	incelik	1	temel	1
terbiye	1	ayrıcalık	1	ihtiyaçlarımız	1
ciddiyet	1	büyük bir onur	1	temel bir ihtiyaç	1
ayrıcalık	1	doğadaki bir çiçek	1	ihtiyaç	1
euro	1	döviz	1	binanın temeli	1
anahtar	1	yaşama hakkı	1	toprak	1
benim	1	yaprak	1	gökyüzü	1
aynısın olmayan	1	kök	1	en temiz çevre	1
bir eşya	1	kişinin karakterinin	1	karşılıklı	1
hassas bir çiçek	1	yansıması	1	iletişim	1
doğaya benzeyen	1	kitap	1	paspas	1
bir çiçek	1	ilaç	1	yasa	1
anlaşma	1			hint kumaşı	1
aş	1				

Tablo 10'da 12. sınıf öğrencilerinin saygı değerine yönelik olarak geliştirdikleri 158 metafor yer almaktadır. Metaforların tekrarlanma sıklığına bakıldığında sevgi (18), su (6), değer (5), çiçek (5) metaforları ilk sıralarda yer almaktadır. 12. sınıf öğrencilerinin saygı değerine yönelik geliştirdikleri metaforların kavramsal kategorilere dağılımı Tablo 15'te verilmiştir.

Tablo 11

Öğretmenlerin saygı değerine yönelik geliştirdikleri metaforlar

Metafor	Frekans (f)	Metafor	Frekans (f)	Metafor	Frekans (f)
su	13	sevmek	2	evrensel bir duygu	1
ayna	13	para	2	renk	1
çiçek	8	hayat	2	sevgi yumağı	1
sevgi	5	aile	2	değer vermek	1
erdem	5	beyaz	2	kaliteli bir yaşam	1
hava	5	kök	2	kaf dağı	1
güneş	5	eşit kollu			
		terazinin bir	1	okyanus	1
		kefesine konulan			
		ağırlık			
empati	5	toprak	1	köklü bir ağaç	1
terazi	4	devlet	1	meyve veren bir	1

hak	3	kültür	1	ağaç	
ağaç	3	düzen	1	çiçek yetiştirmek	1
tohum	3	orkestra şefi	1	ay	1
doğa	3	eğitim	1	güneş ışığı	1
nefes	2	kanun	1	sanat	1
değer	2	gül	1	binanın temeli	1
güven	2	temiz su	1	iskele yapısı	1
oksijen	2	sonsuzluk	1	piramidin tepesi	1
tuz	2	anne dokunuşu	1	yemek yemek	1
cam	2	ana	1	sınır	1
matematik	2	iyi yetişmiş bir çocuk	1	baklava	1
emek	1	sevdiğin bir yakının	1	ekmek	1
değer vermek	1	damla	1	fidan	1
olanı olduğu gibi kabul etmek	1	buhar	1	karakter	1
cesaret	1	özenli davranma duygusu	1	mecburiyet	1
kalbimiz	1	para kazanmak	1	çerçeve	1
toplum sağlığı	1	adalet	1	ciddiyet	1
elmas	1	her şeyin temeli	1	değerli bir vazo	1
statü	1	insan	1	bir çiçeği koruyan saksı	1
iç yansımamız	1	hazine	1	eşitlik	1
iç yansımamız	1	hürmet	1	sadakat	1
yuvarlak bir masa	1	servet	1	bağlılık	1
beyaz bir elbise	1	kale	1	kazanılan bir şey	1
dokunmak	1	filtre	1	anahtar	1
ibadet	1	emniyet kemeri	1	tahammül	1
anlayış	1	iletişimde şah damar	1	yaşam kaynağı	1
kalite	1	dünya	1	kitap	1
merhamet	1	ilaç	1	tutkal	1
kimlik	1	çift yönlü yol	1	alışveriş	1
turnusol kağıdı	1	temeli sağlam atılmış bir bina	1	bumerang	1
çimento	1	makinayı oluşturan parçalar	1	başkasının karakterine önem verme	1
kabullenmek	1	iç benliğimiz	1	ölçülü davranmak	1
canlıları olduğu gibi kabul etmek	1			aşk	1

Tablo 11’de öğretmenlerin saygı değerine yönelik geliştirdikleri 198 metafor yer almaktadır. Metaforların tekrarlanma sıklığına bakıldığında su (13), ayna (13), çiçek (8) metaforları ilk sıralarda yer almaktadır. Öğretmenlerin saygı değerine yönelik geliştirdikleri metaforların kavramsal kategorilere dağılımı Tablo 16’da verilmiştir.

Tablo 12

Velilerin saygı değerine yönelik geliştirdikleri metaforlar

Metafor	Frekans (f)	Metafor	Frekans (f)	Metafor	Frekans (f)
sevgi	30	bir çiçeğin yapraklarını açması	1	eğitim	1
çiçek	12	zorunda olmak	1	kültür	1
değer	10	toplumun aynası	1	her şey	1
değer vermek	8	dinlemeyi bilmek	1	dünyadaki en güzel şey	1
hoşgörü	6	uyum sağlamak	1	bağlılık duygusu	1
ağaç	4	çocuk	1	yetiştirilmesi	1
aile	4	karşılıksız bir eylem	1	gereken bir çocuk	1
güven	4	sadakat	1	insan	1
terbiye	3	çekingenlik	1	öğretmen	1
su	3	insanı olduğu gibi kabullenmek	1	insanlık	1
empati	3	insanı yüceltme	1	fedakarlık	1
anlayış	3	kendini gerçekleştirme	1	mütevazilik	1
hürmet	3	çekinme	1	büyüklik	1
hayat	3	gülü sevmek	1	küçük görmemek	1
güneş	3	karşındaki kişiyi özel hissettirmek	1	önemsemek	1
edeb	2	hava	1	kalite	1
doğa	2	su gibi akan saflık	1	ev	1
sorumluluk	2	örf adet	1	dünyanın temeli	1
dürüstlük	2	su içmek	1	hakikat	1
çınar ağacı	2	çocuklarımıza öğretmemiz gereken ilk davranış	1	akıl	1
ödül	2	hayat felsefesi	1	düzen	1
duygu	2	hayatın kendisi	1	gurur	1
davranış	2	yaşam biçimi	1	disiplin	1
incelik	2	birlik ve beraberlik	1	ayna	1
akan su	2	mutluluk	1	en temel ihtiyaç	1
karakter	2	fide	1	siyah	1
yemek	2	başak	1	nefes	1
emek	2	ahlak	1	kendisi	1
mütavazi duruş	1	tohum	1	cam	1
masumiyetlik	1	yapı taşı	1	adalet	1
efendi olmak	1	kanun	1	insanların anlaşabilme kapasitesi	1
samimiyet	1	ölçü	1	tebessüm	1
nezaket	1	farklılık	1	varlığımızın teminatı	1
saflık	1	erdem	1	karşındaki kişiyi anlamak	1
gerçeklik	1	merhamet	1	bağlılık	1
elmas	1	umut	1	ahlakın tamamlayıcısı	1
hazine	1	ciddiyet	1	düşünce	1
başarı	1			miras	1

Tablo 12’de velilerin saygı değerine yönelik geliştirdikleri 209 metafor yer almaktadır. Metaforların tekrarlanma sıklığına bakıldığında sevgi (30), çiçek (12), değer (10) metaforları ilk sıralarda yer almaktadır. Velilerin saygı değerine yönelik geliştirdikleri metaforların kavramsal kategorilere dağılımı Tablo 17’de verilmiştir.

4.2. İlkokul 4. sınıf, ortaokul 8. sınıf, lise 12. sınıf öğrencilerinin, öğretmenlerin ve velilerin saygı değerine yönelik olarak geliştirdikleri metaforların kavramsal kategorilere dağılımına ilişkin bulgular

4. sınıf, 8. sınıf ve 12. sınıf öğrencilerinin, öğretmenlerin ve velilerin saygı değerine yönelik geliştirdiği metaforlar kavramsal kategorilere ayrılmıştır.

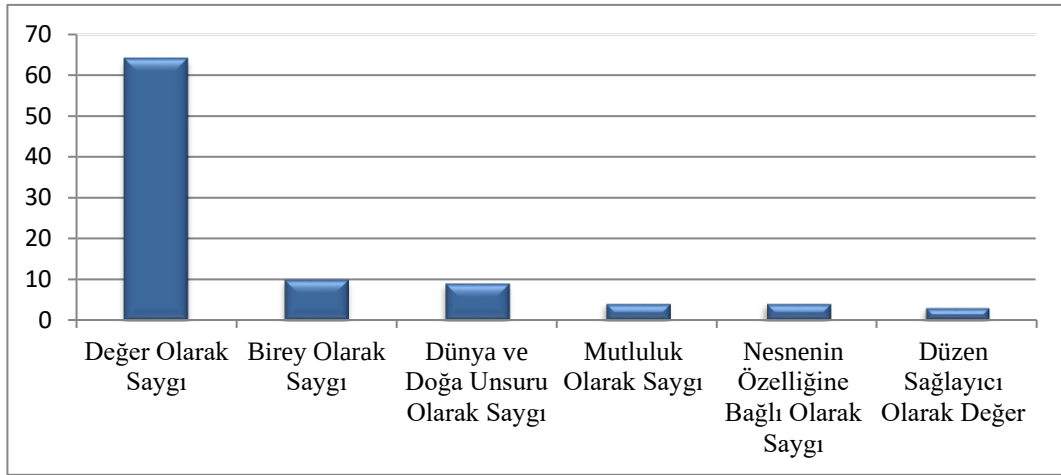
4. sınıf öğrencilerinin saygı değerine yönelik olarak geliştirdikleri metaforlar 6 kavramsal kategori, 8. sınıf öğrencilerinin saygı değerine yönelik olarak geliştirdikleri metaforlar 10 kavramsal kategori, 12. sınıf öğrencilerinin saygı değerine yönelik olarak geliştirdikleri metaforlar 7 kavramsal kategori altında toplanmıştır. Öğretmenlerin saygı değerine yönelik olarak geliştirdikleri metaforlar 21 kavramsal kategori, velilerin saygı değerine yönelik olarak geliştirdikleri metaforlar 15 kavramsal kategori altında toplanmıştır.

4. sınıf öğrencileri için en fazla metafor geliştirilen kavramsal kategori “değer olarak saygı” kavramsal kategorisi, en az metafor geliştirilen kavramsal kategori “düzen sağlayıcı olarak saygı” kavramsal kategorisidir. 8. sınıf öğrencileri için en fazla metafor geliştirilen kavramsal kategori “değer olarak saygı” kavramsal kategorisi, en az metafor geliştirilen kavramsal kategori “denge olarak saygı” kavramsal kategorisidir. 12. sınıf öğrencileri için en fazla metafor geliştirilen kavramsal kategori “değer olarak saygı” kavramsal kategorisi, en az metafor geliştirilen kavramsal kategori ise “birey olarak saygı” kavramsal kategorisidir.

Öğretmenlerde en çok metafor geliştirilen kavramsal kategori “dünya ve doğa unsuru olarak saygı” kavramsal kategorisi, en az metafor üretilen kavramsal kategoriler “birleştirici bir güç olarak saygı”, “ütopik bir kavram olarak saygı” ve “üst bir mertebe olarak saygı” kavramsal kategorileridir.

Velilerde en çok metafor geliştirilen kavramsal kategori “değer olarak saygı” kavramsal kategorisi, en az metafor geliştirilen kavramsal kategori “farklılıkları dikkate alan olarak saygı” ve “mutluluk olarak saygı” kavramsal kategorileridir.

Metaforların kavramsal kategorilere dağılımı şekil ve tablolarda ayrıntılı şekilde gösterilmiştir.

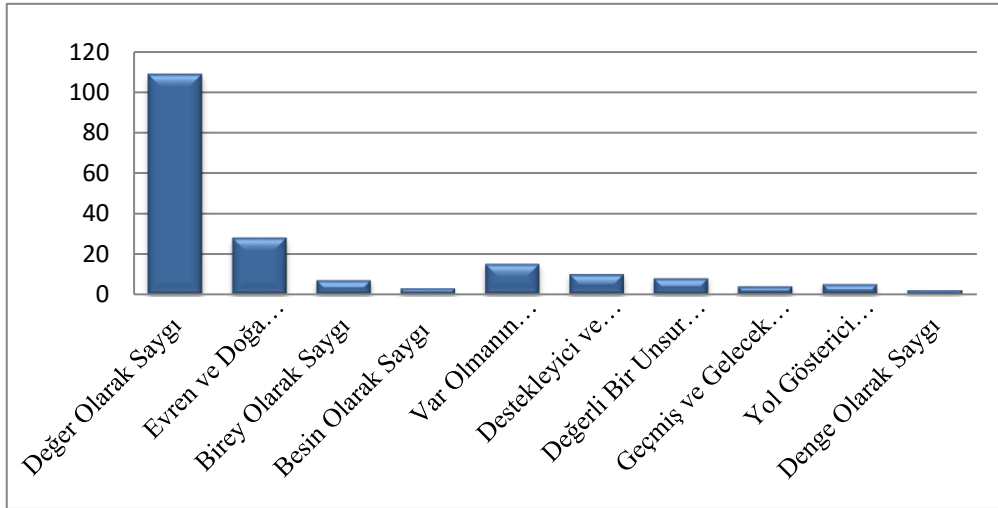
Şekil 2. Dördüncü sınıf öğrencilerinin saygı değerine yönelik geliştirdikleri metaforların kavramsal kategorilere dağılımı (frekans)

Tablo 13

Dördüncü sınıf öğrencilerinin saygı değerine yönelik geliştirdikleri metaforların kavramsal kategorilere dağılımı (yüzde)

Kavramsal Kategori Adı	Yüzde (%)	Kavramsal Kategori Adı	Yüzde (%)
Değer Olarak Saygı	68,08	Mutluluk Olarak Saygı	4,25
Birey Olarak Saygı	10,63	Nesnenin Özelliğine Bağlı Olarak Saygı	4,25
Dünya ve Doğa Unsuru Olarak Saygı	9,57	Düzen Sağlayıcı Olarak Değer	3,19

Şekil 2 ve Tablo 13 incelendiğinde 4. sınıf öğrencilerinin saygı değerine yönelik geliştirdikleri en çok metaforun bir araya getirildiği kavramsal kategorinin “değer olarak saygı” kategorisi olduğu, en az metaforun bir araya getirildiği kategorinin ise “düzen sağlayan olarak değer” kavramsal kategorisi olduğu görülmektedir.

Şekil 3. Sekizinci sınıf öğrencilerinin saygı değerine yönelik geliştirdikleri metaforların kavramsal kategorilere dağılımı (frekans)

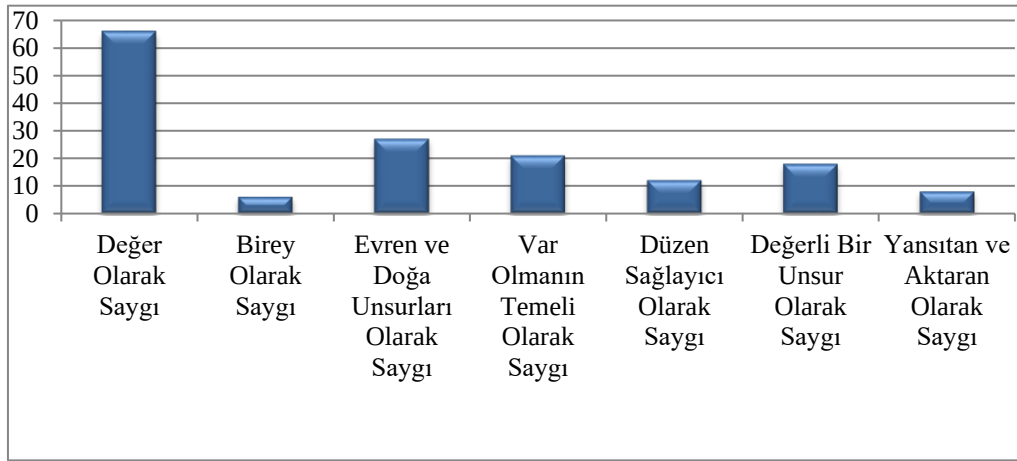
Tablo 14

Sekizinci sınıf öğrencilerinin saygı değerine yönelik geliştirdikleri metaforların kavramsal kategorilere dağılımı (yüzde)

Kavramsal Kategori Adı	Yüzde (%)	Kavramsal Kategori Adı	Yüzde (%)
Değer Olarak Saygı	56,77	Destekleyici ve Düzenleyici Olarak Saygı	5,20
Evren ve Doğa Unsuru Olarak Saygı	14,58	Değerli Bir Unsur Olarak Saygı	4,16
Birey Olarak Saygı	3,64	Geçmiş ve Gelecek Hakkında Bilgi Verici Olarak Saygı	2,08
Besin Olarak Saygı	1,56	Yol Gösterici Olarak Saygı	2,60
Var Olmanın Temeli Olarak Saygı	7,81	Denge Olarak Saygı	1,04

Şekil 3 ve Tablo 14 incelendiğinde 8. sınıf öğrencilerinin saygı değerine yönelik geliştirdikleri en çok metaforun bir araya getirildiği kavramsal kategorinin “değer olarak saygı” kavramsal kategorisi olduğu, en az metaforun bir araya getirildiği kavramsal kategorinin ise “denge olarak saygı” kavramsal kategorisi olduğu görülmektedir.

ÖK.8.205 *seyahat etmek* metaforu için “Gittiğimiz yerde ne nasıl olursa onu o şekilde kabulleniriz ve severiz. Saygının tanımı bence her şeyi ve herkesi olduğu gibi kabul etmektir.” gerekçesini belirtmiştir. *seyahat etmek* metaforu kavramsal kategorilerden hiçbirinin içerisine dâhil edilememiştir.

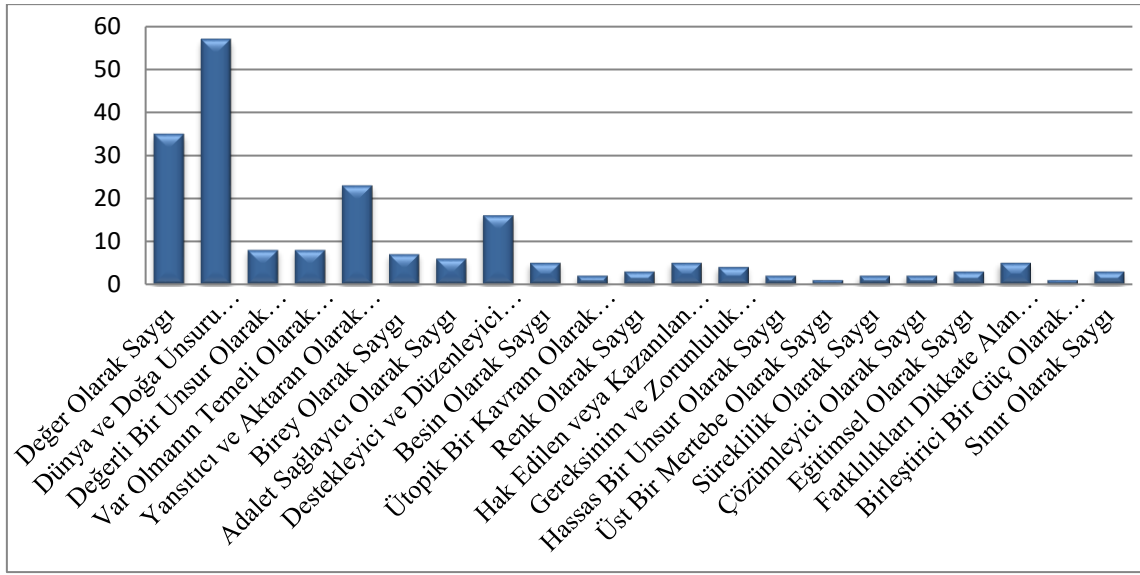
Şekil 4. On ikinci sınıf öğrencilerinin saygı değerine yönelik geliştirdikleri metaforların kavramsal kategorilere dağılımı (frekans)

Tablo 15

On ikinci sınıf öğrencilerinin saygı değerine yönelik geliştirdikleri metaforların kavramsal kategorilere dağılımı (yüzde)

Kavramsal Kategori Adı	Yüzde (%)	Kavramsal Kategori Adı	Yüzde (%)
Değer Olarak Saygı	41,77	Düzen Sağlayıcı Olarak Saygı	7,59
Birey Olarak Saygı	3,79	Değerli Bir Unsur Olarak Saygı	11,39
Evren ve Doğa Unsuru Olarak Saygı	17,08	Yansıtan ve Aktaran Olarak Saygı	5,09
Var Olmanın Temeli Olarak Saygı	13,29		

Şekil 4 ve Tablo 15 incelendiğinde 12. sınıf öğrencilerinin saygı değerine yönelik geliştirdiklerien çok metaforun bir araya getirildiği kavramsal kategorinin “değer olarak saygı” kategorisi olduğu, en az metaforun bir araya getirildiği kavramsal kategorinin ise “birey olarak saygı” kavramsal kategorisi olduğu görülmektedir.

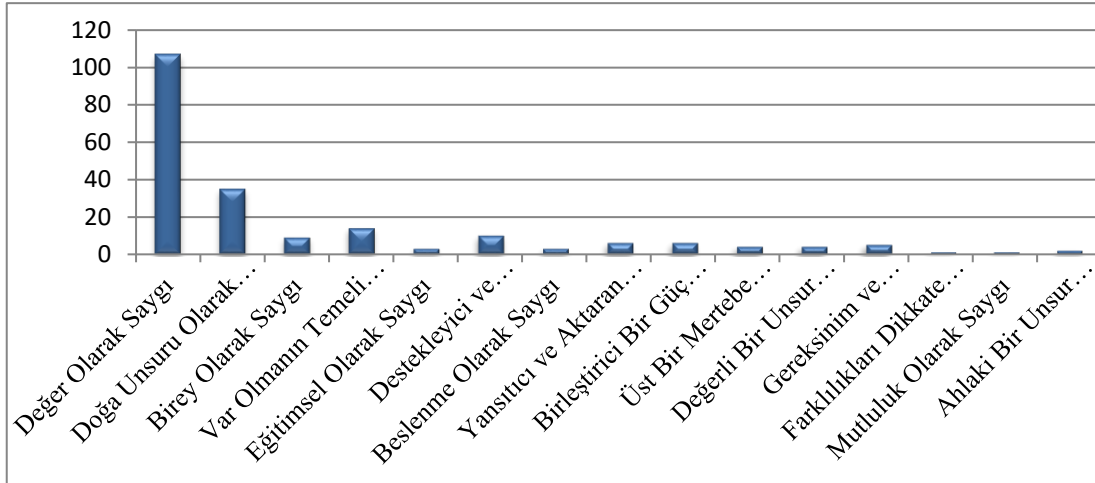
Şekil 5. Öğretmenlerin saygı değerine yönelik geliştirdikleri metaforların kavramsal kategorilere dağılımı (frekans)

Tablo 16

Öğretmenlerin saygı değerine yönelik geliştirdikleri metaforların kavramsal kategorilere dağılımı (yüzde)

Kavramsal Kategori Adı	Yüzde (%)	Kavramsal Kategori Adı	Yüzde (%)
Değer Olarak Saygı	17,67	Hak Edilen veya Kazanılan Olarak Saygı	2,52
Dünya ve Doğa Unsuru Olarak Saygı	28,7	Gereksinim ve Zorunluluk Olarak Saygı	2,02
Değerli Bir Unsor Olarak Saygı	4,04	Hassas Bir Unsor Olarak Saygı	1,01
Var Olmanın Temeli Olarak Saygı	4,04	Üst Bir Mertebe Olarak Saygı	0,50
Yansıtıcı ve Aktaran Olarak Saygı	11,6	Süreklilik Olarak Saygı	1,01
Birey Olarak Saygı	3,53	Çözümleyici Olarak Saygı	1,01
Adalet Sağlayıcı Olarak Saygı	3,03	Eğitimsel Olarak Saygı	1,51
Destekleyici ve Düzenleyici Olarak Saygı	8,08	Farklılıkları Dikkate Alan Olarak Saygı	2,52
Besin Olarak Saygı	2,52	Birleştirici Bir Güç Olarak Saygı	0,50
Ütopik Bir Kavram Olarak Saygı	1,01	Sınır Olarak Saygı	1,51
Renk Olarak Saygı	1,51		

Şekil 5 ve Tablo 16 incelendiğinde öğretmenlerin saygı değerine yönelik geliştirdiklerien çok metaforun bir araya getirildiği kavramsal kategorinin “dünya ve doğa unsuru olarak saygı” kavramsal kategorisinin, en az metaforun bir araya getirildiği kavramsal kategorilerin “üst bir mertebe olarak saygı” ve “birleştirici bir güç olarak saygı” kavramsal kategorilerinin olduğu görülmektedir.

Şekil 6. Velilerin saygı değerine yönelik geliştirdikleri metaforların kavramsal kategorilere dağılımı (frekans)

Tablo 17

Velilerin saygı değerine yönelik geliştirdikleri metaforların kavramsal kategorilere dağılımı (yüzde)

Kavramsal Kategori Adı	Yüzde (%)	Kavramsal Kategori Adı	Yüzde (%)
Değer Olarak Saygı	51,19	Birleştirici Bir Güç Olarak Saygı	2,87
Doğa Unsuru Olarak Saygı	16,7	Üst Bir Mertebe Olarak Saygı	1,91
Birey Olarak Saygı	4,30	Değerli Bir Unsurlar Olarak Saygı	1,91
Var Olmanın Temeli Olarak Saygı	6,69	Gereksinim ve Zorunluluk Olarak Saygı	2,39
Eğitimsel Olarak Saygı	1,43	Farklılıkları Dikkate Alan Olarak Saygı	0,47
Destekleyici ve Düzenleyici Unsurlar Olarak Saygı	4,78	Mutluluk Olarak Saygı	0,47
Beslenme Olarak Saygı	1,43	Ahlaki Bir Unsurlar Olarak Saygı	0,95
Yansıtıcı ve Aktaran Olarak Saygı	2,87		

Şekil 6 ve Tablo 17 incelendiğinde velilerin saygı değerine yönelik geliştirdiklerien çok metaforun bir araya getirildiği kavramsal kategorinin “değer olarak saygı” kavramsal kategorisi olduğu, en az metaforun bir araya getirildiği kavramsal kategorilerin ise “farklılıkları dikkate alan olarak saygı” ve “mutluluk olarak saygı” kavramsal kategorileri olduğu görülmektedir.

4. sınıf öğrencilerinin saygı değerine yönelik geliştirdikleri metaforlardan oluşturulan kavramsal kategorilerin katılımcı sayıları, bu kategoriler altında toplanan metaforlar ve kavramsal kategorilerin temel özellikleri aşağıdaki tablolarda açıklanmıştır. Tablolar

açıklanırken tekrarlanan metaforın frekansları parantez içerisinde verilmiştir. Bir kez ifade edilen metaforlar parantez içinde frekans olarak belirtilmemiştir.

Tablo 18

4. sınıf öğrencilerinin geliştirdiği değer olarak saygı kavramsal kategorisi altında toplanan metaforlar ve kavramsal kategorinin temel özellikleri

Kavramsal Kategorinin Adı	Katılımcı Sayısı	Temel Özellikler	Metaforlar
Değer Olarak Saygı	64	Kişinin kendisi, ilişkileri, içinde yaşadığı toplumu, doğası ve evreni ile ilgili olan değerlerin ifade edildiği metaforlar bu kategoride toplanmıştır.	Sevgi (19), değer verme (4), dayanışma (3), yardımlaşma (3), dürüstlük (3), iyi (3), iyilik yapma (3), anlayışlı olma (3), insanlık (2), hoşgörü (2), terbiyeli olma (2), şefkat, birlik, paylaşma, dostluk, sorumluluk, gurur, temizlik, merhamet, çekinme, insanların yüzüne bakarak konuşma, duyarlı olma, büyüklerle karşı gelmeme, iyi tavırlı olma, uslu olma, kötülük yapmama,

Değer Olarak Saygı Kavramsal Kategorisi 64 katılımcının geliştirdiği metaforlardan oluşmaktadır. Bu kavramsal kategorinin temel özellikleri ve metaforların ortak özellikleri Tablo 18’de ifade edilmiştir. Saygı değerini değer olarak ifade eden öğrencilerin oluşturdukları metaforlar ve gerekçeleri incelendiğinde; ÖE.4.12’nin sorumluluk metaforu için “İnsanları sevsek de sevmesek de onlara saygı duymak zorundayız. Toplum için bu gerekliliktir, saygı benim için sorumluluk göstergesidir.” ÖE.4.20’nin değer vermek metaforu için “Saygı değer vermek, ona özenmektir.” ÖK.4.30’un terbiyeli olmak metaforu için “küçüklerimize büyüyünce terbiyeli davranmaları gerektiğini saygıyla anlatabiliriz.” ÖE.4.31’in büyüklerimize karşı gelmemek metaforu için “büyüklerimize karşı gelirsek onlara saygısızlık etmiş oluruz ve onlar üzülebilir.” ÖE.4.54’ün sevgi metaforu için “çünkü saygı sevgidir.” ÖK.4.76’nın insanların birbirini anlaması metaforu için “çünkü insanların konuşması, hareketleri, tavırları ve tutumu o insana saygılı olup olmadığını kanıtlar.” ÖK. 4.131’in birlik metaforu için “birlik olan insanlar dayanışmayı ve saygıyı da bilirler.” şeklindeki ifadeleri dikkat çekici bulunmuştur.

Tablo 19

4. sınıf öğrencilerinin geliştirdiği birey olarak saygı kavramsal kategorisi altında toplanan metaforlar ve kavramsal kategorinin temel özellikleri

Kavramsal Kategorinin Adı	Katılımcı Sayısı	Temel Özellikler	Metaforlar
Birey Olarak Saygı	10	Saygı kavramının bireylerinden veya çevreden biri düşünülüyor ve kavramının da bu bireyler gibi görevlerinin belirtildiği metaforlar bu kategoriye alınmıştır.	aile anne (2), baba (2), aile (2), arkadaş, kendim, çocuk, insan,

Birey Olarak Saygı kavramsal kategorisi 10 katılımcının geliştirdiği metaforlardan oluşmaktadır. Bu kavramsal kategorinin temel özellikleri ve metaforların ortak özellikleri Tablo 19’da ifade edilmiştir. Saygı değerini birey olarak ifade eden öğrencilerin oluşturdukları metaforlar ve gerekçeleri incelendiğinde; ÖK.4.106’nın *baba* metaforu için “*baba bizi ayakta tutar.*” ÖE.4.46’nın *kendim* metaforu için “*kendimize bakmak gibi görüyorum.*” şeklindeki ifadeler dikkat çekici bulunmuştur.

Tablo 20

4. sınıf öğrencilerinin geliştirdiği evren ve doğa unsuru olarak saygı kavramsal kategorisi altında toplanan metaforlar ve kavramsal kategorinin temel özellikleri

Kavramsal Kategorinin Adı	Katılımcı Sayısı	Temel Özellikler	Metaforlar
Evren ve Doğa Unsuru Olarak Saygı	9	Saygı kavramını evren ve doğa unsurları ile ifade eden metaforlar bu kategori altında toplanmıştır.	ağaç (2), yıldız (2), evren, doğa, fidan, bulut, güneş

Evren ve Doğa Unsuru Olarak Saygı Kavramsal Kategorisi 9 katılımcının geliştirdiği metaforlardan oluşmaktadır. Bu kavramsal kategorinin temel özellikleri ve metaforların ortak özellikleri Tablo 20’de ifade edilmiştir. Saygı değerini evren ve doğa unsuru olarak ifade eden öğrencilerin oluşturdukları metaforlar ve gerekçeleri incelendiğinde; ÖK.4.4’ün

yıldız metaforu için “Yıldızlar birbirine yakındır. Mesela kutup yıldızı o bir yol gösterendir, belki bize de sevgiyi ve saygıyı gösterebilir.” ÖK.4.14’ün temiz bulutlar metaforu için “Bulutlar her zaman temizdir ve saygılı insanların da kalbi temiz olur. Bu nedenle ben saygıyı bulutlara benzetiyorum.” ifadeleri dikkat çekici bulunmuştur.

Tablo 21

4. sınıf öğrencilerinin geliştirdiği mutluluk olarak saygı kavramsal kategorisi altında toplanan metaforlar ve kavramsal kategorinin temel özellikleri

Kavramsal Kategorinin Adı	Katılımcı Sayısı	Temel Özellikler	Metaforlar
Mutluluk Olarak Saygı	4	Saygı değerini mutlulukla ilişkilendirerek oluşturulan metaforlar bu kategoride toplanmıştır.	pasta, şeker, okul, duygu

Mutluluk Olarak Saygı Kavramsal Kategorisi 4 katılımcının geliştirdiği metaforlardan oluşmaktadır. Bu kavramsal kategorinin temel özellikleri ve metaforların ortak özellikleri Tablo 21’de ifade edilmiştir. Saygı değerini mutluluk olarak ifade eden öğrencilerin oluşturdukları metaforlar ve gerekçeleri incelendiğinde; ÖK.4.19’un *insanları mutlu eden bir şeker* metaforu için “Karşımızdakilerin duygu ve düşüncelerini önemsemeliyiz ve ona göre davranmalıyız. Yapacağımız bir davranışın insanları üzüp üzmeyeceğini düşünmeliyiz. Eğer bu şekilde davranırsak karşımızdaki kişilere saygı duymuş oluruz böylece herkes mutlu olur.” ÖE.4.107’nin pasta metaforu için “Bizi mutlu eder.” ifadeleri dikkat çekici bulunmuştur.

Tablo 22

4. sınıf öğrencilerinin geliştirdiği nesnenin özelliğine bağlı olarak saygı kavramsal kategorisi altında toplanan metaforlar ve kavramsal kategorinin temel özellikleri

Kavramsal Kategorinin Adı	Katılımcı Sayısı	Temel Özellikler	Metaforlar
Nesnenin Özelliğine Bağlı Olarak Saygı	4	Saygı değerinin cansız varlığa benzetildiği metaforlar bu kategori altında toplanmıştır.	kitap, kolye, ayna, kutu,

Nesnenin Özelliğine Bağlı Olarak Saygı Kavramsal Kategorisi 4 katılımcının geliştirdiği metaforlardan oluşmaktadır. Bu kavramsal kategorinin temel özellikleri ve metaforların ortak özellikleri Tablo 22’de ifade edilmiştir. Saygı değerini cansız varlık olarak saygı olarak ifade eden öğrencilerin oluşturduğu metaforlar ve gerekçeleri incelendiğinde; ÖK.4.100’ün *kolye* metaforu için “*Kolye bizi nasıl güzelleştiriyorsa saygı da güzelleştirir*” ÖK.4.83’ün *ayna* metaforu için “*kime saygılı davranırsan karşındaki kişi de sana hak ettiğin değeri gösterir*” ifadeleri dikkat çekici bulunmuştur.

Tablo 23

4. sınıf öğrencilerinin geliştirdiği düzen sağlayan olarak saygı saygı kavramsal kategorisi altında toplanan metaforlar ve kavramsal kategorinin temel özellikleri

Kavramsal Kategorinin Adı	Katılımcı Sayısı	Temel Özellikler	Metaforlar
Düzen Sağlayan Olarak Saygı	3	Saygının düzeni ve barışı sağladığını, olmadığında hayatın olmayacağını ifade eden metaforlar bu kategori altında toplanmıştır.	oyun kuralları, yasa, yaşamın ta kendisi

Düzen Sağlayan Olarak Saygı Kavramsal Kategorisi 3 katılımcının geliştirdiği metaforlardan oluşmaktadır. Bu kavramsal kategorinin temel özellikleri ve metaforların ortak özellikleri Tablo 23’te ifade edilmiştir. Saygı değerini düzen sağlayan olarak ifade eden öğrencilerin oluşturduğu metaforlar ve gerekçeleri incelendiğinde; ÖE.4.119’un *yasa* metaforu için “*barışı sağlar*” ÖE.4.118’in *yaşamın ta kendisi* metaforu için “*Her şeye saygılı olmalıyız. Saygı olmadan hayat olmaz*” ifadeleri dikkat çekici bulunmuştur.

8. sınıf öğrencilerinin saygı değerine yönelik geliştirdikleri metaforlardan oluşturulan kavramsal kategorilerin katılımcı sayıları, bu kategoriler altında toplanan metaforlar ve kavramsal kategorilerin temel özellikleri aşağıdaki tablolarda açıklanmıştır. Tablolar açıklanırken tekrarlanan metafor sayıları parantez içerisinde verilmiştir. Bir kez ifade edilen metaforlar parantez içinde ayrıca sayı ile belirtilmemiştir.

Tablo 24

8. sınıf öğrencilerinin geliştirdiği değer olarak saygı saygı kavramsal kategorisi altında toplanan metaforlar ve kavramsal kategorinin temel özellikleri

Kavramsal Kategorinin Adı	Katılımcı Sayısı	Temel Özellikler	Metaforlar
Değer Olarak Saygı	109	Kişinin kendisi, ilişkileri, içinde yaşadığı toplumu, doğası ve evreni ile ilgili olan değerlerin ifade edildiği metaforlar bu kategoride toplanmıştır.	sevgi (29), dürüstlük (12), terbiye (11), hoşgörü (5), mutluluk (5), iyilik (4), erdem (3), iyi davranma (3), hürmet (3), önem verme (3), anlayış (2), değer (2), emek (2), aşk, edep, ahlak, dayanışma, dostluk, sadakat, merhamet, adalet, vicdan, şeref, yargı, ciddiyet, incelik, doğruluk, insanlık, düşünceli olma, çalışma, efendi olma, el öpme, özenli davranma, küfür etmeme, doğaya önem verme, insanların birbirini anlaması, düşüncelilik, incelik,

Değer Olarak Saygı Kavramsal Kategorisi 109 katılımcının geliştirdiği metaforlardan oluşmaktadır. Bu kavramsal kategorinin temel özellikleri ve metaforların ortak özellikleri Tablo 24’de ifade edilmiştir. Saygı değerini değer olarak saygı olarak ifade eden öğrencilerin oluşturduğu metaforlar ve gerekçeleri incelendiğinde; ÖK.8.64’ün sevgi metaforu için “Bir insan saygıyı sadece sevdiğine gösterir. Birimiz sevmiyorsa o ona kötü davranmıştır. Sevgi bile göstermezken saygıyı hiç göstermez.” ÖE.8.79’un dürüst olmak metaforu için “dürüst olmayan bir insan saygılı olamaz” ÖK.8.153’ün hoşgörü metaforu için “Saygılı olmayan bir insan hoşgörülü de olmaz. Saygılı olan bir insan ise hoşgörülü olur. Yani saygı hoşgörü ile benzer.” ÖE.8.143’ün iyi davranmak metaforu için “Çevrene saygılı olursan çevrendeki kişilerde sana çok sevecen, iyimser davranırlar.” ÖE.8.54’ün insanlık metaforu için “insanlığın temel göstergesidir.” ÖK.8.164’ün adaletin bir parçası metaforu için “Saygı olmadan bu dünyada dürüstlük kalmaz. Herkes birbirine yalan söyler ve insanlar birbirine zarar verir. İnsanların yaşlılara, hamilelere, çocuklara hiç saygısı kalmaz bunun için adalet saygının büyük bir parçasıdır” ÖK.8.96’nın ağaca verilen önem metaforu için “Bir ağaca ne kadar önem verersen o ağacın meyveleri o kadar güzel olur. Önce onu dikerseniz yani insanlarla ilişkilerinizi arttırırsınız. O diktiğiniz tohum yavaş yavaş büyür. İnsanlarla iyi anlaşmaya başlarsınız. Diktiğiniz tohum filizlenir, tanıştığınız insanlardan hangilerinin doğru bir insan olduğuna karar verirsiniz. Ağacınız artık büyümeye gençleşmeye başlar. Büyüyünce artık meyve vermeye hazırlanmalıdır.

İnsanlarla nasıl geçineceğimizi öğrendik ve artık hazırız. Ağacınız artık yavaş yavaş meyve veriyor. Önce yaşlılar ile başladık. Yavaş yavaş büyüklere saygı ile ilerledik. Büyükler onlara yardım ve saygı gösteren insanları severler. Çünkü o insanlar empati yapanlardır. İşte beklenen vakit geldi. Meyvelerini toplayabilirsiniz. Her yıl bu böyle devam eder. Artık yaşlanırsınız yavaş yavaş solmaya kurumaya başlar. Eskiden yardım ettiniz kişiler hayata veda etmeye başlamışlardır. Bir bakarsınız artık siz de yavaş yavaş saygılı insanlar beklersiniz. Meyve ağacı artık eskisi kadar iyi değildir yaşlı olduğu için hastalanır ve günü gelince kesilir ve hayatınız artık bitmiştir. Mutlulukla ayrılmışsınızdır. Çünkü bu dünyadan saygı ile ayrıldınız. Saygı bir meyve ağacı gibidir. İyi bakarsanız güzel meyveleri size verir” ifadeleri dikkat çekici bulunmuştur.

Tablo 25

8. sınıf öğrencilerinin geliştirdiği evren ve doğa unsuru olarak saygı kavramsal kategorisi altında toplanan metaforlar ve kavramsal kategorinin temel özellikleri

Kavramsal Kategorinin Adı	Katılımcı Sayısı	Temel Özellikler	Metaforlar
Evren ve Doğa Unsuru Olarak Saygı	28	Saygı değerini evren ve doğa unsuru olarak ifade eden metaforlar bu kategori altında toplanmıştır.	su (5), ağaç (4), fidan (2), çiçek (2), ağaç kökü (2), bitki (2), orman, toprak, bulut, yıldız, kar taneleri, şelale, kış, evren, doğa kanunları, tohum, çiçek bahçesi,

Evren ve Doğa Unsuru Olarak Saygı Kavramsal Kategorisi 28 katılımcının geliştirdiği metaforlardan oluşmaktadır. Bu kavramsal kategorinin temel özellikleri ve metaforların ortak özellikleri Tablo 25’te ifade edilmiştir. Saygı değerini evren ve doğa unsuru olarak ifade eden öğrencilerin oluşturduğu metaforlar ve gerekçeleri incelendiğinde; ÖK.8.47’nin tohum metaforu için “*Tohum metaforuna gerekçe olarak tohum büyüdükçe saygı da büyüyüp gelişir.*” ÖE.8.1’in çiçek metaforu için “*Saf ve temiz duygular barındırır.*” ÖK.8.216’nın çiçek metaforu için “*Söz konusu ne olursa olsun yaptığımız iş veya ektiğimiz çiçek. Eğer ilgilenmezsek o çiçeği sulamazsak çiçek solar ve ölür. Solmaması için sulamalı, güneş alan bir yere koymalı yani onun için de emek vermeliyiz ki çiçek açsın güzel kokular yayabilsin. Eğer böyle olmalı diyorsak biz önce karşı taraftan saygı beklemek yerine ilk adım atmalıyız.*” ÖK.8.4’ün toprak metaforu için “*Sularsan verim verir sulamazsan kurur çölleşir.*” ifadeleri dikkat çekici bulunmuştur.

Tablo 26

8. sınıf öğrencilerinin geliştirdiği birey olarak saygı kavramsal kategorisi altında toplanan metaforlar ve kavramsal kategorinin temel özellikleri

Kavramsal Kategorinin Adı	Katılımcı Sayısı	Temel Özellikler	Metaforlar
Birey Olarak Saygı	7	Saygı kavramının aile bireylerinden veya yakın çevreden biri olarak düşünüldüğü ve saygı kavramının da bu bireyler gibi görevlerinin olduğunun belirtildiği metaforlar bu kategoriye alınmıştır.	arkadaş (2), insan, aile, anne, kişinin kendisi, Messi

Birey Olarak Saygı Kavramsal Kategorisi 7 katılımcının geliştirdiği metaforlardan oluşmaktadır. Bu kavramsal kategorinin temel özellikleri ve metaforların ortak özellikleri Tablo 26’da ifade edilmiştir. Saygı değerini birey olarak ifade eden öğrencilerin oluşturduğu metaforlar ve gerekçeleri incelendiğinde; ÖK.8.28’in *anne* metaforu için “Çünkü her yerde cennet annelerin ayakları altındadır sözü geçtiği için. Aynı şekilde cennet saygının içinde de gizlidir saygılı olan insan büyüğünü küçüğünü sevip yeri geldiğinde övmesini bilen biridir.” ÖE.8.111’in *Messi* metaforu için “*Messi olmazsa Barcelona olmaz. Saygı olmazsa dünya olmaz. Saygı çok önemli bir unsurdur. Dünyayı ayakta tutan etkenlerden biridir. Messi giderse Barcelona Şampiyonlar Ligi’ni kazanamaz. Saygı giderse dünya bozulur.*” ifadeleri dikkat çekici bulunmuştur.

Tablo 27

8. sınıf öğrencilerinin geliştirdiği besin olarak saygı kavramsal kategorisi altında toplanan metaforlar ve kavramsal kategorinin temel özellikleri

Kavramsal Kategorinin Adı	Katılımcı Sayısı	Temel Özellikler	Metaforlar
Besin Olarak Saygı	3	Saygı değerini besin maddeleri ile ifade eden metaforlar bu kategori altındatoplanmıştır.	besin, yemek, elma

Besin Olarak Saygı Kavramsal Kategorisi 3 katılımcının geliştirdiği metaforlardan oluşmaktadır. Bu kavramsal kategorinin temel özellikleri ve metaforların ortak özellikleri Tablo 27’de ifade edilmesidir. Saygı değerini besin olarak saygı olarak ifade eden öğrencilerin oluşturduğu metaforlar ve gerekçeleri incelendiğinde; ÖK.8.222’in *elma*

metaforu için “Bir ısırtıkta çok mutlu olursun.” ÖE.8.185’in besin metaforu için “İnsan ne kadar saygı görürse o kadar ahlaklı bir birey olur. İnsanlar da tıpkı acıkınca besin alarak karnını doyuruyorsa saygı alınca da ahlaki değerlerinin farkına varır. Bu nedenle bence saygı dünyadaki en önemli şeylerden biridir” ifadeleri dikkat çekici bulunmuştur.

Tablo 28

8. sınıf öğrencilerinin geliştirdiği var olmanın temeli olarak saygı kavramsal kategorisi altında toplanan metaforlar ve kavramsal kategorinin temel özellikleri

Kavramsal Kategorinin Adı	Katılımcı Sayısı	Temel Özellikler	Metaforlar
Var Olmanın Temeli Olarak Saygı	15	Saygı değerinin toplumun ve insanın var olabilmesi için önem taşıyan kavramlar ile ifade edildiği metaforlar bu kategori altında toplanmıştır.	hayat (5), temel bir ihtiyaç, düşünme, bir toplumun çekirdeği, karanlığın içindeki beyazlık, toplum, kalp, toplum içi davranış, bir insanın kişiliği, kendini belli etmek, gerçek

Var Olmanın Temeli Olarak Saygı Kavramsal Kategorisi 15 katılımcının geliştirdiği metaforlardan oluşmaktadır. Bu kavramsal kategorinin temel özellikleri ve metaforların ortak özellikleri Tablo 28’de ifade edilmiştir. Saygı değerini var olmanın temeli olarak ifade eden öğrencilerin oluşturduğu metaforlar ve gerekçeleri incelendiğinde; ÖK.8.36’nın toplum metaforu için “saygısız toplum ayakta kalmaz” ÖK.8.239’un kalp metaforu için “İnsanların birbirini anlaması sevmesi aynı duyguları paylaşmasıdır. Konuşması, hareketleri, karşısındaki olan tavrı, tutumu o insana saygılı olup olmadığını kanıtlar. Saygı yoksa her şey bitmiştir. Eğer birini sevmiyorsan da saygı göstermek zorundasın. Anlayışlı, saygılı bir şekilde yaklaşmalısın. Saygı toplumda olması gereken bir şeydir. Saygı olmazsa herkes birbirine karşı kötü ve ön yargılı bir toplum olur. Hayatın anlamı da kalmaz. Saygı sadece insanlara gösterilmez.” ÖE.8.223’in hayat metaforu için “Saygı olmadan birey olmaz.” ifadeleri dikkat çekici bulunmuştur.

Tablo 29

8. sınıf öğrencilerinin geliştirdiği destekleyici ve düzenleyici unsur olarak saygı kavramsal kategorisi altında toplanan metaforlar ve kavramsal kategorinin temel özellikleri

Kavramsal Kategorinin Adı	Katılımcı Sayısı	Temel Özellikler	Metaforlar
Destekleyici ve Düzenleyici Unsur	10	Saygı değerini yokluğunda düzenin bozulacağı ve o olmadan	bir binayı ayakta tutan kolon (3), düzen, direk, binanın parçası, geminin

Olarak Saygı	dengeyin sağlanamayacağı yelkeni, hocanın Şevk kaynağı, tım varlıklara benzeten metaforlar bu topluun ortak bir alanının olması, kategori altında toplanmıştır. zaman
--------------	---

Destekleyici ve Dzenleyici Unsur Olarak Saygı Kavramsal Kategorisi 10 katılımcının geliştirdiği metaforlardan oluşmaktadır. Bu kavramsal kategorinin temel ozellikleri ve metaforların ortak ozellikleri Tablo 29’da ifade edilmiştir. Saygı değerini destekleyici ve dzenleyici unsur olarak ifade eden oğrencilerin oluşturdukları metaforlar ve gerekęeleri incelendiğinde; OE.8.10’un *dzen* metaforu için “saygı olmadan dzen sağlanamaz.” OK.8.132’nin *zaman* metaforu için “Zaman geçtikçe saygının gerçek olup olmadığını, saygının ne gibi sonuçlar doğurduğunu, iyi ve kötü yanlarını geçtikçe anlarsın. Zaman geçtikçe insanları tanırsın. İnsanları tanıdıķa onlara saygı duyorsın, onlar sana saygı duyar. Saygı karşılıklıdır. Zaman geçtikçe insanlara karşı olan saygı artar ya da azalır. İnsanların sana olan saygısı artar ya da azalır bunu zamanla oğrenirsiniz. Bu yüzden saygıyı zamanı benzettim.” OK.8.122’nin bir binayı ayakta tutan kolon metaforu için “Bir bina kolon olmadan ayakta duramaz bir topluuda saygı olmadan ayakta duramaz.” ifadeleri dikkat çekici bulunmuştur.

Tablo 30

8. sınıf oğrencilerinin geliştirdiği değerli bir unsur olarak saygı kavramsal kategorisi altında toplanan metaforlar ve kavramsal kategorinin temel ozellikleri

Kavramsal Kategorinin Adı	Katılımcı Sayısı	Temel Ozellikler	Metaforlar
Değerli Bir Unsur Olarak Saygı	8	Saygı değerini maddi olarak değerli olan şeyler ile ifade edilen ve metafor gerekçesinde değerli bir unsur olduğu belirtilen metaforlar bu kategori altında toplanmıştır.	mücevher, velinimet, değerli bir şey, insanın iç güzelliği, byklerimizle aramızda olan bağ, insanların birbirine olan duyguları, öncelik, sabun

Değerli Bir Unsur Olarak Saygı Kavramsal Kategorisi 8 katılımcının geliştirdiği metaforlardan oluşmaktadır. Bu kavramsal kategorinin temel ozellikleri ve metaforların ortak ozellikleri Tablo 39’da ifade edilmiştir. Saygı değerini değerli bir unsur olarak ifade eden oğrencilerin oluşturdukları metaforlar ve gerekęeleri incelendiğinde; OK.8.63’n *mücevher* metaforu için “Saygı büyüklerine, kklerini gösterdiğin kıymettir. Saygı

küçüklerine verdiği bir derstir, büyüklerine verdiği saygının aynısını akrabalarına vereceğin bir umuttur. Saygı dünyanın en güzel mücevheridir.” ÖE.8.69’un insanın iç güzelliği metaforu için “İnsanların içinden gelen bir duygudur bu duyguyu her insan yaşayamaz. Çünkü bu duygu çok özeldir.” ifadeleri dikkat çekici bulunmuştur.

Tablo 31

8. sınıf öğrencilerinin geliştirdiği geçmiş ve gelecek hakkında bilgi verici olarak saygı kavramsal kategorisi altında toplanan metaforlar ve kavramsal kategorinin temel özellikleri

Kavramsal Kategorinin Adı	Katılımcı Sayısı	Temel Özellikler	Metaforlar
Geçmiş ve Gelecek Hakkında Bilgi Verici Olarak Saygı	4	Saygı değerini atalarımızdan kalan miras ve ölmüş bir ressamın arkasından kalan eserler gibi geçmiş hakkında bilgi veren ve gelecekteki kaderimizi belirleyen bir unsur olarak ifade edilen metaforlar bu kategori altında toplanmıştır.	ölmüş bir ressamın eserleri, atalarımızdan kalan miras, gelecekteki kaderimizi belirleyen joker,

Geçmiş ve Gelecek Hakkında Bilgi Verici Olarak Saygı Kavramsal Kategorisi 4 katılımcının geliştirdiği metaforlardan oluşmaktadır. Bu kavramsal kategorinin temel özellikleri ve metaforların ortak özellikleri Tablo 31’de ifade edilmiştir. Saygı değerini geçmiş ve gelecek hakkında bilgi verici olarak ifade eden öğrencilerin oluşturdukları metaforlar ve gerekçeleri incelendiğinde; ÖE.8.112’nin *gelecekte kaderimizi belirleyecek bir joker metaforu için “Gelecekte kaderimizi belirleyecek joker metaforuna gerekçe olarak “İnsanlara karşı olan davranışlar bir gün hayatımızı değiştirebilir. Nitekim hocalarımız bile bir insanı sevmek zorunda değilsiniz fakat saygı göstermek zorundasınız derler. Aslında bu cümlede her insana saygı göstermek zorunda olduğumuzu gösterir. Siz insana nasıl saygı gösterirseniz gelecekte o insanlar size umut vaat edecek yollar gösterir.”* ÖK.8.220’nin *atalarımızdan kalan bir miras metaforu için “Onlar da kendilerinden büyük ya da küçüklerine saygı göstermişlerdir ve bizden de aynısını bekliyorlardır.”* ifadeleri dikkat çekici bulunmuştur.

Tablo 32

8. sınıf öğrencilerinin geliştirdiği yol gösterici olarak saygı kavramsal kategorisi altında toplanan metaforlar ve kavramsal kategorinin temel özellikleri

Kavramsal Kategorinin Adı	Katılımcı Sayısı	Temel Özellikler	Metaforlar
Yol Gösterici Olarak Saygı	5	Saygının yol gösterici olduğunun ifade edildiği metaforlar bu kategori altında toplanmıştır.	emanet, emir, ışık, matematik, davranış

Yol Gösterici Olarak Saygı Kavramsal Kategorisi 5 katılımcının geliştirdiği metaforlardan oluşmaktadır. Bu kavramsal kategorinin temel özellikleri ve metaforların ortak özellikleri Tablo 32’de ifade edilmiştir. Saygı değerini yol gösterici olarak ifade eden öğrencilerin oluşturdukları metaforlar ve gerekçeleri incelendiğinde; ÖK.8.183’ün *ışık* metaforu için “Bir toplumu aydınlatan bilmeyi sağlayan en önemli unsurlardan biridir. Günümüzde ve geçmişte de yansıdığı gibi bizlere ve ne kadar iyi olursa sonraki nesillere bırakılacak bir yapı taşıdır. Saygı kimi zaman bir toplumun bir bireyin dilidir.” ÖE.8.29’un *emanet* metaforu için “Allah’ın bizlere uygulamamızı ve korkmamızı istediği şeydir.” ifadeleri dikkat çekici bulunmuştur.

Tablo 33

8. sınıf öğrencilerinin geliştirdiği denge olarak saygı kavramsal kategorisi altında toplanan metaforlar ve kavramsal kategorinin temel özellikleri

Kavramsal Kategorinin Adı	Katılımcı Sayısı	Temel Özellikler	Metaforlar
Denge Olarak Saygı	2	Metafor gerekçesi ile dengede kalınacağını ifade eden metaforlar bu kategori altında toplanmıştır.	kağıt, karıncalar

Denge Olarak Saygı Kavramsal Kategorisi 2 katılımcının geliştirdiği metaforlardan oluşmaktadır. Bu kavramsal kategorinin temel özellikleri ve metaforların ortak özellikleri metaforların Tablo 33’te ifade edilmiştir. Saygı değerini denge olarak ifade eden öğrencilerin oluşturdukları metaforlar ve gerekçeleri incelendiğinde; ÖK.8.188’in *karıncalar* metaforu için “Karıncalar o kadar iş yapıyor ama hiç kavga etmiyorlar. Yani birbirlerine karşı bir saygıları var. Emekleri de aynı yemekleri de. Saygı biriyle birinin terbiyesi ona karşı saygıdır.” ifadesi dikkat çekici bulunmuştur.

12. sınıf Öğrencilerinin saygı değerine yönelik geliştirdikleri metaforlardan oluşturulan kavramsal kategorilerin katılımcı sayıları ve kavramsal kategorilerin temel özellikleri aşağıdaki tablolarda açıklanmıştır. Tablolar açıklanırken tekrarlanan metafor sayıları parantez içerisinde verilmiştir. Bir kez ifade edilen metaforlar parantez içinde ayrıca sayı ile belirtilmemiştir.

Tablo 34

12. sınıf öğrencilerinin geliştirdiği değer olarak saygı kavramsal kategorisi altında toplanan metaforlar ve kavramsal kategorinin temel özellikleri

Kavramsal Kategorinin Adı	Katılımcı Sayısı	Temel Özellikler	Metaforlar
Değer Olarak Saygı	66	Kişinin kendisi, ilişkileri, içinde yaşadığı toplumu, doğası ve evreni ile ilgili olan değerlerin ifade edildiği metaforlar bu kategori altında toplanmıştır.	sevgi (19), değer vermek (9), güzel davranış (3), erdem (3), aşk (2), güzel ahlak (2), dürüstlük (2), empati (4), huzur (2), mutluluk (2), iyilik, sorumluluk, önem vermek, incelik, güzellik, barış, anlaşma, ahlaki duygu, adap, edepli insan, olgun hareket, çekingenlik, adalet, hoşgörü, özgürlük, büyüklük, terbiye, ciddiyet,

Değer Olarak Saygı Kavramsal Kategorisi 66 katılımcının geliştirdiği metaforlardan oluşmaktadır. Bu kavramsal kategorinin temel özellikleri ve metaforların ortak özellikleri Tablo 34’de ifade edilmiştir. Saygı değerini değer olarak ifade eden öğrencilerin oluşturdukları metaforlar ve gerekçeleri incelendiğinde; ÖK.12.21’in *sevgi* metaforu için “*Sevgisiz saygı da olmaz. Sen eğer birine sevgi beslersen zaten orada saygı da duyuyorum demektir. Saygı sevgiyi peşinden getirir.*” ÖE.12.69’un *sevgi* metaforu için “*Seven insan saygı duyar.*” ÖK.12.66’nın *hoşgörü* metaforu için “*İnsanlar birbirlerine hoşgörü ile yaklaşırsa karşısındaki diline dinine ırkına ve kararlarına saygı duyar.*” ÖK.12.123’ün *mutluluk* metaforu için “*saygı yoksa mutlulukta yok*” ÖK.12.39’un *anlaşma* metaforu için “*insanlar birbirlerine saygı duyunca anlaşmak kolay olur.*” ÖK.12.150’nin *huzur* metaforu için “*Saygı beraberinde huzuru getirir.*” ifadeleri dikkat çekici bulunmuştur.

Tablo 35

12. sınıf öğrencilerinin geliştirdiği birey olarak saygı kavramsal kategorisi altında toplanan metaforlar ve kavramsal kategorinin temel özellikleri

Kavramsal Kategorinin Adı	Katılımcı Sayısı	Temel Özellikler	Metaforlar
Birey Olarak Saygı	6	Saygı kavramının birey olarak aile (3), insan (2), ben düşünüldüğü ve saygı kavramının da bireyler gibi görevlerinin olduğunun belirtildiği metaforlar bu kategori altında toplanmıştır.	

Birey Olarak Saygı Kavramsal Kategorisi 6 katılımcının geliştirdiği metaforlardan oluşmaktadır. Bu kavramsal kategorinin temel özellikleri ve metaforların ortak özellikleri Tablo 35'te ifade edilmiştir. Saygı değerini birey olarak ifade eden öğrencilerin oluşturdukları metaforlar ve gerekçeleri incelendiğinde; ÖK.12.23'ün aile metaforu için *"Ailede ahlak ve saygı bir arada ise o aile sağlamdır. Kolay kolay yıkılmaz. Karşılıklı sevgi ve empati varsa saygı da olur. Eğer bir ailenin temeli sağlam değilse o aile yıkılır saygı da böyledir."* ÖK.12.24'ün insan metaforu için *"Saygı da insan gibi doğar, belli bir süre yaşar ve son bulur. Yani bir insana, canlıya önce belki yakın davranmak adına saygılı davranılır. Daha sonra onunla olan ilişki devam eder ve bir süre sonra saygı son bulur."* ifadeleri dikkat çekici bulunmuştur.

Tablo 36

12. sınıf öğrencilerinin geliştirdiği evren ve doğa unsuru olarak saygı kavramsal kategorisi altında toplanan metaforlar ve kavramsal kategorinin temel özellikleri

Kavramsal Kategorinin Adı	Katılımcı Sayısı	Temel Özellikler	Metaforlar
Evren ve Doğa Unsuru Olarak Saygı	27	Doğa ve doğaya ait unsurların ifade edildiği metaforlar bu kategori altında toplanmıştır.	çiçek (8), su (6), doğa (3), ağaç (3), güneş (2), toprak, gökyüzü, yaprak, kök, çevre

Evren ve Doğa Unsuru Olarak Saygı Kavramsal Kategorisi 27 katılımcının geliştirdiği metaforlardan oluşmaktadır. Bu kavramsal kategorinin temel özellikleri ve metaforların ortak özellikleri Tablo 36'da ifade edilmiştir. Saygı değerini evren ve doğa unsuru olarak

ifade eden öğrencilerin oluşturdukları metaforlar ve gerekçeleri incelendiğinde; Ö.K.12.151'in çiçek metaforu için *“saygı çiçekler kadar güzel ve önemlidir.”* ÖE.12.142'nin güneş metaforu için *“Saygılı insan etrafına ışık saçar.”* ÖK.12.102'nin gökyüzü metaforu için *“İnsanı en tepede tutar.”* ÖE.12.131'in su metaforu için *“Zamanla akar gider ama her zaman bir kaynak olur çıkar gelir.”* ifadeleri dikkat çekici bulunmuştur.

Tablo 37

12. sınıf öğrencilerinin geliştirdiği var olmanın temeli olarak saygı kavramsal kategorisi altında toplanan metaforlar ve kavramsal kategorinin temel özellikleri

Kavramsal Kategorinin Adı	Katılımcı Sayısı	Temel Özellikler	Metaforlar
Var Olmanın Temeli Olarak Saygı	21	Saygı değerini toplumun ve bireyin var olabilmesi için önem taşıyan unsur olarak belirten metaforlar bu kategori altında toplanmıştır.	zorunluluk (3), mecburiyet (2), temel ihtiyaç (2), yaşam (2), Beşiktaş (2), hayat, yaşama hakkı, nefes, insan olmanın başlangıcı, binanın temeli, yaşam biçimi, aş, ekmek, ihtiyaç, her şey

Var Olmanın Temeli Olarak Saygı Kavramsal Kategorisi 21 katılımcının geliştirdiği metaforlardan oluşmaktadır. Bu kavramsal kategorinin temel özellikleri ve metaforların ortak özellikleri Tablo 37'de ifade edilmiştir. Saygı değerini var olmanın temeli olarak ifade eden öğrencilerin oluşturdukları metaforlar ve gerekçeleri incelendiğinde; ÖK.12.65'in her şey metaforu için *“Her şey saygıyla olur.”* ÖK.12.10'un nefes metaforu için *“Nefesinizin kesildiğini düşünün değil bir dakika on saniye bile duramazsınız. Eğer bir ortamda saygınız yoksa hiç kimseye nefesiniz de yoktur. Orada barınamaz hatta yaşamazsınız. Bulunduğunuz ortamda insanlara saygılı olmak gür ağaçların bulunduğu bölgede derin derin temiz nefes almak demektir”* ÖE.12.169'un aş metaforu için *“çünkü olmazsa olmazdır.”* ÖK.12.8'in binanın temeli metaforu için *“manevi her değer bu temel üzerine kurulur”* ifadeleri dikkat çekici bulunmuştur.

Tablo 38

12. sınıf öğrencilerinin geliştirdiği düzen sağlayıcı olarak saygı kavramsal kategorisi altında toplanan metaforlar ve kavramsal kategorinin temel özellikleri

Kavramsal Kategorinin Adı	Katılımcı Sayısı	Temel Özellikler	Metaforlar
Düzen Sağlayıcı Olarak Saygı	12	Saygı değerinin insanlar arasındaki iletişimi sağladığını ve saygı olmadan kimseyle anlaşılamayacağını belirten metaforlar bu kategori altında toplanmıştır.	insan ilişkisi (3), düzen, paspas, kitap, anahtar, karşılıklı iletişim, yasa, ilaç, köprü

Düzen Sağlayıcı Olarak Saygı Kavramsal Kategorisi 12 katılımcının geliştirdiği metaforlardan oluşmaktadır. Bu kavramsal kategorinin temel özellikleri ve metaforların ortak özellikleri Tablo 38’de ifade edilmiştir. Saygı değerini düzen sağlayıcı bir unsur olarak ifade eden öğrencilerin oluşturdukları metaforlar ve gerekçeleri incelendiğinde; ÖE.12.41’in ilaç metaforu için “İnsanlar arası iletişimi iyi eder.” ÖK.12.48’in köprü metaforu için “İnsanlar arasındaki bağlantıyı sağlar.” ÖK.12.111’in kitap metaforu için “Toplunun eğitilmesinde önemli bir rol oynar.” ifadeleri dikkat çekici bulunmuştur.

Tablo 39

12. sınıf öğrencilerinin geliştirdiği değerli bir unsur olarak saygı kavramsal kategorisi altında toplanan metaforlar ve kavramsal kategorinin temel özellikleri

Kavramsal Kategorinin Adı	Katılımcı Sayısı	Temel Özellikler	Metaforlar
Değerli Bir Unsur Olarak Saygı	18	Saygı değerinin maddi ve manevi olarak değerli olan unsurlarla ifade edildiği metaforlar ve metafor gerekçelerinde saygı değerinin değerli olduğundan bahsedilen ifadelerin olduğu metaforlar bu kategori altında toplanmıştır.	insanlar arasındaki bağ (3), nimet (2), euro, döviz, dua, ayrıcalık, cam bardak, aynısı olmayan bir eşya, hint kumaşı, mücevher, sevginin anahtarı, insana hissettirilen ifade, korkmadan davranma isteği, büyük bir onur, öncelik,

Değerli Bir Unsur Olarak Saygı Kavramsal Kategorisi 18 katılımcının geliştirdiği metaforlardan oluşmaktadır. Bu kavramsal kategorinin temel özellikleri ve metaforların ortak özellikleri Tablo 39’da ifade edilmiştir. Saygı değerini değerli bir unsur olarak ifade eden öğrencilerin oluşturdukları metaforlar ve gerekçeleri incelendiğinde; ÖE.12.125’in Euro metaforu için “Her geçen gün artar.” ÖE.12.59’un Döviz metaforu için “Her geçen

gün artar.” ÖK.12.176’nın *hint kumaşı* metaforu için “*Bulunamaz.*” ÖE.12.97’nin *aynısı olmayan bir eşya* metaforu için “*Saygı çerçevesi bozulursa bir daha yerine aynısı inşa edilemez.*” ifadeleri dikkat çekici bulunmuştur.

Tablo 40

12. sınıf öğrencilerinin geliştirdiği yansıtan ve aktaran olarak saygı kavramsal kategorisi altında toplanan metaforlar ve kavramsal kategorinin temel özellikleri

Kavramsal Kategorinin Adı	Katılımcı Sayısı	Temel Özellikler	Metaforlar
Yansıtan ve Aktaran Olarak Saygı	8	Saygı değerinin; bir insanın kendinde olanı karşıya yansıtmaması ve kendinde olanı dışarıya aktarması ile ifade edildiği metaforlar bu kategori altında toplanmıştır.	ayna (2), düşünce (2), kişinin karakterinin yansıması, kader, matematik, insanın sudaki yansıması

Yansıtan ve Aktaran Olarak Saygı Kavramsal Kategorisi 8 katılımcının geliştirdiği metaforlardan oluşmaktadır. Bu kavramsal kategorinin temel özellikleri ve metaforların ortak özellikleri Tablo 40’ta ifade edilmiştir. Saygı değerini yansıtan ve aktaran olarak ifade eden öğrencilerin oluşturdukları metaforlar ve gerekçeleri incelendiğinde; ÖE.12.138’in ayna metaforu için “*Karşıdakine saygı gösterirsen ondan saygı görmeniz olağandır.*” ÖK.12.13’ün *kişinin karakterinin yansımasıdır* metaforu için “*Bir insan karşısındakiyle saygısızca kabaca konuşuyorsa ailesinden, çevresinden öyle görmüş duymuştur. Karakter kolay kolay değişmez bir insanın karakteri nasılsa saygısı da o ölçüdedir.*” ÖK.12.31’in *insanın sudaki yansıması* metaforu için “*İnsan suya nasıl bakarsa kendini o şekilde görür. Kendine saygı duyulmasını isteyen karşıya da saygı duymalıdır.*” ifadeleri dikkat çekici bulunmuştur.

Öğretmenlerin saygı değerine yönelik geliştirdikleri metaforlardan oluşturulan kavramsal kategorilerin katılımcı sayıları ve kavramsal kategorilerin temel özellikleri aşağıdaki tablolarda açıklanmıştır. Tablolar açıklanırken tekrarlanan metafor sayıları parantez içerisinde verilmiştir. Bir kez ifade edilen metaforlar parantez ile gösterilmemiştir.

Tablo 41

Öğretmenlerin geliştirdiği değer olarak saygı kavramsal kategorisi altında toplanan metaforlar ve kavramsal kategorinin temel özellikleri

Kavramsal Kategorinin Adı	Katılımcı Sayısı	Temel Özellikler	Metaforlar
Değer Olarak Saygı	35	Kişinin kendisi, ilişkileri, içinde yaşadığı toplumu, doğası ve evreni ile ilgili olan değerlerin ifade edildiği metaforlar bu kategori altında toplanmıştır.	sevgi (7), empati (5), değer (2), değer vermek (2), erdem (5), güven (2), emek, merhamet, eşitlik, sadakat, bağlılık, hürmet, anlayış, ciddiyet, özenli davranma, aşk, cesaret, sevgi yumağı,

Değer Olarak Saygı Kavramsal Kategorisi 35 katılımcının geliştirdiği metaforlardan oluşmaktadır. Bu kavramsal kategorinin temel özellikleri ve metaforların ortak özellikleri Tablo 41’de ifade edilmiştir. Saygı değerini değer olarak ifade eden öğretmenlerin oluşturdukları metaforlar ve gerekçeleri incelendiğinde; ÖGRT.K.99’un *erdem* metaforu için “*Herkeste gerektiği kadar bulunmadığından büyük bir erdemdir. Korkudan kaynaklanan göstermelik bir saygıcılık saygı değildir.*” ÖGRT.K.215’in *empati* metaforu için “*Kendine yapılmasını istemediğin bir davranışı başkalarına da yapmamalısın. Saygı göster ve saygı gör. O yüzden karşımızdaki ister genç ister yaşlı olsun fark etmez. Empati kurmalı onun yerine kendi koymalı ve öyle davranmalı.*” ÖGRT.E.145’in *eşitlik* metaforu için “*Eşitsizliğin olduğu yerde saygı olmaz.*” ÖGRT.K.190’ın *anlayış* metaforu için “*Hayat felsefemizde saygının oluşması için anlayış kavramının iç dünyamızda kişiselleştirilmesi gerekmektedir.*” ÖGRT.E.217’nin *cesaret* metaforu için “*Saygı insanı insan yapan önemli meziyetlerdendir. Saygı öncelikle insanın kendisine saygısı ile başlar. Kendisine saygısı olan insan asla başkasına saygısızlık etmez. Saygısızlık büyük cesaret isteyen bir kavramdır.*” ifadeleri dikkat çekici bulunmuştur.

Tablo 42

Öğretmenlerin geliştirdiği dünya ve doğa unsuru olarak saygı kavramsal kategorisi altında toplanan metaforlar ve kavramsal kategorinin temel özellikleri

Kavramsal Kategorinin Adı	Katılımcı Sayısı	Temel Özellikler	Metaforlar
Dünya ve Doğa Unsuru Olarak Saygı	57	Saygı değerini dünya ve doğa unsurları ile ifade eden metaforlar bu kategori altında toplanmıştır.	Su (14), çiçek (8), güneş (6), hava (5), ağaç (5), doğa (3), tohum (2), oksijen (2), fidan, çiçek yetiştirmek, kök, toprak, ay, okyanus, damla, buhar, gül, dünya,

Dünya ve Doğa Unsuru Olarak Saygı Kavramsal Kategorisi 57 katılımcının geliştirdiği metaforlardan oluşmaktadır. Bu kavramsal kategorinin temel özellikleri ve metaforların ortak özellikleri Tablo 42’de ifade edilmiştir. Saygı değerini dünya ve doğa unsuru olarak ifade eden öğretmenlerin oluşturdukları metaforlar ve gerekçeleri incelendiğinde; ÖGRT.K.44’ün su metaforu için “*Su olmadan hiçbir canlı büyümmez. Saygı olmadan da hiçbir ilişki gelişemez.*” ÖGRT.E.138’in okyanus metaforu için “*Kendini besleye küçük akıntılar bir araya gelerek büyük birikintiler oluşturur.*” ÖGRT.K.198’in dünya metaforu için “*İçinde tek tek insanlardan ziyade insanlığı barındırır. İnsanlığı fark etmek dünyayı tanımaktır. Dünyayı tanıdıkça da insanların kimlikleri üzerinden kalkar ve dünyada birlik oluşur.*” ÖGRT.K.21’in damla metaforu için “*Çoğaldıkça doyurur.*” ÖGRT.K.6’nın fidan metaforu için “*Fidan büyüdükçe yeşerip dal budak sarar etrafa, nefes olur doğaya. Saygıyı da besler büyütürseniz sizi sarıp sarmalayacak etrafınıza da yansıyacaktır.*” ifadeleri dikkat çekici bulunmuştur.

Tablo 43

Öğretmenlerin geliştirdiği değerli bir unsur olarak saygı kavramsal kategorisi altında toplanan metaforlar ve kavramsal kategorinin temel özellikleri

Kavramsal Kategorinin Adı	Katılımcı Sayısı	Temel Özellikler	Metaforlar
Değerli Bir Unsur Olarak Saygı	8	Saygı değerinin maddi ve manevi olarak değerli olan unsurlarla ifade edildiği metaforlar ve metafor gerekçelerinde saygı değerinin değerli olduğundan bahsedilen ifadelerin olduğu metaforlar bu kategori altında toplanmıştır.	para, değerli bir vazo, hazine, elmas, kalite, statü, servet, iletişimde şah damar,

Değerli Bir Unsur Olarak Saygı Kavramsal Kategorisi 8 katılımcının geliştirdiği metaforlardan oluşmaktadır. Bu kavramsal kategorinin temel özellikleri ve metaforların ortak özellikleri Tablo 43'te ifade edilmiştir. Saygı değerini değerli bir unsur olarak ifade eden öğretmenlerin oluşturdukları metaforlar ve gerekçeleri incelendiğinde; ÖGRT.E.13'ün *para* metaforu için “*Para kimdeyse saygı onda yükselir.*” ÖGRT.K.174'ün *değerli bir vazo* metaforu için “*İki insan arasında saygı var oldukça değerlidir, kıymetlidir. Aralarındaki saygı kırıldıkça, dağıldıkça değersizleşir. Vazonun kırılması gibi kırıldığı zaman onun değerinden eser kalmaz. Saygı sosyolojik olarak da toplumların yegane değerlerindendir. Her şeyi ayakta tutan, diri tutandır.*” ÖGRT.K.34'ün *servet* metaforu için “*Ömür boyunca sahip olunabilecek en büyük zenginliktir.*” ÖGRT.E.173'ün *hazinemetaforu* için “*Hayatın anlamıdır bir bakıma. Saygı karşılıklı anlayışın vücut bulması gibidir. Kısaca saygı hayatın olmazsa olmazıdır.*” ifadeleri dikkat çekici bulunmuştur.

Tablo 44

Öğretmenlerin geliştirdiği var olmanın temeli olarak saygı kavramsal kategorisi altında toplanan metaforlar ve kavramsal kategorinin temel özellikleri

Kavramsal Kategorinin Adı	Katılımcı Sayısı	Temel Özellikler	Metaforlar
Var Olmanın Temeli Olarak Saygı	8	Saygı değerinin; toplumun ve insanın var olabilmesi için önem taşıyan kavramlar ile ifade edildiği ve var olmanın saygının varlığı ile olduğunun vurgulandığı metaforlar bu kategori altında toplanmıştır.	nefes (2), hayat (2), kaliteli bir yaşam, yaşam kaynağı, kimlik,karakter,

Var Olmanın Temeli Olarak Saygı Kavramsal Kategorisi 8 katılımcının geliştirdiği metaforlardan oluşmaktadır. Bu kavramsal kategorinin temel özellikleri ve metaforların ortak özellikleri Tablo 44'te ifade edilmiştir. Saygı değerini var olmanın temeli olarak ifade eden öğretmenlerin oluşturdukları metaforlar ve gerekçeleri incelendiğinde; ÖGRT.E.109'un *nefes* metaforu için “*Olmadığı ortamda oksijensiz hissedersiniz.*” ÖGRT.K.189'un *hayat* metaforu için “*Döngü, düzen bozulduğu anda her şey rutininden çıkarak içinden çıkılmaz bir hal alır. Saygı olan yerde her şey harika olur.*”

ÖGRT.E.132'nin *karakter* metaforu için “*Saygını kaybedersen karakterin de kaybolur.*” ifadeleri dikkat çekici bulunmuştur.

Tablo 45

Öğretmenlerin geliştirdiği yansıtan ve aktaran olarak saygı kavramsal kategorisi altında toplanan metaforlar ve kavramsal kategorinin temel özellikleri

Kavramsal Kategorinin Adı	Katılımcı Sayısı	Temel Özellikler	Metaforlar
Yansıtan ve Aktaran Olarak Saygı	23	Saygı değerini; bir insanın kendinde olanı karşıya yansıtması ve kendinde olanı dışarıya aktarması ile ifade eden metaforlar bu kategori altında toplanmıştır.	Ayna, turnusol kağıdı, filtre, çift yönlü yol, bumerang, iç yansımamız, iç benliğimiz, kalbimiz, matematik, alışveriş, kalite

Yansıtan ve Aktaran Olarak Saygı Kavramsal Kategorisi 23 katılımcının geliştirdiği metaforlardan oluşmaktadır. Bu kavramsal kategorinin temel özellikleri ve metaforların ortak özellikleri Tablo 45’te ifade edilmiştir. Saygı değerini yansıtan ve aktaran ifade eden öğretmenlerin oluşturdukları metaforlar ve gerekçeleri incelendiğinde; ÖGRT.K.80’in *iç benliğimiz* metaforu için “*Bizi yansıtır.*” ÖGRT.E.218’in *iç yansımamız* metaforu için “*Dışarıya sunduğumuz özümüzün yansımasıdır. Kalbin resmedilme şeklidir. Saygı kişinin karakterinin yansımasıdır. Herkes kendi iç dünyasına göre davranır.*” ÖGRT.K.112’nin *ayna* metaforu için “*Ne görürse onu yansıtır.*” ÖGRT.E.31’in *ayna* metaforu için “*Başkalarına ne kadar saygı gösterirsen, o kadar geri yansır.*” ifadeleri dikkat çekici bulunmuştur.

Tablo 46

Öğretmenlerin geliştirdiği yansıtan birey olarak saygı kavramsal kategorisi altında toplanan metaforlar ve kavramsal kategorinin temel özellikleri

Kavramsal Kategorinin Adı	Katılımcı Sayısı	Temel Özellikler	Metaforlar
Birey Olarak Saygı	7	Saygı değerinin yakın çevrede bulunan kişilerle ifade edildiği metaforlar bu kategori altında toplanmıştır.	aile (2), anne, ana, iyi yetişmiş çocuk, sevdiğin bir yakının, insan

Birey Olarak Saygı Kavramsal Kategorisi 7 katılımcının geliştirdiği metaforlardan oluşmaktadır. Bu kavramsal kategorinin temel özellikleri ve metaforların ortak özellikleri Tablo 46’da ifade edilmiştir. Saygı değerini birey olarak ifade eden öğretmenlerin oluşturdukları metaforlar ve gerekçeleri incelendiğinde; ÖGRT.K.72’nin *aile* metaforu için “*Aile eğitimi yansıtır.*” ÖGRT.K.213’ün *sevdiğin bir yakının* metaforu için “*Onu kaybedersen çok istesen de geri gelmez.*” ÖGRT.E.25’in *ana* metaforu için “*Değerlidir.*” ifadeleri dikkat çekici bulunmuştur.

Tablo 47

Öğretmenlerin geliştirdiği adalet sağlayıcı olarak saygı kavramsal kategorisi altında toplanan metaforlar ve kavramsal kategorinin temel özellikleri

Kavramsal Kategorinin Adı	Katılımcı Sayısı	Temel Özellikler	Metaforlar
Adalet Sağlayıcı Olarak Saygı	6	Saygı değerinin adaleti terazi (4), adalet, eşit kollu terazinin sağlayan unsurlar ile ifade bir kefesine konulan ağırlık edildiği metaforlar kategori altında toplanmıştır.	

Adalet Sağlayıcı Olarak Saygı Kavramsal Kategorisi 6 katılımcının geliştirdiği metaforlardan oluşmaktadır. Bu kavramsal kategorinin temel özellikleri ve metaforların ortak özellikleri Tablo 47’de ifade edilmiştir. Saygı değerini adalet sağlayıcı olarak ifade eden öğretmenlerin oluşturdukları metaforlar ve gerekçeler incelendiğinde; ÖGRT.K.103’ün *terazi* metaforu için “*Bireyler kendi sınırlarını ve değerlerini bir terazide ölçebilir saygı da bunların bütünüdür.*” ÖGRT.K.147’nin *terazi* metaforuna “*Bozulduğunda denge ortadan kalkar.*” ÖGRT.K.169’un *eşit kollu terazinin bir kefesine konulan ağırlık* metaforu için “*Saygının niceliği diğer kefesine konulan insanın toplumdaki yerini gösterir. Nicelik arttıkça insanın toplumdaki değeri artar. Nicelik azaldıkça insanın toplum içindeki değeri düşer. İnsanın kendine olan saygısı durumunda iki kefe eşitlenir.*” ifadeleri dikkat çekici bulunmuştur.

Tablo 48

Öğretmenlerin geliştirdiği destekleyici ve düzenleyici olarak saygı kavramsal kategorisi altında toplanan metaforlar ve kavramsal kategorinin temel özellikleri

Kavramsal Kategorinin Adı	Katılımcı Sayısı	Temel Özellikler	Metaforlar
Destekleyici ve Düzenleyici Olarak Saygı	15	Saygı değerinin; bir unsurun var olabilmesi ve yapısının oluşumu için destek ve düzen sağlayan, olmadığında eksik kalan unsurlar ile ifade edildiği metaforlar bu kategori altında toplanmıştır.	orkestra şefi, binanın temeli, iskele yapısı, yuvarlak bir masa, çimento, kale, ilaç, makinayı oluşturan parçalar, temeli sağlam atılmış bina, bir çiçeği koruyan saksı, her şeyin temeli, kanun, düzen, ölçülü davranma, devlet

Destekleyici ve Düzenleyici Olarak Saygı Kavramsal Kategorisi 6 katılımcının geliştirdiği metaforlardan oluşmaktadır. Bu kavramsal kategorinin temel özellikleri ve metaforların ortak özellikleri Tablo 48’de ifade edilmiştir. Saygı değerini destekleyici ve düzenleyici olarak ifade eden öğretmenlerin oluşturdukları metaforlar ve gerekçeleri incelendiğinde; ÖGRT.K.11’in *orkestra şefi* metaforu için “*Saygı olmadığında enstüramanlardan karışık anlamsız sesler çıkar.*” ÖGRT.K.57’nin *iskele yapısı* metaforu için “*İnsan olmanın temelidir.*” ÖGRT.K.168’in *yuvarlak bir masa* metaforu için “*Baş köşe üstünlüğü olmadan herkesi etrafına toplayabilmelidir.*” ÖGRT.K.101’in *düzen* metaforu için “*Saygı olmadan düzen olmaz.*” ifadeleri dikkat çekici bulunmuştur.

Tablo 49

Öğretmenlerin geliştirdiği besin olarak saygı kavramsal kategorisi altında toplanan metaforlar ve kavramsal kategorinin temel özellikleri

Kavramsal Kategorinin Adı	Katılımcı Sayısı	Temel Özellikler	Metaforlar
Besin Olarak Saygı	5	Saygı değeriniyiyecek ile tuz (2), yemek yemek, baklava, ifade eden metaforlar bu ekmek kategori altında toplanmıştır.	

Besin Olarak Saygı Kavramsal Kategorisi 5 katılımcının geliştirdiği metaforlardan oluşmaktadır. Bu kavramsal kategorinin temel özellikleri ve metaforların ortak özellikleri

Tablo 49’da ifade edilmiştir. Saygı değerini destekleyici besin olarak ifade eden öğretmenlerin oluşturdukları metaforlar ve gerekçeleri incelendiğinde; ÖGRT.K.165’in tuz metaforu için “*Yeterli miktarda kullanıldığında hoş bir tad verir. Fazla kullanıldığında insanı rahatsız eder, susatır. Saygı da böyledir işte. Her zaman bir ihtiyaçtır, her zaman hayatımızdadır. Ama saygıda kime, neye, ne zaman ve nerede kullandığımızdan daha çok ne kadar kullandığımız önemlidir. Saygı hep olmalı ancak her zaman dengeli olmalıdır.*” ÖGRT.E.14’ün baklava metaforu için “*O oldukça ağzımız tatlanır.*” ifadeleri dikkat çekici olmuştur.

Tablo 50

Öğretmenlerin geliştirdiği ütopik bir kavram olarak saygı kavramsal kategorisi altında toplanan metaforlar ve kavramsal kategorinin temel özellikleri

Kavramsal Kategorinin Adı	Katılımcı Sayısı	Temel Özellikler	Metaforlar
Ütopik Bir Kavram Olarak Saygı	1	Saygı değerini ulaşılması ve elde edilmesi imkansız olan ütopik kavramlar olarak ifade eden metaforlar bu kategori altında alınmıştır.	kaf dağı

Ütopik Bir Kavram Olarak Saygı Kavramsal Kategorisi 1 katılımcının geliştirdiği metaforlardan oluşmaktadır. Bu kavramsal kategorinin temel özellikleri ve metaforların ortak özellikleri Tablo 50’de ifade edilmiştir. Saygı değerini ütopik bir kavram olarak ifade eden öğretmenlerin oluşturdukları metaforlar ve gerekçeler incelendiğinde; ÖGRT.E.159’un *kaf dağı* metaforu için “*Günümüzde insanlar saygı ve sevgiyi kaybettiği için ulaşılması zor ütopik kavram mahiyetindedir. İnsani değerlerden biri olan saygıyı teknolojinin gelişmesi ile birlikte çok zaman önce kaybettik. Ulaşılması ve elde edilmesi zor kavram oldu*” demiştir.

Tablo 51

Öğretmenlerin geliştirdiği renk olarak saygı kavramsal kategorisi altında toplanan metaforlar ve kavramsal kategorinin temel özellikleri

Kavramsal Kategorinin Adı	Katılımcı Sayısı	Temel Özellikler	Metaforlar
Renk Olarak Saygı	3	Saygı değerini renk olarak ifade eden metaforlar bu kategori altında toplanmıştır.	beyaz (2), renk

Renk Olarak Saygı Kavramsal Kategorisi 3 katılımcının geliştirdiği metaforlardan oluşmaktadır. Bu kavramsal kategorinin temel özellikleri ve metaforların ortak özellikleri Tablo 51’de ifade edilmiştir. Saygı değerini renk olarak ifade eden öğretmenlerin oluşturdukları metaforlar ve gerekçeleri incelendiğinde; ÖGRT.K.54’ün *renk* metaforu için “Çünkü renksiz bir hayat olmaz saygı olmadan da insan olunmaz.” ÖGRT.K.46’nın *beyaz* metaforu için “Ufacık bir etkide etkilenen, renk değiştiren ama tertemiz olmalı.” ifadeleri dikkat çekici bulunmuştur.

Tablo 52

Öğretmenlerin geliştirdiği hak edilen veya kazanılan olarak saygı kavramsal kategorisi altında toplanan metaforlar ve kavramsal kategorinin temel özellikleri

Kavramsal Kategorinin Adı	Katılımcı Sayısı	Temel Özellikler	Metaforlar
Hak Edilen veya Kazanılan Olarak Saygı	5	Saygı değerini hak edilen ve kazanılan bir unsur olarak ifade eden metaforlar bu kategori altında toplanmıştır.	hak (3), kazanılan bir şey, para kazanmak

Hak Edilen veya Kazanılan Olarak Saygı Kavramsal Kategorisi 5 katılımcının geliştirdiği metaforlardan oluşmaktadır. Bu kavramsal kategorinin temel özellikleri ve metaforların ortak özellikleri Tablo 52’de ifade edilmiştir. Saygı değerini hak edilen ve kazanılan olarak ifade eden öğretmenlerin oluşturdukları metaforlar ve gerekçeleri incelendiğinde; ÖGRT.E.33’ün *para kazanmak* metaforu için “Herkes hak ettiğini kazanır.” ÖGRT.K.199’un *hak* metaforu için “Hak eden alır.” ÖGRT.E.150’nin *kazanılan bir*

şeymetaforu için “Tüm insanlar saygıyı hak etmez saygı zaman içinde yapılanlarla kazanılır.” ifadeleri dikkat çekici bulunmuştur.

Tablo 53

Öğretmenlerin geliştirdiği gereksinim ve zorunluluk olarak saygı kavramsal kategorisi altında toplanan metaforlar ve kavramsal kategorinin temel özellikleri

Kavramsal Kategorinin Adı	Katılımcı Sayısı	Temel Özellikler	Metaforlar
Gereksinim ve Zorunluluk Olarak Saygı	4	Saygı değerinin ifade edildiği metaforlarda sözlük anlamıyla gereksinim ve zorunluluk belirtmediği halde geliştirilen metafor gerekçelerinde zorunluluk ve gereksinim belirtilen metaforlar bu kategori altında toplanmıştır.	Sanat, emniyet kemeri, anahtar, mecburiyet

Gereksinim ve Zorunluluk Olarak Saygı Kavramsal Kategorisi 4 katılımcının geliştirdiği metaforlardan oluşmaktadır. Bu kavramsal kategorinin temel özellikleri ve metaforların ortak özellikleri Tablo 53’te ifade edilmiştir. Saygı değerini gereksinim ve zorunluluk olarak ifade eden öğretmenlerin oluşturdukları metaforlar ve gerekçeleri incelendiğinde; ÖGRT.K.106’nın *anahtar* metaforu için “Her kapının açılması için şarttır.” ÖGRT.K.193’ün *mecburiyet* metaforu için “Sevgi de serbestlik saygı da mecburiyet vardır.” ÖGRT.E.37’nin *sanat* metaforu için “Çünkü sanatsız da saygısız da yaşanmaz.” ifadeleri dikkat çekici bulunmuştur.

Tablo 54

Öğretmenlerin geliştirdiği hassas bir unsur olarak saygı kavramsal kategorisi altında toplanan metaforlar ve kavramsal kategorinin temel özellikleri

Kavramsal Kategorinin Adı	Katılımcı Sayısı	Temel Özellikler	Metaforlar
Hassas Bir Unsur Olarak Saygı	2	Saygı değerini; yapı olarak hassas olan ve hemen zarar görebilecek unsurlar ile ifade eden metaforlar bu kavramsal kategori altında toplanmıştır.	cam (2)

Hassas Bir Unsur Olarak Saygı Kavramsal Kategorisi 2 katılımcının geliştirdiği metaforlardan oluşmaktadır. Bu kavramsal kategorinin temel özellikleri ve metaforların ortak özellikleri Tablo 54'te ifade edilmiştir. Saygı değerini hassas bir unsur olarak ifade eden öğretmenlerin oluşturdukları metaforlar ve gerekçeleri incelendiğinde; ÖGRT.K.84'ün *cam* metaforu için *“Kırılınca biter.”* ÖGRT.K.69'un *cam* metaforu için *“Hayat saygıyla güzelleşir. Saygının olmadığı toplumlarda birlik ve beraberlik bir cam gibi kırılmaya mahkumdur.”* ifadeleri dikkat çekici bulunmuştur.

Tablo 55

Öğretmenlerin geliştirdiği üst bir merteye olarak saygı kavramsal kategorisi altında toplanan metaforlar ve kavramsal kategorinin temel özellikleri

Kavramsal Kategorinin Adı	Katılımcı Sayısı	Temel Özellikler	Metaforlar
Üst Bir Merteye Olarak Saygı	1	Saygı değerini en önemli ve en üst nokta olarak ifade eden metaforlar bu kategori altında toplanmıştır.	piramidin tepesi

Üst Bir Merteye Olarak Saygı Kavramsal Kategorisi 1 katılımcının geliştirdiği metafordan oluşmaktadır. Bu kavramsal kategorinin temel özellikleri ve metaforların ortak özellikleri Tablo 55'te ifade edilmiştir. Saygı değerini üst bir merteye olarak ifade eden öğretmenlerin oluşturdukları metaforlar ve gerekçeleri incelendiğinde; ÖGRT.E.160'ın *piramidin tepesi* metaforu için *“İnsanların karşılıklı ilişkilerinde en önemli ve duyarlı olmamız gereken nokta saygı kavramıdır. Toplumsal ilişkilerde saygı kavramını piramidin en tepesine koyabiliriz.”* demiştir.

Tablo 56

Öğretmenlerin geliştirdiği süreklilik olarak saygı kavramsal kategorisi altında toplanan metaforlar ve kavramsal kategorinin temel özellikleri

Kavramsal Kategorinin Adı	Katılımcı Sayısı	Temel Özellikler	Metaforlar
Süreklilik Olarak Saygı	2	Saygı değerinin insan ömrü ile sınırlı olmadığını, sürekli olduğunu ve sınır belirtilmeyen sonsuzluğu belirttiğini ifade eden metaforlar bu kategori altında toplanmıştır.	sonsuzluk, ibadet

Süreklilik Olarak Saygı Kavramsal Kategorisi 2 katılımcının geliştirdiği metaforlardan oluşmaktadır. Bu kavramsal kategorinin temel özellikleri ve metaforların ortak özellikleri Tablo 56’da ifade edilmiştir. Saygı değerini süreklilik olarak ifade eden öğretmenlerin oluşturdukları metaforlar ve gerekçeleri incelendiğinde; ÖGRT.K.48’in *ibadet* metaforu için “*Özen göstermezseniz anlık zevk alırsınız ama sonsuz mutluluğu kaybedersiniz.*” ÖGRT.K.83’ün *sonsuzluk* metaforu için “*Saygı, hayattan daha uzundur. İnsan ölse bile saygı devam eder.*” ifadeleri dikkat çekici bulunmuştur.

Tablo 57

Öğretmenlerin geliştirdiği çözümleyici olarak saygı kavramsal kategorisi altında toplanan metaforlar ve kavramsal kategorinin temel özellikleri

Kavramsal Kategorinin Adı	Katılımcı Sayısı	Temel Özellikler	Metaforlar
Çözümleyici Olarak Saygı	2	Saygı değerinin çözüme kavuşturan unsur olarak ifade edildiği metaforlar bu kategori altında toplanmıştır.	kültür, toplum sağlığı

Çözümleyici Olarak Saygı Kavramsal Kategorisi 2 katılımcının geliştirdiği metaforlardan oluşmaktadır. Bu kavramsal kategorinin temel özellikleri ve metaforların ortak özellikleri Tablo 57’de ifade edilmiştir. Saygı değerini çözümleyici olarak ifade eden öğretmenlerin oluşturdukları metaforlar ve gerekçeler incelendiğinde; ÖGRT.E.192’nin *toplum sağlığı* metaforu için “*Saygı olmazsa sağlıklı tartışma yapılamaz ve toplumda gerilemeye neden olur. Bu da bir hastalıktır.*” ÖGRT.E.1’in *kültür* metaforu için “*Birbirimizin kültürel değerlerini ve bireysel kaygılarını bilip ona göre davranırsak herhangi bir problem yaşanmaz.*” ifadeleri dikkat çekici bulunmuştur.

Tablo 58

Öğretmenlerin geliştirdiği eğitimsel olarak saygıkavramsal kategorisi altında toplanan metaforlar ve kavramsal kategorinin temel özellikleri

Kavramsal Kategorinin Adı	Katılımcı Sayısı	Temel Özellikler	Metaforlar
Eğitimsel Olarak Saygı	3	Saygı değerinin; bilgiyi arttırma, öğrenilebilir olma gibi eğitimsel özellikler ile ifade edildiği metaforlar bu kategori altında toplanmıştır.	kitap, eğitim, matematik

Eğitimsel Olarak Saygı Kavramsal Kategorisi 3 katılımcının geliştirdiği metaforlardan oluşmaktadır. Bu kavramsal kategorinin temel özellikleri ve metaforların ortak özellikleri Tablo 58’de ifade edilmiştir. Saygı değerini eğitimsel olarak ifade eden öğretmenlerin oluşturdukları metaforlar ve gerekçeleri incelendiğinde; ÖGRT.K.137’nin *eğitim* metaforu için “*Öğrenilebilir*” ÖGRT.E.41’in *kitap* metaforu için “*Okudukça bilgimiz çoğalır. Saygı da gösterdikçe çoğalır.*” ifadeleri dikkat çekici bulunmuştur.

Tablo 59

Öğretmenlerin geliştirdiği farklılıkları dikkate alan olarak saygı kavramsal kategorisi altında toplanan metaforlar ve kavramsal kategorinin temel özellikleri

Kavramsal Kategorinin Adı	Katılımcı Sayısı	Temel Özellikler	Metaforlar
Farklılıkları Dikkate Alan Olarak Saygı	5	Saygı değerini; ön yargısız olarak tüm insanlara eşit yaklaşma, her düşünceye saygı gösterme, her bireye saygı duyma ve tüm canlıları olduğu gibi kabul etme olarak ifade eden metaforlar bu kategori altında toplanmıştır.	olanı olduğu gibi kabul etmek, başkasının karakterine önem verme, evrensel bir duygu, kabullenmek, canlıları olduğu gibi kabul etmek

Farklılıkları Dikkate Alan Olarak Saygı Kavramsal Kategorisi 5 katılımcının geliştirdiği metaforlardan oluşmaktadır. Bu kavramsal kategorinin temel özellikleri ve metaforların ortak özellikleri Tablo 59’da ifade edilmiştir. Saygı değerini farklılıkları dikkate alan olarak ifade eden öğretmenlerin oluşturdukları metaforlar ve gerekçeleri incelendiğinde; ÖGRT.K.163’ün *canlıları olduğu gibi kabul etmek* metaforu için “*Yaşadığımız toplumda her canlının yaşama alanı var. Yaşama alanlarını görmezden gelmeden olduğu gibi kabul ederek yaşamalıyız.*” ÖGRT.K.177’nin *başkasının karakterine önem verme* metaforu için “*Her bireyin kendine özgü kişiliği düşünce yapısı ve hayata bakış açısı vardır. Bizim de bu bilinçle insanlara yaklaşmamız, ilişkilerimizi ve bizi daha huzurlu ve mutlu yapar.*” ifadeleri dikkat çekici bulunmuştur.

Tablo 60

Öğretmenlerin geliştirdiği birleştirici bir güç olarak saygı kavramsal kategorisi altında toplanan metaforlar ve kavramsal kategorinin temel özellikleri

Kavramsal Kategorinin Adı	Katılımcı Sayısı	Temel Özellikler	Metaforlar
Birleştirici Bir Güç Olarak Saygı	1	Saygı değerinin; iki varlığı birbirine tutkal bağlama ve birleştirme özelliği olan unsurlar ile ifade edildiği metaforlar bu kategori altında toplanmıştır.	

Birleştirici Bir Güç Olarak Saygı Kavramsal Kategorisi 1 katılımcının geliştirdiği metafordan oluşmaktadır. Bu kavramsal kategorinin temel özellikleri ve metaforların ortak özellikleri Tablo 60'ta ifade edilmiştir. Saygı değerini birleştirici bir güç olarak ifade eden öğretmenlerin oluşturdukları metaforlar ve gerekçeleri incelendiğinde; ÖGRT.E.23'ün *tutkal* metaforu için “*insanları birbirine bağlar*” demiştir.

Tablo 61

Öğretmenlerin geliştirdiği sınır olarak saygı kavramsal kategorisi altında toplanan metaforlar ve kavramsal kategorinin temel özellikleri

Kavramsal Kategorinin Adı	Katılımcı Sayısı	Temel Özellikler	Metaforlar
Sınır Olarak Saygı	3	Saygı değerinin belirli bir sınır çizgisi olduğunu, o sınırın bozulmaması gerektiğini ifade eden metaforlar bu kategori altında toplanmıştır.	sınır, tahammül, çerçeve

Sınır Olarak Saygı Kavramsal Kategorisi 3 katılımcının geliştirdiği metaforlardan oluşmaktadır. Bu kavramsal kategorinin temel özellikleri ve metaforların ortak özellikleri Tablo 61'de ifade edilmiştir. Saygı değerini sınır olarak ifade eden öğretmenlerin oluşturdukları metaforlar ve gerekçeleri incelendiğinde; ÖGRT.K.105'in *çerçeve* metaforu için “*Sınırları fotoğrafı bozmayacak şekilde hatta bazen süslü olacak şekilde gösterir. Yani nerde nasıl davranmamız gerektiğini gösterir ve anı güzelleştirir.*” ÖGRT.K.122'nin *tahammül* metaforu için “*Belli bir sınırı vardır.*” ifadeleri dikkat çekici bulunmuştur.

Velilerin saygı değerine yönelik geliştirdikleri metaforlardan oluşturulan kavramsal kategorilerin katılımcı sayıları, bu kavramsal kategoriler altında toplanan metaforlar ve kavramsal kategorilerin temel özellikleri aşağıdaki tablolarda açıklanmıştır. Tablolar açıklanırken tekrarlanan metafor sayıları parantez içerisinde verilmiştir. Bir kez ifade edilen metaforlar parantez ile gösterilmemiştir.

Tablo 62

Velilerin geliştirdiği değer olarak saygı kavramsal kategorisi altında toplanan metaforlar ve kavramsal kategorinin temel özellikleri

Kavramsal Kategorinin Adı	Katılımcı Sayısı	Temel Özellikler	Metaforlar
Değer Olarak Saygı	107	Kişinin kendisi, ilişkileri, içinde yaşadığı toplumu, doğası ve evreni ile ilgili olan değerlerin ifade edildiği metaforlar bu kategori altında toplanmıştır.	sevgi (30), değer (10), değer vermek (8), hoşgörü (6), güven (4), empati (3), hürmet (3), terbiye (3), dürüstlük (2), çekingenlik (2), bağlılık (2), emek (2), anlayışlı olma (2), incelik (2), edeb (2), sadakat, anlayış, erdem, mutluluk, küçük görmemek, önemsemek, mütevazı duruş, masumiyetlik, efendi olmak, samimiyet, nezaket, saflık, merhamet, umut, ciddiyet, başarı, emek, gurur, disiplin, adalet, inlemeyi bilme, uyum sağlama, insanlık, fedakarlık, mütevazılık, büyüklük,

Değer Olarak Saygı Kavramsal Kategorisi 107 katılımcının geliştirdiği metaforlardan oluşmaktadır. Bu kavramsal kategorinin temel özellikleri ve metaforların ortak özellikleri Tablo 62’de ifade edilmiştir. Saygı değerini değer olarak ifade eden velilerin oluşturdukları metaforlar ve gerekçeleri incelendiğinde; VK.20’nin *sevgi* metaforu için “*İnsan sevdiği insan için her şeyin en iyisini yapar. Sevginin olmadığı yerde saygı olmaz.*” VK.91’in *hoşgörü* metaforu için “*Saygı hoşgörünün temel unsurudur. İnsanlar birbirlerine daha iyi ve hoşgörülü davranırsa saygı duyar.*” VE.142’nin *güven* metaforu için “*Saygı da güven gibi karşılıklı olmalıdır.*” VE.153’ün *güven* metaforu için “*Saygı da güven gibi karşılıklı olmalıdır.*” VE.214’ün *mütevazılık* metaforu için “*Mütevazı olmayan saygıyı bilemez.*” VK.169’un *mutluluk* metaforu için “*Mutluluk metaforuna gerekçe olarak mutluluk gibi bulaşıcıdır.*” ifadeleri dikkat çekici bulunmuştur.

Tablo 63

Velilerin geliştirdiği doğa unsuru olarak saygı kavramsal kategorisi altında toplanan metaforlar ve kavramsal kategorinin temel özellikleri

Kavramsal Kategorinin Adı	Katılımcı Sayısı	Temel Özellikler	Metaforlar
Doğa Unsuru Olarak Saygı	35	Saygı değerini doğa unsurları ile ifade eden metaforlar bu kategori altında toplanmıştır.	çiçek (12), ağaç (4), güneş (3), su (3), doğa (2), akan su (2), çınar ağacı (2), fide, başak, hava, gülü sevmek, su gibi akan saflık, tohum, bir çiçeğin yapraklarını açması,

Doğa Unsuru Olarak Saygı Kavramsal Kategorisi 35 katılımcının geliştirdiği metaforlardan oluşmaktadır. Bu kavramsal kategorinin temel özellikleri ve metaforların ortak özellikleri Tablo 63'te ifade edilmiştir. Saygı değerini doğa unsuru olarak ifade eden velilerin oluşturdukları metaforlar ve gerekçeleri incelendiğinde; VE.85'in *tohum* metaforu için "*Kişi ne ekerse onu biçer. Biz insanlara saygılı davranırsak onlarda bize saygı göstermede mecbur hissederler.*" VE.223'ün *çiçek* metaforu için "*Ne kadar iyi sularsan ve ne kadar iyi bakarsan sana o kadar iyi dönüş verir.*" VK.181'in *ağaç* metaforu için "*Bir ağacın gölgesine sığınmak istiyorsak önce biz onun gölgesi olmalıyız.*" VE.105'in *güneş* metaforu için "*Nasıl ki güneş tüm dünyayı aydınlatıyor, ısıtıyorsa onun gibi saygı sayesinde tüm dünyada mutluluk, huzur ve güven olur.*" ifadeleri dikkat çekici bulunmuştur.

Tablo 64

Velilerin geliştirdiği birey olarak saygı kavramsal kategorisi altında toplanan metaforlar ve kavramsal kategorinin temel özellikleri

Kavramsal Kategorinin Adı	Katılımcı Sayısı	Temel Özellikler	Metaforlar
Birey Olarak Saygı	9	Aile bireyleri ve yakın çevresindeki insanların ifade edildiği metaforlar bu kavramsal kategori altında toplanmıştır.	aile (4), insan, çocuk, yetiştirilmesi gereken çocuk, kendisi, öğretmen

Birey Olarak Saygı Kavramsal Kategorisi 9 katılımcının geliştirdiği metaforlardan oluşmaktadır. Bu kavramsal kategorinin temel özellikleri ve metaforların ortak özellikleri

Tablo 64’te ifade edilmiştir. Saygı değerini birey olarak ifade eden velilerin oluşturdukları metaforlar ve gerekçeleri incelendiğinde; VE.127’nin *aile* metaforu için “*Aile gibi toplumsal ve birleştiricidir. Anlayış içinde ortama ayak uydurulur.*” VE.220’nin *öğretmen* metaforu için “*Öğretmen gibi saygı da insana çok şey öğretir.*” VK.175’in *çocuk* metaforu için “*Nasıl eğitirsen öyle şekillenir.*” ifadeleri dikkat çekici bulunmuştur.

Tablo 65

Velilerin geliştirdiği var olmanın temeli olarak saygı kavramsal kategorisi altında toplanan metaforlar ve kavramsal kategorinin temel özellikleri

Kavramsal Kategorinin Adı	Katılımcı Sayısı	Temel Özellikler	Metaforlar
Var Olmanın Temeli Olarak Saygı	14	Saygı değerinin; toplumun ve insanın var olabilmesi için önem taşıyan kavramlar ile ifade edildiği ve var olmanın saygının varlığı ile olduğunun vurgulandığı metaforlar bu kategori altında toplanmıştır.	hayat (3), karakter (2), nefes, akıl, dünyanın temeli, hayatın kendisi, yaşam biçimi, en temel ihtiyaç, cam, varlığımızın teminatı, ev

Var Olmanın Temeli Olarak Saygı Kavramsal Kategorisi 14 katılımcının geliştirdiği metaforlardan oluşmaktadır. Bu kavramsal kategorinin temel özellikleri ve metaforların ortak özellikleri Tablo 65’te ifade edilmiştir. Saygı değerini var olmanın temeli olarak ifade eden velilerin oluşturdukları metaforlar ve gerekçeleri incelendiğinde; VK.87’nin *dünyanın temeli* metaforu için “*Saygı olmayan yerde hiçbir şey olmaz.*” VE.233 *akıl* metaforu için “*Herkeste olması lazım.*” VE.50’nin *hayat* metaforu için “*Saygı olmazsa hayat olmaz.*” VK.27’nin *karakter* metaforu için “*Saygı temel kuraldır. Kişiliktir. Karakter meselesidir. Her yerde şarttır.*” ifadeleri dikkat çekici bulunmuştur.

Tablo 66

Velilerin geliştirdiği eğitimsel olarak saygı kavramsal kategorisi altında toplanan metaforlar ve kavramsal kategorinin temel özellikleri

Kavramsal Kategorinin Adı	Katılımcı Sayısı	Temel Özellikler	Metaforlar
Eğitimsel Olarak Saygı	3	Saygı değerinin öğretilmesi gereken bir davranış olduğunu ifade eden metaforlar	çocuğumuza öğretmemiz gereken ilk davranış, eğitim,

Eğitimsel Olarak Saygı Kavramsal Kategorisi 3 katılımcının geliştirdiği metaforlardan oluşmaktadır. Bu kavramsal kategorinin temel özellikleri ve metaforların ortak özellikleri Tablo 66’da ifade edilmiştir. Saygı değerini eğitimsel olarak ifade eden velilerin oluşturdukları metaforlar ve gerekçeleri incelendiğinde; VK.250’nin *eğitim* metaforu için “İlk evde başlar sonra okulda iyi eğitim saygılı olmayı öğretir.” VK.10’un *kültür* metaforu için “Evinde saygı kültürü olan bireyler toplumda da aynı davranışları sergiler. Kültür saygının temelini oluşturur.” ifadeleri dikkat çekici bulunmuştur.

Tablo 67

Velilerin geliştirdiği destekleyici ve düzenleyici olarak saygı kavramsal kategorisi altında toplanan metaforlar ve kavramsal kategorinin temel özellikleri

Kavramsal Kategorinin Adı	Katılımcı Sayısı	Temel Özellikler	Metaforlar
Destekleyici ve Düzenleyici Olarak Saygı	10	Saygı değerinin; bir unsurun var olabilmesi ve yapısının oluşumu için destek ve düzen sağlayan, olmadığında eksik kalan unsurlar ile ifade edildiği metaforlar bu kategori altında toplanmıştır.	davranış (2), ödül, kanun, ölçü, düzen, karşılıksız bir eylem, karşındaki kişiyi özel hissettirmek, hayat felsefesi, insanların anlaşabilme kapasitesi,

Destekleyici ve Düzenleyici Olarak Saygı Kavramsal Kategorisi 10 katılımcının geliştirdiği metaforlardan oluşmaktadır. Bu kavramsal kategorinin temel özellikleri ve metaforların ortak özellikleri Tablo 67’de ifade edilmiştir. Saygı değerini destekleyici ve düzenleyici olarak ifade eden velilerin oluşturdukları metaforlar ve gerekçeleri incelendiğinde; VE.197’nin *kanun* metaforu için “Toplumda herkes birbirine saygılı olursa birbirinin hakkına hukukuna saygılı olursa çok daha yaşanılabilir bir toplum olur.” VE.236’nın *düzen* metaforu için “Saygı olamayan bir yerde düzen olmaz.” VE.21’in *davranış* metaforu için “Saygı bir davranış kültürüdür. Toplumu daha yüksek bir toplum haline getirir.” ifadeleri dikkat çekici bulunmuştur.

Tablo 68

Velilerin geliştirdiği beslenme olarak saygı kavramsal kategorisi altında toplanan metaforlar ve kavramsal kategorinin temel özellikleri

Kavramsal Kategorinin Adı	Katılımcı Sayısı	Temel Özellikler	Metaforlar
Beslenme Olarak Saygı	3	Saygı değerini yiyecek ve içecek ile ifade eden metaforlar bu kategori altında toplanmıştır.	yemek (2), su içmek

Beslenme Olarak Saygı Kavramsal Kategorisi 3 katılımcının geliştirdiği metaforlardan oluşmaktadır. Bu kavramsal kategorinin temel özellikleri ve metaforların ortak özellikleri Tablo 68’de ifade edilmiştir. Saygı değerini beslenme olarak ifade eden velilerin oluşturdukları metaforlar ve gerekçeleri incelendiğinde; VK.97’nin yemek metaforu için *“Nasıl ki yemek yemezsek güçsüz kalırız saygı olmazsa da hiçbir değer olmaz. Nasıl yemek yemek ya da yapmak için çaba harcıyorsak saygı için de çaba harcamalıyız”* VE.37’nin su içmek metaforu için *“Saygı süreklilik ister bir gün değil her gün gereklidir. Vücut nasıl ki su içme isteği yaratmadığında yine de günlük su tüketim miktarına ulaşmamız gerekiyorsa saygıyı da sadece bizden büyüklere değil, küçüklere ve yaşlılarımıza da göstermeliyiz.”* ifadeleri dikkat çekici bulunmuştur.

Tablo 69

Velilerin geliştirdiği yansıtıcı ve aktaran olarak saygı kavramsal kategorisi altında toplanan metaforlar ve kavramsal kategorinin temel özellikleri

Kavramsal Kategorinin Adı	Katılımcı Sayısı	Temel Özellikler	Metaforlar
Yansıtıcı ve Aktaran Olarak Saygı	6	Saygı değerini; bir insanın kendinde olanı karşıya yansıtması ve kendinde olanı dışarıya aktarması ile ifade eden metaforlar bu kategori altında toplanmıştır.	toplumun aynası, ödül, duygu, kalite, örf adet, ayna

Yansıtıcı ve Aktaran Olarak Saygı Kavramsal Kategorisi 6 katılımcının geliştirdiği metaforlardan oluşmaktadır. Bu kavramsal kategorinin temel özellikleri ve metaforların

ortak özellikleri Tablo 69’da ifade edilmiştir. Saygı değerini yansıtır ve aktaran olarak ifade eden velilerin oluşturdukları metaforlar ve gerekçeleri incelendiğinde; VE.255’in kalite metaforu için “Saygı kişilerin kalitesini ortaya koyar.” VK.30’un örf adet metaforu için “Saygı kişinin aileden gördüğü ve çevresine gösterdiği yetiştirilme tarzıdır.” VE.109’un toplumun aynası metaforu için “İnsanın ailede kendisine saygıyla başlar. Sonra karşısındakine saygı okulda devam eder. Okuldan topluma saygı olarak devam eder. İnsanın kendine olan saygısı toplumun da aynası olur.” ifadeleri dikkat çekici bulunmuştur.

Tablo 70

Velilerin geliştirdiği birleştirici bir güç olarak saygı kavramsal kategorisi altında toplanan metaforlar ve kavramsal kategorinin temel özellikleri

Kavramsal Kategorinin Adı	Katılımcı Sayısı	Temel Özellikler	Metaforlar
Birleştirici Bir Güç Olarak Saygı	6	Saygı değerinin; iki varlığı birbirine bağlama ve birleştirme özelliği olan unsurlar ile ifade edildiği metaforlar bu kategori altında toplanmıştır.	farklılık, yapıtaş, birlik ve beraberlik, duygu, her şey, karşımızdaki kişiyi anlamak,

Birleştirici Bir Güç Olarak Saygı Kavramsal Kategorisi 6 katılımcının geliştirdiği metaforlardan oluşmaktadır. Bu kavramsal kategorinin temel özellikleri ve metaforların ortak özellikleri Tablo 70’te ifade edilmiştir. Saygı değerinin birleştirici bir güç olarak ifade eden velilerin oluşturdukları metaforlar ve gerekçeleri incelendiğinde; VK.203’ün birlik ve beraberlik metaforu için “Çünkü saygı olduğu yerde paylaşma, birlik ve kuvvet çoğalır.” VE.123’ün yapı taşı metaforu için “Saygı toplumu ayakta tutan en önemli yapı taşıdır. Saygı; sevgiyi, bağlılığı, sadakati ayakta tutan en önemli unsurdur.” VK.16’nın farklılık metaforu için “Bizi biz yapan farklılıklarımızdır. Herkes aynı olmak zorunda değildir. İnsanları farklılıklarıyla kabul etmeliyiz.” ifadeleri dikkat çekici bulunmuştur.

Tablo 71

Velilerin geliştirdiği üst bir merteye olarak saygı kavramsal kategorisi altında toplanan metaforlar ve kavramsal kategorinin temel özellikleri

Kavramsal Kategorinin Adı	Katılımcı Sayısı	Temel Özellikler	Metaforlar
Üst Bir Merteye Olarak Saygı	4	Saygı değerini bireyin kendini ve diğer insanları üst bir sınıfa yükselttiğinin belirtildiği ifadeler bu kategori altında toplanmıştır.	insanı yüceltme, kendini gerçekleştirme, hakikat, siyah

Üst Bir Merteye Olarak Saygı Kavramsal Kategorisi 4 katılımcının geliştirdiği metaforlardan oluşmaktadır. Bu kavramsal kategorinin temel özellikleri ve metaforların ortak özellikleri Tablo 71’de ifade edilmiştir. Saygı değerini üst bir merteye olarak ifade eden velilerin oluşturdukları metaforlar ve gerekçeleri incelendiğinde; VE.3’ün *insanı yüceltme* metaforu için “*Saygı duyan insan karşısındakini yüceltir, ona değer verir.*” VE.4’ün *kendini gerçekleştirme* metaforu için “*Saygı kendimize de duymamız gereken bir erdemdir. Kendine saygısı olan insan yetenek ve kişiliğini geliştirip kendini gerçekleştirir.*” ifadeleri dikkat çekici bulunmuştur.

Tablo 72

Velilerin geliştirdiği değerli bir unsur olarak saygı kavramsal kategorisi altında toplanan metaforlar ve kavramsal kategorinin temel özellikleri

Kavramsal Kategorinin Adı	Katılımcı Sayısı	Temel Özellikler	Metaforlar
Değerli Bir Unsur Olarak Saygı	4	Saygı değerinin maddi ve manevi olarak değerli olan unsurlarla ifade edildiği metaforlar ve metafor gerekçelerinde saygı değerinin değerli olduğundan bahsedilen ifadelerin olduğu metaforlar bu kategori altında toplanmıştır.	elmas, miras, hazine, dünyadaki en güzel şey

Değerli Bir Unsur Olarak Saygı Kavramsal Kategorisi 4 katılımcının geliştirdiği metaforlardan oluşmaktadır. Bu kavramsal kategorinin temel özellikleri ve metaforların ortak özellikleri Tablo 72’de ifade edilmiştir. Saygı değerini değerli bir unsur olarak ifade

eden velilerin oluşturdıkları metaforlar ve gerekçeleri incelendiğinde; VK.164'ün *hazine* metaforu için “*Kazanması zordur. Kazanıldığında kıymetli hissettirir.*” VK.81'in *dünyadaki en güzel şey* metaforu için “*Herkese saygılı davranmak en iyi, en mutlu ve sağlıklı şeydir.*” ifadeleri dikkat çekici bulunmuştur.

Tablo 73

Velilerin geliştirdiği gereksinim ve zorunluluk olarak saygı kavramsal kategorisi altında toplanan metaforlar ve kavramsal kategorinin temel özellikleri

Kavramsal Kategorinin Adı	Katılımcı Sayısı	Temel Özellikler	Metaforlar
Gereksinim ve Zorunluluk Olarak Saygı	5	Saygı değerinin ifade edildiği metafor ve metafor gerekçelerinde zorunluluk ve gereksinim belirtilen metaforlar bu kategoride toplanmıştır.	sorumluluk (2), zorunda olmak, gerçeklik, düşünce

Gereksinim ve Zorunluluk Olarak Saygı Kavramsal Kategorisi 5 katılımcının geliştirdiği metaforlardan oluşmaktadır. Bu kavramsal kategorinin temel özellikleri ve metaforların ortak özellikleri Tablo 73'te ifade edilmiştir. Saygı değerini gereksinim ve zorunluluk olarak ifade eden velilerin oluşturdıkları metaforlar ve gerekçeleri incelendiğinde; VE.69'un *düşünce* metaforu için “*Düşünmeden, planlamadan, sevmeden saygı olmaz. Karşıdaki kişiyi düşünmezsen ona karşı bir şey hissedemezsin.*” VK.176'nın *gerçeklik* metaforu için “*Çünkü ne olursa olsun gerçektir ve gereklidir.*” VK.41'in *sorumluluk* metaforu için “*Hayatımızda yapmak zorunda olduğumuz sorumluluklarımızın olması gibi saygı duymamızda gereklidir.*” ifadeleri dikkat çekici bulunmuştur.

Tablo 74

Velilerin geliştirdiği farklılıkları dikkate alan olarak saygı kavramsal kategorisi altında toplanan metaforlar ve kavramsal kategorinin temel özellikleri

Kavramsal Kategorinin Adı	Katılımcı Sayısı	Temel Özellikler	Metaforlar
Farklılıkları Dikkate Alan Olarak Saygı	1	Saygı değerini; ön yargısız olarak tüm insanlara eşit yaklaşma, her düşünceye saygı gösterme, her bireye saygı duyma ve tüm canlıları olduğu gibi kabul etme olarak ifade eden metaforlar bu kategoride toplanmıştır.	insanı olduğu gibi kabullenmek

Farklılıkları Dikkate Alan Olarak Saygı Kavramsal Kategorisi 1 katılımcının geliştirdiği metaforlardan oluşmaktadır. Bu kavramsal kategorinin temel özellikleri ve metaforların ortak özellikleri Tablo 74’te ifade edilmiştir. Saygı değerini farklılıkları dikkate alan olarak ifade eden velilerin oluşturdukları metaforlar ve gerekçeleri incelendiğinde; VE.2’nin *insanı olduğu gibi kabullenmek* metaforu için “*Onun düşüncelerine değer vermek, onu dinlemek ve onu dinlerken özel hissettirmek saygıdır*” demiştir.

Tablo 75

Velilerin geliştirdiği mutluluk olarak saygı kavramsal kategorisi altında toplanan metaforlar ve kavramsal kategorinin temel özellikleri

Kavramsal Kategorinin Adı	Katılımcı Sayısı	Temel Özellikler	Metaforlar
Mutluluk Olarak Saygı	1	Saygı değerini; somurtkan olmamak ve gülmek ile ifade edilen metaforlar bu kategoride toplanmıştır.	tebessüm

Mutluluk Olarak Saygı Kavramsal Kategorisi 1 katılımcının geliştirdiği metaforlardan oluşmaktadır. Bu kavramsal kategorinin temel özellikleri ve metaforların ortak özellikleri Tablo 75’te ifade edilmiştir. Saygı değerini mutluluk olarak ifade eden velilerin oluşturdukları metaforlar ve gerekçeler incelendiğinde; VE.144’ün *tebessüm* metaforu için “*Çünkü somurtkan insan mutlu insan değildir. Saygısız insan da böyledir.*” ifadesi dikkat çekici bulunmuştur.

Tablo 76

Velilerin geliştirdiği ahlaki bir unsur olarak saygı kavramsal kategorisi altında toplanan metaforlar ve kavramsal kategorinin temel özellikleri

Kavramsal Kategorinin Adı	Katılımcı Sayısı	Temel Özellikler	Metaforlar
Ahlaki Bir Unsur Olarak Saygı	2	Saygı değerinin varlığını ahlakın varlığıyla ifade eden metaforlar bu kategoride toplanmıştır.	ahlakın tamamlayıcısı, ahlak,

Ahlaki Bir Unsur Olarak Saygı Kavramsal Kategorisi 2 katılımcının geliştirdiği metaforlardan oluşmaktadır. Bu kavramsal kategorinin temel özellikleri ve metaforların ortak özellikleri Tablo 76’da ifade edilmiştir. Saygı değerini ahlaki bir unsur olarak ifade eden velilerin oluşturdukları metaforlar ve gerekçeleri incelendiğinde; VE.131’in *ahlakın tamamlayıcısı* metaforu için “Saygın yoksa ahlakın da yoktur” VK.44’ün *ahlak* metaforu için “Bir insanın ahlakı olmazsa o kişinin saygısı da olmaz.” ifadeleri dikkat çekici bulunmuştur.

BÖLÜM V

SONUÇ, TARTIŞMA VE ÖNERİLER

Bu bölümde araştırmanın alt problemlerine göre sonuç, tartışma ve öneriler verilmiştir.

5.1. Sonuç ve tartışma

Araştırmanın alt problemlerinden olan ilkökul 4. sınıf, ortaokul 8. sınıf, lise 12. sınıf öğrencilerin, öğretmenlerin ve velilerin saygı değerine yönelik geliştirdikleri metaforlar nelerdir? alt probleminin sonucunda saygı değerine yönelik olarak 4. sınıf öğrencilerinin 94, 8. sınıf öğrencilerinin 192, 12. sınıf öğrencilerinin 158, öğretmenlerin 198 ve velilerin 209 metafor geliştirdiği toplamda 851 metafor geliştirildiği görülmektedir. Tüm grupların metaforları ayrı ayrı gruplandırılmıştır. Gruplandırılan bu metaforlarda; 4. sınıf öğrencilerinin geliştirdiği metaforlar tekrarlanma sıklığına göre dizildiğinde sırasıyla sevgi (16), sevinç (3), değer vermek (3), dürüstlük (3) metaforları ilk sıralarda, 8. sınıf öğrencilerinin geliştirdiği metaforlar tekrarlanma sıklığına göre dizildiğinde sevgi (22), dürüstlük (10), terbiye (9) metaforları ilk sıralarda, 12. sınıf öğrencilerinin geliştirdiği metaforlar tekrarlanma sıklığına göre dizildiğinde sevgi (18), su (16), değer (5), çiçek (5) metaforları ilk sıralarda yer almaktadır. Öğretmenlerin geliştirdikleri metaforlar tekrarlanma sıklığına göre dizildiğinde su (13), ayna (13), çiçek (8) metaforları ilk sıralarda yer almaktadır. Velilerin geliştirdikleri metaforlar tekrarlanma sıklığına göre dizildiğinde sevgi (30), çiçek (12), değer (10) metaforları ilk sıralarda yer almaktadır. Farklı kademedeki öğrenciler ve velilerin en sık tekrar ettikleri metaforlar benzerlik göstermektedir. Öğretmenlerin en sık tekrar ettiği metaforlar 12. sınıf öğrencileri ve veliler ile benzerdir. Literatür incelendiğinde saygı değerine yönelik algının metaforlar yoluyla incelendiği tek araştırmaya rastlanılmıştır. Araştırma sonucu incelendiğinde araştırma sonuçlarının bu çalışma ile benzerlik göstermediği görülmüştür. Tunç'un (2019) çalışmasında katılımcılar tarafından en sık tekrar edilen metaforlar; Atatürk (29), öğretmen (19) ve bayrak (17) metaforları olmuştur. İki çalışma arasında benzerlik bulunamaması saygı değerine yönelik algı üzerinde öğrenciler için coğrafi konumun etkili olduğu şeklinde yorumlanabilir. Öğretmen ve veli grubunun algılarının Tunç'un (2019) çalışmasındaki öğrencilerden farklı olması tecrübe ve yaşanmışlıkla yorumlanabilir. Yapılan çalışmanın katılımcı sayısının bu çalışmadan farklı olması ve çalışmaya öğretmen ve veli grubunun da dahil edilmesi çalışma sonucu değiştirmiştir yorumu da yapılabilir. Ayrıca çalışmanın Covid-19 pandemi sürecinde yapılmış olması bireylerin saygı değerini kısıtlamalar

yaşadığı unsurlar ile açıklamasına sebep olmuştur yorumu da yapılabilir. Örneğin sokağa çıkma kısıtlamaları sebebi ile evren ve doğa unsurlarına; insanlardan uzak kalınması sebebi ile çevresindeki bireylere; birçok değerden uzak kalınması sonucu değerlere benzeterek açıklamışlardır. Yiğittir (2010) çalışmasında velilerden çocuklarına kazandırılmasını istedikleri 10 değeri listelemesini istemiş ve bu listede saygı değeri ve saygı değerini açıklarken katılımcıların metafor olarak kullandıkları değerlere rastlanılmıştır. Bu da velilerin saygı değerine yönelik algılarını diğer değerler ile açıkladıklarını kanıtlar niteliktedir. Maden (2017) çalışmasında saygı değerinin Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Öğretim Programı'nda yerini ayrıntılı olarak incelemiştir. Program içerisinde saygı değerine ciddi bir şekilde yer verildiğinden ve saygı değerinin başka boyutlarına da değinildiğinden bahsetmiştir. Saygı değerinin en çok 4. sınıf öğretim programında yer aldığını belirtmiştir. Bu da çalışmanın analizinde bulunan 4.sınıf öğrencilerinin saygı değerini diğer değerler ile algılamasını destekler niteliktedir. Maden, çalışmasında öğretmenlerin saygı değerinin öğretilmesi açısından saygı değerine sahip olması ve doğru rol model olması gerektiğini vurgulamıştır. Bu da çalışmaya öğretmen grubunun katılarak algılarının incelenmesini destekler niteliktedir. Acun, Yücel, Önder ve Tarman (2013) veli ve öğretmenler ile yaptıkları çalışma sonucunda velilerin en fazla önem verdiği üç değerden birisinin saygı değeri olması bu çalışmada velilerin saygı değerini diğer değerler ile açıklamasını desteklemiştir. Yiğittir ve Öcal (2011) öğretmenlerle yaptığı çalışma sonucunda öğretmenlerin öğrencilere kazandırılmasını hedeflediği değerlerden biri saygı değeri bulunmuştur. Çengelci, Hancı ve Karaduman'ın (2013) öğretmen ve öğrenciler ile yaptığı çalışmada ise öğrencilere kazandırılması istenen temel değerlerden birisi de saygı değeri bulunmuştur.

Araştırmanın ikinci alt problemi olan ilkökul 4. sınıf, ortaokul 8. sınıf, lise 12. sınıf öğrencilerin, öğretmenlerin ve velilerin saygı değerine yönelik geliştirdikleri metaforların kavramsal kategorilere dağılımı nasıldır? alt probleminin sonucunda her grubun metaforları kendi içinde ortak özellikleri bakımından kavramsal kategoriler altında toplanmıştır. Dördüncü sınıf öğrencilerinin geliştirdikleri metaforlar altı kavramsal kategori altında toplanmıştır. Bu kavramsal kategoriler; değer olarak, birey olarak, evren ve doğa unsuru olarak, mutluluk olarak, nesnenin özelliğine bağlı olarak, düzen sağlayıcı olarak saygı kavramsal kategorileridir. Sekizinci sınıf öğrencilerinin geliştirdikleri metaforlar on kavramsal kategori altında toplanmıştır. Bu kavramsal kategoriler; değer olarak, evren ve doğa unsuru olarak, birey olarak, besin olarak, var olmanın temeli olarak,

destekleyici ve düzenleyici unsur olarak, değerli bir unsur olarak, geçmiş ve gelecek hakkında bilgi verici olarak, yol gösterici olarak, denge olarak saygı kavramsal kategorileridir. On ikinci sınıf öğrencilerinin geliştirdikleri metaforlar yedi kavramsal kategoride toplanmıştır. Bu kavramsal kategoriler; değer olarak, birey olarak, evren ve doğa unsuru olarak, var olmanın temeli olarak, düzen sağlayıcı olarak, değerli bir unsur olarak, yansıtan ve aktaran olarak saygı kavramsal kategorileridir. Öğretmenlerin geliştirdikleri metaforlar yirmi bir kavramsal kategori altında toplanmıştır. Bu kavramsal kategoriler; değer olarak, dünya ve doğa unsuru olarak, değerli bir unsur olarak, var olmanın temeli olarak, yansıtan ve aktaran olarak, birey olarak, adalet sağlayıcı olarak, destekleyici ve düzenleyici unsur olarak, besin olarak, ütöpik bir kavram olarak, renk olarak, hak edilen veya kazanılan unsur olarak, gereksinim ve zorunluluk olarak, hassas bir unsur olarak, üst bir mertebe olarak, süreklilik olarak, çözümleyici olarak, eğitimsel olarak, farklılıkları dikkate alan olarak, birleştirici bir güç olarak, sınır olarak saygı kavramsal kategorileridir. Velilerin geliştirdiği metaforlar on beş kavramsal kategori altına alınmıştır. Bu kavramsal kategoriler; değer olarak, doğa unsuru olarak, birey olarak, var olmanın temeli olarak, eğitimsel olarak, destekleyici ve düzenleyici olarak, beslenme olarak, yansıtıcı ve aktaran olarak, birleştirici bir güç olarak, üst bir mertebe olarak, değerli bir unsur olarak, gereksinim ve zorunluluk olarak, farklılıkları dikkate alan olarak, mutluluk olarak, ahlaki bir unsur olarak saygı kavramsal kategorileridir. Tunç'un (2019) çalışmasında saygı değerine ait kavramsal kategorilerden vatanseverlik kategorisi dışındaki kategoriler içerik olarak bu çalışma ile benzerlik göstermektedir.

Öğretmenler dışında tüm gruplarda en fazla metafor üretilen kavramsal kategori “değer olarak saygı” kavramsal kategorisi olmuştur. Öğretmenlerde en fazla metafor üretilen kavramsal kategori “dünya ve doğa unsuru olarak saygı” kavramsal kategorisi olmuştur. Oluşturulan kavramsal kategorilerden; 4. sınıf öğrencileri için en az metafor geliştirilen kavramsal kategori “düzen sağlayıcı olarak saygı”, 8. sınıflar için en az metafor geliştirilen kavramsal kategori “denge olarak saygı”, 12. sınıflar için en az metafor geliştirilen kavramsal kategori “birey olarak saygı”, öğretmenler için en az metafor geliştirilen kavramsal kategoriler “birleştirici bir güç olarak saygı”, “ütöpik bir kavram olarak saygı” ve “üst bir mertebe olarak saygı”, veliler için en az metafor geliştirilen kavramsal kategori “mutluluk olarak saygı” ve “farklılıkları dikkate alan olarak saygı” kavramsal kategorileridir.

Araştırmanın üçüncü alt problemi olan; ilkokul 4. sınıf, ortaokul 8. sınıf, lise 12. sınıf öğrencilerin, öğretmenlerin ve velilerin saygı değerine yönelik geliştirdikleri metaforların kavramsal kategorilere dağılımı nasıldır? alt problemine ilişkin sonuçta 4. sınıf öğrencilerinin en çok “değer olarak saygı” kavramsal kategorisinde (64 adet metafor %68,08) metafor geliştirirken en az “düzen sağlayıcı olarak saygı” kavramsal kategorisinde (3 adet %3,19) metafor geliştirdiği görülmüştür. 8. sınıf öğrencilerinin en çok “değer olarak saygı” kavramsal kategorisinde (109 adet %56,77) metafor geliştirirken en az “denge olarak saygı” kavramsal kategorisinde (3 adet %1,04) metafor geliştirdiği görülmüştür. 12. sınıf öğrencilerinin en çok “değer olarak saygı” kavramsal kategorisinde (66 adet %41,77) metafor geliştirirken en az “birey olarak saygı” kavramsal kategorisinde (6 adet %3,79) metafor geliştirdiği görülmüştür. Bu sonuç 4, 8 ve 12. sınıf öğrencilerinin saygı değerini açıklarken başka değerlerden yararlandığını ve saygıyı önemli bir değer olarak gördüklerini göstermektedir. Saygı değerini anlatırken olumlu metafor geliştirdiklerinden saygıyı olumlu bir değer olarak gördükleri yorumlanabilir. Çengelci, Hancı ve Karaduman’ın (2013) öğrenci ve öğretmenler ile yaptığı çalışmada tüm katılımcıların okullarda kazandırılmasını istediği en önemli beş değer arasında saygı değeri olduğu görülmektedir. Bu çalışma da öğrencilerin saygı değerini önemli gördüklerini kanıtlar niteliktedir.

Öğretmenlerin en çok “dünya ve doğa unsuru olarak saygı” kavramsal kategorisinde (57 adet %28,7) metafor geliştirirken en az “birleştirici bir güç olarak saygı”, “ütopik bir kavram olarak saygı” ve “üst bir mertebe olarak saygı” kavramsal kategorilerinde (1 adet %0,50) metafor geliştirdiği görülmüştür. Öğretmenlerin saygıyı en çok dünya ve doğa unsuru olarak görmesiyle saygıyı değer olmaktan farklı boyutlara taşıdıkları, dünyanın bir parçası olarak gördükleri yorumu yapılabilir. Öğretmenler saygı değerini diğer değerlerden ayırmış ve üstün görmüştür denilebilir. Yiğittir ve Öcal’ın (2011) tarih öğretmenleri ile yaptığı çalışmada öğrencilere kazandırmak istedikleri değerlerden birisi saygı değeri çıkmıştır. Bu çalışma da saygı değerinin önemini ve öğretmenler tarafından algısını ortaya koymaktadır. Balcı ve Yanpar Yelken’in (2013) öğretmenler ile yaptığı çalışmada öğretmenlerin en önemli gördükleri üç değer arasında saygı değeri olduğu dikkat çekmektedir.

Velilerin en çok “değer olarak saygı” kavramsal kategorisinde (107 adet %51,19) metafor geliştirirken en az “farklılıkları dikkate alan olarak saygı” ve “mutluluk olarak saygı” (1 adet %0,47) kavramsal kategorilerinde metafor geliştirdiği görülmüştür. Velilerin saygıyı

en çok değer olarak yorumlaması saygı değerini diğer değerler ile açıkladığını göstermektedir. Saygıyı önemli bir değer olarak gördükleri ve olumlu metaforlar geliştirdikleri yorumu yapılabilir. Farklı kademedeki öğrenciler ve velilerin saygı değerine yönelik geliştirdikleri metaforların çoğunlukla değer olarak saygı kavramsal kategorisinde olması benzerlik göstermektedir. Çocuklara değer öğretiminde büyük sorumluluk sahibi olan ebeveynlerin çocukların değer öğretimine etki ettiği söylenebilir. Acun, Yücel, Önder ve Tarman (2013) çalışmasında öğretmenler ile velilerin değerlere ilişkin görüşlerini ölçmüştür. Öğretmenlerin en fazla vatanseverlik, sorumluluk ve adil olma değerlerine önem verirken; velilerin saygı, dürüstlük, çalışkanlık değerlerine önem verdiğini bulmuştur. Bu çalışma velilerin saygı değerini diğer değerler ile açıklamasını destekler niteliktedir.

Bu sonuçlara dayalı olarak farklı kademelerdeki öğrencilerin, öğretmenlerin ve velilerin saygı değerine yönelik algılarının olumlu olduğu yorumu yapılabilir.

5.2. Öneriler

5.2.1. Araştırma sonuçlarına dayalı öneriler

Araştırma sonucundan elde edilen veriler ile toplumun saygı değerine yönelik algıları hakkında ipucu elde edilebilir.

Araştırma sonucunda farklı kademelerdeki öğrencilerin ve velilerin saygı değerine yönelik algıları benzerlik gösterirken öğretmenlerin algıları farklı çıkmıştır. Bundan dolayı öğretmenlere mesleki çalışma dönemlerinde değerler eğitimi hakkında bilgilendirici seminerler verilebilir. Ayrıca öğretmenlere mesleki çalışma dönemlerinde metafor ile ilgili bilgilendirici seminerler verilerek metafor kullanımının artırılması sağlanabilir.

Değerler eğitime yönelik yapılacak etkinlikler hazırlanırken öğrencilerin ve öğretmenlerin değer kavramına yönelik algılarının ortaya konulduğu metafor çalışmalarının dikkate alınması oluşturulacak etkinliğin verimini arttıracaktır.

Yapılan çalışmada öğrenci ve öğretmenlerin saygı değerine yönelik algılarının incelenmiş olması öğretim programlarının; genelde değerler eğitimi, özelde saygı değerini içselleştirmeleri konusundaki yerini belirleyecektir.

Öğrenci, öğretmen ve velilerin saygı değerine yönelik algılarını ortaya koyan bu çalışma değerler eğitimi programının düzenlenmesine ve geliştirilmesine katkı sağlayabilir.

Araştırma sonucunda elde edilen olumlu kavramsal kategoriler ile değerler eğitiminin programlardaki yeri düzenlenebilir.

5.2.2. Gelecek araştırmalara yönelik öneriler

Gelecekte yapılacak araştırmalar için çalışma grubuna üniversite son sınıf öğrencileri (Eğitim Fakültesi son sınıf öğrencileri) dahil edilerek öğretmenliğe başlamadan önceki algıları da öğrenilebilir.

Literatür incelendiğinde saygı değerine yönelik olarak yapılan araştırmaların sınırlı sayıda olduğu görülmüştür. Birçok değerini temeline oluşturan saygı değeri başta olmak üzere farklı çalışma grupları ile değerlere yönelik algılarını ortaya koyacak çalışmalar yapılabilir.

İlkokul öğrencileri ile metafor çalışmaları yapılması çocukların daha somut düşünceleri sebebi ile bazı zorluklarla karşılaşılmasına sebep olabilmektedir. Metafor çalışması daha üst seviyedeki sınıflardaki soyut kavramların araştırılması için kullanılabilir.

KAYNAKLAR

- Acar Güvendir, M. ve Özer Özkan, Y. (2016). Öğretmen adaylarının ölçme ve değerlendirme dersine yönelik algılarının metaforlar yoluyla belirlenmesi. *Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 47, 91-105.
- Acat, B. M. ve Aslan, M. (2012). Yeni bir değer sınıflaması ve bu sınıflamaya bağlı olarak öğrencilere kazandırılması gereken değerler. *Kuram ve Eğitim Bilimleri Dergisi*, 12(2), 1461- 1474.
- Acun, İ., Yücel, C., Önder, A., Tarman, B. (2013). Değerler: kim ne kadar değer veriyor. *Uşak Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 6(1), 180-197.
- Ağcihan, E. (2015). *Yetişkin eğitimi alanında eğitim veren öğretmenlerin yetişkin eğitimi alanındaki yeterlilikleri* (Yüksek Lisans Tezi). YÖK Tez Merkezi veri tabanından erişildi (Tez No: 385904).
- Akbaba Altun, S. (2003). Eğitim yönetimi ve değerler. *Değerler Eğitimi Dergisi*, 1(1), 7-17.
- Akbaba Altun, S. ve Apaydın, Ç. (2013). Kız ve erkek öğretmen adaylarının eğitim kavramına ilişkin metaforik algıları. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi Dergisi*, 3(3), 329-354.
- Akbaş, O. (2004). *Türk milli eğitim sisteminin duyuşsal amaçlarının ilköğretim II. Kademedeki gerçekleşme derecesinin değerlendirilmesi* (Doktora Tezi). YÖK Tez Merkezi veri toplama tabanından erişildi (Tez No: 190366).
- Akbaş, O. (2008). Değerler eğitimi akımlarına genel bir bakış. *Değerler Eğitimi Dergisi*, 6(16), 9-27.
- Akçay, M. M. (2020). *Sosyal bilgiler ortaokul 8. sınıf öğrencilerinin aile birliğine önem verme değerinin metaforlar yoluyla incelenmesi* (Yüksek Lisans Tezi). YÖK Tez Merkezi veri tabanından erişildi (Tez No: 627000).
- Akıncı, A. (2005). Hayata anlam vermede dini değerlerin ve din öğretiminin rolü. *Değerler Eğitimi Dergisi*, 3(9), 7-24.
- Akkoyun, F. (1993). Saygı kavramına transaksyonel analiz açısından bakış. *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*, 1(4), 16-22.

- Akman, B. (2011). Okul öncesi dönem değerler eğitiminde ailenin rolü. Arzu Arıkan (Ed.), *Okul öncesi dönemde değerler eğitimi*. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Web-Ofset Tesisi, 149-164.
- Akşehirli, S. (2005). Çağdaş metafor teorisi. *Ege Edebiyat Dergisi*. <http://ege-edebiyat.org/modules.php?name=News&file=article&sid=202> adresinden erişilmiştir.
- Akşehirli, S. (2007). Çağdaş metafor teorisi. *Ege Edebiyat Dergisi*. <http://www.ege-edebiyat.org/modules.php?name=News&file=print&sid=202> adresinden erişilmiştir.
- Aktepe, V., Uzunöz, A. ve Sarıçam, İ. (2020). Ortaokul öğrencilerinin sosyal bilgiler dersinde çalışkanlık değerine yönelik metafor algıları. *Ahi Evran Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 6(2), 449- 466.
- Akyüz, Y. (2012). *M.Ö. 1000-M. S. 2012 Türk eğitim tarihi*. (22. Basım). İstanbul: Pegem Akademi.
- Alabaş, Ç. (2018). *Sosyal bilgiler dersi öğretim programlarında (1968-2018) sosyal katılım becerisinin yerinin incelenmesi* (Yüksek Lisans Tezi). YÖK Tez Merkezi veri tabanından erişildi (Tez No: 534391).
- Aladağ, S. ve Kuzgun, M. (2015). Sınıf öğretmeni adaylarının değer kavramına ilişkin metaforik algıları. *Sakarya Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 0(29), 163-193.
- Albayrak, F. (2015). *İlkokul sosyal ilgiler dersinde kazandırılan değerlerle ilgili sınıf öğretmenlerinin görüşleri* (Yüksek Lisans Tezi). YÖK Tez Merkezi veri tabanından erişildi (Tez No: 381639).
- Allport G. W., Vernon, P. E., ve Lindzey, G. (1960). *Study of values*. Houghton Mifflin.
- Altunsoy, Y. (2019). *Sosyal bilgiler dersinde duygu ve düşüncelere saygı değerinin öğrencilerin saygı eğilimine etkisi* (Yüksek Lisans Tezi). YÖK Tez Merkezi veri tabanından erişildi (Tez No: 586143).
- Anar, S. (1983). Değerlerin sosyolojik açıdan incelenmesi. *Çağdaş Eğitim Dergisi*, 82, 8-44.
- Anılan, B. (2017). Fen bilimleri öğretmen adaylarının kimya kavramına ilişkin metaforik algıları. *Eğitimde Nitel Araştırmalar Dergisi*, 5(2), 7-28.

- Arıkan, E. E. (2014). *Ortaokul öğrencilerinin matematik problemi çözme-kurma becerilerinin ve problem kurma ile ilgili metaforik düşüncelerinin incelenmesi* (Doktora Tezi). YÖK Tez Merkezi veri tabanından erişildi (Tez No: 411578).
- Arslan, M. ve Bayrakçı, M. (2006). Metaforik düşünme ve öğrenme yaklaşımının eğitim-öğretim açısından incelenmesi. *Milli Eğitim Dergisi*, 171, 100-108.
- Asher, R. E. (1994). The encyclopedia of language and linguistics. *Open Journal of Modern Linguistics*, 6(2).
- Aydın, E. ve Sulak, S. (2015). Sınıf öğretmeni adaylarının değer kavramına yönelik metafor algıları. *Bartın Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 4(2), 482- 500. DOI: <https://doi.org/10.14686/buefad.v4i2.5000148420>
- Aydın, F. (2010). Ortaöğretim öğrencilerinin coğrafya kavramına ilişkin sahip oldukları metaforlar. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimler Dergisi*, 10(3), 1313-1322.
- Aydın, M. (2003). Gençliğin değer algısı: Konya örneği. *Değerler Eğitim Dergisi*, 1(3), 121-144.
- Aydın, M. Z. ve Akyol Güler, Ş. (2013). *Okulda değerler eğitimi*. (3.baskı). Ankara: Nobel Yayın.
- Aydın, M. Z., Akyol Güler, Ş. (2012). *Okulda değerler eğitimi*. Ankara: Nobel Yayıncılık.
- Bacanlı, H. (1999). *Sosyal beceri eğitimi*. Ankara: Nobel Yayıncılık.
- Bacanlı, H. (2006). *Duyuşsal davranış eğitimi*. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Bacanlı, H. (2017). *Değer biçimlendirme yaklaşımı*. İstanbul: Çizgi Kitabevi.
- Bağcı Çeliksoy, R. (2019). *Öğretmen adaylarının değerler ve değerler eğitimi algılarının metafor yoluyla analizi* (Yüksek Lisans Tezi). YÖK Tez Merkezi veri tabanından erişildi (Tez No:589458).
- Balcı, A. ve Yanpar Yelken, T. (2010). İlköğretim Öğretmenlerinin değer kavramına yükledikleri anlamlar. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 39(39), 81-90.
- Balcı, A. ve Yanpar Yelken, T. (2013). İlköğretim sosyal bilgiler programında yer alan değerler ve değerler eğitimi uygulamaları konusunda öğretmen görüşleri. *Ahi Evran Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi*, 14(1), 195-213.

- Batmaca, M. K. (2016). *Sınıf öğretmenlerinin 4. sınıf sosyal bilgiler dersinde yer alan değerlerin öğretimine ilişkin görüşleri* (Yüksek Lisans Tezi). YÖK Tez Merkezi veri tabanından erişildi (438321).
- Baydar, P. (2009). *İlköğretim beşinci sınıf sosyal bilgiler programında belirlenen değerlerin kazanım düzeyleri ve bu süreçte yaşanan sorunların değerlendirilmesi* (Yüksek Lisans Tezi). YÖK Tez Merkezi veri tabanından erişildi (Tez No: 230584).
- Berber, S. (2019). *4. sınıf sosyal bilgiler dersinde değer öğretimine ilişkin öğrencilerin oluşturduğu metaforların incelenmesi* (Yüksek Lisans Tezi). YÖK Tez veri tabanından erişildi (Tez No: 542931).
- Berg, B. L. ve Lune, H. (2015). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. (Çev. Hasan Aydın). Konya: Eğitim Yayınevi.
- Beşkardeş, S. (2007). *Üstün zekalı ve özel yetenekli öğrencilerin yabancı dil (İngilizce) öğretiminde metafor sisteminin uygulanması* (Yüksek Lisans Tezi). YÖK Tez Merkezi veri tabanından erişildi (Tez No: 206182).
- Black, M. (1962). *Models and metaphors: Studies in language and philosophy*. Cornell University Press, NY Ithaca.
- Bojar, H. (2005). Family values from the parental perspective; research report. *Polish Sociological Review*, 151(3), 281-290.
- Bolay, S. H. (2007). Değerlerimiz ve günlük hayat. *Değerler Eğitimi Dergisi*, 1(1), 12-19.
- Borba, C. ve Lucena, C. (2007). Review of metafor in educational discourse. *Linguagem em Discurso*, 7(3), 507-514.
- Bostrom, K. L. (1999). The value-able child, teaching values at home and school. *Addison-Wesley Educational Publishers*, Illinois.
- Boyacı, M ve Güven, M. (2017). Kişilik ve değerler. Servet Özdemir ve Necati Cemaloğlu (Ed.), *Örgütsel davranış ve yönetimi* (ss. 55-78). Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık.
- Boyraz, Z. (2008). *Türk eğitim sisteminde eğitim teknolojisinin eğitim-öğretim kalitesine etkisi* (Yüksek Lisans Tezi). YÖK Tez Merkezi veri tabanından erişildi (Tez No: 235389).

- Bozkurt, E. (2017). *Çocuk oyunları ile değerler eğitimi* (Doktora Tezi). YÖK Tez Merkezi veri tabanından erişildi (Tez No: 461536).
- Bulut, S. (2011). *Atasözlerinin değerler eğitimindeki yeri* (Yüksek Lisans Tezi). YÖK Tez Merkezi veri tabanından erişildi (Tez No. 300396).
- Bulut, Y. S. (2020). *İlköğretim ve ortaöğretim kurumlarındaki okul değerlerinin belirlenmesi: bir durum çalışması* (Yüksek Lisans Tezi). YÖK Tez Merkezi veri tabanından erişildi (Tez No: 621103).
- Büyükbayram, E. (2004). *Mimari tasarımlarda metaforun kullanımı* (Yüksek Lisans Tezi). YÖK Tez Merkezi veri tabanından erişildi (Tez No: 153977).
- Büyükoztürk, Ş., Kılıç Çakmak, E., Akgün, Ö. E., Karadeniz, Ş. ve Demirel, F. (2014). *Bilimsel araştırma yöntemleri*. (17.baskı). Ankara: Pegem Yayınları.
- Cameron, L. ve Low, G. (1999). Metaphor. *Language Teaching*, 32(2), 77. Pearson Education, New York.
- Can, Ö. (2008). *Dördüncü ve beşinci sınıf öğretmenlerinin sosyal bilgiler dersinde değerler eğitimi uygulamalarına ilişkin görüşleri* (Yüksek Lisans Tezi). YÖK Tez Merkezi veri tabanından erişildi (Tez No: 257573).
- Cerit, Y. (2008). Öğretmen kavramı ile ilgili metaforlara ilişkin öğrenci, öğretmen ve yöneticilerin görüşleri. *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, 6(4), 693-712.
- Ceylan, A. (2016). *Aile kavramına ilişkin metaforik algılarının belirlenmesi* (Yüksek Lisans Tezi). YÖK Tez Merkezi veri tabanından erişildi (Tez No: 436912).
- Cihan, N. (2014). Okullarda değerler eğitimi ve Türkiye'deki uygulamaya genel bir bakış. *Turkish Studies*, 9(2), 429-436.
- Coombs-Richardson, R. ve Tolson, H. (2005). A comparison of values rankings for selected American and Australian teachers. *Journal of Research in International Education*, 4(3), 263-277. <https://doi.org/10.1177/1475240905057805>
- Corbett, E. ve Connors, R. (1999). *Classical rhetoric for the modern student*. (4th Ed.). Oxford University Press, New York.
- Coşkun, D. (2011). *İlköğretim birinci kademe 5. sınıf sosyal bilgiler dersinde değerler eğitimi (Denizli ili örneği)* (Yüksek Lisans Tezi). YÖK Tez Merkezi veri tabanından erişildi (Tez No: 296418).

- Cüceloğlu, D. (2016). Yaşamın anlamı büyük resim. <http://www.egitimdebiradimotesi.com/konusmacilar/dogan-cuceloglu> adresinden erişilmiştir.
- Çağlar, A. (2003). Okul öncesi dönemde değerler eğitimi. Müzeyyen Sevinç (Ed.). *Erken çocuklukta gelişim ve eğitimde yeni yaklaşımlar* (ss. 221-239). İstanbul: Morpa Kültür Yayınları.
- Çakıroğlu, A. E. (2013). *Değerler eğitiminde korku kültürünün etkisi* (Yüksek Lisans Tezi). YÖK Tez Merkezi veri tabanından erişildi (Tez No: 336320).
- Çalık, T. ve Sezgin, F. (2005). Küreselleşme, bilgi toplumu ve eğitim. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 13(1), 55-66.
- Çalışkan, N. (2009). *Kavramsal anahtar modeliyle iki dili çocuklara metafor ve deyim öğretimi* (Doktora Tezi). YÖK Tez Merkezi veri tabanından erişildi (Tez No: 257669).
- Çatlak İ. H. ve Yiğit, E. Ö. (2017). Sosyal bilgiler öğretmen adaylarına empati becerisi ve farklılıklara saygılı olma değerinin kazandırılmasında storyline yönteminin etkisi. *Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*. 17(4), 1794-1819. Doi: [10.17240/aibuefd.2017.-360122](https://doi.org/10.17240/aibuefd.2017.-360122)
- Çelik, Ç. (2020). *İlkokul kademesinde uygulanan değerler eğitimi programının sınıf öğretmenleri, okul psikolojik danışmanları ve okul yöneticilerinin görüşlerine göre değerlendirilmesi* (Yüksek Lisans Tezi). YÖK Tez Merkezi veri tabanından erişildi (Tez No: 638912).
- Çelikten, M. (2006). Kültür ve öğretmen metaforları. *Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 21 (2), 269-283.
- Çengelci, T. (2010). *İlköğretim beşinci sınıf sosyal bilgiler dersinde değerler eğitiminin gerçekleştirilmesine ilişkin bir durum çalışması* (Doktora Tezi). YÖK Tez Merkezi veri tabanından erişildi (Tez No: 258126).
- Çengelci, T., Hancı, B. ve Karaduman, H. (2013). Okul ortamında değerler eğitimi konusunda öğretmen ve öğrenci görüşleri. *Değerler Eğitimi Dergisi*, 11(25), 33-56.
- Çetin, Ş. (2013). Öğretmen adaylarının milli değerlerin öğretimine yönelik tutumlarının farklı değişkenler açısından incelenmesi. *Turkish Studies – International Periodical*

For The Languages, *Literature and History of Turkish*, 8(8), 1733-1743. DOI: <http://dx.doi.org/10.7827/TurkishStudies.5277>

Çetintaş, İ. (2012, Kasım). *Değişim kavramı bağlamında değerlerin varlığı ve tarihselliği*. Felsefe, Edebiyat ve Değerler Sempozyumu. Kahramanmaraş Belediyesi, Kahramanmaraş.

Çileli, M. (2000). Change in value orientations of Turkish youth from 1989 to 1995. *The Journal of Psychology*, 134, 297-305.

Dalyan, N. (2020). *Din kültürü ve ahlak bilgisi dersinde yer alan saygı değerinin hikaye temelli etkinliklerle öğretiminin öğrencilerin saygı eğilimlerine etkisi* (Yüksek Lisans Tezi). YÖK Tez Merkezi veri tabanından erişildi (Tez No: 623867).

Demirci Güler, M. P. (2012). Sınıf öğretmeni adaylarının fen ve teknoloji dersine ilişkin metaforik tanımlamaları. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 11(41), 53-63.

Demirel, Ö. (2010). *Kuramdan uygulamaya eğitimde program geliştirme*. Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık.

Dent- Read, C. H. ve Szokolszky, A. (1993). Where do metaphors come from? *Metaphor and Symbolic Activity*, 8(3), 227-242. DOI: https://doi.org/10.1207/s15327868ms0803_8

Dilmaç, B. (1999). İlköğretim öğrencilerine insani değerler eğitimi verilmesi ve ahlaki olgunluk ölçeği ile eğitimin sınanması. <http://dspace.marmara.edu.tr/handle/11424/21603> adresinden erişilmiştir.

Dilmaç, B. (2002). *İnsanca değerler eğitimi*. Ankara: Nobel Yayınevi.

Dilmaç, B. (2007). *Bir grup fen lisesi öğrencisine verilen insani değerler eğitiminin insani değerler ölçeği ile sınanması* (Doktora Tezi). YÖK Tez Merkezi veri tabanından erişildi (Tez No: 211415).

Dilmaç, B., Arıcak, O. T., Cesur, S. (2014). A validity and reliability study on the development of the values scale in turkey. *Educational Sciences: Theory and Practice*, 14(5), 1661-1671.

Dilmaç, B., Bozgeyikli, H., Çıkılı, Y. (2008). Öğretmen adaylarının değer algılarının farklı değişkenler açısından incelenmesi. *Değerler Eğitimi Dergisi*, 6(16), 69-91.

- Dılmaç, B., Ertekin, E., Yazıcı, E. (2009). Değer tercihleri ve öğrenme stilleri arasındaki ilişkinin incelemesi. *Değerler Eğitimi Dergisi*, 7(17), 27-47.
- Doğan, İ. (2004). *Sosyoloji kavramlar ve sorunlar*. Ankara: Pegem A Yayıncılık.
- Doğan, N. (2020). *Ortaokul düzeyindeki çocuk kitaplarında okul, müdür ve öğretmen metaforları* (Yüksek Lisans Tezi). YÖK Tez Merkezi veri tabanından erişildi (Tez No: 636060).
- Doğanay, A. (2006). Değerler eğitimi. Cemil Öztürk (Ed.). *Hayat bilgisi ve sosyal bilgiler öğretimi yapılandırmacı bir yaklaşım*. (2.Baskı). Ankara: Pegem A Yayıncılık.
- Doğanay, A. (2008). Çağdaş sosyal bilgiler anlayışı ışığında yeni sosyal bilgiler programının değerlendirilmesi. *Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 17 (2), 77-96.
- Douglass, H. H. (2001). *Saygı ve sorumluluk eğitiminde yeni yaklaşımlar*. İstanbul: Nobel Akademi Yayıncılık.
- Duit, R. (1991). On the role of analogies and metaphors in learning science. *Science Education*, 75, 649-672.
- Ekiz, D. ve Koçyiğit, Z. (2013). Sınıf öğretmenlerinin öğretmen kavramına ilişkin metaforlarının tespit edilmesi. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 21 (2), 439- 458.
- Ekmişoğlu, M. (2007). *Erken çocukluk döneminde farklılıklara saygı kavramı hakkında öğretmen görüşlerinin incelenmesi ve farklılıklara saygı ölçeğinin geçerlik güvenirlik çalışması* (Yüksek Lisans Tezi). YÖK Tez Merkezi veri tabanından erişildi (Tez No: 226206).
- Ekşi, H. ve Katılmış A. (2014). *Karakter eğitimi el kitabı*. Ankara: Anı Yayıncılık.
- Elbir, B. ve Bağcı, C. (2013). Değerler eğitimi üzerine yapılmış lisansüstü düzeyindeki çalışmaların değerlendirilmesi. *International Periodical For The Language, Literature and History of Turkish of Turkic*, 8 (1), 1321-1333.
- Er, M. A. (2019). *İlkokul 4. Sınıf öğrencilerine sağduyu, yardımlaşma, doğruluk ve saygı değerlerinin kazandırılmasında drama etkinliklerinin etkililiği* (Yüksek Lisans Tezi). YÖK Tez Merkezi veri tabanından erişildi (Tez No: 580936).
- Erarslan, L. (2011). Sosyolojik metaforlar. *Akademik Bakış Dergisi*, 27, 1-22. <https://www.akademikbakis.org/> adresinden erişilmiştir.

- Erbaş, A. A. (2020). Sınıf öğretmenlerinin hayat bilgisi dersinde kullandıkları değerler eğitimi yaklaşımları. *İnönü Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 21(2), 926-941.
- Ercan, İ. (2001). *İlköğretim sosyal bilgiler programlarında ulusal ve evrensel değerler*. (Yüksek Lisans Tezi). YÖK Tez Merkezi veri tabanından erişildi (Tez No: 101964).
- Erdoğan, Z. (1976). *Değerler, norm ve sosyal kontrol, sosyoloji*. Ankara: MEB yayınevi
- Eren, S. (2015). *Öyküleştirme yöntemine dayalı eğitimin beş yaş çocuklarında farklılıklara saygı kazanımına etkisinin incelenmesi* (Yüksek Lisans Tezi). YÖK Tez Merkezi veri tabanından erişildi (Tez No: 394841).
- Eroğlu Yalın, B. (2007). *Siyasal tercih ve düşünce üzerinde değerlerin etkisi (siyaset ve değer ilişkisi ya da iletişimin siyasal)* (Doktora Tezi). YÖK Tez Merkezi veri tabanından erişildi (Tez No: 219461).
- Evcim, U. (2008). *Örgüt kültürünün algılanmasında metaforların rolü* (Yüksek Lisans Tezi). YÖK Tez Merkezi veri tabanından erişildi (Tez No: 218511).
- Evin, İ. ve Kafadar, O. (2004). İlköğretim sosyal bilgiler programının ve ders kitaplarının ulusal ve evrensel değerler yönünden içerik çözümlemesi. *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, 2, 292-302.
- Fairclough, N. (1992). *Discourse and social change*. Cambridge: Polity Press.
- Fırat, M. (2012). *Eğitsel hiper ortamlarda metaforik arayüzlerin bilişim teknolojileri öğretmen adaylarının gezinim performansına etkileri* (Doktora Tezi). YÖK Tez Merkezi veri tabanından erişildi (Tez No: 315453).
- Fischer, E. R. (2011). *Art and natura of language and thought*. USA: Author House.
- Fischer, R. (2000). Philosophy for children: how philosophical enquiry can foster values in education in schools. R. Gardner, J. Cairns ve D. Lawtons (Eds). *Education for values, morals ethics and citizenship in contemporary teaching*. London: Kogan page.
- Fraser, D. (2000, December). *Sin, hope and optimism in childrens metaphors*. AARE Conference. Sydney, Australia.
- Gedikli, Ö. (2014). *Ortaokul 2, 3, ve 4. sınıf öğrencilerinin Türkçe öğretmenini algılayışının metaforlar aracılığıyla belirlenmesi* (Yüksek Lisans Tezi). YÖK Tez Merkezi veri tabanından erişildi (Tez No: 381071).

- Genç, S. Z. ve Eryaman, M. Y. (2008). Değişen değerler ve yeni eğitim paradigması. *Sosyal Bilimler Dergisi*, 9(1), 89-102.
- Girmen, P. (2007). *İlköğretim öğrencilerin konuşma ve yazma sürecinde metaforlardan yararlanma durumları* (Doktora Tezi). YÖK Tez Merkezi veri tabanından erişildi (Tez No: 211693).
- Gowin, D. B. (1983). Metaphors and conceptual change: once more with feeling. In H. Helm and J. Novak (Eds.). *Proceedings of the international seminar misconceptions in science and mathematics* (38- 41). Cornell University, Ithaca, NY
- Grainger, T., Barnes, J. ve Scoffham, S. (2004). A creative cocktail: creative teaching in initial teacher education. *Journal of Education for Teaching*, 30(3), 243-253. DOI:10.1080/0260747042000309475
- Gül, G. (2004). Birey, toplum, eğitim ve öğretmen. *Hasan Ali Yücel Eğitim Fakültesi Dergisi*, (1), 223-236.
- Güler, G., Akgün, L., Öçal, M. F. ve Doruk, M. (2012). Pre- service mathematics teachers metaphors about mathematics concept. *Journal of Research in Education and Teaching*, 1(2), 25-29.
- Gümüş, O. (2016). *İlkokul 4. sınıf sosyal bilgiler dersinde Türk büyüklerine saygı, aile birliğine önem verme ve vatanseverlik değerlerinin karma yaklaşıma dayalı etkinliklerle öğretimi* (Doktora Tezi). YÖK Tez Merkezi veri tabanından erişildi (Tez No: 429378).
- Gündüz, D. D. (2018). *Tarih öğretmenlerinin ortaöğretim öğrencilerine vatanseverlik değerini öğretirken kullandıkları değer yaklaşımlarının tespit edilmesi* (Yüksek Lisans Tezi). YÖK Tez Merkezi veri tabanından erişildi (Tez No: 542108).
- Güngör, E. (1993). *Değerler psikolojisi*. Amsterdam: Türk Akademisyenler Birliği.
- Güngör, E. (1995). *Ahlak psikolojisi ve sosyal ahlak*. İstanbul: Ötüken Yayınları.
- Güngör, E. (2000). *Değerler psikolojisi üzerinde araştırmalar (Ahlak psikolojisi, ahlaki değerler ve ahlaki gelişme)*. İstanbul: Ötüken Yayınları
- Güngör, E. (2010). *Ahlak psikolojisi ve sosyal ahlak*. İstanbul: Özenen Matbaası.
- Güven, A. Z. (2014). *Değerler eğitimi ve Türkçe derslerinde değerlerin kullanımı*. Ankara: Pegem A Yayıncılık.

- Güven, İ. (2004). *Türk eğitim tarihi*. Ankara: Pegem Akademi.
- Güven, S. (1999). *Toplum Bilim*. Bursa: Ezgi Kitapevi.
- Halstead, J. M. ve Taylor, M. J. (2000). Learning and teaching about values: a review of recent research. *Cambridge Journal of Education* 30(2), 169-202. DOI: <https://doi.org/10.1080/713657146>
- Hayes, B. ve Hagerdon, W. B. (2000). A case for charecter education. *Journal of Humanistic Counseling Education and Development*, 39(1), 1-8.
- Hooper, C. (2003). Values education definition. Wilson B, Zibar, V.etc (Ed.). *Values education study final report* (33-37). Australia: Curriculum Corporation.
- Hökelekli, H. (2013). *Din psikolojisi*. Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı.
- Hökelekli, H. ve Gündüz, T. (2007). *Üstün yetenekli çocukların değer yönelimleri ve eğitimleri: Değerler ve eğitimi*. İstanbul: Değerler Eğitimi Merkezi Yayınları.
- Hüseynova, G. (2009). Kitab-ı Dede Korkut eposunda bir harfin kurbanı olan metafor ve onun çevirileri. *Karadeniz Araştırmaları*, 6(2), 135-145.
- İnam, Ö. (2008). *Televizyon reklamlarında metafor kullanımı* (Doktora Tezi). YÖK Tez Merkezi veri tabanından erişildi (Tez No: 229215).
- İnel, Y., Urhan, E. ve Ünal, A. İ. (2018). Ortaokul öğrencilerinin adalet kavramına ilişkin metaforik algıları. *Anadolu Journal of Education Sciences International*, 8(2), 379-402.
- Jensen, F. N. (2006). Metaphors as a brigde to understanding educational and social contexts. *International Journal of Qualitative Methods*, 5(1), 1-17.
- Joseph, J. M. (1995). *The resilient child*. New York: Plenum.
- Kacar, M. (2018). *Sınıf öğretmeni adaylarında çok kültürlü kişiliğin farklılıklara saygı üzerindeki etkisinin incelenmesi* (Yüksek Lisans Tezi). YÖK Tez Merkezi veri tabanından erişildi (Tez No: 504304).
- Kantar, Ş. (2014). *İlköğretim 4. ve 5. sınıf sosyal bilgiler dersinde 100 temel eser yoluyla değerler eğitimi* (Yüksek Lisans Tezi). YÖK Tez Merkezi veri tabanından erişildi (Tez No: 372166).

- Kantekin, S. (2018). *Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının sosyal bilgiler, tarih ve coğrafya kavramlarıyla ilgili metaforik algılarının metafor analizi yoluyla incelenmesi* (Yüksek Lisans Tezi). YÖK Tez Merkezi veri tabanından erişildi (Tez No: 508281).
- Karababa, A., Oral, T., Dilmaç, B. (2014). Ergenlerin başarı amaç yönelimlerini yordayan değişkenlerden biri olarak: insani değerler. *Değerler Eğitimi Dergisi*, 12(27), 165-186.
- Karagöz, B. ve Şeref, İ. (2019). Değerler eğitimi dergisinin bibliyografik profili. *Değerler Eğitimi Dergisi*, 17(37), 219-246.
- Karakaya, C. (2019). *İlkokul dördüncü sınıf öğrencilerinde var olan okul, öğretmen ve okul yönetimi algılarının metaforlar yoluyla belirlenmesi: Giresun ili örneği* (Yüksek Lisans Tezi). YÖK Tez Merkezi veri tabanından erişildi (Tez No: 586631).
- Kasa, B. (2015). *İlkokul 4. sınıf türkçe dersinde kültürel değerler ve eğitimi: bir durum çalışması* (Doktora Tezi). YÖK Tez Merkezi veri tabanından erişildi (Tez No: 415875).
- Katılmış, A. (2010). *Sosyal bilgiler derslerindeki bazı değerlerin kazandırılmasına yönelik bir karakter eğitimi programının geliştirilmesi* (Doktora Tezi). YÖK Tez Merkezi veri tabanından erişildi (Tez No: 261973).
- Kaya İ. (2019). Ortaokul 7. sınıf öğrencilerinin etkileşimli tahta kavramına ilişkin metaforik algıları. *Uluslararası Çocuk Edebiyatı ve Eğitim Araştırmaları Dergisi*, 3(2), 681.
- Kaya, Ö. (2019). *Öğretmen adaylarının egzersiz bağımlılıkları ve egzersize yönelik metaforik algıları* (Yüksek Lisans Tezi). YÖK Tez Merkezi veri tabanından erişildi (Tez No: 593007).
- Kaymakcan, R. ve Meydan, H. (2014). *Ahlak, değerler ve eğitimi*. İstanbul: DEM Yayınları.
- Kelleci, D. (2014). *Sınıf öğretmeni adaylarının iklim kavramına ilişkin algılarının metafor yoluyla incelenmesi* (Yüksek Lisans Tezi). YÖK Tez Merkezi veri tabanından erişildi (Tez No: 372397).
- Keskin, Y. (2008). *Türkiye’de sosyal bilgiler öğretim programlarında değerler eğitimi: tarihsel gelişim, 1998 ve 2004 programlarının etkililiğinin araştırılması* (Doktora Tezi). YÖK Tez Merkezi veri tabanından erişildi (Tez No: 226374).

- Keskin, Y. (2016). Değer sınıflaması üzerine anksiyonel bir deneme. *International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, 11(3), 1485-1510.
- Kınacı, M. K. (2018). *Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının değerler eğitime ve sosyal bilgiler öğretim programında yer alan değerlere yönelik görüşleri* (Yüksek Lisans Tezi). YÖK Tez Merkezi veri tabanından erişildi (Tez No: 513307).
- Kıncal, R. Y. (2002). *Vatandaşlık bilgisi*. Ankara: Mikro Basım Yayın Dağıtım.
- Kıroğlu, K., Elma, C., Kesten, A., ve Egüz, Ş. (2015). Üniversitede demokratik bir değer olarak hoşgörü. *Sosyal Bilgiler Eğitimi Araştırmaları Dergisi*, 3(2), 86-104.
- Kızılcılık, S. ve Yaşar E. (1994), *Açıklamalı sosyoloji terimler sözlüğü*. Ankara: Atilla Kitabevi
- Kızıler, H. ve Canikli, İ. (2016). *Değerler eğitimi*. Karabük: Deneme Yayınları.
- Kilby, R. W. (1993). *The study of human values*. University Press of America, Maryland.
- Kinnier, R. T., Kernes, J. L. ve Dautheribes, T. M. (2000). A short list of universal moral l values. *Counseling and Values*, 45(1), 4-13.
- Kövecses, Z. (2003). Language, figurative thought and cross culturaş comparison. *Metaphor and Symbol*, 18(4), 311-320.
- Köylü, M. (2016). *Teoriden pratiğe değerler eğitimi*. İstanbul: Nobel Yayınları.
- Kuçuradi, İ. (1998). Yirmirinci yüzyılın eşiğinde demokrasi kavramı ve sorunları. *Hacettepe Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi Dergisi*, 15(Özel sayı), 21-27.
- Kurtdede Fidan, N. (2009). Öğretmen adaylarının değer öğretimine ilişkin görüşleri. *Kuramsal Eğitim Bilim Dergisi*, 2(2), 1-18. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/akukeg/issue/29339/313960> adresinden erişilmiştir.
- Kurtdede Fidan, N. (2013). Sosyal bilgiler dersinde değerler eğitimi: Nitel bir araştırma. *The Journal of Academic Social Science Studies*, 6(3), 361- 388.
- Kuşdil, M. ve Kağıtçıbaşı, Ç. (2000). Türk öğretmenlerinin değer yönelimleri ve Schwartz değer kuramı. *Türk Psikoloji Dergisi*, 45, 59-76.
- Kuzgun, Y. (2000). *Meslek danışmanlığı*. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.

- Küçük, O. (2016). *Çağdaş metafor teorisi: George Lakoff ve Mark Jonhson* (Yüksek Lisans Tezi). YÖK Tez Merkezi veri tabanından erişildi (Tez No: 446832).
- Külekçi, N. (2011). *Edebi sanatlar*. Ankara: Kültür Bakanlığı.
- Lakoff, G. (1993). Contemporary theory of metaphor. Andrew Ortany (ed.), *Metaphor and Thought* (202- 252). Cambridge University Press, Cambridge.
- Lakoff, G. ve Johnson, M. (2003). *Metaphors we live by*. University Of Chicago Press, Chicago.
- Lakoff, G. ve Johnson, M. (1980). *Metaphors we live by*. The University of Chicago Press, Chicago.
- Lakoff, G. ve Johnson, M. (2015, çev. 2017). *Metaforlar: hayat, anlam ve dil*. (Çev. Gökhan Yavuz Demir). İstanbul: İthaki Yayınları.
- Leming, J. S. (2000). Tell me a story: An evaluation of a literature-based character education programme. *Journal of Moral Education*, 29, 413-427.
- Lickona, T. (1991). *Educating for character*. New York: Bantam Books.
- Lickona, T. (1992). *Educating for charecter (how our schools can teach respect and resposibility)*. New York: Bantam Books.
- Loomans D. ve Loomans, J. (2005). *Çocuklara öz saygıyı ve değerleri öğretmenin 100 yolu* (Çev. T. Göbekçin). İzmir: Ege-Meta Yayınları.
- Lyons, S. (2003). *An exploration of generational values in life and at work* (Unpublished Doctoral Dissertation). Carleton University, Canada.
- Mackinnon, J. (2004). Academic supervision: seeking metaphors and models for quality. *Journal of Further and Higher Education*, 28(4), 395-405.
- Maden, K. (2017). *İlköğretim din kültürü ve ahlak bilgisi öğretim programında saygı değerinin yeri* (Yüksek Lisans Tezi). YÖK Tez Merkezi veri tabanından erişildi (Tez No: 469423).
- Meaney, M. H. (1979). *A guide for implementing values education in the primary grades* (Unpublished Doctor's Thesis). Seattle University, Seattle, Washington.
- Mertol Yüceil, H. (2015). *Üniversite öğrencilerinin kadına ilişkin metaforik algıları ondokuz mayıs üniversitesi örneği* (Yüksek Lisans Tezi). YÖK Tez Merkezi veri tabanından erişildi (Tez No: 425445).

- Meydan, H. (2014). Okulda değerler eğitiminin yeri ve değerler eğitimi yaklaşımları üzerinde bir değerlendirme. *BEÜ İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 1(1), 93-108.
- Miles, M. B. ve Huberman, A. M. (1994). *Qualitative data analysis: an expanded sourcebook*. (2. baskı). Calif: SAGE Publications.
- Milli Eğitim Bakanlığı, (2010). *2010/53 sayılı Genelge*. Ankara: Talim Terbiye Kurulu Başkanlığı
- Milli Eğitim Bakanlığı. (2005). *İlköğretim sosyal bilgiler dersi 4-5. sınıf öğretim programı ve klavuzu*. Ankara: MEB Yayınları.
- Milli Eğitim Bakanlığı. (2015). *Strateji Geliştirme Başkanlığı 2015-2019 Stratejik Planı*. Ankara: MEB Yayınları.
- Mindivanlı, E., Küçük B. ve Aktaş, E. (2012). Sosyal bilgiler dersinde değerlerin aktarımında atasözleri ve deyimler üzerine bir içerik analizi. *Eğitim ve Öğretim Araştırmaları Dergisi*, 1(3), 86-94.
- Mohammed, S., Ferzandi, L. ve Hamilton, K. (2010). Metaphor no more: a year review of the team mental model construct. *Journal of Management*, 36(4), 876-910.
- Morey, C. M. (2011). Visual metaphors, embodied knowledge and the epistemological indefinite. *Journal of Arts Discourse*, 10, 15-28.
- Morgan, G. (1993). *Imaginization. The art of creative management*. California: Sage Publications.
- Morgan, G. (1997). *Images organization, thousand oaks*. California: Sage Publications.
- Morgan, G. (1998). *Yönetim ve örgüt teorilerinde metafor*. İstanbul: Mess.
- Morgan, L. B. (1988). Metaphoric communication and the psychotherapeutic process. *Journal of Poetry Therapy*, 1, 169-181.
- Neslitürk, S. (2013). *Anne değerler eğitimi programının 5-6 yaş çocuklarının sosyal beceri düzeyine etkisi* (Doktora Tezi). YÖK Tez Merkezi veri tabanından erişildi (Tez No: 331765).
- Nesterova, S. (2011). *Mevlana'nın mesnevi isimli eserinde metaforik anlatımın metafizik boyutu* (Doktora Tezi). YÖK Tez Merkezi veri tabanından erişildi (Tez No: 278486).
- Ocak, G. ve Gündüz, M. (2016). Eğitim fakültesini yeni kazanan öğretmen adaylarının öğretmenlik mesleğine giriş dersini almadan önce ve aldıktan sonra öğretmenlik

- mesleği hakkındaki metaforlarının karşılaştırılması. *Afyon Kocetepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 8(2), 293-310.
- Oğuz, A. (2005). *Öğretmen eğitim programlarında metafor kullanma*. 15. Ulusal Eğitim Bilimleri Kongresi. Pamukkale Üniversitesi, Denizli.
- Oğuz, E. (2012). Öğretmen adaylarının değerler ve değerle eğitime ilişkin görüşleri. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri*, 12(2), 1309-1325.
- Öksüz, Y. ve Güven, E. (2012). Farklılıklara saygı ölçeği (FSÖ): Geçerlik ve güvenirlik çalışması. *The Journal of Academic Social Science Studies*, 5(5), 457-473.
- Öncü, A. (2015). *Değerler eğitimi bağlamında Ahmet Hamdi Tanpınar ve Oğuz Atay'da değerler* (Doktora Tezi). YÖK Tez Merkezi veri tabanından erişildi (Tez No: 385657).
- Önlen, M. (2017). *Sosyal bilgiler öğretim programlarında yer alan sevgi-saygı ve hoşgörü değerlerinin ulusal gazete haberlerine yansımaları* (Yüksek Lisans Tezi). YÖK Tez Merkezi veri tabanından erişildi (Tez No: 481307).
- Özdaş, F. (2013). *Ortaokullarda değerler eğitimi ve istenmeyen öğrenci davranışlarına ilişkin öğretmen görüşlerinin değerlendirilmesi* (Doktora Tezi). YÖK Tez Merkezi veri tabanından erişildi (Tez No: 349352).
- Özdemir Y. ve Koruklu N. (2011). Üniversite öğrencilerinde değerler ve mutluluk arasındaki ilişkinin incelenmesi. *Yüzyüncü Yıl Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 8(1), 190-210.
- Özen, R. (2015). *Türk toplumundaki üç kuşak annelerin çocuklarında olmasını istedikleri değerler ve değer sınıflaması* (Yüksek Lisans Tezi). YÖK Tez Merkezi veri tabanından erişildi (Tez No: 407249).
- Özensel, E. (2007). Liseli kız ve erkek öğrencilerin değer yargıları ve türk toplumunun temel toplumsal kurumlarına bakış açıları. R. Kaymakcan vd. (Ed.), *Değerler eğitimi*. Eskişehir: Değerler Eğitimi Merkezi Yayınları.
- Özer, M. ve Aktaş Ç. B. (2019). Değerler eğitimi devamlılığı: okul öncesi programından hayat bilgisi öğretim programına. *Elementary Education Online*, 18(1), 389-405. DOI: 10.17051/ilkonline.2019.527640
- Özgüven, İ. E. (1994). *Psikolojik testler*. Ankara: Yeni Doğu Matbaası.

- Özkalp, E. (2003). Örgütsel davranış. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayın No: 1468
Açıköğretim Fakültesi Yayın No: 782.
- Öztürk, T. ve Özkan, Z. S. (2018). Hayat bilgisi ders kitaplarındaki metin ve görsellerin değerler açısından incelenmesi. *Nitel Araştırmalar Dergisi*, 6(1), 172-204.
- Palmquist, R. A. (2001). Cognitive style and users metaphors fort he web: an exploratory study. *Journal of Academic Librarianship*, 27(1), 24- 32.
- Parashar, S., Dhar, S., ve Dhar, U. (2004). Perception of values: a study of future professionals. *Journal of Human Values*, 10(2), 143-152.
- Perese (2005). *Yapılandırmacı yaklaşımla hazırlanmış 69 etkinlik (saygı)*. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım
- Petrie, H. ve Oshlag, R. S. (1993). Metaphor and learning. Ortany, A. (Ed), *Metaphor and Though* (579-609). Cambridge University Press, Cambridge.
- Platon, (2006). *Devlet*. (Çev. Cenk Saraçoğlu, Veysel Atayman). İstanbul: Bordo Siyah Yayınevi.
- Polat, S. ve Celep, C. (2008). Ortaöğretim öğretmenlerinin örgütsel adalet, örgütsel güven örgütsel vatandaşlık davranışlarına ilişkin algıları. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi*, 54(54), 307-331.
- Polat, S. ve Topçubaşı, T. (2015). Farklılıklara saygı eğitim programının öğrencilerin farklılıklara saygı düzeyine etkisi. *Kalem Uluslararası Eğitim ve İnsan Bilimleri Dergisi* 8(2/15), 387-417. DOI: [10.23863/kalem.2019.109](https://doi.org/10.23863/kalem.2019.109)
- Prandi, M. (2007). La metafora tra conflitto e coerenza: interazione, sostituzione, proiezione. In: Casadio, C. (a cura di). *Vie della metafora: linguistica, filosofia, psicologia*. Sulmona: Prime Vie, p. 9-52.
- Pratte, R. (1981). Metaphorical models and curriculum theory. *Curriculum Inquiry*, 11(4), 307-320.
- Ritchie, L. D. (2013). *Metaphor*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Rokeach, M. (1973). *The nature of human values*. New York: The Free Press.
- Saban, A. (2004). Giriş düzeyindeki sınıf öğretmeni adaylarının öğretmen kavramına ilişkin ileri sürdükleri metaforlar. *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, 2(2), 131-155.

- Saban, A. (2006). Functions of metaphor in teaching and teacher aducation: a review essay. *Teachinh Education*, 17(4), 299-315.
- Saban, A. (2014). *Öğrenme öğretme süreci*. (6.baskı). Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık.
- Saban, A. ve Ersoy, A. (2017). *Eğitimde nitel araştırma desenleri*. Ankara: Anı Yayıncılık.
- Sayın, A. (2017). *Velilerin görüşleri doğrultusunda öğretmen kavramı (metaforik bir çalışma)* (Yüksek Lisans Tezi). YÖK Tez Merkezi veri tabanından erişildi (Tez No: 470267).
- Schön, D. A. (1993). Generative metaphor: a perspective on problem-setting in social policy. A. Ortany (Ed.), *Metaphor and thought* (137-163). Cambridge: Cambridge Universty Press.
- Schwartz, S. (1992). Universals in the content and structure of values. Theoretical advances and empirical tests in 20 countries. In advances in experimental.
- Schwartz, S. (1996). Values priorities and behavior: Applying a theory of integrated values systems, C. seligman etc. (Eds) *Psychology of value: Ontorio Symposium* (ss 1-24), 8, Lawrance Erlbaum Associates, New Jersey: Inc. Publishers.
- Schwartz, S. H. (2012). An overview of the schwartz theory of basic values. *Online Readings in Psychology and Culture*, 2(1). DOI: <https://doi.org/10.9707/2307-0919.1116>
- Schwartz, S. H., ve Bilsky, W. (1987). Toward a universal psychological structure of human values. *Journal of Personality and Social Psychology*, 53(3), 550. doi: [10.1037/0022-3514.53.3.550](https://doi.org/10.1037/0022-3514.53.3.550)
- Schwartz, S., Melech, G., Lehmann, A., Burgers, S. (2001). Extending the Cross-Cultural Validity of the Theory of Basic Human Values with a Different Method of Measurement. *Journal of Cross-Cultural Psychology*, 32(5), 519-542. DOI: [10.1177/0022022101032005001](https://doi.org/10.1177/0022022101032005001)
- Semerci, Ç. (2007). “Program geliştirme” kavramına ilişkin metaforla yeni işköğretim programlarına farklı bir bakış. *Cumhuriyet Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 31, 125-140.
- Sezer, E. (2003). Dilde ve edebiyatta yol metaforu. *Kitaplık Dergisi*, 65, 88-92.

- Soydaş, S. (2010). *Öğrencilerin hayat bilgisi dersinde edindikleri demokrasi ve demokratik yaşamla ilgili kavramlara ilişkin oluşturdukları metaforların hermeneutic yaklaşımla incelenmesi* (Yüksek Lisans Tezi). YÖK Tez Merkezi veri tabanından erişildi (Tez No: 297958).
- Spranger, E. (1928). *Types of men. The psychology and ethics of personality*. Niemeyer.
- Şentürk, G. (2020). *Fen bilimleri dersinde değerler eğitiminin uygulanabilirliğine ilişkin öğretmen görüşleri* (Yüksek Lisans Tezi). YÖK Tez Merkezi veri tabanından erişildi (Tez No: 615288).
- Şentürk, Z. (2015). *Sınıf öğretmenlerinin öğretimde kullandıkları metaforların karma yöntem aracılığıyla incelenmesi* (Yüksek Lisans Tezi). YÖK Tez Merkezi veri tabanından erişildi (Tez No: 407707).
- Taylor, W. (1984). *Metaphors of education*. London: Heineman Educational Books Ltd.
- Tezcan, M. (1974). *Türklerle ilgili stereotipler (kalıp yargılar) ve türk değerleri üzerine bir deneme*. Ankara: Ankara Üniversitesi Eğitim Fakültesi Yayınları.
- Tezcan, M. (2012). *Eğitim sosyolojisi*. Ankara: Anı Yayıncılık.
- Tillman, D. (2000). *Living values activities for young adults living values an educational program*. Florida: Healt Communications, Inc.
- Tolan, B. (1996). *Toplum bilimine giriş*. (4.baskı). Ankara: Adım Yayıncılık.
- Tompkins, P. ve Lawley, J. (2002). Mind, metaphor and health. *Published in Positive Health Magazine*, 78.
- Tozlu, N. ve Topsakal, C. (2007). Avrupa birliğine uyum çerçevesinde değerler eğitimi. R. Kaymakcan, S. Kenan, H. Hökelekli, Ş. Arslan ve M. Zengin (Ed.), *Değerler ve eğitimi uluslararası sempozyumu kitabı* (177-202). İstanbul: DEM Yayınları.
- Treagust, D. F., Harrison, A. G. ve Venville, G. (2006). Teaching and learning with analogies. *Metafor and Anology Science Education*, 11-51.
- Tsoukas, H. (1991). The missing link: a transformational view of metaphors in organizational science. *Academy of Management Review*, 16(3), 566- 585.
- Tunç, T. (2019). *İlkokul 3. sınıf öğrencilerinin sevgi ve saygı değerlerine ilişkin algıları* (Yüksek Lisans Tezi). YÖK Tez Merkezi veri tabanından erişildi (Tez No: 565350).

- Turan, S. ve Aktan, D. (2008). Okul hayatında var olan ve olması düşünölen sosyal değler. *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, 6(2), 227-259.
- Turner, T. N. (1999). *Essentials of elementary social studies*. (2nd ed.). Boston: Allyn and Bacon.
- Türk Dil Kurumu, (2011). *Büyük Türkçe Sözlük*. Ankara: TDK.
- Türk Dil Kurumu, (2013). *Büyük Türkçe Sözlük*. Ankara: TDK.
- Türk Dil Kurumu, (2020). *Büyük Türkçe Sözlük*. Ankara: TDK.
- Uçar, S. (2009). *Sosyal bilgiler programındaki değlerle ilgili kazanımlara yönelik öğretmen görüşlerinin değlendirilmesi* (Yüksek Lisans Tezi). Libratez Merkezi veri tabanından erişildi.
- Ulu Kalın, Ö. ve Koçoğlu, E. (2017). Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının bağımsızlık değlerine karşı metaforik algıları. *Ahi Evran Üniversitesi Eğitim Faköltesi Dergisi*, 18(2), 419-434.
- Ulusoy, K ve Dilmaç, B. (2014). *Değerler eğitimi*. (2. Baskı). Ankara: Pegem A Akademi.
- Uyan Dur, B. İ. (2016). Metafor ve ekslibris. *Uluslararası Eklibris Dergisi*, 3(5), 122-128.
- Uygun, A. (2006). *Kentleşme sürecinde ahlaki değler* (Yüksek Lisans Tezi). YÖK Tez Merkezi veri tabanından erişildi (Tez No: 210048).
- Uzunkol, E. (2014). *Hayat bilgisi öğretiminde uygulanan değler eğitimi programının değler eğitimi programının öğrencilerin özsaygı düzeyleri, sosyal problem çözme becerileri ve empati düzeylerine etkisi* (Doktora Tezi). YÖK Tez Merkezi veri tabanından erişildi (Tez No: 354658).
- Waguespack, L. J. (2010). *Thriving systems theory and metaphor driven modeling*. Londra: Springer Verlag.
- Welton, D. A. ve Mallan, J. T. (1999). *Children and their world: strategies for teaching social studies*. U.S.A.
- Welton, D. A. ve Mallan, J. T. (1999). *Children and their world: strategies for teaching social studies*. Boston: Houghton Mifflin Company.
- Williams, R. M. (1979). *Change and stability in values and value systems: a sociological perspective*.

- Winter, P. A., Newton, R. M. ve Kirkpatrick, R. L. (1998). The influence of work values on teacher selection decisions: the effects of principal values, teacher values and principal-teacher value interactions. *Teaching and Teacher Education*, 14(4), 385-400.
- Yaman, E. (2014). *Değerler eğitimi, eğitimde yeni ufuklar*. Ankara: Akçağ Yayınları.
- Yaşar, Ş. ve Girmen, P. (2012). İlköğretim öğrencilerinin Türkçe dersi konuşma ve yazma sürecinde metaforlardan yararlanma durumları. *Mersin Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 8(3), 13-23. DOI: [10.17860/efd.35616](https://doi.org/10.17860/efd.35616)
- Yavaş, M. (2019). *Farklı kademelerdeki öğrencilerin, “sınıf öğretmeni” kavramına yönelik metaforik algılarının incelenmesi* (Yüksek Lisans Tezi). YÖK Tez Merkezi veri tabanından erişildi (Tez No: 589406).
- Yazar, T. (2010). *İlköğretim sosyal bilgiler programında değerler eğitiminin mevcut durumunun belirlenmesi ve öğretmenlere yönelik bir program modülü geliştirme* (Doktora Tezi). YÖK Tez Merkezi veri tabanından erişildi (Tez No: 264176).
- Yazar, T., Özekinci, B. ve Lala, Ö. (2017). Öğretmen ve okul yöneticilerinin değerler eğitimi kavramına ilişkin metaforik algıları. *Eğitimde Nitel Araştırmalar Dergisi*, 5(3), 245- 269.
- Yazıcı, M. (2014). Değerler ve toplumsal yapıda sosyal değerlerin yeri. *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 24(1), 209-223. <https://doi.org/10.18069/fusbed.10221>
- Yazıcı, S. (2008). İnsan haklarının temeli saygıdır. *İlköğretmen Eğitimci Dergisi*, 19(5), 31-32.
- Yel, S ve Aladağ, S. (2014). *Sosyal bilgilerde değerlerin öğretimi. Sosyal bilgiler öğretimi* (119- 150). Ankara: Pegem A Yayıncılık.
- Yel, S. ve Aladağ, S. (2009). Sosyal bilgilerde değerlerin öğretimi. M. Safran (Ed.), *Sosyal bilgiler öğretimi* (ss. 118-145). Ankara: Pegem A Yayıncılık.
- Yeşil, R. ve Aydın, D. (2007). Demokratik değerlerin eğitiminde yöntem ve zamanlama. *Türkiye Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 11(2), 65-84.
- Yetkin, D. ve Daşcan, Ö. (2008). *Son değişikliklerle ilköğretim programı (Güncellenmiş)*. Ankara: Anı Yayıncılık.

- Yıldırım, A. (1999). Nitel araştırma yöntemlerinin temel özellikleri ve eğitim araştırmalarındaki yeri ve önemi. *Eğitim ve Bilim Dergisi*, 23(112).
- Yıldırım, A. (2019). *Öğretmen ve aile görüşlerine göre okul öncesi dönemde çocukların sahip olduğu değerler ile değerler eğitiminde okul aile iş birliğinin incelenmesi* (Yüksek Lisans Tezi). YÖK Tez Merkezi veri tabanından erişildi (Tez No: 549090).
- Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2005). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2006). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2008). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri* (6.basım). Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Yıldırım, Y. (2019). *Okul dışı etkinlik temelli değerler eğitimi programının öğrencilerin etkin vatandaşlık değerlerine etkisi* (Yüksek Lisans Tezi). YÖK Tez Merkezi veri tabanından erişildi (Tez No: 609945).
- Yıldırım, Y. ve Akpınar, E. (2016). Cinsiyet faktörünün ortaokul 5. ve 6. sınıf öğrencilerinin sosyal olgunluk düzeyine etkisi. *Uluslararası Alan Eğitimi Dergisi*, 2(1), 20-32.
- Yıldırımçakar, A. (2018). *İlkokul ve ortaokul öğretmenlerinin informal ilişki düzeyleri ile farklılıklara saygı düzeyleri arasındaki ilişki* (Yüksek Lisans Tezi). YÖK Tez Merkezi veri tabanından erişildi (Tez No: 511615).
- Yıldız, M. (2019). *Okul öncesi dönemde çocuğu olan ebeveynler için değerler eğitimi yaklaşımlarını değerlendirme ölçeğinin geliştirilmesi ve ebeveynlerin değerler eğitimi yaklaşımlarının belirlenmesi* (Yüksek Lisans Tezi). YÖK Tez Merkezi veri tabanından erişildi (Tez No:583582).
- Yılmaz, A. (2019). *Suriyeli öğrencilerin eğitim gördüğü geçici eğitim merkezlerinde uygulanan eğitim hakkındaki öğretmen görüşleri* (Yüksek Lisans Tezi). YÖK Tez Merkezi veri tabanından erişildi (Tez No:597552).
- Yigittir, S. (2010). İlköğretim öğrenci velilerinin okullarda kazandırılmasını arzuladığı değerler. *Değerler Eğitimi Dergisi*, 8(19), 207-223.

- Yiğittir, S. (2012). İlköğretim 5. sınıf öğrencilerinin değer yönelimlerinin Rokeach ve Schwartz değer sınıflandırmasına göre değerlendirilmesi. *Dicle Üniversitesi Ziya Gökalp Eğitim Fakültesi Dergisi*, 19, 1-15.
- Yiğittir, S. ve Öcal, A. (2011). Lise tarih öğretmenlerinin değerler ve değerler eğitimi konusundaki görüşleri. *Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi*, 2011(1), 117-124.
- Yob, I. M. (2003). Thinking constructively with metaphors. *Studies in Philosophy and Education*, 22(2), 127-138. DOI: [10.1023/A:1022289113443](https://doi.org/10.1023/A:1022289113443)
- Yörükoğlu, A. (1983). *Çocuk ruh sağlığı*. İstanbul: Özgür Yayınları.
- Yung, B. H. W. (2001). Examiner, policeman or students companion: teachers perceptions of their role in an assesment reform. *Educational Review*. 53(3),251-260.
- Yuvacı, Z. (2013). *Okul öncesi değer eğitimi uygulayan okullardan seçilen değerlerin ve etkinliklerin incelenmesi* (Yüksek Lisans Tezi). YÖK Tez Merkezi veri tabanından erişildi (Tez No: 332620).

EKLER

Ek 1. Valilik İzni

T.C.
ARDAHAN VALİLİĞİ
İl Millî Eğitim Müdürlüğü

Sayı : 83499888-135.01.01-E.12554078
Konu : Derya POLAT

11/09/2020

VALİLİK MAKAMINA

İlgi: Hanak Kaymaklığı İlçe Millî Eğitim Müdürlüğünün 09/09/2020 tarihli ve 12382704 sayılı yazısı.

Hanak Atatürk İlkokulu Müdürlüğünde Sınıf Öğretmeni olarak görev yapmakta olan Sakarya Üniversitesi Rektörlüğü Eğitim Bilimleri Enstitüsü Müdürlüğü EABD Sınıf Eğitimi Bilim Dalı Yüksek Lisans öğrencisi Derya POLAT'ın "**İlkokul 4. Sınıf, Ortaokul 8. Sınıf ve Lise 12. Sınıf Öğrencilerinin; Öğretmenlerin ve Velilerin Saygı Değerine Yönelik Metaforik Algıları**" konulu yüksek lisans tezi kapsamında Ardahan Merkezde bulunan Tüm İlkokul, Ortaokul ve Lise Müdürlüklerinde çalışma yapmak istediği ilgi yazıda belirtilmektedir.

Bu nedenle Derya POLAT'ın yukarıda belirtilen "**İlkokul 4. Sınıf, Ortaokul 8. Sınıf ve Lise 12. Sınıf Öğrencilerinin; Öğretmenlerin ve Velilerin Saygı Değerine Yönelik Metaforik Algıları**" konulu tez çalışmasını İl Merkezinde bulunan Tüm İlkokul, Ortaokul ve Lise Müdürlüklerinde yapması Müdürlüğümüzce uygun görülmektedir.

Makamlarınızca da uygun görülmesi halinde olurlarınıza arz ederim.

Erhan BULUT
İl Millî Eğitim Müdürü

OLUR
11/09/2020

Cem GÜMRÜKÇÜ
Vali a.
Vali Yardımcısı

Adres: Kaptanpaşa Mh. Kazım Karabekir Cad. Yangıncılar Sk. No: 33 / ARDAHAN
Elektronik Ağ: ardahanmem@meh.gov.tr
e-posta: hayatboyuogrenme75@meh.gov.tr

Bilgi için: Burhan ENGİN
Tel: 0 (478) 280 75 00
Faks: 0 ()

Bu evrak güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır. <https://evraksorgu.meh.gov.tr> adresinden fb21-6e44-3e0a-bd5d-3f19 kodu ile teyit edilebilir.

Ek 2. Anket Onay Formu

Evrak Tarih ve Sayısı: 07/05/2020-E.4405

T.C.
SAKARYA ÜNİVERSİTESİ REKTÖRLÜĞÜ
Eğitim Bilimleri Enstitüsü Müdürlüğü

Sayı :67236739/044/
Konu :Anket Uygulama Derya POLAT

ARDAHAN İL MİLLİ EĞİTİM MÜDÜRLÜĞÜNE

Enstitümüz Temel Eğitim EABD Sınıf Eğitimi Bilim Dalı yüksek lisans programı Y177048011 numaralı öğrencisi **Derya POLAT** yüksek lisans tez araştırması kapsamında; **"İlkokul 4. Sınıf, Ortaokul 8. Sınıf ve Lise 12. Sınıf Öğrencilerinin; Öğretmenlerin ve Velilerin Saygı Değerine Yönelik Metaforik Alguları"** konulu uygulamayı yapmak istemektedir. Uygun gördüğünüz takdirde, uygulama yapılabilmesi için gerekli izin kolaylığının sağlanması hususunda gereğini arz ederim.

Prof. Dr. Ömer Faruk TUTKUN
Müdür

EK :
Anket Onay Formu ve Ekleri (10 Sayfa)

07/05/2020 B.İşl.
07/05/2020 Enst.Sek.

H.M.ARIKAN
H.F.TATAROĞLU

Evrakı Doğrulamak için : <http://193.140.253.232/envision.Sorgula/BelgeDogrulama.aspx?v=BEAMBE0LS>

Yazı İşleri Birimi, Sakarya Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü 54300
Hendek/Sakarya
Tel:0264 214 2454 Faks:0264 295 7492
E-Posta :egitim@sakarya.edu.tr Elektronik Ağ :www.egitim.sakarya.edu.tr

Bu belge 5070 sayılı Elektronik İmza Kanununun 5. Maddesi gereğince güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır.

Ek 3. Etik Kurul Kararı

Evrak Tarih ve Sayısı: 07/09/2020-E.7821

T.C.
SAKARYA ÜNİVERSİTESİ REKTÖRLÜĞÜ
Etik Kurulu

Sayı :61923333/050.99/
Konu :21/20 Derya POLAT

Sayın Derya POLAT

İlgi : Derya POLAT 26/02/2020 tarihli ve 0 sayılı yazı

Üniversitemiz Sosyal ve Beşeri Bilimler Etik Kurulu Başkanlığının 11.03.2020 tarihli ve 21 sayılı toplantısında alınan "20" nolu karar örneği ekte sunulmuştur.
Bilgilerinizi rica ederim.

Prof. Dr. Arif BİLGİN
Sosyal ve Beşeri Bilimler Etik Kurulu
Başkanı

20. Derya POLAT'ın " İlkokul 4. Sınıf, Ortaokul 8. Sınıf, Lise 12. Sınıf Öğrencilerinin, Öğretmenlerin ve Velilerin Saygı Değerine Yönelik Metaforik Algılarının İncelenmesi " başlıklı çalışması görüşmeye açıldı.

Yapılan görüşmeler sonunda; Derya POLAT'ın " İlkokul 4. Sınıf, Ortaokul 8. Sınıf, Lise 12. Sınıf Öğrencilerinin, Öğretmenlerin ve Velilerin Saygı Değerine Yönelik Metaforik Algılarının İncelenmesi " başlıklı çalışmasının Etik açıdan **uygun** olduğuna oy birliği ile karar verildi.

Evrakı Doğrulamak İçin : <http://193.140.253.232/envision.Sorgula/BelgeDogrulama.aspx?V=BEZEB198F>

Etik Kurulu : Fıstıkcıoğlu Kampüsü 54187 Sordivan SAKARYA / KFP Adresi:

Ek 4. Öğrenci Anketi

Bölüm I

Sevgili Öğrenciler;

Anket iki bölümden oluşmaktadır. İlk bölümde sizinle ilgili kişisel bilgilerin yer aldığı kısım, ikinci bölümde saygı kavramını neye benzettığınızı ve bunun gerektüğünü belirteceğiniz kısım yer almaktadır. Ankette adınızı belirtmenize gerek yoktur. Bu anketlerde toplanacak veriler sadece bilimsel çalışmalarda kullanılacaktır. Vereceğiniz cevaplar bizim için çok kıymetlidir. Destegünüz için teşekkür ederim.

Kişisel Bilgiler

A) Cinsiyet:

K () F ()

B) Sınıf Düzeyi:

4. Sınıf () 8. Sınıf () 12. Sınıf ()

Bölüm II

Saygı.....gibi
Çünkü.....

Ek 5. Öğretmen Anketi

Bölüm I

Değerli Öğretmenler;

Anket iki bölümden oluşmaktadır. İlk bölümde sizinle ilgili kişisel bilgilerin yer aldığı kısım, ikinci bölümde saygı kavramını neye benzettiğinizi ve bunun gereğini belirttiğiniz kısım yer almaktadır. Ankette adınızı belirlemenize gerek yoktur. Bu anketlerde toplanacak veriler sadece bilimsel çalışmalarda kullanılacaktır. Verdiğiniz cevaplar bizim için çok kıymetlidir. Desteginiz için teşekkür ederim.

Kişisel Bilgiler

A) Cinsiyet:

K () E ()

B) Yaş:

30 Yaş altı () 31-40 ()

41-50 ()

51 ve üzeri ()

C) Branş:

D) Kademe:

1-5 Yıl ()

5-10 Yıl ()

11-15 Yıl ()

15+ Yıl ()

Bölüm II

Saygı..... gibidir.
Çünkü.....

Ek 6. Veli Anketi

Bölüm I

Değerli Veliler;

Anket iki bölümden oluşmaktadır. İlk bölümde sizinle ilgili kişisel bilgilerin yer aldığı kısım, ikinci bölümde saygı kavramını neye benzettiğinizeve bunun gerekçesini belirteceğiniz kısım yer almaktadır. Ankette adınızı belirtmenize gerek yoktur. Bu anketlerde toplanacak veriler sadece bilimsel çalışmalarda kullanılacaktır. Vereceğiniz cevaplar bizim için çok kıymetlidir. Desteginiz için teşekkür ederim.

Kişisel Bilgiler

A) Cinsiyet

K () E ()

B) Yaş:

30 Yaş altı () 31-40 () 41-50 () 51 ve üzeri ()

C) Meslek:

D) Eğitim Düzeyi:

Okur-Yazar ()
İlkokul ()
Ortaokul ()
Lise ()
Önlisans ()
Lisans ()
Lisansüstü ()

Bölüm II

Saygı.....gibidir.

Çünkü.....